

БЕЛКААПСАЮЗ

**Беларускі гандлёва-эканамічны ўніверсітэт
спажывецкай кааперацыі**

Шаўлюкоў А. П.

РАХУНКАВОДСТВА

У трох частках

Частка 1

**Фундаментальныя асновы арганізацыі рахункаводства
Уліковая палітыка і айчынная мадэль рахункаводства
Інфармацыйныя сістэмы аналітычнага ўліку
Электронны дакументаабарот
Метадычны базіс ўліку гаспадарчых працэсаў**

**Дапаможнік
для студэнтаў спецыяльнасці 1-40 05 01
«Інфармацыйныя сістэмы і тэхналогіі (па напрамках)»
для ўстаноў вышэйшай адукацыі**

Гомель 2024

**BELARUSIAN REPUBLICAN UNION
OF CONSUMER SOCIETIES**

**Institution of education “Belarusian Trade
and Economics University of Consumer Cooperatives”**

A. P. SHAULIUKOU

ACCOUNTING

In the three parts

Part 1

**Fundamentals of accounting organization
The accounting policies and the native model of accounting
Information systems of the analytical accounting
Electronic document circulation
Methodological basis of business process accounting**

**Text-book
for the students of specialty 1-40 05 01
“Information systems and technologies (majors in)”
of the higher education institution**

Gomel 2024

Рэцэнзенты: *Л. В. Міснікова*, загадчык кафедры эканомікі і інфармацыйных тэхналогій Гомельскага філіяла Міжнароднага ўніверсітэта працоўных і сацыяльных адносін, канд. экан. навук, дацэнт;
Н. В. Кавалёва, дацэнт кафедры бухгалтарскага ўліку і фінансаў Беларускага гандлёва-эканамічнага ўніверсітэта спажывецкай кааперацыі, канд. экан. навук, дацэнт

Reviewers: *L. V. Misnikova*, chair of economics and information technologies department manager of education institute “International university of labour and social relations” (Gomel branch), PhD of Economics, associate professor;
N. V. Kovaliova, docent of accounting and finance department of “Belorussian university of trade and economics of consumer cooperatives”, PhD of Economics, associate professor

Рэкамендаваны да выдання навукова-метадычным саветам установы адукацыі “Беларускі гандлёва-эканамічны ўніверсітэт спажывецкай кааперацыі”. Пратакол № 5 ад 9 красавіка 2024 г.

Шаўлюкоў А. П.

III 37 Рахункаводства = Accounting : дапаможнік для студэнтаў спецыяльнасці 1-40 05 01 «Інфармацыйныя сістэмы і тэхналогіі (па напрамках)» устаноў вышэйшай адукацыі У 3 ч. Ч. 1 / А. П. Шаўлюкоў. — Гомель : установа адукацыі “Беларускі гандлёва-эканамічны ўніверсітэт спажывецкай кааперацыі”. 2024. — 193 с.

Змест дапаможніка ўключае такія раздзелы дысцыпліны “Рахункаводства” як фундаментальныя асновы арганізацыі рахункаводства, уліковая палітыка і айчынная мадэль рахункаводства, электронны дакументаабарот і аўтаматызаваная сістэма рахункаводства, метадычны базіс уліку гаспадарчых працэсаў і фінансавых вынікаў, а таксама ўлік вытворчых запасаў. Вучэбны матэрыял ілюструецца табліцамі, схемамі і лічбавымі прыкладамі.

Дапаможнік прызначаны для студэнтаў спецыяльнасці 1-40 05 01 Інфармацыйныя сістэмы і тэхналогіі”. Дапаможнік можна выкарыстоўваць ў навучальных мэтах студэнтамі эканамічных спецыяльнасцей, распрацоўшчыкамі праграм аўтаматызацыі рахункаводства, а таксама супрацоўнікамі эканамічных службаў камерцыйных арганізацый.

The content of text-book includes such the sections of discipline “Accounting” as the fundamentals of accounting organization, the accounting policies and the native model of accounting, the electronic document circulation and the automatic system of accounting, the methodological basis of business process accounting and the financial results, and too accounting of the manufacturing inventories. The educational material is being illustrated with the tables, schemes and number examples.

The text-book is intended for the students of specialty 1-40 05 01 «Information systems and technologies». The text-book may use for the educational goals with the students of economical specialties, the elaboraters of programs automation of accounting programs, and too employees of the commercial entities economic services.

© Шаўлюкоў А. П., 2024

© Установа адукацыі “Беларускі гандлёва-эканамічны ўніверсітэт спажывецкай кааперацыі”, 2024

Уводзіны [Introduction (,Intərə'dʌkfən)]

Прафесійная дзейнасць інжынера ІТ у галіне распрацоўкі праграм аўтаматызацыі рахункаводства [development of the automation accounting program (di'veləpmənt əv ðə ,ɔ:tə'meɪʃən ə'kauntɪŋ 'prəʊgræm)] патрабуе дасканалы валодання як тэарэтычнымі, так і прыкладнымі аспектамі ўліку гаспадарчай дзейнасці арганізацый [accounting of entity business activity (ə'kauntɪŋ əv 'entɪti 'biznis æk'tɪvɪti)] адпаведных галін народнай гаспадаркі. Дысцыпліна “Рахункаводства” [Accounting (ə'kauntɪŋ)] адносіцца да асноўных дысцыплін спецыялізацыі 1-40 05 01-02 01 “Інфармацыйныя тэхналогіі рахункаводства” [specialization 1-40 05 01-02 01 “Information technologies of accounting” ('spəʃəlaɪ'zeɪʃən ,,ɪnfə'meɪʃən tek'nɒlədʒɪz əv ə'kauntɪŋ)], якая з'яўляецца адным з напрамкаў інфармацыйных сістэм і тэхналогій у эканоміцы [information systems and technologies in economics (,ɪnfə'meɪʃən 'sɪstɪms ænd tek'nɒlədʒɪz ɪn ,ɪkə'nɒmɪks)].

Мэтай дысцыпліны з'яўляецца паглыбленая падрыхтоўка інжынераў спецыяльнасці “Інфармацыйныя сістэмы і тэхналогіі” [Information systems and technologies (,ɪnfə'meɪʃən 'sɪstɪms ænd tek'nɒlədʒɪz)] у галіне рахункаводства [Accounting (ə'kauntɪŋ)]. Пасля яе вывучэння студэнт павінен мець веды аб метадах уліку гаспадарчай дзейнасці камерцыйных і бюджэтных арганізацый [methods for accounting of commercial and budgetary entities business activity ('məθəds fə: ə'kauntɪŋ əv kə'mə:ʃəl ænd 'bʌdʒɪtəri 'entɪtɪz 'biznis æk'tɪvɪti)], выкарыстанні ўліковай інфармацыі для прыняцця кіраўнічых рашэнняў [adoption of management decisions (ə'dɒpʃən əv 'mænɪdʒmənt dɪ'sɪzns)]. Ён павінен валодаць дазволенымі метадамі ўліку сыравіны і матэрыялаў [methods for accounting of raw stuff and materials ('məθəd fə: ə'kauntɪŋ əv rɔ: stʌf ænd mət'ɪəriəls)], налічэння заробтнай платы вытворчым рабочым [accrual of wages to industrial workers (ə'kru:əl əv 'weɪdʒɪz tə ɪn'dʌstriəl 'wə:kəs)], налічэння амартызацыі асноўных сродкаў [charging extra of plant assets depreciation ('tʃɑ:ʒɪŋ 'ekstre əv plɑ:nt æsets dɪ,pri:ʃɪ'eɪʃn)], калькулявання сабекошту вырабленай прадукцыі, выкананых работ і аказаных паслуг [calculating of produced finished goods, executed works and rendered services prime cost ('kælkjuleɪtɪŋ əv pre'dʒu:st 'fɪnɪʃt gudz, ,eksɪ'kju:tɪd wə:ks, ænd 'rɛndəd 'sə:vɪzɪz praɪm kɒst)], супастаўлення даходаў ад яе рэалізацыі з расходамі [comparison of the incomes from sale with the expenses (kəm'pærɪsn əv ðə 'ɪnkʌmɪz frəm seɪl ænd ðə ɪks'pensɪz)]. У сукупнасці гэта дае магчымасць стварыць аснову для падрыхтоўкі студэнтаў да распрацоўкі праграм аўтаматызацыі

рахункаводства [programs of the automation accounting development ('prəʊgræms ɒv ðə ˌɔ:tə'meɪʃən ə'kaʊntɪŋ dɪ'veləpmənt)].

Вывучэнне дысцыпліны “Рахункаводства” [studying of the discipline “Accounting” ('stɑːdɪŋ ɒv ðə 'desɪplɪn "Ə'kaʊntɪŋ")]] патрабуе папярэдняга вывучэння дысцыпліны “Тэарэтычныя асновы рахункаводства і аналізу” [preliminary studying of the discipline “Theoretical basis of accounting and analysis” (pre'liminəri 'stɑːdɪŋ ɒv ðə 'desɪplɪn "θiə'retɪkəl 'beɪsɪs ɒv ə'kaʊntɪŋ ænd ə'næləsis")]]. Гэта дае магчымасць перасці да паглыбленага авалодання арганізацыйнымі і метадычнымі аспектамі рахункаводства. Для вывучэння гэтай дысцыпліны вучэбным планам прадугледжана 192 гадзіны аўдыторных заняткаў, якія падзелены паміж трыма семестрамі. У сувязі з гэтым прапанаваны дапаможнік падзелены на тры часткі [divided into 3 parts (dɪ'vaɪdɪd ɪntə θri: pɑ:ts)]. Першая частка вучэбнага дапаможніка раскрывае чатыры наступныя тэмы вучэбнай праграмы:

1. Арганізацыя рахункаводства і электроннага дакументаабароту ў камерцыйных арганізацыях [The government adjustment of accounting, the record cycle and accounting policy of entity (Əə glʌnmənt ə'dʒʌstmənt ɒv ə'kaʊntɪŋ, ðə rɪ'kɔd saɪkl ænd ə'kaʊntɪŋ 'pɒlɪsɪ ɒv 'entɪtɪ)];

2. Асновы арганізацыі і ўліковая працэдура аўтаматызаванай сістэмы рахункаводства вытворчай арганізацыі [The native model of accounting the electronic document circulation (Əə 'neɪtɪv mɒdl ɒv ə'kaʊntɪŋ ænd ɪlek'trɒnɪk 'dɒkjʊmənt 'sækjuleɪʃən)];

3. Пабудова рахункаводства і працэдура аўтаматызаванай ўліковай сістэмы вытворчага прадпрыемства [The building up of accounting and the procedure of the automatic book-keeping system of the manufacturing enterprise (Əə 'bɪldɪŋ ʌp ɒv ə'kaʊntɪŋ ænd ðə prə'sɪ: dʒə ɒv ðə ˌɔ:tə'meɪʃən 'buk-,ki: pɪŋ 'sɪstɪm ɒv ðə ˌmænju'fæktʃərɪŋ 'entəpraɪz)];

4. Улік руху вытворчых запасаў і метадыкі іх уключэння ў сабекошт прадукцыі, выкананых работ і аказаных паслуг [accounting of flow of manufacturing inventories and methods their insertion in the prime cost of production, executed works and rendered services (ə'kaʊntɪŋ ɒv fləʊ ɒv ˌmænju'fæktʃərɪŋ 'ɪnvəntrɪz ænd 'məθəds ðɛə ɪn'sɜ:ʃn ɪn ðə praɪm kɔst ɒv prə'dʌkʃn, ˌeksɪ'kju:tɪd wə:ks ænd 'rendərt 'sɜ:vɪsɪz)].

Прыведзеныя ў дапаможніку табліцы і схемы для адлюстравання ў сістэме рахункаў гаспадарчых аперацый [tables and schemes for the reflection into accounts system of the business transactions and events ('teɪblɪz ænd ski:mɪz fə: ðə rɪ'flekʃən 'ɪntə ə'kaʊnts 'sɪstɪm ɒv ðə 'bɪznɪs træn'zækʃəns ænd ɪ'vents)] нясуць самастойную дыдактычную нагрузку, раскрываючы прынятыя ў Рэспубліцы Беларусь метадычныя падыходы [adopted in the Republic of Belarus the

methodical approaches (ə'dæptɪd ɪn ðə Rɪ'pʌblɪk ɔv ˌBjelɪ'rus ðə mɪ'thɒdɪkəl ə'prəʊtʃɪz]) да ўліку адпаведных гаспадарчых аперацый і працэсаў [business transactions and processes ('biznis træn'zækʃəns ænd 'prəʊsesɪz)]. Асабліва ўважліва тэба вывучаць прадстаўленыя на схемах мадэлі адлюстравання ў сістэме рахункаў уліковых задач [models of the reflection into accounts system of the accounting tasks (mɒdls ðə rɪ'flekʃən 'ɪntə ə'kaʊnts 'sɪstɪm ɔv ðə ə'kaʊntɪŋ tæsks)]. На аснове такіх ведаў спецыяліст зможа распрацаваць патрэбныя праграмы для аўтаматызацыі адпаведных участкаў уліковых работ з улікам асаблівасцей дзейнасці канкрэтных арганізацый.

Глабалізацыя эканомікі, узмацненне ўзаемадзеяння прадпрыемстваў з замежнымі партнёрамі і інтэнсіўнае ўкараненне міжнародных стандартаў фінансавай справаздачнасці [inculcation of International financial reporting standards (,ɪŋklɪ'keɪʃən ɔv ˌɪntə'næʃənəl faɪ'nænsjəl rɪ'pɔ:tɪŋ 'stændəds)] абумоўліваюць неабходнасць валодання англійскай мовай на ўзроўні, які дазваляе выконваць прафесійныя функцыі бухгалтара. У сувязі з гэтым змест кнігі дае магчымасць авалодаць англійскай тэрміналогіяй, патрэбнай для выканання прафесійных функцый бухгалтара грамадска значымай арганізацыі [public significant organization ('pʌblɪk sig'nɪfɪkənt ˌɔ:gənəɪ'zeɪʃən)].

Аўтар

I. Фундаментальныя асновы арганізацыі рахункаводства

1. The fundamentals of accounting organization

(ðə ˌfʌndə'mentəls ɒv ə'kaʊntɪŋ ɔ:ɡənai'zeɪʃn)

1.1. Мадэлі ўліковых сістэм

**і іх нарматыўна-прававое забеспячэнне. Асаблівасці
выкарыстання кантынентальнай мадэлі ўліковай сістэмы
ў Рэспубліцы Беларусь**

**1.1. The models of accounting system
and theirs normative-juridical ensuring. The peculiarities
of continental model of accounting system use
in the Republic of Belarus**

(wʌn-wʌn. ðə mɒdls ɒv ə'kaʊntɪŋ 'sistim ænd ðeəz nɔ:mətiv-ʃue'ridikəl
in'ʃuəriŋ. ðə pi,kju:li'æritiz ɒv ˌkɒnti'nentl mɒdl ɒf ə'kaʊntɪŋ 'sistim ju:s
in ðə Ri'pʌblik ɒv ˌBjelʌ'rus)

**Ключавая тэрміналогія [key terminology
(ki: ˌtə:mi'nɒlədʒi)]**

мадэль уліковай сістэмы [model of accounting system (mɒdl ɒv ə'kaʊntɪŋ
'sistim)]

брытана-амерыканская мадэль уліковай сістэмы — British-American
model of accounting system ('Britiʃ-ə'merikən mɒdl ɒv ə'kaʊntɪŋ 'sistim)

адсутнасць заканадаўчага рэгулявання ўліку — absence of accounting
legislative adjustment ('æbsens ɒv ə'kaʊntɪŋ 'ledʒislətiv ə'dʒʌstmənt)

прафесійная арганізацыя рахункоўцаў — professional organizations of
accountants (prə'feʃənəl ɔ:ɡənai'zeɪʃəns ɒv ə'kaʊntənts)

стандарт уліку — standard accounting (stændəd ɒv ə'kaʊntɪŋ)

кантынентальная мадэль уліковай сістэмы — continental model of
accounting system (ˌkɒnti'nentl mɒdl ɒf ə'kaʊntɪŋ 'sistim)

заканадаўчае рэгуляванне ўліку — accounting legislative adjustment
(ə'veilə'biliti ɒv ə'kaʊntɪŋ 'ledʒislətiv ə'dʒʌstmənt)

дзяржаўныя патрэбы падаткаабкладання — state demands of taxation (steit di'mɑ:nds ɒv tæk'seɪʃən)

рэгуляванне эканомікі на макраўзроўні — adjustment of economics on the macrolevel (,ɪkə'nɒmiks ə'dʒʌstmənt ɒn ðə 'mækrəlevl)

прымяненне альтэрнатыўных працэдур рахункаводства — application of alternative procedures of accounting (æpli'keɪʃən ɒv ə'kaʊntɪŋ ɔ:l'tə:nətɪv prə'si:dʒəs)

паўднёва-амерыканская ўліковая сістэма — South-American accounting system (Sauθ-Ə'merikən ə'kaʊntɪŋ 'sɪstɪm)

высокі ўзровень інфляцыі — high rate of inflation (haɪ reɪt ɒv ɪn'fleɪʃən)

патрэбы дзяржаўнага кіравання — demands of state management (di'mɑ:nds ɒv steɪt 'mænɪdʒmənt)

дзяржаўнае рэгуляванне рахункаводства — government regulation of accounting (ˈɡʌvnmənt 'regju'leɪʃən ɒv ə'kaʊntɪŋ)

упраўленне метадалогіяй бухгалтарскага ўліку і справаздачнасці — directorate of accounting methodology and reporting (dɪ'rektərɪt ɒv ə'kaʊntɪŋ ,meθə'dɒlədʒi ænd rɪ'pɔ:tɪŋ)

Міністэрства фінансаў Рэспублікі Беларусь — Ministry of Finance the Republic of Belarus ('Mɪnɪstri ɒv faɪ'næns ðə Rɪ'pʌblɪk ɒv ,Bjelʌ'rus)

упраўленне бухгалтарскага ўліку і справаздачнасці — directorates of accounting and reporting (dɪ'rektərɪts ɒv ə'kaʊntɪŋ ænd rɪ'pɔ:tɪŋ)

цэнтральная бухгалтэрыя — central accounting department ('sentrəl ə'kaʊntɪŋ dɪ'pɑ:tmənt)

палажэнне аб уліковай палітыцы — regulations on the accounting policy (,regju'leɪʃəns ɒn ðə ə'kaʊntɪŋ 'pɒlɪsi)

Складанасць функцый і важнасць пастаўленых перад рахункаводствам [accounting (ə'kaʊntɪŋ)] задач патрабуюць адпаведнага метадычнага і прававога забеспячэння [suitable methodical and juridical ensuring ('sju:təbl mɪ'θɒdɪkəl dʒue'ridɪkəl ɪn'ʃuərɪŋ)], якое з'яўляецца асновай для рэгулявання дзейнасці бухгалтэрыі [activity adjustment of accounting department (æk'tɪvɪtɪ ə'dʒʌstmənt ɒv ə'kaʊntɪŋ dɪ'pɑ:tmənt)] канкрэтных арганізацый. Асаблівасці рахункаводства [peculiarities of accounting (pi,kju:lɪ'ærɪtɪz ɒv ə'kaʊntɪŋ)] вызначае прынятая ў краіне мадэль уліковай сістэмы [model of accounting system (mɒdl ɒv ə'kaʊntɪŋ 'sɪstɪm)]. У цяперашні час выкарыстоўваюцца тры наступныя мадэлі ўліковых сістэм: брытана-амерыканская, кантынентальная і паўднёва-амерыканская.

Асноўнымі характарыстыкамі брытана-амерыканскай мадэлі ўліковай сістэмы [British-American model of accounting system ('Brɪtɪʃ-Ə'merikən mɒdl ɒv

ə'kauntɪŋ 'sistim)] з'яўляецца адсутнасць заканадаўчага рэгулявання ўліку [absence of accounting legislative adjustment ('æbsəns əv ə'kauntɪŋ 'ledʒislətɪv ə'dʒʌstmənt)], яго арыентацыя на патрэбы шырокага кола інвестараў [broad sphere of investors (brɔ:d sfɪə əv in'vestəs)]. Рахункаводства [accounting (ə'kauntɪŋ)] рэгулюецца стандартамі, якія распрацоўваюцца прафесійнымі арганізацыямі рахункоўцаў [professional organizations of accountants (prə'feʃənəl ɔ:gənai'zeɪʃəns əv ə'kauntənts)]. Стандарт уліку [standard accounting (stændəd əv ə'kauntɪŋ)] — гэта ўліковыя правілы і працэдур [accounting rules and procedures (ə'kauntɪŋ ru:lɪz ænd prə'si:dʒəz)], якія маюць дачыненне да вымярэння, ацэнкі і падачы ўліковай інфармацыі [measuring, evaluation and presentation of accounting information (meɪʒərɪŋ, i,væljʊ'eɪʃən ænd ,prezen'teɪʃən əv ə'kauntɪŋ ,ɪnfə'meɪʃn)]. Для брытана-амерыканскай мадэлі ўліковай сістэмы [British-American model of accounting system ('Britɪʃ-ə'merɪkən mɒdl əv ə'kauntɪŋ 'sistim)] характэрна гнуткасць уліковай сістэмы і высокі адукацыйны ўзровень як бухгалтараў [book-keepers ('buk,ki:pəs)], так і карыстальнікаў уліковай інфармацыі [users of accounting information ('ju:zəs əv ə'kauntɪŋ ,ɪnfə'meɪʃn)]. Яна выкарыстоўваецца ў Вялікабрытаніі, ЗША, Нідэрландах, Канадзе, Аўстраліі і іншых краінах.

Кантынентальная мадэль уліковай сістэмы [continental model of accounting system (,kɒntɪ'nentl mɒdl ɔf ə'kauntɪŋ 'sistim)] характарызуецца наяўнасцю заканадаўчага рэгулявання ўліку [availability of accounting legislative adjustment (ə,vəɪlə'bɪlɪtɪ əv ə'kauntɪŋ 'ledʒislətɪv ə'dʒʌstmənt)] і цеснымі сувязямі арганізацый з банкамі [close connections of entities with the banks (kləʊs kə'nɛkʃəns əv 'entɪtɪz wɪð ðə bæŋks)], якія з'яўляюцца асноўнымі пастаўшчыкамі капіталу. Рахункаводства [accounting (ə'kauntɪŋ)], заснаванае на кантынентальнай мадэлі ўліковай сістэмы [continental model of accounting system (,kɒntɪ'nentl mɒdl ɔf ə'kauntɪŋ 'sistim)], арыентуецца на дзяржаўныя патрэбы падаткаабкладання [state demands of taxation (steɪt dɪ'mɑ:nds əv tæk'seɪʃən)] і рэгулявання эканомікі на макраўзроўні [adjustment of economics on the macrolevel (,ɪkə'nɒmɪks ə'dʒʌstmənt ɒn ðə 'mækrəlevl)]. Для ўліковай практыкі [accounting policy (ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsi)] характэрны кансерватызм, адпаведна якому, пры сутыкненні з нявызначанасцю [uncertainty (ʌn'sə:tnɪ)] прымянення альтэрнатыўных працэдур рахункаводства [application of alternative procedures of accounting (æplɪ'keɪʃən əv ə'kauntɪŋ ɔ:l'tə:nətɪv prə'si:dʒəs)], бухгалтар [book-keeper ('buk,ki:pə)] мае права выбраць працэдуру, якая ў найменшай меры пераацэньвае актывы і прыбытак. Кантынентальная мадэль

уліковай сістэмы [continental model of accounting system (,kɒnti'nentl mɒdl ɒf ə'kauntiŋ 'sistim)] атрымала шырокае распаўсюджванне ў Францыі, Германіі, Італіі і іншых еўрапейскіх краінах. На аснове гэтай мадэлі распрацоўваецца метадычнае і прававое забеспячэнне ўліку [methodical and juridical ensuring of accounting ('mi'θɒdikəl ænd dʒue'ridikəl in'ʃuəriŋ ɒv ə'kauntiŋ)] ў краінах Арганізацыі Афрыканскага Адзінства.

Асаблівасцю паўднёва-амерыканскай уліковай сістэмы [South-American accounting system (Sauθ-Ə'merikən ə'kauntiŋ 'sistim)] лічыцца арыентацыя методыкі ўліку [orientation of accounting methods ('ɔ:riən'teɪʃən ɒv ə'kauntiŋ 'mɐθəds)] на высокі ўзровень інфляцыі [high rate of inflation (hai reit ɒv in'fleɪʃən)] і патрэбы дзяржаўнага кіравання [demands of state management (di'mɑ:nds ɒv steit 'mæniɔzmənt)]. Паўднёва-амерыканская мадэль уліковай сістэмы [South-American accounting system (Sauθ-Ə'merikən ə'kauntiŋ 'sistim)], як правіла, простая, што тлумачыцца невялікімі памерамі арганізацый і невысокім узроўнем адукацыі бухгалтараў. Яна выкарыстоўваецца ў такіх краінах Паўднёвай Амерыкі як Бразілія, Аргенціна, Балівія і іншых.

У Рэспубліцы Беларусь [in the Republic of Belarus (in ðə Ri'pʌblik ɒv ,Bjel'ʌrus)] выкарыстоўваецца кантынентальная мадэль уліковай сістэмы [continental model of accounting system (,kɒnti'nentl mɒdl ɒf ə'kauntiŋ 'sistim)]. Агульныя пытанні арганізацыі вядзення рахункаводства [organization of accounting book-keeping (,ɔ:gənaɪ'zeɪʃən ɒv ə'kauntiŋ 'buk,ki:pɪŋ)] рэгулююцца Законам аб бухгалтарскім уліку і справаздачнасці [law about accounting and reporting (lɔ: ə'baut ə'kauntiŋ ænd ri'pɔ:tiŋ)], які вызначае суб'екты і аб'екты ўліку [subjects and objects of accounting ('sʌbdʒɪkts ænd 'ɒbdʒɪkts ɒv ə'kauntiŋ)], дзяржаўнае рэгуляванне рахункаводства [government regulation ɒv accounting ('gʌvnmənt 'regju'leɪʃən ɒv ə'kauntiŋ)], правы і абавязкі асоб [rights and responsibility of persons (raɪts ænd ,ris,pɒnsə'biliti ɒv pɜ:sns)], якія адказваюць за яго вядзенне, а таксама іншыя агульнаметадычныя і агульнаарганізацыйныя пытанні. Парадак вядзення ўліку закрываецца таксама ў іншых заканадаўчых актах [legislative deeds ('ledʒislətɪv di:ds)], указах Прэзідэнта [decree of President (di'kri: ɒv 'prezɪdənt)] і пастановах Урада [decision of government (di'sɪʒən ɒv gʌvnmənt)].

Законам аб бухгалтарскім уліку і справаздачнасці [law about accounting and reporting (lɔ: ə'baut ə'kauntiŋ ænd ri'pɔ:tiŋ)] метадалагічнае кіраўніцтва і кантроль [methodical management and control (mi'θɒdikəl 'mæniɔzmənt ænd kən'trəʊl)] за выкананнем заканадаўства ў галіне бухгалтарскага ўліку [legislation in the field of accounting ('ledʒisleɪʃən in ðə fi:ld ɒv ə'kauntiŋ)]

ўскладзеныя на Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь [Republic of Belarus Ministers Council (Ri'pʌblik əv ,Bjelʌ'rus Ministəs Kaunsl)] Непасрэдна дзяржаўным рэгуляваннем рахункаводства [government regulation of accounting ('glʌnmənt 'regju'leifən əv ə'kauntɪŋ)] займаецца Міністэрства фінансаў Рэспублікі Беларусь [Ministry of Finance the Republic of Belarus ('Ministri əv fai'næns də Ri'pʌblik əv ,Bjelʌ'rus)], у складзе якога створана ўпраўленне метадалогіі бухгалтарскага ўліку і справаздачнасці [directorate of accounting methodology and reporting (di'rektərit əv ə'kauntɪŋ ,meθə'dɒlədʒi ænd ri'pɔ:tɪŋ)]. Указаны орган распрацоўвае і ўзгадняе з іншымі дзяржаўнымі органамі нацыянальныя стандарты рахункаводства і справаздачнасці [national standard of accounting and reporting ('næʃənəl 'stændəd əv ə'kauntɪŋ ænd ri'pɔ:tɪŋ)], палажэнні [regulations (,regju'leifəns)], інструкцыі [instructions (in'strʌkfəns)] і іншыя нарматыўныя дакументы, якія рэгулююць вядзенне ўліку ў Рэспубліцы Беларусь [and other standard documents regulating conducting of accounting in the Republic of Belarus (ænd 'lðə 'stændəd 'dɒkjuments 'regjuleitɪŋ kən'dʌktɪŋ əv ə'kauntɪŋ in də Ri'pʌblik əv ,Bjelʌ'rus)].

Галіновыя палажэнні [branch regulations ('brɑ:nʃ regju'leifəs)], інструкцыі [instructions (in'strʌkfəns)], рэкамендацыі [recommendations (,rekəmen'deifəns)] і іншыя галіновыя нарматыўныя дакументы [and other branch standard documents (ænd 'lðə 'brɑ:nʃ 'stændəd 'dɒkjuments)] распрацоўваюць на аснове агульнадзяржаўных стандартаў [on the basis of Generall State standards (ɔn də 'beisis əv 'dʒenərəl Steit 'stændəds)] міністэрствы і ведамствы [ministries and departments ('ministriz ænd di'pɑ:tmənts)]. Для гэтай мэты ў складзе міністэрстваў і ведамстваў дзейнічаюць упраўленні бухгалтарскага ўліку і справаздачнасці [directorates of accounting and reporting (di'rektərits əv ə'kauntɪŋ ænd ri'pɔ:tɪŋ)] або цэнтральныя бухгалтэрыі [central accounting department ('sentrəl ə'kauntɪŋ di'pɑ:tmənt)], якія ажыццяўляюць распрацоўку і рассылку галіновых нарматыўных дакументаў [branch standard documents ('brɑ:nʃ 'stændəd 'dɒkjuments)] падведамным арганізацыям.

Асноўным нарматыўным дакументам [basic standard document ('beisik 'stændəd 'dɒkjuments)], які рэгулюе рахункаводства на ўзроўні арганізацыі, з'яўляецца палажэнне аб уліковай палітыцы [regulations on the accounting policy (,regju'leifəns ɔn də ə'kauntɪŋ 'pɒlisi)]. Уліковая палітыка [accounting policy (ə'kauntɪŋ 'pɒlisi)] распрацоўваецца зыходзячы з пастаўленых перад рахункаводствам задач на аснове агульнадзяржаўных і галіновых заканадаўчых і нарматыўных дакументаў [on the basis of the Generall State and branch legislative and standard documents (ɔn də 'beisis əv 'dʒenərəl Steit 'brɑ:nʃ

‘ledʒislətiv ænd ‘stændəd ‘dɒkjuments)] з улікам асаблівасцей яе гаспадарчай дзейнасці. Выбраная арганізацыйная сукупнасць метадаў, прыёмаў і спосабаў вядзення ўліку [totality of methods, modes and techniques of accounting conducting (təu’tælitɪ əv ‘meθəds, mæuds ænd tek’ni:ks əv ə’kauntɪŋ ‘kɒndəktɪŋ)] ў адпаведнасці з асаблівасцямі яе гаспадарчай дзейнасці, якая выкарыстоўваецца на пастаяннай аснове на працягу справаздачнага перыяду [on the invariable basis in the course of reporting period (ɒn ðə in’vɛəriəbl ‘beisis in ðə kɔ:s əv ri’pɔ:tɪŋ ‘piəriəd)], называецца ўліковай палітыкай [accounting policy (ə’kauntɪŋ ‘pɒlisi)]. Прынятая арганізацыйная ўліковая палітыка [adopted of entity accounting policy (ə’dæptɪd əv ‘entɪtɪ ə’kauntɪŋ ‘pɒlisi)] зацвярджаецца загадам або распараджэннем кіраўніка арганізацыі [is being approved with the order or direction of entity leader (ɪz bi:ɪŋ ə’pru:vɪt wɪð ðə ‘ɔdə ɔ: di’rekʃən əv ‘entɪtɪ ‘li:də)].

1.2. Правая аснова рахункаводства ў Рэспубліцы Беларусь

1.2. The law basis of accounting in the Republic of Belarus

(wɒn-tu: ðə lɔ: ‘beisis əv ə’kauntɪŋ in ðə Ri’pʌblɪk əv ˌBjelʌ’rus)

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ˌtɜ:mi’nɒlədʒi)]

агульнапрызнаныя міжнародныя прынцыпы ўліку і справаздачнасці — universally recognized international principles of accounting and statements (ˌjʊni’vɜ:səli ‘rekəɡnaɪzd ˌɪntə’næʃənəl ‘prɪnsəplɪz əv ə’kauntɪŋ ænd ‘steɪtmənts)

агульныя метадалагічныя і арганізацыйныя асновы рахункаводства і справаздачнасці — general methodological and organization bases of accounting and reporting (‘dʒenərəl ˌmeθə’dɒlədʒɪkəl ænd ˌɔ:gənai’zeɪʃən ‘beisis əv ə’kauntɪŋ ænd ri’pɔ:tɪŋ)

агульныя прынцыпы прынятай на вытворчым прадпрыемстве арганізацыі і методыкі рахункаводства — adopted at the manufacturing enterprise general principles of accounting organization and methods (ə’dæptɪd ət ðə ˌmænju’fæktʃərɪŋ ‘entəpraɪz ‘dʒenərəl ‘prɪnsəplɪz əv ə’kauntɪŋ ˌɔ:gənai’zeɪʃən ænd ‘mæθəds)

адзіныя метадычныя асновы рахункаводства і справаздачнасці — united methodical bases of accounting and reporting (ˌju’naitɪd mi’θɒdɪkəl ‘beisis əv ə’kauntɪŋ ænd ri’pɔ:tɪŋ)

арганізацыя рахункаводства на прадпрыемствах — accounting organization at enterprises (ə'kauntɪŋ ˌɔːɡənai'zeɪʃn ət ˌmænju'fæktʃəriŋ 'entəpraɪzɪz)

ахова камерцыйнай тайны прадпрыемства — protection of enterprise commercial secret (pre'tekʃən əv 'entəpraɪz kə'məːʃəl 'si:krit)

вядзенне рахункаводства — conducting of accounting ('kɒndəktɪŋ əv ə'kauntɪŋ)

галоўны бухгалтар — general accountant ('dʒenərəl ə'kauntənt)

дробнае прамысловае прадпрыемства — petty industry enterprise ('peti 'ɪndəstri 'entəpraɪz)

Закон аб бухгалтарскім уліку і справаздачнасці — Law about accounting and reporting (Lɔː ə'baut ə'kauntɪŋ ænd rɪ'pɔːtɪŋ)

інструкцыйныя матэрыялы па рахункаводстве і справаздачнасці — instructive materials by accounting and reporting (ɪn'strʌktɪv mə'tiəriəls baɪ ə'kauntɪŋ ænd rɪ'pɔːtɪŋ)

кіраўніцтва рахункаводствам на прадпрыемстве — guidance with the accounting at enterprise ('gaɪdəns wɪð ðə ə'kauntɪŋ ət 'entəpraɪz)

матэрыяльная адказнасць за каштоўнасці на складзе — pecuniary responsibility for the valuables at storehouse (pɪ'kjuːnjəri rɪs,pɒnsə'bɪlɪtɪ fə ðə 'væljuəblz ət 'stɔːhaus)

метад уліку выдаткаў на вытворчасць — method for accounting of manufacture cost ('məθəd fəː ə'kauntɪŋ əv ˌmænju'fæktʃə kɒst)

метадалагічнае кіраўніцтва рахункаводствам і справаздачнасцю — methodological management of accounting and reporting (ˌmeθə'dɒlədʒɪkəl 'mænɪdʒmənt əv ə'kauntɪŋ ænd rɪ'pɔːtɪŋ)

Арганізацыі і прадпрыемствы [entities and enterprises ('entɪtɪz ænd 'entəpraɪzɪz)] дзейнічаюць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь [on the territory Republic of Belarus (ɒn ðə 'terɪtəri Rɪ'pʌblɪk əv ˌBjelʌ'rus)] у адпаведнасці з законамі "Аб прадпрыемствах у Рэспубліцы Беларусь", "Аб уласнасці ў Рэспубліцы Беларусь", "Аб прадпрыемальніцтве ў Рэспубліцы Беларусь" і іншымі заканадаўчымі актамі, якія вызначаюць агульныя юрыдычныя, эканамічныя і сацыяльныя асновы арганізацыі прадпрыемства пры разнастайнасці формаў уласнасці [forms of property (fɔːms əv 'prɒpəti)].

Прадпрыемства [enterprise ('entəpraɪz)] — гэта самастойны, арганізацыйна адасоблены гаспадарчы суб'ект [business entity ('bɪznɪs 'entɪti)], які вырабляе і збывае тавары, выконвае работы і аказвае паслугі. Як маёмасны камплекс [property complex ('prɒpəti 'kɒmpleks)] прадпрыемства [enterprise ('entəpraɪz)] выкарыстоўваецца для ажыццяўлення прадпрыемальніцкай дзейнасці. Пад

арганізацыяй [entity ('entiti)] падразумяваецца інстытуцыянальная група юрыдычных і фізічных асоб [institutional group of juridical and private persons (,insti'tju:fənəl gru:p əv dʒue'ridikəl ænd 'praivit rə:sns)], якія ўзаемадзейнічаюць з дапамогай эканамічных, прававых і матэрыяльных інструментаў і рэсурсаў для дасягнення пэўных мэтых паказчыкаў. Інстытуцыйнай групай [institutional group (,insti'tju:fənəl gru:p)] з'яўляецца аб'яднанне юрыдычных і фізічных асоб [combines of juridical and private persons (kəm'bains əv dʒue'ridikəl ænd 'praivit rə:sns)], якое афіцыйна існуе як самастойная арганізацыя [independent entity (,indi'pendənt 'entiti)] або ўваходзіць як складовая частка ў якую-небудзь іншую арганізацыю. Гэта можа быць, напрыклад, акцыянернае таварыства [joint stock company (dʒɔɪnt stɒk 'klmpəni)], якое мае даччыныя таварыствы [subsidiary companies (səb'sidjəri 'klmpəni:z)], філіялы [subsidiaries (səb'sidjəri:z)] і іншыя адасобленыя структурныя падраздзяленні [detached structural subdivisions (di'tæft 'strʌktʃərəl 'slbdi,vizəns)].

Як на прадпрыемствах, так і ў арганізацыях, уключна з іх складовымі структурнымі падраздзяленнямі [structural subdivisions ('strʌktʃərəl 'slbdi,vizəns)], неабходна весці рахункаводства [to keep accounting (ə'kauntɪŋ tə ki:p)] і складаць справаздачнасць [to form reporting (tə fɔ:m ri'pɔ:tiŋ)]. Найбольш агульныя метадалагічныя і арганізацыйныя асновы рахункаводства і справаздачнасці [general methodological and organization bases of accounting and reporting ('dʒenərəl ,meθə'dɒlədʒikəl ænd ɔ:gənəi'zeɪʃən 'beisisiz əv ə'kauntɪŋ ænd ri'pɔ:tiŋ)] для прадпрыемстваў [for enterprises (fə 'entəpraɪzɪz)], аб'яднанняў [combines (kəm'bains)] і арганізацый [entities ('entitiz)], якія з'яўляюцца юрыдычнымі асобамі [juridical persons (dʒue'ridikəl rə:sns)], вызначаюць органы дзяржаўнай улады [agency of State authority ('eidʒənsi əv Steɪt ɔ:'θɔ:riti)] незалежна ад іх віду, формаў уласнасці і ведамаснай падпарадкаванасці. Вярхоўнай Радай Рэспублікі Беларусь прыняты Закон аб бухгалтарскім ўліку і справаздачнасці" [Law about accounting and reporting (Lɔ: ə'baut ə'kauntɪŋ ænd ri'pɔ:tiŋ)], дзе вызначаны адзіныя метадычныя асновы рахункаводства і справаздачнасці [united methodical bases of accounting and reporting ('ju'naitɪd mi'θɒdikəl 'beisisiz əv ə'kauntɪŋ ænd ri'pɔ:tiŋ)] ў Рэспубліцы Беларусь [in the Republic of Belarus (in ðə Ri'pʌblɪk əv ,Bjelʌ'rus)].

Вядзенне рахункаводства [conducting of accounting ('kɒndəktiŋ əv ə'kauntɪŋ)] і складанне фінансавай справаздачнасці [preparation of financial statements (,prepə'reɪʃən əv fai'nænsjəl 'steɪtmənts)] грунтуюцца на агульнапрызнаных міжнародных прынцыпах ўліку і справаздачнасці

[universally recognized international principles of accounting and statements (,juni'və:səli 'rekəgnaizd ,intə'næʃənl 'prinseppliz əv ə'kauntiŋ ænd 'steitmənts)] ва ўмовах рыначнай эканомікі [under conditions of market economics ('ʌndə kən'diʃəns əv 'mɑ:kit ,ikə'nɒmiks)]. Рахункаводства [accounting (ə'kauntiŋ)] павінна забяспечыць ахову камерцыйнай тайны прадпрыемства [protection of enterprise commercial secret (pre'tekʃən əv 'entəpraiz kə'mə:ʃəl 'si:krit)], але паказчыкі фінансавай справаздачнасці [showings of financial reporting (ʃəuiŋs əv fai'nænfəl ri'pɔ:tiŋ)] не могуць з'яўляцца камерцыйнай тайнай [commercial secret (kə'mə:ʃəl 'si:krit)].

Метадалагічнае кіраўніцтва рахункаводствам і справаздачнасцю [methodological management of accounting and reporting (,methə'dɒlədʒikəl 'mænɪdʒmənt əv ə'kauntiŋ ænd ri'pɔ:tiŋ)] здзяйсняе Міністэрства фінансаў [Ministry of finance ('Ministri əv fai'næns)], каторае распрацоўвае і выдае інструкцыйныя матэрыялы па рахункаводстве і справаздачнасці [instructive materials by accounting and reporting (in'straktiv mə'tiəriəls bai ə'kauntiŋ ænd ri'pɔ:tiŋ)], якія павінны абавязкова выконвацца ўсімі прадпрыемствамі [enterprises ('entəpraiziz)] і ўстановамі [institutions (,insti'tju:ʃəns)] на абшары Рэспублікі Беларусь [on the territory Republic of Belarus (ən də 'teritəri Ri'pʌblik əv ,Bjel'rus)]. Адказнасць за арганізацыю рахункаводства [responsibility for the organization of accounting (ris,pɒnsə'biliti fə də ,ɔ:gənai'zeɪʃn əv ə'kauntiŋ)], стварэнне патрэбных умоў для правільнага яго вядзення і захоўвання дакументаў [keeping of documents ('ki:piŋ əv 'dɒkjuments)] нясе кіраўнік прадпрыемства [leader of enterprise ('li:də əv 'entəpraiz)]. Кіраўніцтва рахункаводствам на прадпрыемстве [guidance with the accounting at enterprise ('gaidəns wið də ə'kauntiŋ ət 'entəpraiz)] здзяйсняе галоўны бухгалтар [general accountant ('dʒenərəl ə'kauntənt)], які прызначаецца на гэту пасаду і вызваляецца ад яе кіраўніком прадпрыемства [leader of enterprise ('li:də əv 'entəpraiz)].

1.3. Інфармацыйная сістэма фінансавага ўліку: сучасны стан, магчымасці развіцця

1.3. The information system of financial accounting: present status, possibilities of development

(wʌn-θri:. Дə ,infə'meɪʃən 'sistim əv fai'nænfəl ə'kauntiŋ:

preznt 'steitəs, ,pɒsə'bilitiz ɒv di'veləpmənt)

**Ключавая тэрміналогія [key terminology
(ki: ,tə:mi'nɒlədʒi)]**

Інфармацыйная ўліковая сістэма — information accounting system
(,infə'meɪʃən ə'kauntɪŋ 'sistim)

Кола карыстальнікаў уліковай інфармацыі — users of accounting information circle ('ju:zəs ɒv ə'kauntɪŋ ,infə'meɪʃn sə:kl)

Фінансавы ўлік — financial accounting (fai'nænsəl ə'kauntɪŋ)

Камунікацыйная сістэма па зборы, перапрацоўцы і перадачы інфармацыі аб дзейнасці суб'екта гаспадарання — communication system for the collection, working-up and transfer of information about the activity of business entity (kə,mju:ni'keɪʃən 'sistim fə ðə kə'leɪʃən, 'wəkiŋ-lɜp ænd træns'fə ɒv ,infə'meɪʃn ə'baut ðə æk'tiviti ɒv 'biznis 'entiti)

Пераўтварэння інфармацыі першаснага ўліку ў сінтэтычныя паказчыкі — information of source counting transformation in the synthetic showings (infə'meɪʃn ɒv sɔ:s 'kauntɪŋ ,trænsfə'meɪʃən in ðə sin'θetik 'ʃəuiŋs)

Складанне фінансавай справаздачнасці — preparation of financial statements (,prepə'reɪʃən ɒv fai'nænsəl 'steitmənts)

Абмежаванне доступу для знешніх карыстальнікаў да той часткі ўліковай інфармацыі, якая ўяўляе сабой камерцыйную тайну — limitation for the external users of access to the other part of accounting information which represents the commercial secret (,limi'teɪʃən fə ðə eks'tə:nl 'ju:zəs ɒv 'ækses tə ðə 'lðə pɑ:t ɒv ə'kauntɪŋ ,infə'meɪʃən wɪθ 'repri'z ənts ðə kə'mə:ʃəl 'si:krit)

Падача абмежаваных справаздачных даных аб дзейнасці арганізацыі шырокаму колу рэальных і патэнцыяльных інвестараў — presentation of limited reporting data about the activity of entity to the wide sphere of real and potential investors (,prezen'teɪʃən ɒv 'limitid ri'pɔ:tiŋ 'deɪtə ə'baut ðə æk'tiviti ɒv 'entiti tə ðə 'waɪd sfɪə ɒv sfɪə ɒv 'riəl ænd pəu'tenʃəl in'vestəs)

Працэс генерацыі ўліковай інфармацыі ў фінансавую справаздачнасць — generation process of accounting information in the financial reporting (,ʤənə'reɪʃən 'prəuses ɒv ə'kauntɪŋ ,infə'meɪʃən in ðə fai'nænsəl ri'pɔ:tiŋ)

Працэс гарманізацыі метадык фінансавага ўліку — harmonization of financial accounting process ('hɑ:mənaɪzeɪʃən ɒv fai'nænsəl ə'kauntɪŋ 'prəuses)

Мадэль генерацыі ўліковай інфармацыі ў паказчыкі фінансавай справаздачнасці [generation model of accounting information in the showings of

financial reporting (,fɛnə'reiʃən mɒdl ɒv ə'kauntiŋ ,infə'meɪʃən in ðə ʃəʊɪŋs ɒv faɪ'nænfəl rɪ'pɔ:tiŋ)

Міжнародная ўніфікацыя фінансавага ўліку — international unification of financial accounting (,intə'næʃənəl ,junifi'keɪʃən ɒv faɪ'nænfəl ə'kauntiŋ)

Рада па міжнародных стандартах фінансавай справаздачнасці — Board by the international financial reporting standards (bɔ:d baɪ ðə intə'næʃənəl faɪ'nænfəl rɪ'pɔ:tiŋ stændəd)

Форма і змест фінансавай справаздачнасці — form and content of financial reporting (fɔ:m ænd 'kɒntənt ɒv faɪ'nænfəl rɪ'pɔ:tiŋ)

Камерцыйная тайна — commercial secret (kə'mɜ:ʃəl 'si:krit)

Адзіны нацыянальны план рахункаў — united national chart of accounts ('ju'naitɪd 'næʃənəl tʃɑ:t ɒv ə'kaunts)

Інфармацыйная ўліковая сістэма [information accounting system (,infə'meɪʃən ə'kauntiŋ 'sistim)] — гэта камунікацыйная сістэма па зборы, перапрацоўцы і перадачы інфармацыі аб дзейнасці суб'екта гаспадарання [communication system for the collection, working-up and transfer of information about the activity of biznis entity (kə,mju:ni'keɪʃən 'sistim fə ðə kə'lekʃən, 'wəkiŋ-ʌp ænd træns'fə ɒv ,infə'meɪʃn ə'baut ðə æk'tiviti ɒv 'biznis 'entiti)], ў якой адбываюцца складаныя працэсы пераўтварэння інфармацыі першаснага ўліку ў сінтэтычныя паказчыкі [information of source counting transformation in the synthetic showings (infə'meɪʃn ɒv sɔ:s 'kauntiŋ ,trænsfə'meɪʃən in ðə sin'θetik 'ʃəʊɪŋs)], патрэбныя для прыняцця кіраўніцкіх рашэнняў [for the adoption of management decisions (fə ðə ə'dɒpʃən ɒv 'mæniʃmənt di'sizns)]. Гэта інфармацыйна-кіраўніцкая сістэма [information-and-management system (infə'meɪʃn-ænd-'mæniʃmənt 'sistim)], якая забяспечвае кіраўніцкі персанал [management personnel ('mæniʃmənt ,pɜ:sə'nel)] неабходнай яму інфармацыяй з улікам адрозненняў паміж узроўнямі кіравання, сферамі дзейнасці, а таксама іншых знешніх і ўнутраных акалічнасцей. Рацыянальна арганізаваная інфармацыйная ўліковая сістэма [information accounting system (,infə'meɪʃən ə'kauntiŋ 'sistim)] павінна даваць кожнаму кіраўніку інфармацыю толькі такога тыпу і такой якасці, якія яму патрэбныя.

У сучасных умовах гаспадарання значна пашыраецца кола карыстальнікаў уліковай інфармацыі [users of accounting information circle ('ju:zəs ɒv ə'kauntiŋ ,infə'meɪʃn sə:kl)]. Неабходнасць задавальнення інтарэсаў розных карыстальнікаў уліковай інфармацыі [different users of accounting information ('dɪfrənt 'ju:zəs ɒv ə'kauntiŋ ,infə'meɪʃn)] абумовіла ўзнікненне некалькіх уліковых сістэм [several accounting systems ('sevrəl ə'kauntiŋ 'sistims)].

На мікраўзроўні такімі сістэмамі з'яўляюцца фінансавы, падатковы і кіраўніцкі віды ўліку.

Фінансавы ўлік [financial accounting (faɪ'nænsəl ə'kauntɪŋ)] узнік у другой палове XIX стагоддзя як інфармацыйна-метадалагічная сістэма [information-and-methodological system (ɪnfə'meɪʃən-ænd-meθə'dɒləʃɪkəl 'sɪstɪm)], прызначаная для фарміравання даных, якія выкарыстоўваюцца пры складанні фінансавай справаздачнасці [preparation of financial statements (,prepə'reɪʃən əv faɪ'nænsəl 'steɪtmənts)]. Станаўленне фінансавара ўліку [formation of the financial accounting (fɔːmeɪʃən əv ðə faɪ'nænsəl ə'kauntɪŋ)] заняло больш чым палавіну стагоддзя і завяршылася ў 30-тыя гады XX стагоддзя. Перадумовамі ўзнікнення аўтаномнай галіны рахункаводства [origin premises of accounting autonomous branch ('ɔrɪʃɪn 'premisɪz əv ə'kauntɪŋ əː'tɒnəməs 'brɑːnʃ)] ў выглядзе фінансавара ўліку [in the form of financial accounting (ɪn ðə fɔːm əv faɪ'nænsəl ə'kauntɪŋ)] стала неабходнасць [necessity (nɪ'sesɪtɪ)]:

- ♦ абмежавання доступу для знешніх карыстальнікаў да той часткі ўліковай інфармацыі, якая ўяўляе сабой камерцыйную тайну [limitation for the external users of access to the other part of accounting information which represents the commercial secret (,lɪmɪ'teɪʃən fə ðə eks'tɜːnl 'juːzəs əv 'ækses tə ðə 'lɒðə pɑːt əv ə'kauntɪŋ ,ɪnfə'meɪʃən wɪθ 'repriːz ənts ðə kə'mɜːʃəl 'sɪːkrɪt)];

- ♦ складання публічнай справаздачнасці па адзіных правілах, заснаваных на заканадаўчых нормах, у адрозненне ад справаздачнасці для ўнутраных карыстальнікаў уліковай інфармацыі, якая не можа рэгулявацца заканадаўчымі актамі [preparation of public statements by the united rules founded on the legislative norms, in contrast to statements for the inside users of accounting information which cannot be regulated with the legislative deeds (,prepə'reɪʃən əv 'pʌblɪk 'steɪtmənts baɪ ðə 'juːnaɪtɪd ruːlɪz 'faʊndɪd ɒn ðə 'leʃɪslətɪv nɔːms, ɪn 'kɒntræst tu 'steɪtmənts fə ðə 'ɪn'saɪd 'juːzəs əv ə'kauntɪŋ ,ɪnfə'meɪʃən wɪθ kænɒt ɪz ,regjuleɪtɪd wɪð ðə 'leʃɪslətɪv dɪːds)];

- ♦ падача абмежаваных справаздачных даных аб дзейнасці арганізацыі шырокаму колу рэальных і патэнцыяльных інвестараў з мэтай прыцягнення іх капіталаў [presentation of limited reporting data about the activity of entity to the wide sphere of real and potential investors for the purpose of attracting their capitals (,prezen'teɪʃən əv 'lɪmɪtɪd rɪ'pɔːtɪŋ 'deɪtə ə'baut ðə æk'tɪvɪtɪ əv 'entɪtɪ tə ðə 'waɪd sfɪə əv sfɪə əv 'rɪəl ænd pəʊ'tenʃəl ɪn'vestəs fə ðə 'pə:pəs əv ə'træktɪŋ ðə 'kæpɪtəl)];

Фінансавы ўлік [financial accounting (faɪ'nænsəl ə'kauntɪŋ)] — гэта працэс генерацыі ўліковай інфармацыі ў фінансавую справаздачнасць [generation process of accounting information in the financial reporting (,ʤənə'reɪʃən 'prəʊses əv ə'kauntɪŋ ,ɪnfə'meɪʃən ɪn ðə faɪ'nænsəl rɪ'pɔːtɪŋ)] для карыстальнікаў, якія

непасрэдна не адносяцца да дадзенай арганізацыі, на аснове выкарыстання агульнапрынятых уліковых прынцыпаў [on the basis of generally accepted accounting principles use (ɒn ðə 'beɪsɪs ɒv 'ʤenərəl ək'septɪd ə'kaʊntɪŋ 'prɪnsəplɪz ju:s)]. Галоўным аб'ектам фінансавага ўліку [general object of accounting ('ʤenərəl 'ɒbʤɪkt ɒv ə'kaʊntɪŋ)] з'яўляецца дзейнасць арганізацыі ў цэлым [activity of entity on the whole (æk'tɪvɪtɪ ɒv 'entɪtɪ ɒn ðə həʊl)]. Паколькі выніковая інфармацыя фінансавага ўліку [resulting information of financial accounting (rɪ'zʌltɪŋ ,ɪnfə'meɪʃən ɒv faɪ'nænsjəl ə'kaʊntɪŋ)] прызначана для банкаў [banks (bæŋks)], пастаўшчыкоў [suppliers (sə'plaɪəs)], пакупнікоў [acquirers (ə'kwəɪərs)], акцыянераў [stockholders (stɒk'həʊldəz)], фінансавых органаў [financial agency (faɪ'nænsjəl 'eɪʤənsɪ)] і іншых знешніх карыстальнікаў [and the other external users (ænd ðə 'ʌðə əks'tɜ:nl 'ju:zəs)], яна даводзіцца да іх шляхам публікацыі той часткі, якая не ўяўляе камерцыйнай тайны [commercial secret (kə'mə:ʃəl 'sɪ:kɪt)].

Фінансавы ўлік [financial accounting (faɪ'nænsjəl ə'kaʊntɪŋ)] асноўваецца на адзіных для ўсіх арганізацый краіны плане рахункаў [chart of accounts (tʃɑ:t ɒv ə'kaʊnts)], стандартах [standards (stændəds)], палажэннях [regulations (,regju'leɪʃəs)] і іншых нарматыўных дакументах, якія рэгламентуюць вядзенне рахункаводства [and the other standard documents regulating conducting of accounting (ænd ðə 'ʌðə 'stændəd 'dɒkjuments kən'dʌktɪŋ ɒv ə'kaʊntɪŋ)]. Па шляху абавязковага выкарыстання ўсімі арганізацыямі адзіных нацыянальных планаў рахункаў [united national chart of accounts ('ju'naitɪd 'næʃənəl tʃɑ:t ɒv ə'kaʊnts)] пайшлі пасля другой сусветнай вайны Савецкі Саюз, Германія, Францыя і іншыя дзяржавы. На іх аснове ўзнікла метадыка для ўліку валавога ўнутранага прадукту [methods for accounting of gross domestic product ('məθəds fə ə'kaʊntɪŋ ɒv grəʊs dəʊ'mestɪk 'prɒdʌkt)] і іншых макраэканамічных паказчыкаў.

Пасля другой сусветнай вайны пачаўся працэс гарманізацыі метадык фінансавага ўліку [harmonization of financial accounting process ('hɑ:mənaɪzeɪʃən ɒv faɪ'nænsjəl ə'kaʊntɪŋ 'prəʊses)] розных дзяржаў. Гарманізацыя фінансавага ўліку [harmonization of financial accounting ('hɑ:mənaɪzeɪʃən ɒv faɪ'nænsjəl ə'kaʊntɪŋ)] азначае прывядзенне нацыянальных метадык у адпаведнасць з падыходамі, распрацаванымі міжнароднымі прафесійнымі арганізацыямі. Работа ў гэтым накірунку была пачата ў 1961 г. даследчай групай па праблемах рахункаводства дзяржаў Еўрапейскага супольніцтва. Вынікам гэтай работы стала прыняцце ў канцы 70-х і на пачатку 80-х гадоў мінулага стагоддзя дырэктыў, што вызначаюць нормы, якія адносяцца да формаў і зместу фінансавай справаздачнасці [forms and content of financial reporting

(fɔ:ms ænd 'kɒntənt ɒv faɪ'nænsjəl rɪ'pɔ:tɪŋ)], аўдыту і публікацыі [audit and publication of financial reporting ('ɔ:dit ænd pʌblikeɪʃən ɒv faɪ'nænsjəl rɪ'pɔ:tɪŋ)].

Сутнасць гарманізацыі фінансавага ўліку [essence of harmonization of financial accounting (esns ɒv 'hɑ:mənəɪzeɪʃən ɒv faɪ'nænsjəl ə'kaʊntɪŋ)] заключаецца ў тым, што ў кожнай краіне можа існаваць свая мадэль генерацыі ўліковай інфармацыі ў паказчыкі фінансавай справаздачнасці [generation model of accounting information in the showings of financial reporting (,dʒenə'reɪʃən mɒdl ɒv ə'kaʊntɪŋ ,ɪnfə'meɪʃən ɪn ðə 'ʃəʊɪŋs ɒv faɪ'nænsjəl rɪ'pɔ:tɪŋ)], якая, аднак, не павінна супярэчыць аналагічным стандартам іншых дзяржаў — членаў супольнасці. У цяперашні час міжнародная ўніфікацыя фінансавага ўліку [international unification of financial accounting (,ɪntə'næʃənəl ,junɪfɪ'keɪʃən ɒv faɪ'nænsjəl ə'kaʊntɪŋ)] рэалізуецца Радай па міжнародных стандартах фінансавай справаздачнасці [Board by the international financial reporting standards (bɔ:d baɪ ðə ɪntə'næʃənəl faɪ'nænsjəl rɪ'pɔ:tɪŋ stændəd)]. Указаны орган прыняў звыш 40 стандартаў фінансавай справаздачнасці, з якіх у цяперашні час дзейнічае больш 30.

1.4. Арганізацыі рахункаводства і пабудова бухгалтарскай службы на вытворчых прадпрыемствах

1.4. The accounting organization and the building up of book-keeping service on the manufacturing enterprises

(wʌn-fɔ:.. ðə ,ɔ:gənəɪ'zeɪʃn ænd ðə 'bɪldɪŋ ʌp ɒv bu:k 'ki:pɪŋ 'sə:vɪsɪz ɒn ðə ,mænju'fæktʃərɪŋ 'entəpraɪzɪz)

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ,tɜ:mɪ'nɒlədʒi)]

аддзел уліку выдаткаў на вытворчасць — section of manufacturing costs accounting ('sekʃən ɒv ,mænju'fæktʃərɪŋ kɒsts ə'kaʊntɪŋ)

аддзел уліку гатовай прадукцыі — section of finished goods accounting ('sekʃən ɒv 'fɪnɪʃt gudz ə'kaʊntɪŋ)

аддзел уліку матэрыяльных каштоўнасцей — section of material valuables accounting ('sekʃən ɒv mə'tɪəriəl 'væljuəblz ə'kaʊntɪŋ)

аддзел уліку працы і зароботнай платы — section of labor and wages accounting ('sekʃən ɒv 'leɪbə ænd weɪdʒɪz ə'kaʊntɪŋ)

бухгалтэрыя вытворчага прадпрыемства — accounting department of manufacturing enterprise (ə'kauntɪŋ dɪ'pɔ:tment əv ,mænju'fæktʃəriŋ 'entəpraɪz)

камбінаваная мадэль структурнай пабудовы рахункаводства — combinative model of accounting structure building up ('kɒmbɪnətɪv mɒdl əv ə'kauntɪŋ 'strʌktʃə 'bɪldɪŋ ʌp)

кругазварот рахунковых работ — circuit of accounting works ('sə:kɪt əv ə'kauntɪŋ wə:ks)

лінейна-штабная структура ўліковай службы — linear-staff structure of accounting department ('lɪniə-stɑ:f 'strʌktʃə əv ə'kauntɪŋ dɪ'pɔ:tment)

лінейная арганізацыя структуры ўліковай службы — linear structure of accounting department ('lɪniə 'strʌktʃə əv ə'kauntɪŋ dɪ'pɔ:tment)

пабудова ўліковай службы прадпрыемства — building up of enterprise accounting department ('bɪldɪŋ ʌp əv 'entəpraɪz ə'kauntɪŋ dɪ'pɔ:tment)

падраздзяленне бухгалтэрыі — подразделение бухгалтерии — subdivision of accounting department ('sʌbdɪ,vɪzən əv ə'kauntɪŋ dɪ'pɔ:tment)

правы галоўнага бухгалтара — rights of general accountant (raɪts əv 'dʒenərəl ə'kauntənt)

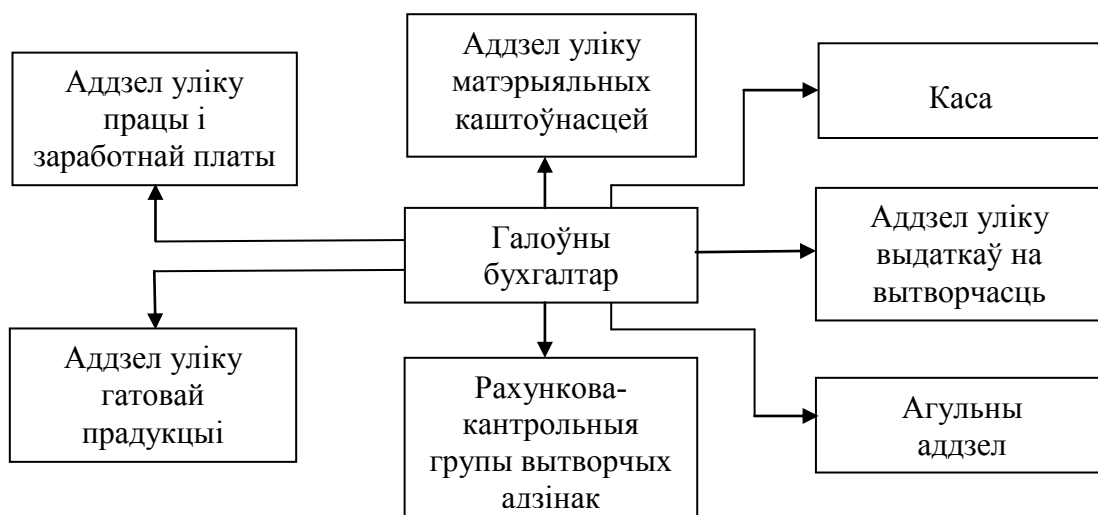
прамежкавае звязно кіравання — interim link of management ('ɪntərɪm lɪŋk əv 'mænɪdʒmənt)

ўлікова-кантрольная група вытворчай адзінкі — accounting-control groups of manufacturing units (ə'kauntɪŋ-kən'trəʊl gru:ps əv ,mænju'fæktʃəriŋ 'ju:nɪts)

ўліковая служба арганізацыі — accounting department of entity (ə'kauntɪŋ dɪ'pɔ:tment əv 'entɪtɪ)

Бухгалтэрыя вытворчага прадпрыемства [accounting department of manufacturing enterprise (ə'kauntɪŋ dɪ'pɔ:tment əv ,mænju'fæktʃəriŋ 'entəpraɪz)] з'яўляецца самастойным структурным падраздзяленнем і не можа далучацца да ніякіх іншых службаў кіраўніцкага апарату [management staff ('mænɪdʒmənt stɑ:f)]. У справе арганізацыі рахункаводства [organization of accounting (ɔ:gənəɪ'zeɪʃn əv ə'kauntɪŋ)] вельмі важнае значэнне надаецца пабудове ўліковай службы прадпрыемства [building up of enterprise accounting department ('bɪldɪŋ ʌp əv 'entəpraɪz ə'kauntɪŋ dɪ'pɔ:tment)]. На прамысловых прадпрыемствах спажывецкай кааперацыі [industry enterprise of consumer cooperatives ('ɪndəstri 'entəpraɪz əv kən'sju:mə kəu'ɒpərətɪvs)] колькасць супрацоўнікаў бухгалтэрыі [number of accounting department employees ('nʌmbə əv ə'kauntɪŋ dɪ'pɔ:tment ,emplɔɪ'ɪz)] у большасці выпадкаў не перавышае 7—9 чалавек, таму тут найбольш пашырана лінейная арганізацыя структуры ўліковай службы [linear

structure of accounting department ('liniə 'strɪktʃə əv ə'kauntɪŋ di'pɑ:tment]), якая прадугледжвае непасрэднае падпарадкаванне ўсіх выканаўцаў аднаму кіраўніку — галоўнаму бухгалтару [general accountant ('dʒenərəl ə'kauntənt)]. Для сярэдніх і буйных прадпрыемстваў больш адпавядае лінейна-штабная структура ўліковай службы [linear-staff structure of accounting department ('liniə-stɑ:f 'strɪktʃə əv ə'kauntɪŋ di'pɑ:tment)], пры якой ствараюцца прамежкавыя звёны кіравання [interim links of management ('intərim lɪŋks əv 'mænidʒmənt)] ў выглядзе начальнікаў аддзелаў [chiefs of departments ('tʃi:fs əv di'pɑ:tments)] або груп. На буйных вытворчых прадпрыемствах [big manufacturing enterprises (big ,mænju'fæktʃəriŋ 'entəpraɪzɪz)] можа быць камбінаваная мадэль структурнай пабудовы рахункаводства [combinative model of accounting structure building up ('kɒmbɪnətɪv mɒdl əv ə'kauntɪŋ 'strɪktʃə 'bɪldɪŋ ʌp)], дзе асобныя падраздзяленні выконваюць замкнёны кругазварот рахунковых работ [circuit of accounting works ('sə:kɪt əv ə'kauntɪŋ wə:ks)]. Кіраўнікам гэтых падраздзяленняў перадаюцца некаторыя правы галоўнага бухгалтара [rights of general accountant (raɪts əv 'dʒenərəl ə'kauntənt)] для самастойнай дзейнасці ў межах іх правамоцтваў. Пабудова бухгалтэрыі [building up of accounting department ('bɪldɪŋ ʌp əv ə'kauntɪŋ di'pɑ:tment)], якая пашырана пры выкарыстанні лінейна-штабной структуры [linear-staff structure ('liniə-stɑ:f 'strɪktʃə)], паказана на малюнку 1 (1 eng).

Малюнак 1. Лінейна-штабная структура бухгалтэрыі прамысловага прадпрыемства

Адзел уліку матэрыяльных каштоўнасцей [section of material valuables accounting ('sekʃən əv mə'tiəriəl 'væljuəblz ə'kauntɪŋ)] ажыццяўляе ўлік і кантроль

за наяўнасцю і рухам сыравіны [accounting and control of availability and flow of raw stuff and materials (ə'kauntɪŋ ænd kən'trəʊl ɒv ə'veɪlə'bɪlɪtɪ ænd

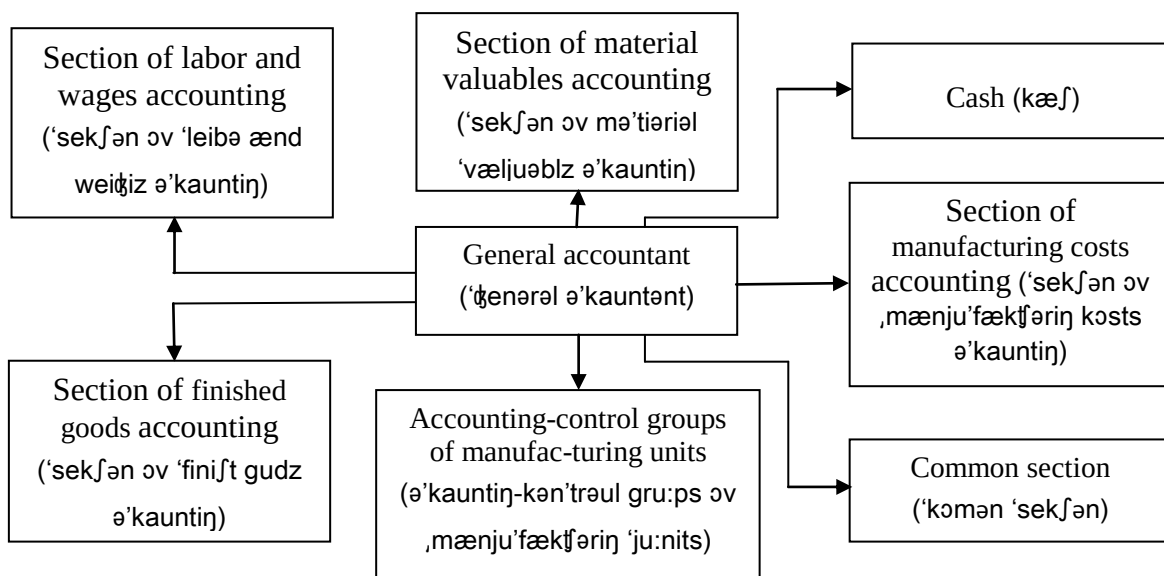

Figure 1 eng — The linear-staff structure of accounting department of industry enterprise

‘Figs wln eng — Də ‘liniə-stɑ:f ‘strʌktʃə ɒv ə’kauntɪŋ dɪ’pɑ:tmənt ɒv ‘ɪndəstri ‘entəpraɪz

fləʊ ɒv rɔ: stʌf)], матэрыялаў [materials (mə’tɪəriəls)], гаспадарчых прыналежнасцяў [business tackle (‘biznis tækl)] інструментаў [tools (tu:ls)], асноўных сродкаў [plant assets (plɑ:nt æsets)], наяўнасці і руху [wear and tear (wɛə ænd tɛə)], выконвае іншыя рахунковыя работы. Аддзел уліку працы і зароботнай платы [section of labor and wages accounting (‘sekʃən ɒv ‘leɪbə ænd weɪdʒɪz ə’kauntɪŋ)] здзяйсняе ўсе функцыі па ўліку выпрацоўкі і наяўнасці зароботнай платы [accounting of making and accrual of wages and salaries (ə’kauntɪŋ ɒv ‘meɪkɪŋ ænd ə’kruəl ɒv ‘weɪdʒɪz ænd ‘sælərɪz)], разрахункаў з працаўнікамі [settlings with employes (‘setlɪŋz wɪð ɛm’plɔɪeɪz)]. Аддзел уліку выдаткаў на вытворчасць [section of manufacturing costs accounting (‘sekʃən ɒv ,mænju’fæktʃəriŋ kɒsts ə’kauntɪŋ)] вядзе падлік вытворчых выдаткаў [count of manufacturing costs (kaunt ɒv ,mænju’fæktʃəriŋ kɒsts)], калькулюе сабекошт вырабленай прадукцыі [prime cost of manufactured production (praɪm kɒst ɒv dɛ ,mænju’fæktʃət prə’dʌkʃn)], удзельнічае ў наладжванні ўнутрыгаспадарчага разліку [organization of internal business computation (ɔ:gənəɪ’zeɪʃn ɒv ɪn’tənəl ‘biznis ,kɒmpju’tɛɪʃən)]. Аддзел уліку гатовай прадукцыі [section of finished goods

accounting ('sekʃən əv 'leibə ænd weɪdʒɪz ə'kaʊntɪŋ)] займаецца ўлікам наяўнасці вырабленай гатовай прадукцыі [availability of produced finished goods accounting (ə'veɪlə'bɪlɪtɪ əv pre'dʒuːst 'fɪnɪʃt gudz ə'kaʊntɪŋ)], яе адгрузкі і рэалізацыі [shipping and sale ('ʃɪpɪŋ ænd seɪl)], разрахункаў з пакупнікамі [settlings with acquirers ('setlɪŋz wɪð ə'kwəɪres)].

Уся астатняя ўліковая і кантрольная работа [accounting and control work (ə'kaʊntɪŋ ænd kən'trəʊl 'wə:k)] належыць да абавязкаў агульнага аддзела [common section ('kɒmən 'sekʃən)]. Гэта ўлік капіталу [accounting of equity (ə'kaʊntɪŋ əv 'ekwɪtɪ)], прыбытку [profit ('prɒfɪt)], унутрыгаспадарчых разрахункаў [internal settlements (ɪn'tənəl 'setlɪŋz)], абагульненне ўліковых звестак [generalization of accounting information (,dʒenərəlaɪ'zeɪʃn əv ə'kaʊntɪŋ ,ɪnfə'meɪʃən)], складанне балансаў і іншых справаздач [preparation of balance sheet and other statements (,prepə'reɪʃən əv 'bæləns ʃɪt ænd 'lðə 'steɪtmənt)], а таксама каардынацыя дзейнасці асобных частак ўліковай службы [activity coordination of accounting department separate parts (æk'tɪvɪtɪ kəu'ɔdɪ'neɪʃən əv ə'kaʊntɪŋ dɪ'pɑːtmənt 'sepɪrɪt pɑːts)]. Пры адсутнасці на прадпрыемстве фінансавай службы [financial department (faɪ'nænsjəl dɪ'pɑːtmənt)] ўлік наяўных грошай [cash on hand (kæʃ ɒn hænd)], грошай на разліковых і пазыковых рахунках у банках [money on current and loan accounts in banks ('mʌni ɒn 'klərənt ænd ləʊn ə'kaʊnts ɪn bæŋks)], фінансавое планаванне [financial planning (faɪ'nænsjəl plænɪŋ)] і іншыя чыннасці, звязаныя з арганізацыяй фінансавай дзейнасці [organization of financing activities (,ɔ:gənəɪ'zeɪʃən əv faɪ'nænsɪŋ æk'tɪvɪtɪz)], ускладваюцца на гэта падраздзяленне бухгалтэрыі [subdivision of accounting department ('sʌbdɪ,vɪzən əv ə'kaʊntɪŋ dɪ'pɑːtmənt)].

Часам у складзе ўліковай службы арганізацыі [accounting department of entity (ə'kaʊntɪŋ dɪ'pɑːtmənt əv 'entɪtɪ)] выдзяляюць дадатковыя службы. Напрыклад, пры ажыццяўленні будаўніцтва [construction (kən'strʌkʃən)] частка супрацоўнікаў займаецца ўлікам будаўніча-монтажных работ і іх фінансавання [accounting of building-installation works and theirs financing (ə'kaʊntɪŋ əv 'bɪldɪŋ-,ɪnstə:'leɪʃən wə:ks ænd ðeəz faɪ'nænsɪŋ)].

Улікова-кантрольныя групы вытворчых адзінак [accounting-control groups of manufacturing units (ə'kaʊntɪŋ-kən'trəʊl gru:ps əv ,mænjʊ'fæktʃərɪŋ 'ju:nɪts)] ствараюцца на вытворчых аб'яднаннях [manufacturing combinations (,mænjʊ'fæktʃərɪŋ ,kɒmbɪ'neɪʃəns)] у выпадках, калі асобныя цэхі [separate workshops ('sepɪrɪt 'wə:kʃɒps)], участкі [discreets ('dɪstrɪkts)] і іншыя структурныя падраздзяленні арганізацыі [structured subdivisions of entity (,strʌktʃəd

‘slɒdi,vizəns əv ‘entiti]) ажыццяўляюць значную па аб’ёму гаспадарчую дзейнасць [business activity (‘biznis æk’tiviti)] і знаходзяцца на вялікай адлегласці ад галаўной арганізацыі [head entity (hed ‘entiti)]. Але ў большасці выпадкаў рахункаводства на прадпрыемствах прамысловасці спажывецкай кааперацыі [accounting at manufacturing enterprises of consumer cooperatives (ə’kauntiŋ ət ,mænju’fæktʃəriŋ ‘entəpraiziz əv kən’sju:mə kəu’ɔpərətivs)] наладжана па цэнтралізаванаму прынцыпу.

**1.5. Інфармацыйная сістэма кантролінгу:
сутнасць, прызначэнне, месца вытворчага ўліку,
адрозненне ад інфармацыйнай сістэмы фінансавага ўліку**

**1.5. The information system of controlling:
essence, destination, place of manufacturing accounting,
distinction from the information system of financial accounting**

(wɒn-faiv. Дə ,infə’meiʃən ‘sistim əv kən’trəuliŋ: əns, ,desti’neiʃən,
pleis əv mænju’fæktʃəriŋ ə’kauntiŋ, dis’tɪŋkʃən frəm ,infə’meiʃən ‘sistim
əv fai’nænfəl ə’kauntiŋ)

**Ключавая тэрміналогія [key terminology
(ki: ,tə:mi’nɒlədʒi)]**

супрацоўнікі апарата кіравання — employees of management staff
(,emplɔɪ’iz əv ‘mæniʃmənt stɑ:f)

рэгуляванне гаспадарчых працэсаў унутры прадпрыемства — adjustment
of business process inside of enterprise (ə’dʒʌstmənt əv ‘biznis ‘prəuses ‘in’said əv
‘entəpraiz)

аператыўнае адсочванне бягучых падзей — operative shadowing of the
current events (‘ɔpərətiv ‘ʃædəuiŋ əv ðə ‘kʌrənt i’vents)

аператыўная інфармацыя аб дзейнасці сегмента бізнесу — operative
information about the activity of business segments (‘ɔpərətiv ,infə’meiʃn ə’baʊt ðə
æk’tiviti əv ‘biznis ‘segmənts)

аператыўна-тэхнічны ўлік — operative-technical counting (‘ɔpərətiv-‘teknikəl
‘kauntiŋ)

вытворчы ўлік — manufacturing accounting (,mænju’fæktʃəriŋ ə’kauntiŋ)

упущенная выгода арганізацыі — missed reward of entity (mist ri'wɔ:d ɒv 'entiti)

аб'ём выпускаемай прадукцыі — volume of production being turned out ('vɒljum ɒv pre'dʌkʃən 'bi:ɪŋ tə:nd aut)

вызначэнне сабекошту прадукцыі — determination of production prime cost (di,tə:mi'neɪʃən ɒv pre'dʌkʃn praɪm kɒst)

кантынентальны варыянт вытворчага ўліку — continental variant of manufacturing taking into account (,kɒnti'nentl 'vɛəriənt ɒv mænju'fæktʃəriŋ 'teɪkɪŋ into ə'kaunt)

аўтаномнае вядзенне вытворчага ўліку — autonomous conducting of manufacturing taking into account (ɔ:'tɒnəməs 'kɒndəktɪŋ ɒv mænju'fæktʃəriŋ 'teɪkɪŋ into ə'kaunt)

англа-амерыканскі варыянт вытворчага ўліку — Anglo-American variant of manufacturing taking into account ('Æŋgləu-ɜ'merikən 'vɛəriənt ɒv mænju'fæktʃəriŋ 'teɪkɪŋ into ə'kaunt)

абагулены ўлік выдаткаў па эканамічных элементах — generalized accounting of costs by the economic elements ('dʒenərəlaɪzd ə'kauntɪŋ ɒv kɒsts baɪ ðə 'ikə'nɒmɪk 'elɪmənts)

рэжым рэальнага часу — conditions of real time (kən'dɪʃəns ɒv 'rɪəl taɪm)

Кантролінг [controlling (kən'trəʊlɪŋ)] — гэта каардынацыя дзейнасці арганізацыі на аснове сінтэзу планавання, уліку, аналізу і кантролю [synthesis of planning, accounting, analysis and control ('sɪnθɪsɪs ɒv plænɪŋ, ə'kauntɪŋ, ə'næləsɪs ænd kən'trəʊl)], накіраваная на дасягненне апэратыўных і стратэгічных мэт. Тэрмін “кантролінг” на тэрыторыю краін СНД прыйшоў з Германіі. У англамоўных краінах гэта тэрмін практычна не выкарыстоўваецца, аднак супрацоўнікаў апарата кіравання [employees of management staff (,emplɔɪ'ɪz ɒv 'mæniʃmənt stɑ:f)], якія займаюцца прагназаваннем будучага развіцця падзей і інфармацыйным забеспячэннем выбару найбольш аптымальнага варыянту гаспадарчых працэсаў называюць кантролерамі (не трэба блытаць з кантралёрам). Кантролінг [controlling (kən'trəʊlɪŋ)] патрэбны адміністрацыі і ўласнікам для непасрэднага рэгулявання гаспадарчых працэсаў унутры прадпрыемства [adjustment of business process inside of enterprise (ə'dʒʌstmənt ɒv 'biznis 'prəʊses 'ɪn'saɪd ɒv 'entəpraɪz)]. З яго дапамогай вырашаецца праблема супярэчнасці паміж празрыстасцю і канфідэнцыяльнасцю ўліковай інфармацыі [accounting information (ə'kauntɪŋ ,ɪnfə'meɪʃən)].

Нягледзячы на тое, што кантролінг [controlling (kən'trəuliŋ)] выконвае пэўныя кантрольныя функцыі [control functions (kən'trəul 'fʌŋkʃəns)], ён не тоесны кантролю. Кантроль [control (kən'trəul)] займаецца фіксацыяй і ацэнкай тых фактаў, якія ўжо адбыліся, а кантролінг перамяшчае акцэнт з ацэнкі мінулых фактаў у бок перспектывага, апераджальнага кантролю, а таксама аператыўнага адсочвання бягучых падзей [operative shadowing of the current events ('ɔpəretiv 'ʃædəuiŋ əv ðə 'klərənt i'vents)]. Для вырашэння такой задачы інструментарый фінансавага ўліку [instrumentary of financial accounting ('instruməntəri əv fai'nænfəl ə'kauntiŋ)], заснаваны на выкарыстанні двайнога запісу ў сістэме рахункаў [use of double-entry in the system of accounts (ju:s əv 'dʌbl-entri in ðə sistim əv ə'kaunts)], не заўсёды прыдатны. У той час калі ў сістэме фінансавага ўліку [in the system of financial accounting (in ðə sistim əv fai'nænfəl ə'kauntiŋ)] вытворчыя выдаткі [manufacturing costs (,mænju'fæktʃəriŋ kɔsts)] вызначаюцца для ацэнкі матэрыяльна-вытворчых запасаў [tangible-and-manufacturing inventories ('tændʒəbl-ænd-mænju'fæktʃəriŋ 'invətriz)] і павінны адпавядаць патрабаванням знешняй справаздачнасці [outside reporting ('aʊt'said ri'pɔ:tiŋ)], у сістэме кантролінгу [in the system of controlling (in ðə sistim əv kən'trəuliŋ)] акцэнт перамяшчаецца на падрыхтоўку інфармацыі аб выдатках для службовых асоб унутры арганізацыі, патрэбнай ім для прыняцця правільных кіраўніцкіх рашэнняў [adoption of right management decision (ə'dɔpʃən əv rait 'mænidʒmənt di'siʒn)].

Гэта абумовіла неабходнасць распрацоўкі новых падыходаў да ўліку вытворчых выдаткаў [accounting of manufacturing inventories (ə'kauntiŋ əv ,mænju'fæktʃəriŋ 'invətriz)], які павінен быць не хронікай мінулых падзей, а прагнозам наступстваў прыняцця альтэрнатыўных рашэнняў. Менавіта да такой інфармацыі ў канцы 50-х гадоў мінулага стагоддзя сталі праяўляць інтарэс менеджэры фірмаў ЗША, Заходняй Еўропы і іншых краін з рыначнай эканомікай [market economics ('mɑ:kit ,ikə'nɒmiks)]. У выніку ўзнік вытворчы ўлік [manufacturing accounting (,mænju'fæktʃəriŋ ə'kauntiŋ)]. Яго прызначэнне [destination (,desti'neiʃən)], метады атрымання і апрацоўкі даных [data methods of receipt and processing ('deitə meθəds əv ri'si:t ænd 'prəusesin)], а таксама выхадная інфармацыя [imprint information (im'print ,infə'meiʃn)] поўнасю адпавядаюць задачам кантролінгу.

Вытворчы ўлік [manufacturing accounting (,mænju'fæktʃəriŋ ə'kauntiŋ)] — гэта працэс падрыхтоўкі патрэбнай кіраўніцтву аператыўнай інфармацыі аб дзейнасці сегмента бізнесу [operative information about the activity of business segments ('ɔpəretiv ,infə'meiʃn ə'baut ðə æk'tiviti əv 'biznis 'segmənts)]. Ён патрэбны

адміністрацыі для непасрэднага рэгулявання ўнутры арганізацыі яе гаспадарчай дзейнасці. У той час як знешнія карыстальнікі [external users (eks'tə:nl 'ju:zəs)] атрымліваюць абмежаваную інфармацыю аб вытворчых выдатках [limited information about the manufacturing costs ('limitid infə'meɪʃn ə'baut ðə mænju'fæktʃəriŋ kɒsts)], уласнікі і адміністрацыя арганізацыі [owners and management of entity ('əʊnəs ænd 'mænidʒmənt ɒv 'entɪti)] праз вытворчы ўлік [manufacturing accounting (,mænju'fæktʃəriŋ ə'kaʊntɪŋ)] могуць атрымаць любую значымую для іх інфармацыю. Аднак выдаткі на вядзенне вытворчага ўліку [conducting of manufacturing accounting ('kɒndəktɪŋ ɒv ,mænju'fæktʃəriŋ ə'kaʊntɪŋ)] не павінны перавышаць той выгады, якая можа быць ад яго атрымана. Акрамя таго, вытворчы ўлік [manufacturing accounting (,mænju'fæktʃəriŋ ə'kaʊntɪŋ)] павінен адпавядаць узроўню прафесіяналізму карыстальнікаў уліковай інфармацыі [users of accounting information ('ju:zəs ɒv ə'kaʊntɪŋ ,ɪnfə'meɪʃn)]. Пры нізкім узроўні прафесіяналізму менеджэраў складаная сістэма вытворчага ўліку [compound system of manufacturing accounting ('kɒmpaʊnd sistɪm ɒv ,mænju'fæktʃəriŋ ə'kaʊntɪŋ)] становіцца неэфектыўнай, а часам і непатрэбнай.

Паколькі вытворчы ўлік [manufacturing accounting (,mænju'fæktʃəriŋ ə'kaʊntɪŋ)] выкарыстоўваецца ўнутраным менеджментам арганізацыі для прыняцця кіраўніцкіх рашэнняў [adoption of management decision (ə'dɒpʃən ɒv 'mænidʒmənt dɪ'sɪʒn)], яго сталі называць або кіраўніцкім улікам [management counting ('mænidʒmənt 'kaʊntɪŋ)], або ўнутраным ўлікам [inside counting ('ɪn'saɪd 'kaʊntɪŋ)]. У былым Савецкім Саюзе ва ўмовах дзяржаўнай уласнасці [state proprietorship (steɪt prə'praɪətəʃɪp)] пагроза банкруцтва арганізацый [bankruptcy of entities ('bæŋkrəptsi ɒv 'entɪtɪz)] адсутнічала, таму і неабходнасці ў развіцці гэтага напрамку ўліку не было. Замест яго для бягучага апэратыўнага кіравання [current operative management ('klʌrənt 'ɒpəreɪtɪŋ 'mænidʒmənt)] асобнымі ўчасткамі работы на месцы і ў ходзе іх выканання выкарыстоўваўся апэратыўна-тэхнічны ўлік [operative-technical counting ('ɒpəretɪv-'tekɪkəl 'kaʊntɪŋ)]. З дапамогай апэратыўна-тэхнічнага ўліку [operative-technical counting ('ɒpəretɪv-'tekɪkəl 'kaʊntɪŋ)] колькасныя і якасныя паказчыкі, прадугледжаныя планам, параўноўваюцца з фактычна дасягнутымі.

Апэратыўна-тэхнічны ўлік [operative-technical counting ('ɒpəretɪv-'tekɪkəl 'kaʊntɪŋ)] паўсюдна выкарыстоўваецца і ў цяперашні час для штодзённага кантролю за выпрацоўкай прадукцыі [control of production making (kən'trəʊl ɒv prə'dʌkʃən 'meɪkɪŋ)], выкарыстаннем працоўнага часу [use of working time (ju:s

ов 'wə:kiŋ taim)], працэсамі забеспячэння матэрыяламі, вытворчасці і адгрузкі прадукцыі [supply of materials, manufacture and shipping of finished goods processes (sə'plai ɒv mə'tiəriəls, mənju'fæktʃə ænd 'ʃipiŋ ɒv 'fɪnɪʃt gudz 'prəuses)] і г. д. Безумоўна, гэта функцыі вытворчага ўліку [functions of manufacturing taking into account ('fʌŋkʃəns ɒv ,mənju'fæktʃəriŋ 'teikiŋ into ə'kaunt)], аднак галоўнай задачай вытворчага ўліку з'яўляецца калькуляванне сабекошту прадукцыі і паслуг [calculating of production and services prime cost ('kælkjuleitiŋ ɒv prə'dʌkʃn ænd 'sə:visɪz praɪm kɒst)], што патрэбна для ацэнкі запасаў [valuation of inventories (,vælju'eɪʃən ɒv 'ɪnvəntɪz)], вызначэння цэн і прыбытку арганізацыі [determination of prices and profit of entity (di,tə:mi'neɪʃən ɒv praɪsɪz ænd 'prɒfɪt ɒv 'entɪti)]. У асноўным інфармацыя вытворчага ўліку [information of manufacturing taking into account (,ɪnfə'meɪʃn ɒv mənju'fæktʃəriŋ 'teikiŋ into ə'kaunt)] выкарыстоўваецца ўнутранымі карыстальнікамі ўліковай інфармацыі [inside users of accounting information ('ɪn'saɪd 'ju:zəs ɒv ə'kauntiŋ ,ɪnfə'meɪʃn)], аднак інтэграваныя даныя аб сабекошце вырабленай прадукцыі выкарыстоўваюцца і для падачы знешнім карыстальнікам [presentation of external users (,prezen'teɪʃən ɒv eks'tə:nl 'ju:zəs)].

Калькуляванне сабекошту прадукцыі [calculating of production prime cost ('kælkjuleitiŋ ɒv prə'dʌkʃn praɪm kɒst)] ў вытворчым уліку [manufacturing taking into account (,mənju'fæktʃəriŋ 'teikiŋ into ə'kaunt)] не заўсёды прадугледжвае поўны падлік выдаткаў. У залежнасці ад пастаўленых мэт у падлік могуць прымацца толькі пераменныя вытворчыя выдаткі [variable manufacturing costs ('vɛəriəbl ,mənju'fæktʃəriŋ kɒsts)], велічыня якіх залежыць ад аб'ёму вырабленай гатовай прадукцыі [volume of produced finished goods ('vɒljəm ɒv pre'dʒu:st 'fɪnɪʃt gudz)]. У некаторых выпадках пад увагу прымаюцца так званыя намененыя (у рускай мове выкарыстоўваецца тэрмін "вмененные") выдаткі. Намененыя выдаткі — гэта ўяўныя выдаткі [imputed costs (ɪm'pu:tɪd kɒsts)], якія характарызуюць упушчаную выгаду арганізацыі [missed reward of entity (mɪst rɪ'wɔ:d ɒv 'entɪti)]. Для мэт вытворчага ўліку [manufacturing taking into account (,mənju'fæktʃəriŋ 'teikiŋ into ə'kaunt)] часта выкарыстоўваецца маржынальны (гранічны) падыход да калькулявання сабекошту прадукцыі [margin (limiting) approach to the calculating of production prime cost ('mɑ:ʃɪn /'lɪmɪtɪŋ/ ə'prəʊʃ tə ðə 'kælkjuleitiŋ ɒv prə'dʌkʃən praɪm kɒst)], пры якім у падлік прымаюцца толькі пераменныя вытворчыя выдаткі [variable manufacturing costs ('vɛəriəbl ,mənju'fæktʃəriŋ kɒsts)], паколькі велічыня пастаянных выдаткаў [amount of fixed costs (ə'maʊnt ɒv fɪkst kɒsts)] не залежыць ад аб'ёму выпускаемай

прадукцыі [volume of production being turned out ('vɒljəm əv pre'dʌkʃən 'bi:ɪŋ tə:nd aut)].

Методыка вытворчага ўліку [methods of manufacturing taking into account ('məθəds əv ,mænju'fæktʃəriŋ 'teikiŋ into ə'kaunt)] фарміруецца арганізацыяй самастойна зыходзячы з мэт і задач унутрыфірменнага кіравання структурнымі падраздзяленнямі арганізацыі. Для вытворчага ўліку нарматыўныя дакументы [standard documents ('stændəd 'dɒkjuments)], якія рэгламентуюць фінансавы або падатковы віды ўліку [financial or tax kinds of accounting (fai'nænfəl ə: tæks kaɪnds əv ə'kauntiŋ)], неістотныя. Правілы вытворчага ўліку [rules of manufacturing taking into account (ru:lɪz əv ,mænju'fæktʃəriŋ 'teikiŋ into ə'kaunt)] дыктуюць інтарэсы ўласнікаў і адміністратараў, а таксама прафесійнае меркаванне галоўнага бухгалтара [professional judgment of general accountant (prə'feʃənəl 'dʒʌdʒmənt 'dʒenərəl ə'kauntənt)].

Існуюць два варыянты вытворчага ўліку: кантынентальны і англа-амерыканскі. Кантынентальны варыянт вытворчага ўліку [continental variant of manufacturing taking into account (,kɒnti'nentl 'vɛəriənt əv mænju'fæktʃəriŋ 'teikiŋ into ə'kaunt)] прадугледжвае выкарыстанне самастойных рахункаў-экранаў [accounts-screen (ə'kaunts-skri:n)], якія дубліруюць інфармацыю рахункаў фінансавага ўліку [accounts of financial accounting (ə'kaunts fai'nænfəl ə'kauntiŋ)]. Напрыклад, у агульным плане рахункаў Францыі прадугледжаны клас 9 “Рахункі аналітычнай эксплуатацыі”, які прызначаны для вызначэння сабекошту прадукцыі [determination of production prime cost (di,tə:mi'neɪʃən əv pre'dʌkʃn praɪm kɒst)] і вынікаў па цэнтрах адказнасці [responsibility centers (ris,pɒnsə'biliti 'sentəs)] або сегментах бізнесу [business segments ('biznis 'segmənts)]. Гэта паляпшае інфармацыйнае абслугоўванне менеджэраў арганізацыі і стварае ўмовы для захоўвання камерцыйнай тайны аб узроўні выдаткаў і рэнтабельнасці асобных відаў прадукцыі або сегментаў бізнесу.

Пры аўтаномным вядзенні вытворчага ўліку [autonomous conducting of manufacturing taking into account (ə:'tɒnəməs 'kɒndəktiŋ əv mænju'fæktʃəriŋ 'teikiŋ into ə'kaunt)] фінансавая бухгалтэрыя [financial accounting department (fai'nænfəl ə'kauntiŋ di'pɑ:tmənt)] займаецца толькі абагуленым улікам выдаткаў па эканамічных элементах [generalized accounting of costs by the economic elements ('dʒenərəlaɪzd ə'kauntiŋ əv kɒsts baɪ ðə 'ikə'nɒmɪk 'elimənts)], а служба кантролінгу [service of controlling ('sə:vɪs əv kən'trəuliŋ)] дэталізуе інфармацыю аб выдатках па месцах іх узнікнення. Гэта дае магчымасць азнаёміць знешніх карыстальнікаў [external users (eks'tə:nl 'ju:zəs)] з велічыняй расходаў

арганізацыі, не ўводзячы іх у тайны калькулявання сабекошту канкрэтных відаў прадукцыі і паслуг.

Пры выкарыстанні англа-амерыканскага варыянта вытворчага ўліку [Anglo-American variant of manufacturing taking into account ('Ænglæu-Э'merikən 'vɛəriənt əv mænju'fæktʃəriŋ 'teikiŋ into ə'kaunt)] або кіраўніцкага ўліку [management counting ('mænidʒmənt 'kauntiŋ)], як яго называюць у ЗША і іншых краінах брытана-амерыканскай мадэлі рахункаводства [British-American model of accounting ('Britiʃ-Э'merikən mɒdl əv ə'kauntiŋ)], рахункі, якія вядуцца па прынцыпе двойнога запісу на рахунках [principle of double-entry on accounts ('prinsepl əv 'dʌbl-'entri ɒn ə'kaunts)], не патрэбны. Даныя вытворчага ўліку [date of manufacturing taking into account ('deitə əv mænju'fæktʃəriŋ 'teikiŋ into ə'kaunt)] ў такім выпадку поўнасьцю незалежны ад даных фінансаванага і падатковага відаў уліку [date of financial and tax kinds of accounting ('deitə əv fai'nænfəl ænd tæks kainds əv ə'kauntiŋ)]. Англа-амерыканскі варыянт вытворчага ўліку [Anglo-American variant of manufacturing taking into account ('Ænglæu-Э'merikən 'vɛəriənt əv mænju'fæktʃəriŋ 'teikiŋ into ə'kaunt)] значна расшырае яго аб'екты, паколькі дапаўняе ўлік выдаткаў [accounting of costs (ə'kauntiŋ əv kɒsts)] і калькуляванне сабекошту прадукцыі [calculating of production prime cost ('kælkjuleitiŋ əv prə'dʌkʃn praɪm kɒst)] інфармацыйным забеспячэннем кіравання капіталам і бюджэтам арганізацыі, прыняцця кіраўніцкіх рашэнняў ва ўмовах рызыкі і нявызначанасці, а таксама іншымі аспектамі. Фактычна гэта ўжо не вытворчы ўлік [manufacturing taking into account (mænju'fæktʃəriŋ 'teikiŋ into ə'kaunt)], а інфармацыйнае забеспячэнне кантролінгу [information ensuring of controlling (,infə'meɪʃən in'ʃuəriŋ əv kən'trəuliŋ)].

Кіраваць капіталам можна і з дапамогай балансавай мадэлі актываў, абавязацельстваў і капіталу. Аднак у сістэме інфармацыйнага забеспячэння кантролінгу [system of information ensuring of controlling (sistim əv ,infə'meɪʃən in'ʃuəriŋ əv kən'trəuliŋ)] баланс мае іншую функцыю, чым у фінансавым уліку [financial accounting (fai'nænfəl ə'kauntiŋ)]. Мэта інфармацыйнага забеспячэння кантролінгу [objective of information ensuring of controlling (ɒb'dʒektiv əv ,infə'meɪʃən in'ʃuəriŋ əv kən'trəuliŋ)] — атрымаць аптымальны прагнозна баланс [optimum prognosis balance sheet ('ɒptiməm prɒg'nəʊəsis 'bæləns ʃi:t)] на аснове параўнання альтэрнатыўных сцэнарыяў развіцця бізнесу і даць магчымасць кіраўніцтву арганізацыі [chifs of entity (tʃi:fs əv 'entiti)] выбраць адзін, аднак найбольш выгадны варыянт структуры актываў і абавязацельстваў [structure of assets and liabilities ('strʌktʃə əv 'æsets ænd ,laɪə'bilitiz)], сяднясення ўласнага

капіталу і пазыковых абавязацельстваў [matching of equity capital and loan liabilities (mætʃɪŋ əv 'ekwɪtɪ 'kæpɪtl ænd ləʊn ,laɪə'bɪlɪtɪz)].

У сістэме кантролінгу [in the system of controlling (ɪn ðə sistɪm əv kən'trəʊlɪŋ)] ўвесь бюджэт расходаў і даходаў арганізацыі [budget incomes and expenses of entity ('bʌdʒɪt ɪnklmɪz ænd ɪks'pɛnsɪs əv 'entɪtɪ)] падраздзяляецца на міні-бюджэты асобных структурных падраздзяленняў арганізацыі [mini-budgets of the separate structured subdivision of entity ('mini-'bʌdʒɪts əv ðə 'seprɪt ,strʌktʃəd 'sʌbdɪ,vɪzən əv 'entɪtɪ)]. У выніку аб'ектамі ўліку становяцца расходы і даходы гэтых структурных падраздзяленняў, якія называюцца цэнтрамі адказнасці або сегментамі бізнесу [responsibility centers or business segments (rɪs,pɒnsə'bɪlɪtɪ 'sentəs ɔ: 'bɪznɪs 'segmənts)]. Для кантролінгу важна выяўленне не толькі велічынь адхіленняў ад прагнозных або планавых бюджэтаў, але як прычын, так і віноўнікаў такіх адхіленняў.

Фінансавы ўлік [financial accounting (faɪ'nænsɪəl ə'kaʊntɪŋ)], незалежна ад таго, нацыянальны ён або міжнародны, так як і падатковы ўлік [tax counting (tæks 'kaʊntɪŋ)], з'яўляецца па сваёй сутнасці рэтраспектыўным відам ўліку, паколькі яны звернуты да мінулых падзей. У адрозненне ад фінансавага і падатковага відаў уліку кантролінг і вытворчы ўлік [controlling and manufacturing taking into account (kən'trəʊlɪŋ ænd mænju'fæktʃərɪŋ 'teɪkɪŋ ɪntə ə'kaʊnt)], як яго састаўная частка, абавязкова засяроджваюць увагу на будучыні, на тых дзеяннях, якія трэба ажыццявіць для таго, каб аказаць уплыў на ход падзей. Ён патрабуе значнага аб'ёму дадатковай інфармацыі [volume of additional information ('vɒljəm əv ə'dɪʃənəl ɪnfə'meɪʃən)], якую неабходна генерыраваць апэратыўным парадкам паза сістэмай рахункаў і двайнога запісу на іх гаспадарчых аперацыях. Для кантролінгу вельмі важна атрыманне інфармацыі ў рэжыме рэальнага часу [conditions of real time (kən'dɪʃəns əv 'rɪəl taɪm)].

Нягледзячы на тое, што інфармацыйная база гэтых трох інфармацыйных сістэм аднолькавая і яны выкарыстоўваюць адну і тую ж метадалогію, кожны факт гаспадарчага жыцця [facts of business practice (fækts əv 'bɪznɪs 'præktɪs)] класіфікуецца, ацэньваецца і адлюстроўваецца імі спецыфічным чынам, у адпаведнасці з патрэбнасцямі той групы карыстальнікаў, для якой прызначана гэта ўліковая сістэма. Гэта розныя накірункі падліковай дзейнасці, якія адрозніваюцца мэтамі, задачамі і канчатковымі інфармацыйнымі вынікамі.

Пакуль падлікоўцы працавалі толькі на дзяржаву, ўлік быў адзіным. У цяперашні час выніковая ўліковая інфармацыя [resulting accounting information (rɪ'zʌltɪŋ ə'kaʊntɪŋ ɪnfə'meɪʃən)] распрацоўваецца для патрэбнасцей некалькіх груп карыстальнікаў. Кожная група карыстальнікаў выбірае адэкватныя сваім задачам метады фарміравання справаздачных паказчыкаў

[methods of reporting showings forming (məθəds ɒv ri'pɔ:tiŋ ʃəuiŋs fɔ:miŋ)], у сувязі з чым кожны з іх адначасова можа мець некалькі значэнняў. Фінансавы ўлік [financial accounting (faɪ'nænsəl ə'kauntiŋ)] вядзецца для перадачы інфармацыі знешнім карыстальнікам [transfer of information to the external users (træns'fə ɒv ,ɪnfə'meɪʃn tə ðə eks'tɜ:nəl 'ju:zəs)] у выглядзе абавязковых справаздачных паказчыкаў, якія адлюстроўваюць вынікі гаспадарчай дзейнасці арганізацыі [business activity results of entity (biznis æk'tiviti ri'zalt ɒv 'entiti)] ў цэлым, аднак абмежавана, з захаваннем у таямніцы той інфармацыі, перадача якой можа прывесці да прамых страт, недаатрымання прыбытку і страты становішча, якое было дасягнутае ў выніку барацьбы з канкурэнтамі.

2. Уліковая палітыка і айчынная мадэль рахункаводства

2. The accounting policies and the native model of accounting

(**'sekʃən tu: . ðə ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsɪz
ænd ðə 'neɪtɪv mɒdl ɒv ə'kauntɪŋ**)

2.1. Нарматыўныя дакументы, якія рэгламентуюць фарміраванне і змяненне ўліковай палітыкі арганізацыі ў Рэспубліцы Беларусь

2.1. The normative documents which regulate the forming and change of accounting policy of entiti in the Republic of Belarus

(**tu: -wʌn. ðə nɔ:mətɪv 'dɒkjumənts wɪʃ 'regjuleɪt ðə fɔ:mɪŋ ænd tʃeɪndʒ ɒv
ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsɪ ɒv 'entɪtɪ ɪn ðə Rɪ'pʌblɪk ɒv ,bjelʌ'rus**)

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ,tɜ:mɪ'nɒlədʒɪ**)]**

Закон аб бухгалтарскім ўліку і справаздачнасці — Law about accounting and reporting (**lɔ: ə'baut ə'kauntɪŋ ænd rɪ'pɔ:tɪŋ**)

Нацыянальны стандарт «Уліковая палітыка арганізацыі, змяненні ва ўліковых ацэнках, памылкі» — National standard “Accounting Policies of entity, Changes in Accounting Estimates and Errors” (**'Næʃənəl 'stændəd “Ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsɪz ɒv 'entɪtɪ, tʃeɪndʒɪz ɪn ə'kauntɪŋ 'estɪmeɪtɪz ænd 'erəs**)

афармленне першасных уліковых дакументаў — legalization of source documents (**'li:gəlaɪzeɪʃn ɒv sɔ:s 'dɒkjumənts**)

вядзенне ўліковых рэгістраў — conducting of counting register (**'kɒndəktɪŋ ɒv 'kauntɪŋ 'redʒɪstə**)

складанне справаздачнасці — preparation of statements (**,prepə'reɪʃən ɒv 'steɪtmənts**)

палажэнне аб уліковай палітыцы — regulation on the accounting policy (**,regju'leɪʃən ɒn ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsɪ**)

змяненне ўліковай палітыкі арганізацыі — change of accounting policy (tʃeɪndʒ əv ə'kaʊntɪŋ 'pɒlɪsi)

спосабы вядзення ўліку — techniques of accounting conducting (tek'ni:ks əv ə'kaʊntɪŋ 'kɒndʌktɪŋ)

адказнасць за забеспячэнне захаванасці дакументаў — responsibility for the ensuring of documents safety (rɪs,pɒnsə'bɪlɪtɪ fə ðə ɪn'ʃʊərɪŋ əv 'dɒkjʊmənts 'seɪftɪ)

бухгалтэрыя галаўной арганізацыі — accounting department of head entity (ə'kaʊntɪŋ dɪ'pɑ:tmənt əv hed 'entɪtɪ)

графік выканання ўліковых работ бухгалтарскай службай — time-table of accounting works fulfillment with book-keeping service (taɪm-'teɪbəl əv ə'kaʊntɪŋ wɜ:ks ful'fɪlmənt wɪð bu:k 'ki:pɪŋ 'sə:vɪzɪz)

графік дакументаабароту — time-table of document turnover (taɪm-'teɪbəl əv 'dɒkjʊmənt 'tə:n'əʊvə)

змяненне ўліковай палітыкі — change in the accounting policy (tʃeɪndʒ ɪn ðə ə'kaʊntɪŋ 'pɒlɪsi)

пералік бланкаў строгай справаздачнасці — forms enumeration of strict accountability (fɔ:ms ɪ,nju:mə'reɪʃən əv strɪkt ə'kaʊntə'bɪlɪtɪ)

права подпісу дакументаў на выпуск таварна-матэрыяльных каштоўнасцей — signature right of documents to issue of commodity-tangible valuables ('sɪgnɪfə raɪt əv 'dɒkjʊmənts tə 'ɪʃu: əv kə'mɒdɪtɪ-'tændʒəbl 'væljuəblz)

рабочы план рахункаў — working chart of accounts ('wəkiŋ tʃɑ:t əv ə'kaʊnts)

структурныя падраздзяленні, выдзеленыя на асобныя балансы — structural subdivisions selected at the independent balance ('strʌktʃərəl 'slɒbdɪ,vɪzəns sɪ'lektɪd æt ðɪ ,ɪndɪ'pendənt 'bæləns)

тлумачальная запіска да гадавой справаздачы — explanatory note for the annual report (ɪks'plænətəri nəʊt ðə 'ænjʊəl rɪ'pɔ:t)

унутраныя правілы дакументавання аперацый — inside rules of transactions documenting ('ɪn'saɪd ru:lɪz əv træn'zækʃəns 'dɒkjʊməntɪŋ)

У Рэспубліцы Беларусь асноўнымі нарматыўнымі дакументамі, якія рэгламентуюць фарміраванне ўліковай палітыкі [forming of the accounting policy (fɔ:miŋ əv ðə ə'kaʊntɪŋ 'pɒlɪsi)], з'яўляюцца Закон аб бухгалтарскім ўліку і справаздачнасці [Law about accounting and reporting (Lɔ: ə'baut ə'kaʊntɪŋ ænd rɪ'pɔ:tɪŋ)] (№ 57-3 ад 12 ліпеня 2013 г.) і Нацыянальны стандарт «Уліковая палітыка арганізацыі, змяненні ва ўліковых ацэнках, памылкі» [National standard “Accounting Policies of entity, Changes in Accounting Estimates and Errors”] ('Næʃənəl 'stændəd “Ə'kaʊntɪŋ 'pɒlɪsɪz əv 'entɪtɪ, tʃeɪndʒɪz ɪn ə'kaʊntɪŋ 'estɪmeɪtɪz

ænd 'erəs)], зацверджаны пастановай Міністэрства фінансаў [approved with the enactment of Finance Ministry of the Republic of Belarus (ə'pru:vt wið ðə i'næktmənt əv fai'næns 'Ministri əv ðə Ri'pʌblik əv ,Bjel'rus)] № 80 ад 10 снежня 2013 г. [№ 80 of 10 December 2013 ('nʌmbə 'eiti əv ten Di'sembə 'twenti 'θə:'ti:n)] У Законе аб бухгалтарскім уліку і справаздачнасці [in the Law about accounting and reporting (in ðə Lɔ: ə'baut ə'kauntiŋ ænd ri'pɔ:tiŋ)] ўліковая палітыка [accounting policy (ə'kauntiŋ 'pɒlisi)] трактуецца як сукупнасць спосабаў наладжвання і вядзення рахункаводства [techniques of organization and conducting of accounting totality (tek'ni:ks əv ,ɔ:gənaɪ'zeɪʃn ænd 'kɒndəktiŋ əv ə'kauntiŋ təu'tæliiti)], прынятая арганізацыяй. Непасрэдна ўліковай палітыцы прысвечаны 9-ты артыкул указанага закона, які дае арганізацыі права самастойна фарміраваць сваю ўліковую палітыку. Прынятая суб'ектам гаспадарання [business entity ('biznis 'entiti)] сукупнасць спосабаў наладжвання і вядзення рахункаводства [techniques of organization and conducting of accounting totality (tek'ni:ks əv ,ɔ:gənaɪ'zeɪʃn ænd 'kɒndəktiŋ əv ə'kauntiŋ təu'tæliiti)] павінна быць выкладзена ў палажэнні аб уліковай палітыцы арганізацыі [in the regulation on the accounting policy of entity (in ðə ,regju'leɪʃən ɒn ə'kauntiŋ 'pɒlisi əv 'entiti)], якое падпісваецца галоўным бухгалтарам і кіраўніком арганізацыі [general accountant and leader of entity ('dʒenərəl ə'kauntənt ænd 'li:də əv 'entiti)].

Нацыянальны стандарт «Уліковая палітыка арганізацыі, змяненні ва ўліковых ацэнках, памылкі» [National standard “Accounting Policies of entity, Changes in Accounting Estimates and Errors” ('Næʃənəl 'stændəd “Ə'kauntiŋ 'pɒlisiz əv 'entiti, tʃeɪndʒiz in ə'kauntiŋ 'estimeɪtɪz ænd 'erəs”)] прадпісвае ўліковую палітыку нанава створанай арганізацыі зацвярджаць не пазней трыдцатага каляндарнага дня пасля даты яе рэгістрацыі. Прымяненне нанава створанай арганізацыяй палажэння аб уліковай палітыцы [regulation on the accounting policy (,regju'leɪʃən ɒn ə'kauntiŋ 'pɒlisi)] пачынаецца з даты яе дзяржаўнай рэгістрацыі.

Уліковая палітыка асноўваецца на прынцыпах рахункаводства [principles of accounting ('prɪnsəplɪz əv ə'kauntiŋ)], выкладзеных у Законе аб бухгалтарскім уліку і справаздачнасці [in the Law about accounting and reporting (in ðə Lɔ: ə'baut ə'kauntiŋ ænd ri'pɔ:tiŋ)]. Закон дапускае сітуацыю, калі для асобных гаспадарчых аперацый [separate business transactions ('sepɪt 'biznis træn'zækʃns)], элементаў актываў, абавязацельстваў, уласнага капіталу, даходаў і расходаў арганізацыі [elements of assets, liabilities, equity capital, incomes and expenses of entity ('elimənts əv 'æsets, ,laɪə'bilitɪz, 'ekwɪti 'kæpɪtl, 'ɪnkʌmɪz ænd ɪks'pensɪz əv 'entiti)] ў заканадаўстве Рэспублікі Беларусь [Republic

of Belarus legislation (Ri'pʌblik əv ˌBjelʌ'rus 'ledʒisleɪʃən)] не вызначаны парадак іх адлюстравання. У такім выпадку парадак уліку павінен распрацоўвацца арганізацыяй самастойна. Распрацоўка [development (dɪ'veləpmənt)] ажыццяўляецца на аснове прафесійнага меркавання [professional opinion (prə'feʃənəl ə'pɪnjən)] зыходзячы з патрабаванняў заканадаўства Рэспублікі Беларусь [Republic of Belarus legislation demands (Ri'pʌblik əv ˌBjelʌ'rus 'ledʒisleɪʃən dɪ'mɑ:nds)].

Змест палажэння аб уліковай палітыцы арганізацыі [content of regulation on the accounting policy of entity ('kɒntənt əv ˌregju'leɪʃən ɒn ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsi əv 'entɪti)] павінен змяшчаць наступныя раздзелы:

1) віды ўліковых ацэнак, якія прымяняюцца арганізацыяй [kinds of accounting estimates which are used with a entity (kaɪnds əv ə'kauntɪŋ 'estɪmeɪtɪz wɪθ ə ju:st wɪð ə 'entɪti)];

2) рабочы план рахункаў арганізацыі [entity's working chart of accounts ('entɪti'z 'wɜ:kɪŋ tʃɑ:t əv ə'kaunts)];

3) распрацаваныя арганізацыяй формы першасных уліковых дакументаў [forms of source accounting documents worked out with a entity (fɔ:ms əv sɔ:s ə'kauntɪŋ 'dɒkjumənts wɜ:kt aut wɪð ə 'entɪti)];

4) форма рахункаводства, якая выкарыстоўваецца арганізацыяй [form of accounting which is used with a entity (fɔ:m əv ə'kauntɪŋ wɪθ ɪz ju:st wɪð ə 'entɪti)];

5) парадак правядзення інвентарызацыі актываў і абавязацельстваў арганізацыі [taking inventory treatment of assets and liabilities ('teɪkɪŋ 'ɪnvəntri 'tri:tment əv 'æsets ænd ˌlaɪə'bɪlɪtɪz)];

6) іншыя спосабы наладжвання і вядзення рахункаводства [other techniques of organization and conducting of accounting ('ʌðə tek'ni:ks əv ˌɔ:gənai'zeɪʃn ænd 'kɒndʌktɪŋ əv ə'kauntɪŋ)].

Закон аб бухгалтарскім уліку і справаздачнасці [Law about accounting and reporting (Lo: ə'baut ə'kauntɪŋ ænd rɪ'pɔ:tɪŋ)] вызначае тры наступныя выпадкі, калі ва ўліковую палітыку арганізацыі [accounting policy of entity (ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsi əv 'entɪti)] могуць уносіцца змяненні ў пачатку справаздачнага года [in the beginning of reporting year (ɪn ðə bɪ'gɪnɪŋ əv rɪ'pɔ:tɪŋ jə:)]:

1) змяненне заканадаўства Рэспублікі Беларусь [Republic of Belarus legislation change (Ri'pʌblik əv ˌBjelʌ'rus 'ledʒisleɪʃən tʃeɪndʒ)];

2) змяненне спосабаў вядзення рахункаводства прывядзе да павышэння праўдзівасці і слушнасці інфармацыі, якую змяшчае справаздачнасць арганізацыі [conducting of accounting techniques change will have been brought to the rise of trustworthiness and relevance of information which contains the

reporting of entity ('kɒndəktɪŋ əv ə'kaʊntɪŋ tek'ni:ks tʃeɪndʒ wil hæv bi:n brɔ:t tə ðə raɪz əv 'trʌst,wə:ðnɪs ænd 'relɪvəns əv ,ɪnfə'meɪʃn wɪθ kən'teɪns ðə rɪ'pɔ:tɪŋ əv 'entɪtɪ));

3) прыняцце рашэння аб рэарганізацыі або ліквідацыі арганізацыі [adoption of decision about reorganization or liquidation of entity (ə'dɒpsən əv dɪ'sɪʒn ə'baut 'rɪ:ɔ:gənəɪ'zeɪʃən ə: ,lɪkwɪ'deɪʃən əv 'entɪtɪ)].

Нацыянальны стандарт «Уліковая палітыка арганізацыі, змяненні ва ўліковых ацэнках, памылкі» [National standard “Accounting Policies of entity, Changes in Accounting Estimates and Errors” ('Næʃənəl 'stændəd “Ə'kaʊntɪŋ 'pɒlɪsɪz əv 'entɪtɪ, tʃeɪndʒɪz ɪn ə'kaʊntɪŋ 'estɪmeɪtɪz ænd 'erəs”)] змяненне ўліковай палітыкі арганізацыі [change of the accounting policy (tʃeɪndʒ əv ðə ə'kaʊntɪŋ 'pɒlɪsɪ)] трактуе як замену аднаго спосабу вядзення ўліку на другі. Спосабамі вядзення ўліку [techniques of accounting conducting (tek'ni:ks əv ə'kaʊntɪŋ 'kɒndəktɪŋ)] з'яўляюцца прыёмы першаснага назірання [modes of source observation ('məʊdɪz əv sɔ:s ,ɒbzə'veɪʃn)], віды ўліковай ацэнкі [kinds of accounting estimate (kaɪnds əv ə'kaʊntɪŋ 'estɪmeɪt)], метады групування і абагульнення гаспадарчых аперацый [techniques of grouping and generalization of business transactions (tek'ni:ks əv 'gru:pɪŋ ænd ,dʒenərələɪ'zeɪʃn əv 'bɪznɪs træn'zækʃns)], якія прымяняюцца пры вядзенні рахункаводства і складанні фінансавай справаздачнасці [accounting conducting and preparation of financial statements (ə'kaʊntɪŋ 'kɒndəktɪŋ ænd ,prepə'reɪʃən əv faɪ'nænsjəl 'steɪtmənts)]. Змяненні, якія ўносяцца ва ўліковую палітыку арганізацыі, павінны быць абгрунтаваны і падпісаны галоўным бухгалтарам і кіраўніком арганізацыі [general accountant and leader of entity ('dʒenərəl ə'kaʊntənt ænd 'li:də əv 'entɪtɪ)].

2.2. Парадак адлюстравання вынікаў змянення ўліковай палітыкі арганізацыі ў рахункаводстве і фінансавай справаздачнасці

2.2. The reflection treatment of accounting policy change results in the book-keeping and the financial reporting

(tu:-tu:.. ðə rɪ'flekʃən 'tri:tment əv ə'kaʊntɪŋ 'pɒlɪsɪ tʃeɪndʒ rɪ'zʌltɪz ɪn ðə
'bʊk,kɪ:pɪŋ ænd ðə faɪ'nænsjəl rɪ'pɔ:tɪŋ)

**Ключавая тэрміналогія [key terminology
(ki: ,tə:mɪ'nɒlədʒɪ)]**

вынік змянення ўліковай палітыкі — change result of the accounting policy (tʃeɪndʒ riˈzʌlt əv ðə əˈkaʊntɪŋ ˈpɒlɪsi)

змяненне спосабаў вядзення рахункаводства — change of accounting conducting techniques (tʃeɪndʒ əv əˈkaʊntɪŋ ˈkɒndəktɪŋ tekˈniːks)

змяненне фінансавага становішча арганізацыі — change of entity financial position (tʃeɪndʒ əv ˈentɪti faɪˈnænsjəl pəˈzɪʃən)

карэкціроўка паказчыкаў фінансавай справаздачнасці за папярэднія перыяды — showings of financial reporting adjusting in respect of the preceding periods (ʃəʊɪŋs əv faɪˈnænsjəl riˈpɔːtɪŋ əˈdʒʌstɪŋ ɪn rɪsˈpekt əv ðə priːsɪdɪŋ ˈpɪəriəds)

новы спосаб вядзення рахункаводства — new technique of accounting conducting (njuː tekˈniːk əv əˈkaʊntɪŋ ˈkɒndəktɪŋ)

павышэнне праўдзівасці і слушнасці (уместности) інфармацыі — rise of trustworthiness and relevance of information (raɪz əv ˈtrʌst,wəːðnis ænd ˈrelɪvəns əv ˌɪnfəˈmeɪʃn)

прычына змянення ўліковай палітыкі — change cause of the accounting policy (tʃeɪndʒ kɔːz əv ðə əˈkaʊntɪŋ ˈpɒlɪsi)

Нацыянальны стандарт «Уліковая палітыка арганізацыі, змяненні ва ўліковых ацэнках, памылкі» [National standard “Accounting Policies of entity, Changes in Accounting Estimates and Errors”] (ˈNæʃənəl ˈstændəd ˈəˈkaʊntɪŋ ˈpɒlɪsɪz əv ˈentɪti, tʃeɪndʒɪz ɪn əˈkaʊntɪŋ ˈestɪmeɪtɪz ænd ˈerəs)]) вызначае парадак адлюстравання вынікаў змянення ўліковай палітыкі арганізацыі ў рахункаводстве і фінансавай справаздачнасці [reflection treatment of accounting policy change results in the book-keeping and the financial reporting (rɪˈflekʃən ˈtri:tment əv əˈkaʊntɪŋ ˈpɒlɪsi tʃeɪndʒ riˈzʌltɪs ɪn ðə ˈbʊk-,kiːpɪŋ ænd ðə faɪˈnænsjəl riˈpɔːtɪŋ)], які залежыць ад прычыны змянення ўліковай палітыкі [change cause of the accounting policy (tʃeɪndʒ kɔːz əv ðə əˈkaʊntɪŋ ˈpɒlɪsi)]. Паколькі закон не мае зваротнай сілы, то змяненні заканадаўства Рэспублікі Беларусь [Republic of Belarus legislation change (Rɪˈpʌblɪk əv ˌbʲelʌˈrus ˈledʒɪsleɪʃən tʃeɪndʒ)] не патрабуюць карэкціроўкі паказчыкаў фінансавай справаздачнасці за папярэднія перыяды [showings of financial reporting adjusting in respect of the preceding periods (ʃəʊɪŋs əv faɪˈnænsjəl riˈpɔːtɪŋ əˈdʒʌstɪŋ ɪn rɪsˈpekt əv ðə priːsɪdɪŋ ˈpɪəriəds)]. Змяненні ва ўліковую палітыку [changes of the accounting policy (tʃeɪndʒɪz əv ðə əˈkaʊntɪŋ ˈpɒlɪsi)] ў выпадку прыняцця рашэння аб рэарганізацыі або ліквідацыі арганізацыі [adoption of decision about reorganization or liquidation of entity (əˈdɒpʃən əv dɪˈsɪʒn əˈbaʊt ˈriːˌɔːɡənaiˈzeɪʃən əː ˌlɪkwɪˈdeɪʃən əv ˈentɪti)] ўносяцца з даты прыняцця такога рашэння. Пры гэтым змененыя спосабы вядзення рахункаводства [changed techniques of conducting of

accounting (tʃeɪndʒd tek'ni:ks əv 'kɒndəktɪŋ əv ə'kaʊntɪŋ)] прымяняюцца ў дачыненні гаспадарчых аперацый [business transactions ('biznis træn'zækʃns)], якія былі здзейсненыя пасля прыняцця рашэння аб ліквідацыі або рэарганізацыі арганізацыі [after the adoption of decision about reorganization or liquidation of entity ('ɑ:ftə: ðə ə'dɒpʃən əv dɪ'siʒn ə'baut 'ri:ɔ:gənai'zeɪʃən ə: ,likwi'deɪʃən əv 'entɪti)].

Змяненне спосабаў вядзення рахункаводства [change of accounting conducting techniques (tʃeɪndʒ əv ə'kaʊntɪŋ 'kɒndəktɪŋ tek'ni:ks)] можа аказаць істотны ўплыў на фінансавое становішча арганізацыі [financial position on entity (faɪ'nænsjəl pə'zɪʃən əv 'entɪti)]. Пры змяненні спосабаў вядзення рахункаводства [by the change of accounting conducting techniques (baɪ ðə tʃeɪndʒ əv ə'kaʊntɪŋ 'kɒndəktɪŋ tek'ni:ks)], прымяненне якіх прывядзе да павышэння праўдзівасці і слушнасці (уместности) інфармацыі [rise of trustworthiness and relevance of information (raɪz əv 'trʌst,wə:ðnis ænd 'relɪvəns əv ,ɪnfə'meɪʃn)], фінансавыя вынікі дзейнасці і змяненне фінансавога становішча арганізацыі [financial results of activity and the change of entity financial position (faɪ'nænsjəl rɪ'zʌltz əv æk'tɪvɪti ænd ðə tʃeɪndʒ əv 'entɪti faɪ'nænsjəl pə'zɪʃən)] вызначаюцца ў вартасным вымярэнні [value measuring ('vælju: 'meɪʒərɪŋ)] на дату, з якой прымяняецца новы спосаб вядзення рахункаводства [new technique of accounting conducting (nju: tek'ni:k əv ə'kaʊntɪŋ 'kɒndəktɪŋ)], аднак карэктуючы справаздачных паказчыкаў [adjusting of reporting showings (ə'dʒʌstɪŋ əv rɪ'pɔ:tɪŋ ʃəʊɪŋs)] ажыццяўляюцца за перыяды, якія папярэднічаюць справаздачнаму перыяду [for periods previous to the reporting period (fə 'piəriəds 'pri:vjəs tə ðə rɪ'pɔ:tɪŋ 'piəriəd)].

У рахункаводстве [in the accounting (ɪn ðə ə'kaʊntɪŋ)] вынік змянення спосабаў вядзення ўліку [change result of the accounting conducting techniques (tʃeɪndʒ rɪ'zʌlt əv ðə əv ə'kaʊntɪŋ 'kɒndəktɪŋ tek'ni:ks)] адлюстроўваецца па дэбете або крэдыце рахунку 84 «Неразмеркаваны прыбытак (непакрытыя страты)» [by debit or credit of account 84 “Undistributed profit /uncovered losses/” (baɪ 'debit ə: 'credit əv ə'kaʊnt 'eɪtɪ-fə: “ʌndɪs'trɪbjʊtɪd 'prɒfɪt /ʌn'klʌvəd 'lɒsɪz/”)] у залежнасці ад дадатнага або адмоўнага ўплыву на фінансавыя вынікі мінулых гадоў [financial performances of last years (faɪ'nænsjəl pə:'fɔ:mənsɪz əv lɑ:st jə:s)]. Могучь выкарыстоўвацца і іншыя рахункі для ўліку ўласнага капіталу [accounts for book-keeping of equity capital (ə'kaʊnts fə 'buk,ki:pɪŋ əv 'ekwɪtɪ 'kæpɪtl)]. Рахунак 84 «Неразмеркаваны прыбытак (непакрытыя страты)» [account 84 “Undistributed profit /uncovered losses/” (ə'kaʊnt 'eɪtɪ-fə: “ʌndɪs'trɪbjʊtɪd 'prɒfɪt /ʌn'klʌvəd 'lɒsɪz/”)] карэспандуе з дэбетам або крэдытам адпаведных рахункаў для ўліку актываў

або абавязацельстваў [accounts for book-keeping of assets or liabilities (ə'kaunts fə 'buk,ki:piŋ əv æsets ɔ: ,laɪə'bilitiz)].

У фінансавую справаздачнасць [in the financial reporting (in ðə fai'nænfəl ri'pɔ:tiŋ)] змяненні ўносяцца шляхам карэкціроўкі ўступнага сальда [adjust the opening rest (ə'dʒʌst ðə 'əʊpniŋ rest)] кожнага звязанага з гэтым змяненнем артыкулу актываў, абавязацельстваў і ўласнага капіталу [item of assets, liabilities and equity capital ('aitem əv æsets ,laɪə'bilitiz ænd 'ekwiti 'kæpitl)]. Карэкціруюцца паказчыкі за кожны прадстаўлены ў справаздачнасці перыяд так, як бы новая ўліковая палітыка [new accounting policy (nju: ə'kauntiŋ 'pɔlisi)] прымянялася арганізацыяй ва ўсіх папярэдніх перыядах [previous periods ('pri:vjəs 'piəriəds)]. Дапусцім, згодна з прынятай ўліковай палітыкай арганізацыя тры гады не налічвала амартызацыю будынкаў і збудаванняў [depreciation of buildings and constructions (di,pri:ʃi'eɪʃn əv 'bildiŋs ænd kən'strʌkʃəns)]. З пачатку наступнага справаздачнага года [from the beginning of next reporting year (frəm ðə bi'giniŋ əv nekst ri'pɔ:tiŋ jə)] ўліковай палітыкай арганізацыі [accounting policy of entity (ə'kauntiŋ 'pɔlisi əv 'entiti)] прадугледжваецца налічэнне амартызацыі [depreciation charge (di,pri:ʃi'eɪʃən tʃɑ:dʒ)] ўсіх відаў асноўных сродкаў.

Уявім, што на пачатак наступнага справаздачнага года [at the beginning of the following reporting year (ət ðə bi'giniŋ əv ðə 'fɒləuiŋ (ri'pɔ:tiŋ jə:)], з якога будзе дзейнічаць новая ўліковая палітыка [new accounting policy (nju: ə'kauntiŋ 'pɔlisi)], вызначаная сума неданалічанай амартызацыі склала 357 968 рублёў (wʌn 'miljən, θri: 'hʌndrəd ænd 'fifti-sevn θauzənd, naɪn 'hʌndrəd ænd 'siksɪ-eɪt ru:blɪz). У снежні [in December (in di'sembə)] на гэту суму будзе зроблена праводка [will be made entry (wɪl bi: meɪd 'entri)] па дэбете рахунку 84 «Неразмеркаваны прыбытак (непакрытыя страты)» і крэдыце рахунку 02 «Амартызацыя асноўных сродкаў» [by debit of account 84 “Undistributed profit /uncovered losses/” and credit of account 02 “Depreciation of plant assets” (baɪ 'debit əv ə'kaunt 'eɪtɪ-fə: 'ʌndɪs'trɪbjutɪd 'prɒfɪt /ʌn'klʌvəd 'lɒsɪz/” ænd kredit əv ə'kaunt 'ziərəʊ tu: “Di,pri:ʃi'eɪʃn əv plɑ:nt 'æsets”)]. Адпаведныя змяненні будуць унесены ў бухгалтарскі баланс і справаздачу аб змяненні капіталу [book-keeping balance and statement of changes in equity capital (buk 'ki:piŋ 'bæləns ænd 'steɪtmənt əv tʃeɪndʒɪs ɪn 'ekwiti 'kæpitl)] за кожны з тых гадаў, калі не налічвалася амартызацыя будынкаў і збудаванняў [depreciation of buildings and constructions (di,pri:ʃi'eɪʃn əv 'bildiŋs ænd kən'strʌkʃəns)].

Нацыянальны стандарт «Уліковая палітыка арганізацыі, змяненні ва ўліковых ацэнках, памылкі» [National standard “Accounting Policies of entity,

Changes in Accounting Estimates and Errors” (‘Næfənəl ‘stændəd “Ə’kauntɪŋ ‘pəlisiz əv ‘entɪtɪ, ʃeɪndʒɪz ɪn ə’kauntɪŋ ‘estɪmeɪtɪz ænd ‘erəs”)] прадугледжвае і такую сітуацыю, калі немагчыма вызначыць у вартасным выражэнні вынік змянення ўліковай палітыкі [change result of the accounting policy (ʃeɪndʒ rɪˈzʌlt əv ðə ə’kauntɪŋ ‘pəlisɪ)], які адносіцца да папярэдніх перыядаў [previous periods (ˈpri:vjəs ‘piəriəds)]. У такім выпадку зменены спосаб вядзення рахункаводства [altered technique of accounting conducting (ˈɔ:ltɪd tekˈni:k əv ə’kauntɪŋ ‘kɒndəktɪŋ)] прымяняецца ў дачыненні да адпаведных гаспадарчых аперацый [suitable business transactions (ˈsju:təbl ‘biznis trænˈzækʃns)], якія адбыліся пасля ўвядзення гэтага спосабу ўзамен таго, які прымяняўся раней.

2.3. Паслядоўнасць выбару метадычных прыёмаў для распрацоўкі ўліковай палітыкі арганізацыі

2.3. The choice consistency of methodical modes for the development of entity accounting policy

(tu:-θri:. ðə ʃɔɪs kənˈsɪstənsɪ əv miˈθɒdɪkəl məʊdɪz
fə ðə diˈveləpmənt əv ‘entɪtɪ ə’kauntɪŋ ‘pəlisɪ)

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ,tə:miˈnɒlədʒi)]

адсутнасць адпаведных метадык у нарматыўных дакументах — absence of conformable methods in the normative documents (‘æbsəns əv kənˈfɔ:məbl ‘məθəds ɪn ðə ‘nɔ:mətɪv ‘dɒkjuments)

аналіз дзеючага заканадаўства і нарматыўнай базы — analysis of operative legislation and the normative basis (əˈnæləsis əv ‘ɔ:pəretɪv ‘ledʒɪsleɪfən ænd ðə ‘nɔ:mətɪv ‘beɪsɪs)

выбар аднаго з некалькіх варыянтаў, якія рэкамендаваны нарматыўнымі дакументамі — choice of one in several variants recommended with the normative documents (ʃɔɪs əv wʌn ɪn ‘sevrəl ‘vɛəriənts ,rekəˈmendɪd wɪð ðə ‘nɔ:mətɪv ‘dɒkjuments)

выбар найбольш аптымальнага варыянта вядзення ўліку канкрэтнага аб’екта — choice of the most optimum variant of accounting conducting of concrete object (ʃɔɪs əv ðə məʊst ‘ɒptɪməm ‘vɛəriənt əv ə’kauntɪŋ ‘kɒndəktɪŋ əv ‘kɒnkrit ‘ɒbdʒɪkt)

выдзяленне аб'ектаў ўліку — apportionment of accounting objects (ə'pɔʃənmənt ɔv ə'kauntɪŋ 'ɔbdʒɪkts)

магчымыя варыянты ўліку — possible variants of accounting ('pɔsəbl 'vɛəriənts ɔv ə'kauntɪŋ)

меркаванне спецыялістаў вытворчых, планава-эканамічных і іншых службаў арганізацыі — specialists' opinion of manufacturing, planning-economic and other service of entity ('spɛʃəlists' ə'pinjən ɔv ,mænju'fæktʃəriŋ. plæniŋ-'i:kə'nɒmɪk ænd 'lðə 'sə:vis 'ɔv 'entɪti)

метадычныя прадпісанні нарматыўных дакументаў — methodical prescriptions of normative documents (mi'θɔdikəl pris'kripʃəns ɔv 'nɔ:mətɪv 'dɔkjuments)

метадычныя рашэнні па вядзенні рахункаводства — conducting of accounting methodical decisions ('kɒndəktɪŋ ɔv ə'kauntɪŋ mi'θɔdikəl di'sɪzn)

папярэднія разлікі фінансавых наступстваў — estimated computations of financial after-effects ('estimeɪtɪd ,kɒmpju:'teɪfns ɔv fai'nænfəl 'aftə-i'fɛkts)

самастойная распрацоўка ўласнага метадычнага рашэння — independent development of the own methodical decision (,ɪndɪ'pendənt di'veləpmənt ɔv ðə əʊn mi'θɔdikəl di'sɪzn)

спрашчэнне метадык рахункаводства — simplification of accounting methods (,simplɪfɪkeɪʃən ɔv ə'kauntɪŋ 'mɐθəds)

этап распрацоўкі ўліковай палітыкі — development stage of accounting policy (di'veləpmənt steɪdʒ ɔv ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsi)

Правільна распрацаваная ўліковая палітыка [rightly worked out the accounting policy (raɪtli 'wɔkt aut ðə ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsi)] дае магчымасць у выніку выбару адпаведных прыёмаў вядзення ўліку [choice of accounting conducting suitable modes (tʃɔɪs ɔv ə'kauntɪŋ kɒndəktɪŋ 'sju:təbl 'mɐudɪz)] паказаць у адпаведным ракурсе фінансавое становішча арганізацыі [financial position on entity (fai'nænfəl pə'zɪʃən ɔv 'entɪti)]. Уліковая палітыка павінна забяспечыць рацыянальнае вядзенне рахункаводства [rational conducting of accounting ('ræʃənəl kɒndəktɪŋ ɔv ə'kauntɪŋ)], паколькі бухгалтар мае магчымасць выбраць з метадычных прыёмаў [methodical modes (mi'θɔdikəl mɐudɪz)], дазволеных нарматыўнымі актамі [normative deeds ('nɔ:mətɪv di:ds)], тыя, каторыя ён лічыць карыснымі. Магчымасць такога выбару дазваляе мадэліраваць з дапамогай ўліковай палітыкі [to model with the accounting policy (tə mɒdl wið ðə ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsi)] прыбытак [profit ('prɒfɪt)], ацэнку актываў [valuation of assets (,vælju'eɪʃən ɔv 'æsets)] і іншыя паказчыкі фінансавай справаздачнасці [other

showings of financial reporting ('ʌðə ʃəʊɪŋs ɒv faɪ'nænʃəl ri'pɔ:tɪŋ)). Ад таго, які падыход да інтэрпрэтацыі і адлюстравання фактаў гаспадарчага жыцця [approach to the Interpretation of economic practice facts (ə'prəʊtʃ tə ðə ɪn,tə:prɪ'teɪʃən ɒv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs fæktɪs)] або да ацэнкі актываў [valuation of assets (ˌvælju'eɪʃən ɒv 'æsets)] будзе прадугледжаны ў палажэнні аб уліковай палітыцы [regulation on the accounting policy (ˌregju'leɪʃən ɒn ə'kaʊntɪŋ 'pɒlɪsɪ)], залежаць велічыня прыбытку і паказчыкі фінансавага становішча арганізацыі [amount of profit and the financial position ɒv ɛntɪtɪ ʃəʊɪŋs (ə'maʊnt ɒv 'prɒfɪt ænd ðə faɪ'nænʃəl pə'zɪʃən ɒv 'entɪtɪ ʃəʊɪŋs)], вызначаныя на аснове фінансавай справаздачнасці [financial reporting (faɪ'nænʃəl ri'pɔ:tɪŋ)].

Прыняццю палажэння аб уліковай палітыцы [regulation on the accounting policy (ˌregju'leɪʃən ɒn ə'kaʊntɪŋ 'pɒlɪsɪ)] папярэднічае вялікая падрыхтоўчая работа [spade-work ('speɪdwə:k)], якую можна раздзяліць на пяць наступных этапаў:

першы этап — выдзяленне аб'ектаў ўліку, непасрэдна звязаных з дзейнасцю арганізацыі [the first stage — the apportionment of accounting objects immediately connected with the activity of entity (ðə fə:st steɪdʒ — ðə ə'pɔ:ʃənmənt ɒv ə'kaʊntɪŋ 'ɒbdʒɪkts ɪ'mi:dʒetli kə'nektɪd wɪð ðə æk'tɪvɪtɪ ɒv 'entɪtɪ)];

другі этап — фармуляванне пытанняў, якія неабходна вырашыць пры распрацоўцы палажэння аб уліковай палітыцы [the second stage — the formulating of problems which necessary to solve by the development of entity accounting policy (ðə 'sekənd steɪdʒ — ðə 'fɔ:mjuleɪtɪŋ ɒf 'prɒbləms wɪtʃ 'nesɪsəri tə sɒlv baɪ ðə dɪ'veləpmənt ɒv 'entɪtɪ ə'kaʊntɪŋ 'pɒlɪsɪ)];

трэці этап — аналіз дзеючага заканадаўства і нарматыўнай базы, якія рэгулююць выдзеленыя аб'екты ўліку [the third stage — the analysis of operative legislation and the normative basis which regulate the apportioned accounting objects (ðə θə:d steɪdʒ — ðə ə'næləsis ɒv 'ɔ:pəretɪv 'ledʒɪsleɪʃən ænd ðə 'nɔ:mətɪv 'beɪsɪs wɪtʃ 'regjuleɪt ðə ə'pɔ:ʃənd ə'kaʊntɪŋ 'ɒbdʒɪkts)];

чацверты этап — вывучэнне магчымых варыянтаў вядзення ўліку і разлік фінансавых наступстваў іх прымянення [the fourth stage — the studying of possible variants of accounting conducting and the computation of financial after-effects theirs applying (ðə fɔ:θsteɪdʒ — the 'stɑ:diɪŋ ɒv 'pɒsəbl 'vɛəriənts ɒv ə'kaʊntɪŋ 'kɒndəktɪŋ ænd ðə ˌkɒmpju:'teɪʃn ɒv faɪ'nænʃəl ðeɪz ə'pleɪn)];

пяты этап — выбар найбольш аптымальнага варыянта вядзення ўліку канкрэтнага аб'екта і яго ўзгадненне з іншымі службамі [the fifth stage — choice of the most optimum variant of accounting conducting of concrete object and its concordance with the other departments (ðə fɪfθ steɪdʒ — tʃɔɪs ɒv ðə məʊst

‘optiməm ‘vɛəriənt əv ə’kauntiŋ ‘kɒndəktiŋ əv ‘kɒnkrit ‘ɒbdʒikt ænd its kən’kɔ:dens wið ðə ‘lðə di’pɔ:tments]).

Выдзяленне аб'ектаў ўліку [apportionment of accounting objects (ə’pɔʃənmənt əv ə’kauntiŋ ‘ɒbdʒikts)], непасрэдна звязаных з дзейнасцю арганізацыі [immediately connected with the activity of entity (i’mi:djetli kə’nektið wið ðə æk’tiviti əv ‘entiti)], дазваляе вызначыць тыя аспекты ўліковай работы [aspects of accounting work (‘æspekts əv ə’kauntiŋ wə:k)], якія непасрэдна звязаны з дзейнасцю дадзенай арганізацыі. Напрыклад, у палажэнні аб уліковай палітыцы арганізацыі харчовай прамысловасці [regulation on the accounting policy of food-stuffs industry entity (,regju’leifən ən ə’kauntiŋ ‘pɔlisi əv fu:d-stʌfs ‘indəstri ‘entiti)] неабходна вырашыць пытанні не ўліку сыравіны і матэрыялаў [accounting of raw stuff and materials (ə’kauntiŋ əv rɔ: stʌf ænd mə’tiəriəls)] увогуле, а непасрэдна той сельскагаспадарчай сыравіны [agricultural raw stuff (,ægri’kʌltʃərəl rɔ: stʌf)] і тых матэрыялаў [materials (mə’tiəriəls)], з якіх выпускаецца прадукцыя дадзенага суб’екта гаспадарання [business entity (‘biznis ‘entiti)].

Выдзяленне ўласцівых дадзенай арганізацыі аб'ектаў уліку і гаспадарчых аперацый [accounting objects and business transaction (ə’kauntiŋ ‘ɒbdʒikts ænd ‘biznis træn’zækʃn)] дае магчымасць сфармуляваць сукупнасць задач рахункаводства [totality of accounting problems (təu’tæliiti əv ə’kauntiŋ ‘prɒbləms)], якія неабходна вырашыць з дапамогай уліковай палітыкі. Гэтыя задачы могуць вырашацца або шляхам выбару аднаго з некалькіх варыянтаў, якія рэкамендаваны нарматыўнымі дакументамі [choice of one in several variants recommended with the normative documents (tʃɔis əv wʌn in ‘sevrəl ‘vɛəriənts ,rekə’mendid wið ðə ‘nɔ:mətiv ‘dɒkjuments)], або, пры адсутнасці адпаведных метадык у нарматыўных дакументах [absence of conformable methods in the normative documents (‘æbsens əv kən’fɔ:məbl ‘məθəds in ðə ‘nɔ:mətiv ‘dɒkjuments)], шляхам самастойнай распрацоўкі ўласнага метадычнага рашэння [independent development of the own methodical decision (,indi’pendənt di’veləpmənt əv ðə əʊn mi’θɒdikəl di’siʒn)].

Як першы, так і другі шляхі патрабуюць аналізу дзеючага заканадаўства і нарматыўнай базы [analysis of operative legislation and the normative basis (ə’næləsis əv ‘ɔpəretiv ‘ledʒisleifən ænd ðə ‘nɔ:mətiv ‘beisis)], якія вызначаюць метадыку ўліку выдзеленых аб'ектаў і гаспадарчых аперацый [accounting methods of the apportioned objects and business transactions (ə’kauntiŋ ‘məθəds əv ðə ə’pɔ:ʃənd ‘ɒbdʒikts ænd ‘biznis træn’zækʃns)]. У выніку такога аналізу выяўляюцца прадпісанні нарматыўных дакументаў [prescriptions of normative

documents (pris'kripʃəns əv 'nɔ:mətiv 'dɒkjuments)] адносна дазволеных метадычных падыходаў да ўліку адпаведных аб'ектаў і гаспадарчых працэсаў. Аднак метадычныя прадпісанні нарматыўных дакументаў [methodical prescriptions of normative documents (mi'θɒdikəl pris'kripʃəns əv 'nɔ:mətiv 'dɒkjuments)] могуць не ахапляць усе асаблівасці аперацый дадзенай арганізацыі [all peculiarities of present entity transactions (ɔ:l pi,kju:li'æritiz əv preznt 'entiti træn'zækʃəns)]. Калі гэтыя аперацыі не супярэчаць заканадаўству арганізацыя вымушана адшукаць уласнае метадычнае рашэнне [to find the own methodical decision (tə faɪnd ðə əʊn mi'θɒdikəl di'si:zn)] і ўключыць яго ў палажэнне аб уліковай палітыцы [regulation on the accounting policy (,regju'leɪʃən ɒn ə'kauntɪŋ 'pɒlisi)].

Гэта вельмі адказны этап распрацоўкі ўліковай палітыкі [development stage of accounting policy (di'veləpmənt steɪdʒ əv ə'kauntɪŋ 'pɒlisi)], паколькі ў выпадку недастаткова поўнага вывучэння нарматыўнай базы [studying of normative basis (stadiɪŋ əv 'nɔ:mətiv 'beɪsɪs)] ў палажэнне аб уліковай палітыцы [regulation on the accounting policy (,regju'leɪʃən ɒn ə'kauntɪŋ 'pɒlisi)] магчыма ўключэнне метадычнага рашэння [insertion of methodical decision (ɪn'sɜ:ʃn əv mi'θɒdikəl di'si:zn)], якое супярэчыць вызначаным агульнадзяржаўным методыкам. Пры правядзенні рэвізій [taking revisions ('teɪkɪŋ ri'vɪzəns)], праверак [verifications ('verɪfi'keɪʃəns)] і аўдыраванні фінансавай справаздачнасці [auditing of financial reporting (ɔ:diɪŋ əv faɪ'nænsjəl ri'pɔ:tiŋ)] такія методыкі будуць прызнаныя неправамернымі. Менавіта таму такая работа павінна выконвацца галоўным бухгалтарам [general accountant ('dʒenərəl ə'kauntənt)], які абавязаны дасканальна ведаць нарматыўную базу [normative basis ('nɔ:mətiv 'beɪsɪs)], фінансавое становішча арганізацыі [financial position of entity (faɪ'nænsjəl pə'zɪʃən əv 'entiti)], перспектывы яе развіцця [prospects of its development ('prɒspekts əv its di'veləpmənt)], асаблівасці гаспадарчай дзейнасці [peculiarities of business activity (pi,kju:li'æritiz əv 'biznis æk'tɪvɪti)] і іншыя ўмовы, у якіх яна выконвае сваю місію.

Апісаныя тры этапы распрацоўкі ўліковай палітыкі дазваляюць вызначыць магчымыя варыянты ўліку [possible variants of accounting ('pɒsəbl 'vɛəriənts əv ə'kauntɪŋ)] таго або іншага аб'екта рахункаводства [accounting object (ə'kauntɪŋ 'ɒbdʒɪkt)], адлюстравання ў сістэме рахункаў [reflection into accounts system (ri'flekʃən 'ɪntə ə'kaunts 'sɪstɪm)] тых або іншых гаспадарчых працэсаў [business processes ('biznis 'prəʊsesɪz)]. Кожны з гэтых варыянтаў аказвае адпаведны ўплыў на вартасць актываў [influence on the value of assets

(*'influəns ɔn ðə 'vælju: ɔv 'æsets*)), сабекошт прадукцыі або выдаткі абарачэння [*prime cost of production or distribution costs* (*praɪm kɔst ɔv ,prə'dʌkʃən ɔ: ,distri'bju:ʃən kɔsts*)], прыбытак [*profit* (*'prɒfɪt*)] і іншыя паказчыкі, якія вызначаюць фінансавое становішча арганізацыі [*financial position of entity* (*fai'nænfəl pə'ziʃən ɔv 'entɪti*)]. Метадычныя рашэнні па вядзенні рахункаводства [*conducting of accounting methodical decisions* (*'kɒndəktɪŋ ɔv ə'kauntɪŋ mi'θɒdɪkəl dɪ'sɪzn*)] павінны адпавядаць той стадыі развіцця, на якой знаходзіцца арганізацыя. Гэта могуць быць стадыі распрацоўкі новых відаў прадукцыі і тэхналогій [*working out of new kinds of production and technology* (*'wə:kɪŋ aʊt ɔv nju: kaɪnds ɔv prə'dʌkʃn ænd tek'nɒlədʒi*)], расшырэння вытворчасці [*production expansion* (*prə'dʌkʃn ɪks'pænfən*)], выхаду на новыя рынкі збыту [*going out on the new market of sale* (*'gəʊɪŋ aʊt ɔn ðə nju 'mɑ:kɪt ɔv seɪl*)], скарачэння аб'ёмаў вытворчасці [*curtailment of production volume* (*kə:teɪlmənt ɔv prə'dʌkʃn 'vɒljəm*)] і іншыя. Акрамя таго, уліковая палітыка павінна адпавядаць стратэгічным мэтам [*strategical objectives* (*strə'ti:dʒɪkəl ɔb'dʒektɪvɪz*)], якія вызначаны кіраўніцтвам арганізацыі [*chifs of entity* (*tʃɪ:fs ɔv 'entɪti*)].

Гэта абавязвае пры распрацоўцы ўліковай палітыкі ўлічваць меркаванне спецыялістаў вытворчых, планава-эканамічных і іншых службаў арганізацыі [*specialists' opinion of manufacturing, planning-economic and other service of entity* (*'spəʃəlists' ə'pɪnjən ɔv ,mænju'fæktʃərɪŋ. plænɪŋ-'i:kə'nɒmɪk ænd 'lðə 'sə:vɪs ɔv 'entɪti*)]. Пры выбары метаду ўліку таго або іншага аб'екта рахункаводства [*accounting object* (*ə'kauntɪŋ 'ɔbdʒɪkt*)] павінны ажыццяўляцца папярэднія разлікі фінансавых наступстваў [*estimated computations of financial after-effects* (*'estɪmeɪtɪd ,kɒmpju:'teɪfns ɔv fai'nænfəl 'ɔftə-'ɪ'fekts*)] абумоўленых выкарыстаннем розных спосабаў ацэнкі актываў [*stipulated with the use of assets valuation different modes* (*'stɪpjuleɪtɪd wɪð ðə ju:s ɔv æsets ,vælju'eɪʃən 'dɪfrənt məʊdɪz*)], прызнання даходаў і расходаў [*recognition of incomes and expenses* (*,rekəg'nɪʃən ɔv 'ɪnkʌmɪz ænd ɪks'pensɪz*)], а таксама іншых метадык вядзення ўліку [*other methods of accounting book-keeping* (*'lðə 'məθəds ɔv ə'kauntɪŋ 'buk,kɪ:pɪŋ*)]. Прыярытэт павінен аддавацца не спрашчэнню метадык рахункаводства [*simplification of accounting methods* (*,sɪmplɪfɪkeɪʃən ɔv ə'kauntɪŋ 'məθəds*)] з мэтай памяншэння выдаткаў [*decrease in costs* (*dɪ:'kri:s ɪn kɔsts*)] на яго вядзенне, а рабоце бухгалтэрыі [*working of accounting department* (*wə:kɪŋ ɔv ə'kauntɪŋ dɪ'pɑ:tment*)] ва ўнісон з вырашэннем тактычных і стратэгічных задач менеджмента арганізацыі [*tactical and strategical aims of entity management* (*'tæktɪkəl ænd strə'ti:dʒɪkəl eɪms ɔv 'entɪti 'mænɪdʒmənt*)].

На аснове экспертных ацэнак [expert estimation ('ekspərt ,esti'meɪʃən)] і папярэдніх разлікаў фінансавых наступстваў [estimated computations of financial after-effects ('estimeɪtɪd ,kɒmpju:'teɪʃns ɒv faɪ'nænsjəl 'aftə-i'fekts)] выкарыстання кожнага з магчымых варыянтаў на апошнім этапе распрацоўкі ўліковай палітыкі ажыццяўляецца выбар найбольш аптымальнага варыянта вядзення ўліку канкрэтнага аб'екта [choice of the most optimum variant of accounting conducting of concrete object (tʃɔɪs ɒv ðə məʊst 'ɒptɪmə 'vɛəriənt ɒv ə'kaʊntɪŋ 'kɒndəktɪŋ ɒv 'kɒnkri:t 'ɒbdʒɪkt)]. Пасля ўзгаднення выбранага варыянта з іншымі службаі фарміруецца адпаведны запіс у палажэнні аб уліковай палітыцы [entry in the regulation on the accounting policy ('entri in ðə ,regju'leɪʃən ɒn ə'kaʊntɪŋ 'pɒlisi)].

2.4. Раздзелы палажэння аб уліковай палітыцы і іх асноўныя элементы

2.4. The sections of regulation on the accounting policy and theirs principal elements

(tu:-fɔ:.. ðə 'sekʃəns ɒv ,regju'leɪʃən ɒn ðə ə'kaʊntɪŋ 'pɒlisi
ænd ðeəz 'prɪnsəpəl 'elimənts)

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ,tə:'mɪ'nɒlədʒi)]

арганізацыйна-тэхнічны раздзел палажэння аб уліковай палітыцы — organization-technical section of regulation on the accounting policy (ɔ:gənai'zeɪʃn-'teknɪkəl 'sekʃən ɒv ,regju'leɪʃən ɒn ðə ə'kaʊntɪŋ 'pɒlisi)

бухгалтарская інтэрпрэтацыя фактаў гаспадарчага жыцця — accounting interpretation of economic practice facts (ə'kaʊntɪŋ ɪn,tə:'pri'teɪʃən ɒv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs fækts)

метадычны раздзел палажэння аб уліковай палітыцы арганізацыі — methodical section of regulation on the accounting policy (mɪ'θɒdɪkəl 'sekʃən ɒv ,regju'leɪʃən ɒn ðə ə'kaʊntɪŋ 'pɒlisi)

наладжванне (пастаноўка) ўліковай работы ў канкрэтнай арганізацыі — organization of accounting work in a concrete entity (ɔ:gənai'zeɪʃn ɒv ə'kaʊntɪŋ wɜ:k ɪn ə 'kɒnkri:t 'entɪti)

наменклатура спраў бухгалтэрыі — dossier nomenclature of accounting department (dɒsɪə neu'menklətʃə ɒv ə'kaʊntɪŋ dɪ'pɑ:tmənt)

распрацоўка рабочага плану рахункаў — development of accounts working chart (di'veləpmənt əv ə'kaunts 'wəkiŋ tʃɑ:t)

службовыя інструкцыі супрацоўнікаў бухгалтэрыі — service instructions of accounting department employees ('sə:vis in'strʌkʃəns əv ə'kauntiŋ di'pɑ:tmənt ,emplɔɪ'iz)

структура бухгалтэрыі — structure of accounting department ('strʌktʃə əv ə'kauntiŋ di'pɑ:tmənt)

тэхналогія апрацоўкі ўліковай інфармацыі — technology of accounting information processing (tek'nɒlədʒi əv ə'kauntiŋ ,infə'meɪʃən 'prəʊsesɪŋ)

унутраны кантроль — inside control ('in'saɪd kən'trəʊl)

формы першасных уліковых дакументаў — forms of source accounting documents (fɔ:ms əv sɔ:s ə'kauntiŋ 'dɒkjumənts)

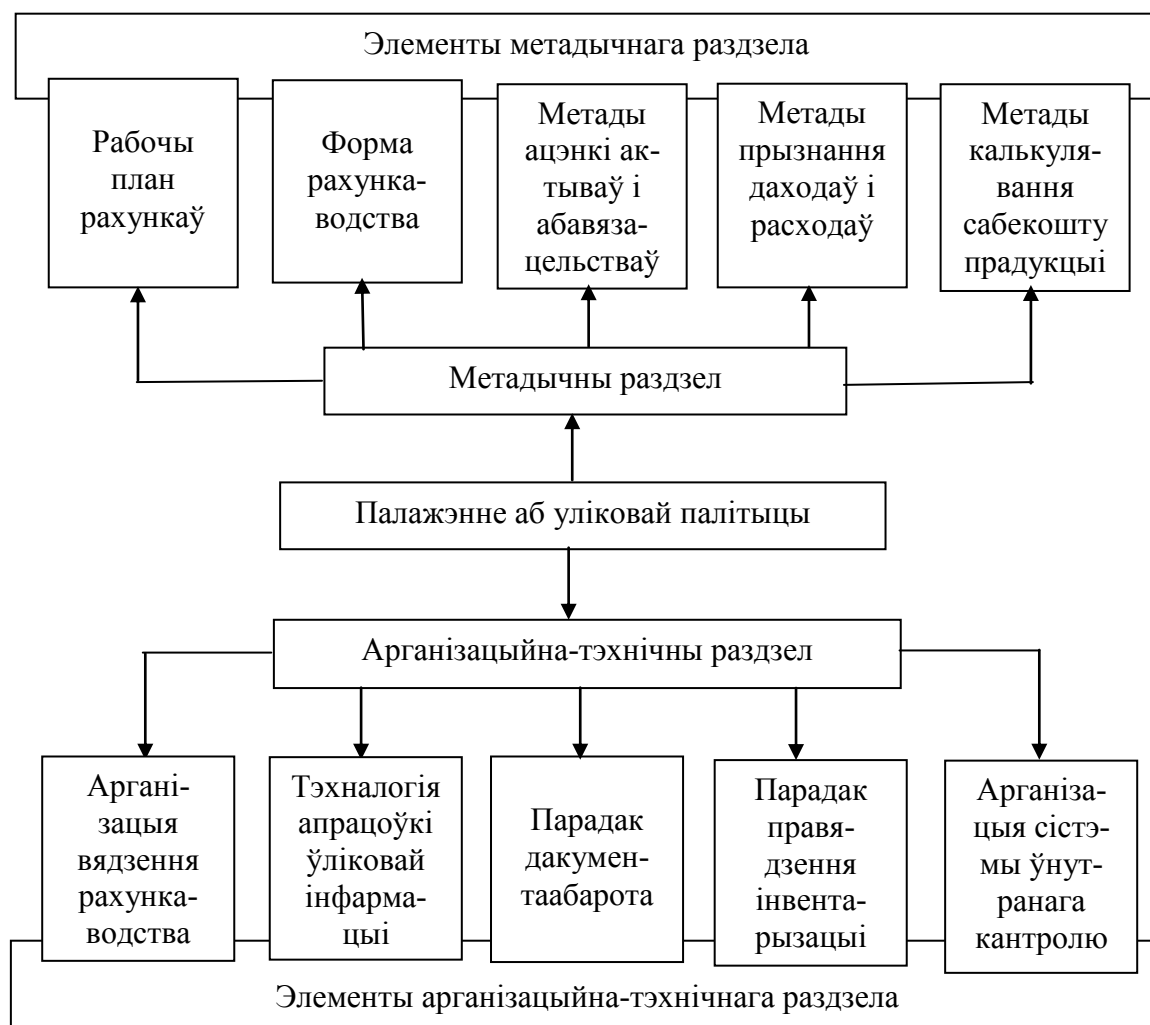
цэнтралізацыя ўліку — centralization of accounting (,sentrəlaɪ'zeɪʃən əv ə'kauntiŋ)

Нацыянальны стандарт «Уліковая палітыка арганізацыі, змяненні ва ўліковых ацэнках, памылкі» [National standard “Accounting Policies of entity, Changes in Accounting Estimates and Errors” ('Næʃənəl 'stændəd “Ə'kauntiŋ 'pɒlɪsɪz əv 'entɪtɪ, tʃeɪndʒɪz ɪn ə'kauntiŋ 'estɪmeɪtɪz ænd 'erəs”)] не рэгламентуе форму палажэння аб уліковай палітыцы арганізацыі [form of regulation on the accounting policy (fɔ:m əv ,regju'leɪʃən ɒn ðə ə'kauntiŋ 'pɒlɪsɪ)]. Гэты дакумент можа мець як выключна тэкставы фармат [text size (tekst saɪz)], так і распрацоўвацца ў таблічнай форме [tabular form ('tæbjulə 'fɔ:m)]. Таблічная форма падачы матэрыялу [tabular form of information presentation ('tæbjulə 'fɔ:m əv ,infə'meɪʃən ,prezen'teɪʃən)] дазваляе структурна выдзеліць асобныя раздзелы [separate sections ('seprɪt 'sekʃəns)], якія адпавядаюць канкрэтным метадычным рашэнням або аб'ектам уліку.

У палажэнні аб уліковай палітыцы [in the regulation on the accounting policy (ɪn ðə ,regju'leɪʃən ɒn ðə ə'kauntiŋ 'pɒlɪsɪ)] мэтазгодна прадугледзець два раздзелы: метадычны і арганізацыйна-тэхнічны. Складальныя элементы [component elements (kəm'pəʊnənt 'elɪmənts)] гэтых двух раздзелаў палажэння аб уліковай палітыцы арганізацыі прадстаўлены на малюнку 2 і 2 eng).

Метадычны раздзел палажэння аб уліковай палітыцы арганізацыі [methodical section of regulation on the accounting policy (mɪ'θɒdɪkəl 'sekʃən əv ,regju'leɪʃən ɒn ðə ə'kauntiŋ 'pɒlɪsɪ)] вызначае правілы вядзення ўліку [rules of accounting conducting (ru:lɪz əv ə'kauntiŋ 'kɒndəktɪŋ)] ў дадзенай арганізацыі. Асабліваю ўвагу пры распрацоўцы гэтага раздзела палажэння аб уліковай

палітыцы неабходна ўдзяліць ацэнцы актываў [valuation of assets (ˌvælju'eɪʃən əv 'æsets)], прызнанню даходаў і расходаў [recognition of incomes and expenses

Малюнак 2. — Структура і элементы палажэння аб уліковай палітыцы

(ˌrekəɡ'nɪʃən əv 'ɪnkɒmɪz ænd ɪks'pensɪz)], інтэрпрэтацыі фактаў гаспадарчага жыцця [interpretation of economic practice facts (ɪn,tə:prɪ'teɪʃən əv ɪ:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs fæktɪs)] і стварэнню рэзерваў [making of reserves ('meɪkɪŋ əv rɪ'zə:vɪz)]. Указаны раздзел палажэння аб уліковай палітыцы [section of regulation on the accounting policy ('sekʃən əv ,regju'leɪʃən ɒn ðə ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsɪ)] канкрэтызуе спосабы ацэнкі і ўліку [valuation of modes and accounting (ˌvælju'eɪʃən əv mɒdɪz ænd ə'kauntɪŋ)] практычна ўсіх актываў і абавязатцельстваў арганізацыі [all assets and liabilities of entity (ɔ:l 'æsets ænd ,laɪə'bɪlɪtɪz əv 'entɪtɪ)].

Ад выбранай ацэнкі залежаць як фінансавы вынік дзейнасці арганізацыі [financial performance of entity activity (fai'nænfəl pə:'fɔ:məns əv 'entiti (æk'tiviti)], так і яе фінансавое становішча [financial position (fai'nænfəl pə'zɪʃən)].

Напрыклад, сабекошт прадукцыі [production prime cost (prə'dʌkʃn praɪm kɒst)] ў значнай меры вызначаецца выкарыстаннем такіх варыянтаў ацэнкі

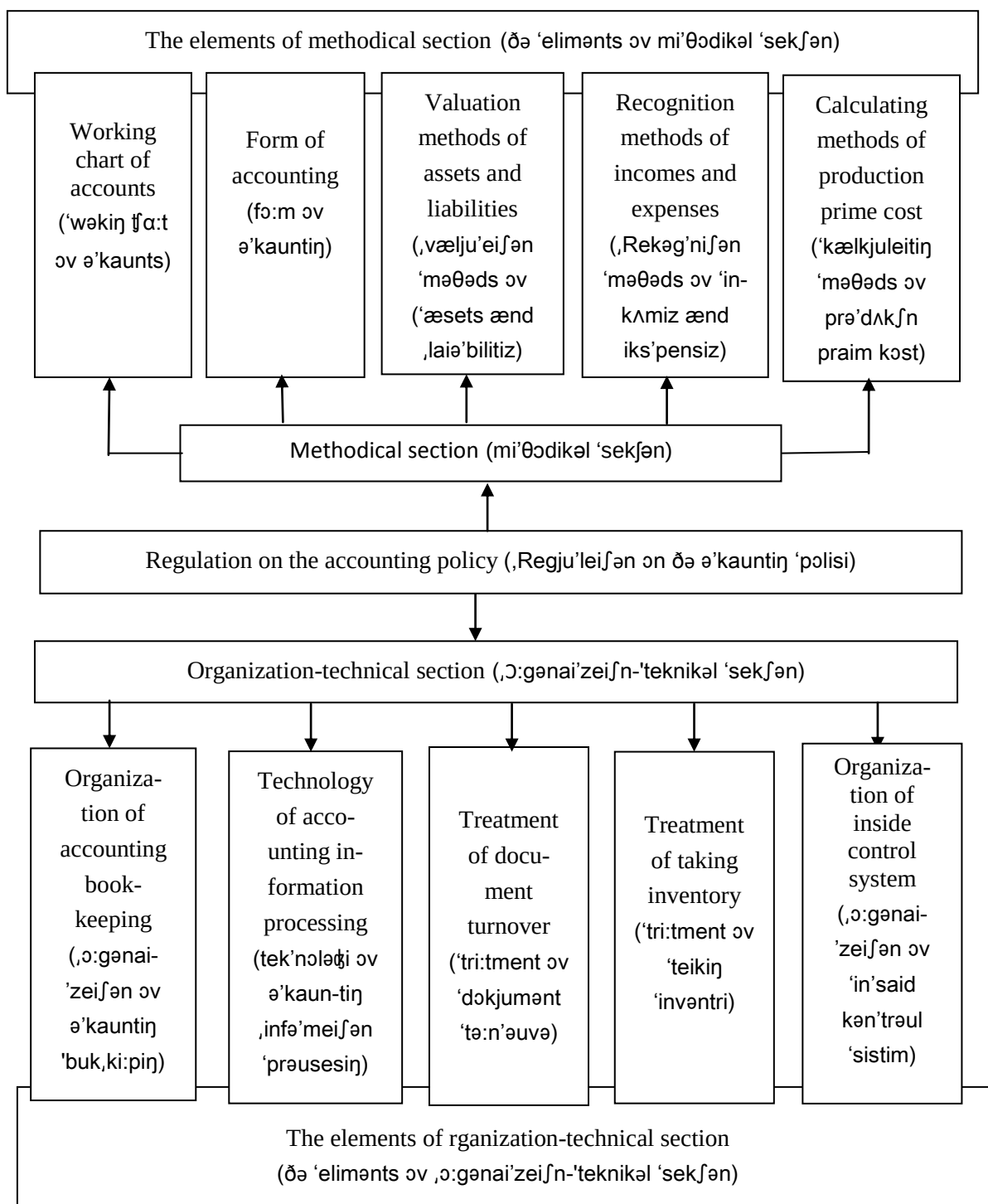

Figure 2 eng — The structure and elements of regulation on the accounting policy

('Fige tu: eng — ðə'strʌktʃə ænd 'elimənts əv ,regju'leifən
ən ðə ə'kauntɪŋ 'pɒlisi)

скарыстаных матэрыялаў як ацэнка па сярэдняй цане паступлення [valuation of receipt average price (ˌvælju'eɪʃən əv ri'si:t 'ævərɪdʒ prais)], метадазе ФІФО [FIFO method (faɪfə 'meθəd)] або індывідуальнай цане [or individual price (ɔ: ,ɪndɪ'vɪdʒuəl prais)].

Акрамя таго, дэбетовыя абароты па рахунках для ўліку выдаткаў [debit footings of accounts for the accounting of costs ('debit 'futiŋs əv ə'kaunts fə ðə ə'kauntɪŋ əv kɒsts)] залежаць ад выбару метадаў налічэння амартызацыі і рэзерваў [choice of methods for the depreciation and reserves charge (tʃɔɪs əv 'meθəds fə: ðə diˌpri:ʃi'eɪʃən ænd ri'zə:vɪz tʃɑ:dʒ)], прызнання расходаў [recognition of costs (ˌrekəɡ'nɪʃən əv kɒsts)], парадку спісання агульнавытворчых выдаткаў [charge-off treatment of manufacturing overhead costs (tʃɑ:dʒ ə:f 'tri:tment əv ðə ,mænju'fæktʃərɪŋ 'əʊvə'hed kɒsts)]. У выніку магчымасць выкарыстання для ацэнкі актываў розных метадаў [use possibility for the assets valuation of different methods (ju:s ,pɒsə'biliti fə ðə 'æsɛts ˌvælju'eɪʃən əv 'dɪfrənt 'meθəds)] і інтэрпрэтацыі фактаў гаспадарчага жыцця [interpretation of economic practice facts (ɪnˌtəˌpriːteɪʃən əv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs fæktɪs)] вядзе да таго, што даныя рахункаводства [data of accounting ('deɪtə əv ə'kauntɪŋ)] не тоесныя рэальным фактам гаспадарчага жыцця [real facts of economic practice ('riəl fæktɪs əv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs)].

Метадычны раздзел уліковай палітыкі арганізацыі [methodical section of regulation on the accounting policy of entity (mi'θɒdɪkəl 'sekʃən əv ,regju'leifən ən ðə ə'kauntɪŋ 'pɒlisi əv 'entɪti)] дае магчымасць ствараць бухгалтарскую інтэрпрэтацыю фактаў гаспадарчага жыцця [accounting interpretation of economic practice facts (ə'kauntɪŋ ɪnˌtəˌpriːteɪʃən əv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs fæktɪs)], успрыманне якіх карыстальнікамі ўліковай інфармацыі [users of accounting information ('ju:zəs əv ə'kauntɪŋ ,ɪnfə'meɪʃn)] абумоўлівае прыняцце апошнімі кіраўніцкіх рашэнняў [management decisions ('mænɪdʒmənt dɪ'sɪzns)]. Гэта адносіцца да такіх элементаў уліковай палітыкі [elements of accounting policy ('elimənts əv ə'kauntɪŋ 'pɒlisi)] як варыянты ўліку нарыхтоўкі і набыцця матэрыялаў [accounting variants of procurement and purchase of materials (ə'kauntɪŋ 'vɛəriənts əv prə'kjuəmənt ænd 'pə:tʃəs əv mə'tɪəriəls)], вытворчага працэсу [manufacturing process (ˌmænju'fæktʃərɪŋ 'prəʊses)] і ацэнкі незавершанай вытворчасці [valuation of work in process (ˌvælju'eɪʃən əv wə:k ɪn

'prəuses)], выпуску прадукцыі і яе рэалізацыі [output of production and its sale ('autput əv prə'dʌkʃən ænd its seil)], налічэння амартызацыі [depreciation charge (di,prɪ:'fɛɪʃən tʃɑ:dʒ)] і рамонтаў асноўных сродкаў [repair of plant assets (ri'pɛə əv plɑ:nt æsets)], а таксама іншых аперацый і аб'ектаў уліку.

Да элементаў метадычнага раздзелу ўліковай палітыкі [methodical section of elements accounting policy (mi'θɒdikəl 'sekʃən 'elimənts əv ə'kauntɪŋ 'pɒlisi)] адносяцца таксама рабочы план рахункаў [working chart of accounts ('wəkiŋ tʃɑ:t əv ə'kaunts)] і прынятая форма рахункаводства [form of accounting (fɔ:m əv ə'kauntɪŋ)]. Распрацоўка рабочага плану рахункаў [development of accounts working chart (di'veləpmənt əv ə'kaunts 'wəkiŋ tʃɑ:t)] ажыццяўляецца шляхам адбору з Тыпавога плану рахункаў [model chart of accounts (mɒdl tʃɑ:t əv ə'kaunts)] тых пазіцый, выкарыстанне якіх абумоўлена зместам гаспадарчых аперацый [content of the business transactions ('kɒntənt əv ðə 'biznis træn'zækʃns)] і аб'ектамі ўліку [accounting objects (ə'kauntɪŋ 'ɒbdʒɪkts)] ў дадзенай арганізацыі. Пры неабходнасці ў рабочым плане рахункаў [in the model chart of accounts (in ðə mɒdl tʃɑ:t əv ə'kaunts)] могуць прадугледжвацца дадатковыя субрахункі [additional subaccounts (ə'dɪʃənəl 'sʌbə'kaunts)], патрэбнасць у якіх абумоўлена галіновымі і іншымі асаблівасцямі гаспадарчай дзейнасці. Пасля ўзгаднення з Міністэрствам фінансаў Рэспублікі Беларусь магчыма таксама ўключэнне ў рабочы план дадатковых сінтэтычных рахункаў [additional synthetic accounts (ə'dɪʃənəl sɪn'θetik ə'kaunts)] пры адсутнасці аналагічных пазіцый у тыпавым плане.

Як правіла, рабочы план рахункаў [model chart of accounts (mɒdl tʃɑ:t əv ə'kaunts)] уяўляе сабой аб'ёмны дакумент, таму ён прыкладваецца да палажэння аб уліковай палітыцы [regulation on the accounting policy (,regju'leɪʃən ɒn ðə ə'kauntɪŋ 'pɒlisi)] ў якасці дадатку [supplement ('sʌplɪmənt)]. Акрамя рабочага плану рахункаў [model chart of accounts (mɒdl tʃɑ:t əv ə'kaunts)], у якасці дадаткаў, якія канкрэтызуюць метадычны раздзел палажэння аб уліковай палітыцы арганізацыі [methodical section of regulation on the accounting policy of entity (mi'θɒdikəl 'sekʃən əv ,regju'leɪʃən ɒn ðə ə'kauntɪŋ 'pɒlisi əv 'entɪti)], неабходна прыкладваць пералік асноўных сродкаў [enumeration of plant assets (i,nju:mə'reɪʃən əv plɑ:nt æsets)], па якіх амартызацыя налічваецца тым або іншым спосабам, наменклатуры артыкулаў выдаткаў [nomenclature of costs items (neu'menkɫəʃə əv kɒsts 'aɪtəms)], дэтальныя метадыкі распрацаваных спосабаў вядзення ўліку і іншыя распрацоўкі.

Арганізацыйна-тэхнічны раздзел палажэння аб уліковай палітыцы [organization-technical section of regulation on the accounting policy

(,ɔ:gənaɪ'zeɪfn-'teknɪkəl 'sekʃən ɔv ,regju'leɪʃən ɔn ðə ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsi)] раскрыває наладжванне (пастаноўку) ўліковай работы ў канкрэтнай арганізацыі [organization of accounting work in a concrete entity (,ɔ:gənaɪ'zeɪfn ɔv ə'kauntɪŋ wə:k in ə 'kɒŋkri:t 'entɪti)], дакументаабарот [document turnover ('dɒkjumənt 'tə:n'əʊvə)], тэхналогію апрацоўкі ўліковай інфармацыі [technology of accounting information processing (tek'nɒlədʒi ɔv ə'kauntɪŋ ,ɪnfə'meɪʃən 'prəusesɪŋ)] Вялікае значэнне надаецца ў гэтым раздзеле правядзенню інвентарызацый [taking inventories ('teɪkɪŋ 'ɪnvəntɪz)] і арганізацыі сістэмы ўнутранага кантролю [organization of inside control system (,ɔ:gənaɪ'zeɪfn ɔv 'ɪn'saɪd kən'trəʊl 'sɪstɪm)].

Тэхналогія апрацоўкі ўліковай інфармацыі [technology of accounting information processing (tek'nɒlədʒi ɔv ə'kauntɪŋ ,ɪnfə'meɪʃən 'prəusesɪŋ)] ў значнай ступені залежыць ад узроўню аўтаматызацыі ўліку [automation of accounting (,ɔ:tə'meɪʃən ɔv ə'kauntɪŋ)]. Пастаноўка ўліковай работы [organization of accounting work (,ɔ:gənaɪ'zeɪfn ɔv ə'kauntɪŋ wə:k in ə 'kɒŋkri:t 'entɪti)] вызначаецца структурай бухгалтэрыі [structure of accounting department ('strʌktʃə ɔv ə'kauntɪŋ dɪ'pɑ:t'mənt)] і цэнтралізацыяй уліку [centralization of accounting (,sentrəlaɪ'zeɪʃən ɔv ə'kauntɪŋ)], наяўнасцю філіялаў і іншых адасобленых структурных падраздзяленняў [detached structural subdivisions (dɪ'tætʃt 'strʌktʃərəl 'sʌbdɪ,vɪzəns)].

Змест указанага раздзелу ў большай меры раскрывае не непасрэдна тэкст палажэння аб уліковай палітыцы [text of regulation on the accounting policy (tekst ɔv ,regju'leɪʃən ɔn ðə ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsi)], а дадаткі [supplements ('sʌplɪmənts)] да яго. Такімі дадаткамі могуць быць:

1) формы першасных уліковых дакументаў [forms of source accounting documents (fɔ:ms ɔv sɔ:s ə'kauntɪŋ 'dɒkjumənts)]

2) графік дакументаабароту [time-table of document turnover (taɪm-'teɪbəl ɔv 'dɒkjumənt 'tə:n'əʊvə)];

3) пералік службовых асоб, якія маюць права атрымліваць для работы бланкі строгай справаздачнасці [enumeration of officers which have the right to receive the forms of strict accountability for a work (ɪ,nju:mə'reɪʃən ɔv 'ɔfɪsəs wɪtʃ hæv ðə raɪt tə rɪ'si:v ðə fɔ:ms ɔv strɪkt ə'kauntə'bɪlɪtɪ fə ə wə:k)];

4) пералік службовых асоб, якія маюць права падпісваць першасныя ўліковыя дакументы [enumeration of officers which have the right to sign the source accounting documents (ɪ,nju:mə'reɪʃən ɔv 'ɔfɪsəs wɪtʃ hæv ðə raɪt tə saɪn ðə sɔ:s ə'kauntɪŋ 'dɒkjumənts)];

5) інструкцыі па вядзенні ўліковых рэгістраў [conducting of accounting registers instruction ('kɒndəktɪŋ ɔv ə'kauntɪŋ 'redʒɪstəz ɪn'strʌkʃən)];

6) гадавы план-графік правядзення інвентарызацый актываў, абавязацельстваў і рэзерваў без указання тэрмінаў правядзення ў канкрэтных матэрыяльна-адказных асоб [taking inventories year plan and time-table of assets, liabilities, and reserves without the indication of taking terms in the concrete pecuniary responsible persons ('teikɪŋ 'invɛntriz jə: plæn ænd taim-'teibəl əv 'æsets, ,laɪə'bilitiz, ænd ri'zə:viz wi'ðaut ðə ,indi'keɪʃən əv 'teikɪŋ tə:ms in ðə 'kɒnkri:t pi'kju:njəri ris'pɒnsəbəl pə:sns)];

7) палажэнне аб унутраным кантролі арганізацыі [regulation on the inside control of entity (,regju'leɪʃən ən ðə 'in'saɪd kən'trəʊl əv 'entɪti)];

8) наменклатура спраў бухгалтэрыі [dossier nomenclature of accounting department (də'si:ə neu'menklətʃə əv ə'kaʊntɪŋ di'pɑ:tmənt)].

Графік дакументаабароту [time-table of document turnover (taim-'teibəl əv 'dɒkjumənt 'tə:n'əʊvə)] распрацоўваецца ў выглядзе схемы або пераліку работ, якія выконваюцца структурнымі падраздзяленнямі [structured subdivisions (,strʌktʃəd 'slɒdi,vɪzəns)] або канкрэтнымі выканаўцамі [concrete executants ('kɒnkri:t ig'zekjutənts)], дзе адлюстроўваецца ўзаемасувязь паміж імі, тэрміны фарміравання дакументаў [forming terms of documents (fɔ:miŋ tə:ms əv 'dɒkjumənts)], выканання аперацый [fulfillment of transactions (ful'fɪlmənt əv træn'zækʃəns)], здачы дакументаў ў бухгалтэрыю [transfer of documents in the accounting department ('trænsfə əv 'dɒkjumənts in ðə ə'kaʊntɪŋ di'pɑ:tmənt)], іх апрацоўкі [processing ('prəʊsesɪŋ)] і здачы ў архіў [depositing in archives (di'pɒzɪtɪŋ in 'ɑ:kaɪvz)]. У якасці дадатку мэтазгодна вынесці агульны пералік уліковых рэгістраў [enumeration of counting registers (i,nju:mə'reɪʃən əv 'kaʊntɪŋ 'redʒɪstəs)], якія вядуцца ў бухгалтэрыі і інструкцыі па іх вядзенні. Унутраны кантроль [inside control ('in'saɪd kən'trəʊl)] ажыццяўляецца падраздзяленнямі ўнутранага аўдыту [subdivisions of inside ('slɒdi,vɪzəns əv 'in'saɪd ə:dit)] і кантрольна-рэвізійнай камісіяй [control-revision committee (kən'trəʊl-ri'vɪzən kə'mɪti)]. Да палажэння аб уліковай палітыцы [regulation on the accounting policy (,regju'leɪʃən ən ðə ə'kaʊntɪŋ 'pɒlɪsi)] мэтазгодна ў якасці дадатку прыкласці палажэнне аб унутраным кантролі ў арганізацыі [regulation on the inside control in an entity (,regju'leɪʃən ən ðə 'in'saɪd kən'trəʊlɪn ə 'entɪti)].

Вялікае значэнне ў арганізацыйна-тэхнічным раздзеле палажэння аб уліковай палітыцы [organization-technical section of regulation on the accounting policy (,ɔ:gənai'zeɪʃn-'teknɪkəl 'sekʃən əv ,regju'leɪʃən ən ðə ə'kaʊntɪŋ 'pɒlɪsi)] надаецца наладжванню вядзення рахункаводства [organization of accounting conducting (,ɔ:gənai'zeɪʃn əv ə'kaʊntɪŋ 'kɒndəktɪŋ)]. Гэты аспект уліковай работы [aspects of accounting work ('æspekts əv ə'kaʊntɪŋ wə:k)] канкрэтызуюць такія дадаткі як

палажэнне аб бухгалтэрыі [regulation on the accounting department (,regju'leifən ɒn ðə ə'kauntɪŋ di'pɑ:tmənt)], службовыя інструкцыі супрацоўнікаў бухгалтэрыі [service instructions of accounting department employees ('sə:vɪs ɪn'strʌkʃəns ɒv ə'kauntɪŋ di'pɑ:tmənt ,emplɔɪ'ɪz)] і касіра [cashier (kæ'ʃɪə)]. Аднак трэба заўважыць наступнае. Уліковая палітыка [accounting policy (ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsi)] рэгламентуе не толькі дзейнасць бухгалтэрыі [activity of accounting department (æk'tɪvɪti ɒv ə'kauntɪŋ di'pɑ:tmənt)], аднак яна непасрэдна або ўскосна закранае дзейнасць усёй арганізацыі. Па гэтай прычыне палажэнне аб уліковай палітыцы [regulation on the accounting policy (,regju'leifən ɒn ðə ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsi)] з'яўляецца важнейшым распарадчым дакументам [order document ('ɔ:də 'dɒkjʊmənt)].

Нягледзячы на тое, што работай па распрацоўцы ўліковай палітыкі [development of regulation on the accounting policy (di'veləpmənt ɒv ,regju'leifən ɒn ðə ə'kauntɪŋ 'pɒlɪsi)] на стадыі выбару рашэння [choice of decision (tʃɔɪs ɒv dɪ'sɪʒn)] кіруе галоўны бухгалтар [general accountant ('dʒenərəl ə'kauntənt)], рашэнні па ўстанаўлення яе палажэнняў прымае кіраўнік арганізацыі [leader of entity ('li:də ɒv 'entɪti)]. Кіравацца ён павінен не арганізацыйна-тэхнічнымі аспектамі ажыццяўлення бухгалтарскай справы [organization-technical aspect of accountancy realization (,ɔ:gənəɪ'zeɪʃən-'teknɪkəl 'æspekt ɒv ə'kauntənsɪ ,rɪəlaɪ'zeɪʃən)], а папярэдняя ацэнкай эканамічных наступстваў [preliminary valuation of economic after-effects (pre'liminəri ,vælju'eɪʃən 'ɪkə'nɒmɪk ɒv 'ɑftə-'i'fekts)] таго або іншага выбару. Пры гэтым неабходна ацэньваць усе магчымыя варыянты і іх адпаведнасць стратэгічным мэтам арганізацыі [strategical objectives of entity (stre'tɪ:ʤɪkəl ɒb'dʒektɪvɪz ɒv 'entɪti)].

**3. Айчынная мадэль адлюстравання
ў сістэме рахункаў фактаў гаспадарчага жыцця
прамысловых прадпрыемстваў. Вертыкальныя
і паралельныя інфармацыйныя сістэмы
аналітычнага ўліку**

**3. The native model of reflection
into the accounts system of industry enterprises economic
practice facts. The vertical and parallel information systems
of the analytical accounting**

(‘sekʃən θri:. Əðə ‘neitiv mɒdl ɒv ri’flekʃən ‘intə ðə ə’kaunts ‘sistim
ɒv ‘indəstri ‘entəpraiziz i:kə’nɒmikəl ‘prætis fækts. Əðə ‘və:tikəl
ænd ‘pærələl infə’mейfən ‘sistims ɒv ði ‘ænə’litikəl ə’kauntɪŋ)

**3.1. Айчынная мадэль адлюстравання ў сістэме рахункаў
фактаў гаспадарчага жыцця прамысловых прадпрыемстваў.**

**3.1. The native model of reflection into the accounts system
of industry enterprises economic practice facts**

(θri:-wʌn. Əðə ‘neitiv mɒdl ɒv ri’flekʃən ‘intə ðə ə’kaunts ‘sistim
ɒv ‘indəstri ‘entəpraiziz i:kə’nɒmikəl ‘prætis fækts)

**Ключавая тэрміналогія [key terminology
(ki: ,tə:mi’nɒlədʒi)]**

абавязацельствы — liabilities (,laɪə’bilitiz)

абагульненне ў сістэме рахункаў фактаў гаспадарчага жыцця —
generalization in the accounts system of economic practice facts (,dʒenərəlai’zeɪʃn in
ðə ə’kaunts ‘sistim ɒv i:kə’nɒmikəl ‘præktis fækts)

агульныя метадалагічныя прынцыпы — general methodical principles
(‘dʒenərəl mi’θɒdikəl ‘prɪnsəplɪz)

адзіная ўліковая працэдура — single accounting procedure (sɪŋgl ə’kauntɪŋ
prə’si:dʒə)

аўтаматызаваная форма рахункаводства — automation form of accounting
(,ɔ:tə’mейfən fɔ:m ɒv ə’kauntɪŋ)

гаспадарчыя працэсы вытворчага прадпрыемства — business process of manufacturing enterprise ('biznis 'prəuses əv ,mænju'fæktʃəriŋ 'entəpraiz)

забеспячэнне вытворчага працэсу — provision of the manufacturing process (prə'vizən ,mænju'fæktʃəriŋ 'prəuses)

намінальныя рахункі парадку і метаду — nominal accounts of treatment and method ('nɒminəl ə'kaunts əv 'tri:tment ænd 'məθəd)

працэс вытворчасці прадукцыі — production manufacture process (pre'dʌkʃən ,mænju'fæktʃə 'prəuses)

працэс рэалізацыі гатовай прадукцыі пакупнікам — sale of finished goods to acquirers process (seil əv 'finiʃt gudz tu ə'kwaires 'prəuses)

працэсы забеспячэння, вытворчасці і рэалізацыі прадукцыі — processes of supply, manufacture and sale of production ('prəusesiz əv sə'plai, ,mænju'fæktʃə ænd 'seil əv pre'dʌkʃən)

рахункаводства гаспадарчых працэсаў арганізацыі — accounting of business process of entity (ə'kauntiŋ əv 'biznis 'prəuses əv 'entiti)

рахункі для рэгулявання ацэнкі актываў — accounts for adjustment of assets evaluation (ə'kaunts fə ə'dʒʌstment əv 'æsɛts i,vælju'ɛiʃən)

рахункі для супастаўлення даходаў з расходамі і вызначэння фінансавага выніку — accounts for comparison of incomes with expenses and determination of financial result (ə'kaunts fə kəm'pærɪsn əv 'ɪnkʌmɪz wɪð ɪks'pensɪz ænd dɪ,tə'mi'neɪʃən əv faɪ'nænjəl rɪ'zʌlt)

рахункі для ўліку разлікаў з дэбіторамі — accounts for book-keeping of settlements to debtors (ə'kaunts fə 'buk,ki:pɪŋ əv 'setlɪŋz tə 'detəs)

рахункі для ўліку абавязацельстваў — accounts for book-keeping of liabilities (ə'kaunts fə 'buk,ki:pɪŋ əv ,laɪə'bilitɪz)

рахункі для ўліку выдаткаў — accounts for book-keeping of costs (ə'kaunts fə 'buk,ki:pɪŋ əv kɒsts)

рахункі для ўліку грашовых сродкаў — accounts for book-keeping of cash means (ə'kaunts fə 'buk,ki:pɪŋ əv kæʃ mi:ns)

рахункі для ўліку інвентарных і неінвентарных актываў — accounts for book-keeping of inventory and non-inventory assets (ə'kaunts fə 'buk,ki:pɪŋ əv 'ɪnvəntri ænd nɒn'ɪnvəntri 'æsɛts)

рахункі для ўліку капіталу — accounts for book-keeping of equity (ə'kaunts fə 'buk,ki:pɪŋ əv 'ekwɪti)

тэхналогія апрацоўкі ўліковай інфармацыі — technology of accounting information processing (tek'nɒlədʒi əv ə'kauntiŋ ,ɪnfə'meɪʃən 'prəusesɪŋ)

Закон аб бухгалтарскім уліку і справаздачнасці [Law about accounting and reporting (Lɔ: ə'baʊt ə'kaʊntɪŋ ænd rɪ'pɔ:tɪŋ)] дае прадпрыемствам права самастойна вырашаць пытанні аб форме і метадах рахункаводства [form and methods of accounting (fɔ:m ænd 'məθəds ɔv ə'kaʊntɪŋ)], распрацоўваць тэхналогію апрацоўкі ўліковай інфармацыі [technology of accounting information processing (tek'nɒlədʒi ɔv ə'kaʊntɪŋ ,ɪnfə'meɪʃən 'prəʊsesɪŋ)] пры ўмове прытрымлівання агульных метадалагічных прынцыпаў [general methodical principles ('dʒenərəl mɪ'θɒdɪkəl 'prɪnsəplɪz)], усталяваных гэтым законам. Доўгі час на вытворчых прадпрыемствах [at manufacturing enterprises (ət ,mænjʊ'fæktʃəriŋ 'entəpraɪzɪz)] выкарыстоўвалася журнальна-ордэрная форма рахункаводства [journal-order form of accounting ('dʒə:nəl-'ɔ:də fɔ:m ɔv ə'kaʊntɪŋ)], а ў сістэме спажывецкай кааперацыі [consumer cooperatives (kən'sju:mə kəu'ɒpərətɪvz)] — кніжна-журнальная форма [book-journal form of accounting (buk-'dʒə:nəl fɔ:m ɔv ə'kaʊntɪŋ)]. Ва ўмовах выкарыстання вылічальнай тэхнікі [calculation technique (,kælkju'leɪʃən tek'ni:k)] названыя формы рахункаводства [forms of accounting (fɔ:ms ɔv ə'kaʊntɪŋ)] ператвараюцца ў аўтаматызаваную форму рахункаводства [automation form of accounting (ɔ:tə'meɪʃən fɔ:m ɔv ə'kaʊntɪŋ)], для якой характэрна вялікая разнастайнасць варыянтаў, што тлумачыцца асаблівасцямі і магчымасцямі розных відаў вылічальных машын.

Кожны факт гаспадарчага жыцця [fact of economic practice (fækt ɔv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs)] арганізацыі павінен адлюстроўвацца ў рахункаводстве [in accounting (ɪn ə'kaʊntɪŋ)]. Абагульненне ў сістэме рахункаў фактаў гаспадарчага жыцця [generalization in the accounts system of economic practice facts (,dʒenərələi'zeɪʃn ɪn ðə ə'kaʊnts 'sɪstɪm ɔv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs fæktz)] дае магчымасць раскрыць інфармацыю аб дзейнасці арганізацыі [activity of entity (æk'tɪvɪtɪ ɔv 'entɪtɪ)] як у цэлым, так і ў разрэзе асноўных гаспадарчых працэсаў [basic business process (beɪsɪk 'bɪznɪs 'prəʊsesɪz)]. У дадзеным выпадку працэс разумеецца як сукупнасць паслядоўных дзеянняў для дасягнення якога-небудзь выніку.

Гаспадарчая дзейнасць прамысловых прадпрыемстваў [business activity of industrial enterprises ('bɪznɪs æk'tɪvɪtɪ ɔv ɪn'dʌstriəl 'entəpraɪzɪz)] складаецца з трох працэсаў: забеспячэнне вытворчага працэсу [provision of manufacturing process (prə'vɪzən ɔv ,mænjʊ'fæktʃəriŋ 'prəʊses)], вытворчасці прадукцыі [production manufacture (pre'dʌkʃən ,mænjʊ'fæktʃə)] і рэалізацыі гатовай прадукцыі пакупнікам [sale of finished goods to acquirers (seɪl ɔv 'fɪnɪʃt gudz tu ə'kwəɪres)]. Працэс забеспячэння [supply process (sə'plai 'prəʊses)] — гэта

набыццё вытворчых запасаў [acquisition of manufacturing inventories (,ækwi'zɪʃən əv ,mænju'fæktʃəriŋ 'ɪnvəntɪz)], якія неабходны для ажыццяўлення вытворчага працэсу [realization of production process (,riələi'zeɪʃən əv prə'dʌkʃn 'prəuses)]. Выкарыстанне сыравіны, матэрыялаў, паліва і запасных частак [utilization of raw, materials, fuel and spare parts (,ju:tilai'zeɪʃən əv rɔ:, mə'tiəriəlz, 'fjuəl ænd spɛə pɑ:ts)], спажыванне энергіі, паслуг, і тэхнічных сродкаў [use of energy, services and technical means (ju:s əv 'enədʒi, 'sɜ:vɪsɪz ænd 'teknɪkəl mi:ns)] і рабочай сілы [labour ('leɪbə)] для вырабу той прадукцыі, дзеля якой створана арганізацыя, з'яўляецца працэсам вытворчасці [process of production ('prəuses əv prə'dʌkʃən)]. Сукупнасць гаспадарчых аперацый [totality of business transactions (təu'tæli'ti əv 'biznis træn'zækʃns)], звязаных са збытам прадукцыі [sale of production (seɪl əv prə'dʌkʃən)], якія заканчваюцца залічэннем выручкі [including of proceeds (ɪn'klu:diŋ əv 'prəusi:dz)] ад яе рэалізацыі на разліковы рахунак [current account in bank ('klərənt ə'kaunt ɪn bæŋk)] называецца працэсам рэалізацыі [sale process ('seɪl 'prəuses)].

Усе тры працэсы ўзаемазвязаны і адбываюцца адначасова, таму іх адлюстраванне ў сістэме рахункаў [reflection into accounts system (rɪ'flekʃən 'ɪntə ə'kaunts 'sɪstɪm)] уяўляе сабой адзіную ўліковую працэдуру [single accounting procedure (sɪŋgl ə'kauntɪŋ prə'si:dʒə)]. Акрамя фактаў гаспадарчага жыцця [facts of economic practice (fækts əv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs)], якія непасрэдна адносяцца да ўказаных працэсаў, ім спадарожнічаюць размеркавальныя, разліковыя і крэдытныя аперацыі [allocation, settlement and credit transactions (,æləu'keɪʃən, 'setlmənt ænd 'kredit træn'zækʃəns)]. Для іх адлюстравання па методыцы, прынятай у Рэспубліцы Беларусь, патрэбны наступныя рахункі:

01 “Асноўныя сродкі” [01 “Plant assets” ('ziərəu wɪn “Plɑ:nt 'æsets”)];

02 “Амартызацыя асноўных сродкаў” [02 „Depreciation of plant assets” ('ziərəu tu: “Di,pri:ʃeɪʃn əv plɑ:nt 'æsets”)];

07 “Абсталяванне для ўстаноўкі” [07 „Non-mounted equipment and construction materials” ('ziərəu sevn “Non-'mauntɪd i'kwɪpmənt ænd kən'strʌkʃn mə'tiəriəls”)];

08 “Укладанні ў пазаабаротныя актывы” [08 „Investments to long-term assets” ('ziərəu eɪt “ɪn'vestmənts tə lɒŋ-tɜ:m 'æsets”)];

10 “Матэрыялы” [10 „Materials” (ten “Mə'tiəriəls”)];

20 “Асноўная вытворчасць” [20 „Basic production” ('twenti „Beɪsɪk prə'dʌkʃən)];

43 “Гатовае прадукцыя” [43 „Finished goods” ('fɔ:ti-θri: “'Fɪnɪʃt gudz”)];

50 “Каса” [50 „Cash” (‘fifti “Kæʃ”)];

51 “Разліковы рахунак” [51 „Current accounts in bank” (‘fifti-wʌn “Kʌrənt əˈkaunts in bæŋk”)];

60 “Разлікі з пастаўшчыкамі і падрадчыкамі” [60 „Settlings with suppliers and contractors” (‘siksti „‘Setlɪŋz wɪð səˈplaɪəs ænd kənˈtræktəs”)];

62 “Разлікі з пакупнікамі і заказчыкамі” [62 „Settlings with acquirers and customers” (‘siksti-tu: „‘Setlɪŋz wɪð əˈkwairəs ænd ˈkʌstəməs”)];

66 “Разлікі па кароткатэрміновых крэдытах і пазыках” [66 „Short-term credits and loans settlings” (‘siksti-siks „ʃɔ:t-tə:m ˈkredits ænd laʊns ˈsetlɪŋz”)];

68 “Разлікі па падатках і зборах” [68 „Taxes and dues payments” (‘siksti-eɪt ˈTæksɪz ænd dju:s ˈpeɪmənts”)];

69 “Разлікі па сацыяльным страхаванні і забеспячэнні” [69 „Social insurance and security payments” (‘siksti-naɪn „ˈSouʃəl ɪnˈʃʊərəns ænd sɪˈkjʊrɪti ˈpeɪmənts”)];

70 “Разлікі з персаналам па аплаце працы” [70 „Settlings to personnel for wage payments” (‘sevnti „‘Setlɪŋz tə ˌpɜ:səˈnel fə weɪdʒ ˈpeɪmənts”)];

82 “Рэзервовы капітал” [82 “Reserve capital” (‘eɪti-tu: “Riˈzəv ˈkæpɪtl”)];

84 “Неразмеркаваны прыбытак (непакрытыя страты)” [84 „Undistributed profit /uncovered losses/” (‘eɪti-fə: “ʌndɪsˈtrɪbjʊtɪd ˈprɒfɪt /ʌnˈkʌvəd ˈləsɪz/)];

90 “Даходы і расходы па бягучай дзейнасці” [90 „Operating activity revenues and expenses” (ˈnainti “ɔːpəreɪtɪŋ ækˈtɪvɪti ˈrevɪnju:ɪz ænd ɪksˈpensɪs”)];

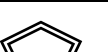
94 “Недастачы і страты ад псавання каштоўнасцей” [94 „Deficiencies and detriments from defacement of property” (ˈnainti-fə: “Diˈfɪʃənsɪz ænd ˈdetrɪmənts frəm diˈfeɪsmənt əv ˈprɒpəti”)];

99 “Прыбыткі і страты” [99 „Profits and losses” (ˈnainti-naɪn “ˈprɒfɪts ænd ˈləsɪz”)].

Для дыдактычных мэт у рахунказнаўстве [accountknowledge (əˈkauntˈnɒlɪdʒ)] кожны рахунак можа паказвацца ў выглядзе пэўнай геаметрычнай фігуры [geometrical figure (dʒiˈɒmɪtrɪkəl ˈfɪgə)], якая ўказвае на яго класіфікацыйную адзнаку [classification sign (ˌklæsɪfɪˈkeɪʃn saɪn)]. Пералік класіфікацыйных адзнак [enumeration of classification signs (ɪˌnju:məˈreɪʃən əv ˌklæsɪfɪˈkeɪʃn saɪns)], патрэбных для азнаямлення з адлюстраваннем на рахунках асноўных аперацый, якія фарміруюць гаспадарчыя працэсы вытворчага прадпрыемства [business process of manufacturing enterprise (ˈbɪznɪs ˈprəʊses əv ˌmænjuˈfæktʃəriŋ ˈentəpraɪz)], прыведзены ў табліцах 3.1 і 3.1eng.

Табліца 3.1 — Геаметрычныя фігуры для абазначэння

класіфікацыйных адзнак рахункаў

Умоўнае абазначэнне	Найменне групы рахункаў
	Рахункі для ўліку інвентарных і неінвентарных актываў
	Рахункі для рэгулявання ацэнкі актываў
	Рахункі для ўліку грашовых сродкаў
	Рахункі для ўліку разлікаў з дэбіторамі
	Рахункі для ўліку абавязацельстваў
	Рахункі для ўліку выдаткаў
	Рахункі для супастаўлення даходаў з расходамі і вызначэння фінансавага выніку
	Рахункі для ўліку капіталу
	Намінальныя рахункі парадку і метаду

Мадэль адлюстравання ў сістэме рахункаў указаных трох працэсаў гаспадарчай дзейнасці вытворчага прадпрыемства прыведзена на малюнку 3. Яна мае выгляд арыентаванага графа, вяршынямі якога з'яўляюцца рахункі [accounts (ə'kaunts)], а рэбрамі — карэспандэнцыя рахункаў [correspondence of accounts (,kəris'pəndəns əv ə'kaunts)]. Граф — гэта непустая канечная множнасць вузлоў і рэбраў, якія злучаюць пары розных вяршынь. Паколькі кожнаму рабру графа адпавядае пэўны накірунак, то такі граф называецца арыентаваным.

Лініі, якія злучаюць вяршыні графа, раскрываюць карэспандэнцыю паміж рахункамі [correspondence among accounts (,kəris'pəndəns ə'mɒŋ ə'kaunts)]. Выхад з вяршыні графа абазначае крэдыт, а ўваход у вяршыню — дэбет пэўнага рахунку. Такія мадэлі паказваюць узаемасувязь усёй сістэмы рахункаў [accounts system (ə'kaunts 'sistim)] і даюць магчымасць не завучваць механічна бухгалтарскія праводкі [book-keeping entries (buk 'ki:piŋ 'entri:z)], а пазнаць логіку рахункаводства гаспадарчых працэсаў арганізацыі [accounting of business processes of entity (ə'kauntiŋ əv 'biznis 'prəusesiz əv 'entiti)].

Мадэль, прадстаўленая на малюнку 3, уключае наступныя 28 асноўных фактаў гаспадарчага жыцця, з якіх складаюцца працэсы забеспячэння, вытворчасці і рэалізацыі прадукцыі [processes of supply, manufacture and sale of production ('prəusesiz əv sə'plai, ,mænju'fæktʃə ænd 'seil əv prə'dɒkʃən)]:

1) паступілі матэрыялы ад пастаўшчыкоў [it are received materials from suppliers (it ɑ: ri'si:vd mə'tiəriəls frəm sə'plaies)];

Table 3.1 eng — The geometrical figures for the designation

of accounts classification signs

Табл Өри:-wλn ing — Өө дзгi'омитрикөл 'figəs фə Өө ,dezig'neifən

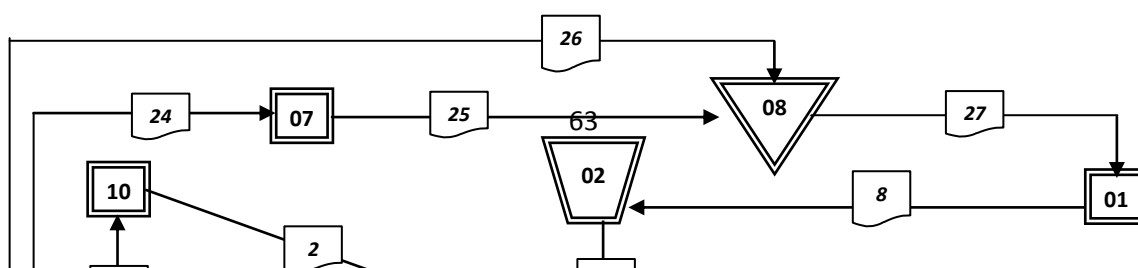
ов ө'kaunts ,klæsifi'keifn sains

Contingent designation (kən'tindʒənt ,dezig'neifən)	Name of accounts group (neim ов ө'kaunts gru:p)
	Accounts for book-keeping of inventory and non-inventory assets (ө'kaunts фə 'buk,ki:piŋ ов 'invəntri ænd nɒn'invəntri 'æsets)
	Accounts for adjustment of assets evaluation (ө'kaunts фə ə'ʌstmənt ов 'æsets i,vælju'eiʃən)
	Accounts for book-keeping of cash means (ө'kaunts фə 'buk,ki:piŋ ов kæʃ mi:ns)
	Accounts for book-keeping of settlements to debtors (ө'kaunts фə 'buk,ki:piŋ ов 'setliŋs tə 'detəs)
	Accounts for book-keeping of liabilities (ө'kaunts фə 'buk,ki:piŋ ов ,laiə'bilitiz)
	Accounts for book-keeping of costs (ө'kaunts фə 'buk,ki:piŋ ов kɒsts)
	Accounts for comparison of incomes with expenses and determination of financial result (ө'kaunts фə kəm'pærisn ов 'inkʌmiz wið iks'pensiz ænd di,tə:mi'neifən ов fai'nænʃəl ri'zʌlt)
	Accounts for book-keeping of equity (ө'kaunts фə 'buk,ki:piŋ ов 'ekwiti)
	Nominal accounts of treatment and method ('nɒminəl ө'kaunts ов 'tri:tment ænd 'məθəd)

2) скарыстаны матэрыялы на выпуск прадукцыі [materials were utilized for the manufacture of production (mə'tiəriəls wɛə 'jutilaizd фə Өө ,mænju'fæktʃə ов prə'dʌkʃn)];

3) налічана зароботная плата вытворчым рабочым за выпуск прадукцыі [it is accrued wages to the manufacturing workers for the output of production (it iz ə'kru:d weidʒiz tə ,mænju'fæktʃəriŋ 'wə:kəs фə Өө 'aʊtpʊt ов prə'dʌkʃən)];

4) зроблены адлічэнні на сацыяльнае страхаванне і забеспячэнне па вызначаных заканадаўствам нормах ад налічанай зароботнай платы [social insurance assignments were meid from the sum of wages by norms determined with legislation ('səʊʃəl in'ʃuərəns ə'sainmənts wɛə meid frəm Өө sʌm ов weidʒiz bai nɔ:ms di'tə:mind wið 'ledʒisleifən)];

Малюнак 3 — Мадэль адлюстравання на рахунках асноўных гаспадарчых аперацый прамысловага прадпрыемства

Figure 3 — The reflection on accounts model of industry enterprise the basic business transactions

‘Figə θri: — ðə ri’flekʃən ɔn ə’kaunts mɒdl ɔv ɔv ‘indəstri ‘entəpraiz ðə ‘beisik ‘biznis træn’zækʃns

5) налічана розным арганізацыям за выкананыя работы і аказаныя паслугі вытворчага характару [it is accrued to other entities for the executed works and the rendered services of manufacturing character (it iz ə’kru:d tə ‘lðə ‘entitiz fə ðə ,eksi’kju:tɪd wə:ks ænd ðə ‘rendərd ‘sə:visiz ɔv ,mænju’fæktʃəriŋ ‘kæriktə)];

6) налічаны падаткі і адлічэнні, якія ўключаюцца ў сабекошт прадукцыі [it is accrued taxes and assignments including in the prime cost of production (it iz ə’kru:d tæksiz ænd ə’sainmənts in’klu:din in ðə praɪm kɒst ɔv prə’dʌkʃn)];

7) налічана амартызацыя вытворчых асноўных сродкаў [it is charged depretiation of manufacturing plant assets (it iz tʃɑ:dʒt di,pri:ʃi’eɪʃn ɔv ,mænju’fæktʃəriŋ plɑ:nt æsets)];

8) спісаны за кошт налічанай амартызацыі асноўныя сродкі, непрыдатныя для далейшай эксплуатацыі [useless to the further exploitation plant assets wrote off at the expense of charged depretiation (‘ju:slis tə ðə ‘fə:ðə ,eksplɔi’tetʃən plɑ:nt æsets rəʊt ɔ:f æt ðə iks’pens ɔv tʃɑ:dʒt di,pri:ʃi’eɪʃn)];

9) априходавана па фактычным сабекошце выпушчаная з вытворчасці гатовая прадукцыя [it is debited at the historical prime cost turned out of manufacture the finished goods (it iz 'debitid æt ðə his'tɔ:rikəl praim kɔst 'tə:ned aut ɔv ,mænju'fæktʃə ðə 'finiʃt gudz)];

10) спісаны фактычны сабекошт рэалізаванай пакупнікам гатовай прадукцыі [it is wrote off the historical prime cost of finished goods sold to the acquirers (it iz rout ɔ:f ðə his'tɔ:rikəl praim kɔst ɔv 'finiʃt gudz səuld tə ðə ə'kwaires)];

11) прад'яўлены рахункі пакупнікам за адгружаную прадукцыю па цэнах продажу [bills drawn up to acquirers for the shipped production by the realizable prices (bils drɔ:n ʌp tə ə'kwaires fə ðə ʃɪpd prə'dʌkʃn bai ðə 'riələizəbl praisiz)];

12) налічаны падаткі, якія выплачваюцца з выручкі ад рэалізацыі прадукцыі [it are accrued taxes which is being paid from the sale of production revenue (it a ə'kru:d tæksiz wiʃ iz 'bi:ɪŋ peid frəm seil ɔv prə'dʌkʃn 'revɪnju:)];

13) пералічаны фінансавы вынік ад рэалізацыі прадукцыі [it is transfered the financial result from the sale of production (it iz trəns'fə:d ðə fai'nænsjəl ri'zʌlt frəm ðə seil ɔv prə'dʌkʃn)];

14) налічаны падаткі, якія выплачваюцца з прыбытку арганізацыі [it are accrued taxes which is being paid from the profit of entity (it a ə'kru:d tæksiz wiʃ iz 'bi:ɪŋ peid frəm ðə 'prɒfɪt ɔv 'entɪti)];

15) паступіла плата ад пакупнікоў за адгружаную прадукцыю [pay from acquirers received for the shipped goods (pei frəm ə'kwaires ri'si:vd fə ðə ʃɪpt gudz)];

16) пералічаны ў бюджэт з разліковага рахунку налічаныя падаткі і адлічэнні [accrued taxes and assignments is transfered in a budget (it is ə'kru:d tæksiz ænd ə'sainmənts iz trəns'fə:d in ə 'bʌdʒɪt)];

17) пералічана з разліковага рахунку на асабовыя рахункі працаўнікоў іх заработная плата [it is transfered from the current account in bank to personnel accounts of employes theirs wages and salaries (it iz trəns'fə:d frəm ðə 'klɒrənt ə'kaunt in bæŋk tə ,pə:sə'nel ə'kaunts ɔv ɔm'plɔieiz ðeəz weɪdʒiz ænd 'sæləriz)];

18) пералічаны органам сацыяльнага страхавання і забеспячэння зробленыя налічэнні на заработную плату [it are transfered to the agency of social insurance and security made the charging extra from the wages and salaries (it ɔ: trəns'fə:d tə ðə 'eidʒənsi ɔv 'səʊʃəl in'ʃuərəns ænd si'kjurɪti meɪd ðə 'tʃɑ:dʒɪŋ 'ekstre frəm ðə weɪdʒiz ænd 'sæləriz)];

19) пагашаны абавязацельствы перад пастаўшчыкамі матэрыялаў за кошт атрыманых банкаўскіх крэдытаў [liabilities before the suppliers of materials has been paid at the cost of receipted bank credit (,laɪə'bilitiz bi:fə ðə sə'plaies ɔv mə'tɪəriəls hæz bi:n peɪd æt ðə kɔst ɔv ri'si:tɪd bæŋk 'kredit)];

20) з разліковага рахунку пагашаны атрыманыя ад банка кароткатэрміновыя крэдыты [receipted from a bank short-term credit has been

paid off the current account in bank (ri'si:tid frəm ə bæŋk ʃɔ:t-tə:m 'kredit hæz bi:n peid ɔf ðə 'klərənt ə'kaunt in bæŋk)]

21) у касу паступілі грошы з разліковага рахунку [in the cash received money off the current account in bank (in ðə kæʃ ri'si:vd 'mani ɔv ðə 'klərənt ə'kaunt in bæŋk)];

22) за кошт неразмеркаванага прыбытку павялічаны рэзервовы капітал арганізацыі [at the expense of undistributed profit is increased the reserved capital (ət ðə iks'pens ɔv ʌndis'tribjutid 'prɒfit iz in'kri:st ðə ri'zə:vt 'kæpitl)];

23) утрыманы падаходны падатак з зароботнай платы працаўнікоў арганізацыі [income tax deducted out the wages and salaries of entity employe ('inkəm tæks di'dʌktid aut ðə 'weɪdʒiz ænd 'sæləriz ɔv entiti ɔm'plɔiei)];

24) паступіла абсталяванне ад пастаўшчыкоў, якое патрабуе мантажу [from the suppliers received equipment which does require assemblage (frəm ðə sə'plaɪs ri'si:vd i'kwɪpmənt wɪtʃ du:z ri'kwaɪə ə'semblɪdʒ)];

25) перададзена ў мантаж паступіўшае абсталяванне [equipment which received is transferred for installation (i'kwɪpmənt wɪtʃ ri'si:vd iz trans'fə:d fə ,instɔ:'leɪʃən)];

26) апрыходаваны прынятыя ў эксплуатацыю асноўныя сродкі [it are debited the plant assets which received for exploitation (it ə 'debitid ðə plɑ:nt æsets wɪtʃ ri'si:vd fə ,eksplɔɪ'teɪʃən)];

27) выяўлена пры інвентарызацыі недастача гатовай прадукцыі [when the making inventory is exposed the deficiency of finished goods (wən ðə meɪkɪŋ 'ɪnvəntri iz iks'pəuzd ðə di'fɪjənsi ɔv 'fɪnɪʃt gudz)];

28) адлюстраваны неразмеркаваны прыбытак, які застаецца ў распараджэнні арганізацыі пасля выплаты падаткаў [it is reflected the undistributed profit which is being remained at entity's disposal after the payment of taxes (it iz ri'flektid ðə ʌndis'tribjutid 'prɒfit wɪtʃ iz bi:ɪŋ ri'meɪnd ət 'entiti's dis'pəuzəl 'ɑ:ftə: ðə peɪmənt ɔv 'tæxɪz)]

Сутнасць працэсу забеспячэння [essence of supply process (esns ɔv sə'plai 'prəuses)] заключаецца ў тым, што арганізацыя набывае ў пастаўшчыкоў за грошы або ў крэдыт сыравіну [raw stuff (rɔ: stʌf)], матэрыялы [materials (mə'tɪəriəls)], асноўныя сродкі [plant assets (plɑ:nt æsets)] і іншыя рэсурсы (аперацыі 1, 24 і 26).

У працэсе вытворчасці [in production process (in prə'dʌkʃn 'prəuses)] спажываюцца матэрыялы [materials (mə'tɪəriəls)] (аперацыя 2), асноўныя сродкі [plant assets (plɑ:nt æsets)] (аперацыя 7), паслугі пабочных арганізацый [services of other enterprises ('sə:vɪsɪz ɔv 'ʌðə 'entəpraɪzɪz)] (аперацыя 5),

працоўныя рэсурсы [labor resources ('leibə ri'sɔ:siz)] (аперацыя 3), налічваюцца падлеглыя ўключэнню у сабекошт прадукцыі падаткі [are being charged taxes liable to the insertion in the prime cost of production (ɑ: bi:ɪŋ tʃɑ:dʒt tæksiz 'laɪəbl tə ðə in'sɜ:ʃn in ðə praim kɔst ɔv prə'dʌkʃn)] і іншыя плацяжы (аперацыі 4 і 6). Выкарыстанне працоўных рэсурсаў [use of labor resources (jʊs ɔv 'leibə ri'sɔ:siz)] адлюстроўваецца праз налічэнне зароботнай платы [accrual of wages and salaries (ə'kruəl ɔv 'weɪdʒiz ænd 'sælərɪz)], а асноўных сродкаў [plant assets (plɑ:nt æsets)] — праз налічэнне амартазацыі [depreciation charge (di,pri:ʃi'eɪʃən tʃɑ:dʒ)]. Пасля поўнага зносу [after the total wear and tear ('ɑ:ftə: ðə 'təʊtəl wɛə ænd tɛə)] і непрыдатнасці для далейшай эксплуатацыі [uselessness for the further exploitation ('ju:slɪsnəs fə ðə 'fə:ðə ,ekspləɪ'teɪʃən)] асноўныя сродкі [plant assets (plɑ:nt æsets)] спісваюцца за кошт налічанай амартазацыі [at the cost of charged depretiation (æt ðə kɔst ɔv tʃɑ:dʒt di,pri:ʃi'eɪʃn)] (аперацыя 8). Завяршаецца працэс вытворчасці апрацоўваннем выпушчанай прадукцыі [debiting of turned out production ('debitɪŋ ɔv tɜ:nd aut prə'dʌkʃən)] (аперацыя 9).

Рэалізацыя прадукцыі [sale of production (seɪl ɔv prə'dʌkʃn)] адносіцца да заключнага працэсу гаспадарчай дзейнасці вытворчай арганізацыі [closing process of manufacturing enterprise business activity ('kleuzɪŋ 'prəʊsɪs ɔv ,mænju'fæktʃərɪŋ 'entəpraɪz 'bɪznɪs æk'tɪvɪti)], які дае магчымасць вызначыць рэальную велічыню прырашчэння яе маёмасці ў выніку ажыццяўлення вытворчасці. Яго асноўнымі элементамі з'яўляюцца адгрузка гатовай прадукцыі [shipping of finished goods ('ʃɪpɪŋ ɔv 'fɪnɪʃt gudz)] і яе аплата пакупнікам [payment with acquirers ('peɪmənt wɪð ə'kwəɪərs)]. Адгружаная прадукцыя спісваецца па фактычным сабекошце [shipped goods is being written off by the prime cost (ʃɪpt gudz ɪz bi:ɪŋ rɪtɪn ɔ:f baɪ ðə praim kɔst)] (аперацыя 10), аднак рахункі пакупнікам прад'яўляюцца па цэнах продажу (аперацыя 11), а паступіўшыя плацяжы залічваюцца на разліковы рахунак (аперацыя 15). Рознасць паміж вартасцю гатовай прадукцыі па цэнах продажу і фактычным сабекоштам [difference between the value of shipped finished goods at realizable prices and its prime cost ('dɪfrəns bi'twi:n ðə 'vælju: ɔv ʃɪpt 'fɪnɪʃt gudz ət 'rɪəlaɪzəbl praɪsɪz ænd ɪts praim kɔst)] размяркоўваецца на дзве часткі. Адна частка належыць дзяржаве ў выглядзе падаткаў і збораў [taxes and dues (tæksɪz ænd dju:ɪz)], базай налічэння якіх з'яўляецца выручка ад рэалізацыі прадукцыі [revenue from sale of production ('revɪnju: frəm seɪl ɔv prə'dʌkʃn)] (аперацыя 12), а другая — арганізацыі ў выглядзе яе прыбытку [profit ('prɒfɪt)] (аперацыя 13).

Значную колькасць фактаў гаспадарчага жыцця [facts of economic practice (fækts əv i:kə'nɒmɪkəl 'præktis)], якія абумоўлены працэсамі забеспячэння, вытворчасці і рэалізацыі [processes of supply, manufacture and sale of production ('prəʊsesɪz əv sə'plai, ,mænju'fæktʃə ænd 'seil əv prə'dʌkʃən)], нельга аднесці ні да аднаго з указаных працэсаў. Перш наперш гэта пермутацыйныя і мадыфікацыйныя аперацыі. Да пермутацыйных адносяцца аперацыі, якія змяняюць або толькі структуру актываў [assets structure (æsets 'strʌktʃə)] (операцыі 21 і 25), або толькі структуру абавязацельстваў [structure liability ('strʌktʃə ,laɪə'bɪlɪtɪ)] (операцыя 19), або толькі структуру капіталу [structure equity ('strʌktʃə 'ekwɪtɪ)] (операцыя 22). Мадыфікацыйныя аперацыі на аднолькавую суму павялічваюць або памяншаюць адначасова як актывы арганізацыі, так і яе абавязацельствы (операцыя 20). Акрамя таго, да такіх аперацый адносяцца і разлікі, звязаныя з размеркаваннем атрыманай дабаўленай вартасці [allocation of received added value (,ælə'keɪʃn əv rɪ'si:vt 'ædɪd 'vælju:)] (операцыі 14, 16-18, 23). Гэта могуць быць таксама і падзеі, не звязаныя з мэтанакіраванай дзейнасцю арганізацыі [purposeful activity of entity ('pəpəsful æk'tɪvɪtɪ əv 'entɪtɪ)] Як прыклад [by way of illustration (baɪ weɪ əv ,ɪləs'treɪʃən)] можна прывесці выяўленне пры інвентарызацыі недастач або лішкаў каштоўнасцей [revelation when the making inventory of valuables deficiency or surpluses (,revɪ'leɪʃən əv wən ðə meɪkɪŋ 'ɪnvəntri əv 'væljuəblz dɪ'fɪʃənsɪ ə: 'sə:pləsɪz)] (операцыя 27), знішчэнне маёмасці ў выніку стыхійнага бедства [destruction of property in result of natural disaster (dɪs'trʌkʃən əv 'prɒpəti ɪn rɪ'zʌlt əv 'nætʃrəl dɪ'zɑ:stə)], форс-мажор [force majeure (fɔ:s mə'ʒə:r)].

Указанымі на малюнку 1.1 фактамі гаспадарчага жыцця [facts of business practice (fækts əv 'bɪznɪs 'præktis)] дзейнасць арганізацыі [activity of entity (æk'tɪvɪtɪ əv 'entɪtɪ)] не абмяжоўваецца. Функцыянаванне арганізацыі абумоўліваюць сотні гаспадарчых аперацый і падзей [business transactions and events ('bɪznɪs træn'zækʃəns ænd i'vents)], якія патрабуюць іншых праводак, а значыць і павелічэння колькасці рахункаў. Ва ўліковай практыцы [accounting practice (ə'kauntɪŋ 'præktis)] сістэма рахункаў [accounts system (ə'kaunts 'sɪstɪm)], якая прадугледжвае іх колькасць, групаванне і лічбавае абазначэнне, называецца планам рахункаў. План рахункаў [chart of accounts (tʃɑ:t əv ə'kaunts)] з'яўляецца важнейшай перадумовай правільнай арганізацыі ўліку [right organization of accounting (raɪt ,ɔ:gənəɪ'zeɪʃn əv ə'kauntɪŋ)] ў народнай гаспадарцы, якая забяспечвае ўзгодненасць уліковых паказчыкаў з паказчыкамі справаздачнасці [coordination of accounting showings with the showings of reporting (kəu'ɔ:di'neɪʃən əv ə'kauntɪŋ ʃəʊɪŋs wɪð ðə ʃəʊɪŋs əv rɪ'pɔ:tɪŋ)].

У Рэспубліцы Беларусь выкарыстоўваецца Тыпавы план рахункаў, зацверджаны пастановай Міністэрства фінансаў № 50 ад 29 чэрвеня 2011 г. Арганізацыям дадзена права уносіць у Тыпавы план рахункаў [model chart of accounts (mɒdl tʃɑ:t əv ə'kaunts)] змяненні і дапаўненні з улікам асаблівасцей іх гаспадарчай дзейнасці [business activity ('biznis æk'tiviti)]. Гэта права яны могуць рэалізаваць шляхам распрацоўкі рабочых планаў рахункаў [working charts accounts ('wəkiŋ tʃɑ:t əv ə'kaunts)]. Рабочыя планы рахункаў, як правіла, больш дэталізаваныя за кошт дапаўнення рахункамі другога парадку, якія атрымалі назву субрахункаў. Пры неабходнасці субрахункі могуць падраздзяляцца на рахункі трэцяга парадку. Пры такім падыходзе рабочы план рахункаў рэгламентуе метадычныя падыходы да вядзення аналітычнага ўліку. Гэта можа быць, напрыклад, выдзяленне асобных груп матэрыялаў, геаграфіі іх набыцця і г. д.

3.2. Вертыкальная інфармацыйная сістэма аналітычнага ўліку пры двухступеньчатай рэгістрацыі даных

3.2. The vertical information system of the analytical accounting by the two-step system of data journalizing

(θri: tu:.. Ðə 'və:tikəl infə'meɪʃn 'sistim əv ði 'ænə'litikəl ə'kauntiŋ
bai ðə tu:-step 'sistim əv 'deɪtə ,dʒə:nə'laiziŋ)

Ключавая тэрміналогія [key terminology]
(ki: ,tə:mi'nɒləʒi)

адэкватнасць інфармацыі сінтэтычнага і аналітычнага ўліку — information adequacy of synthetic and analytic accounting (,infə'meɪʃn 'ædikwəsi əv sin'θetik ænd 'ænə'litik ə'kauntiŋ)

вертыкальная інфармацыйная сістэма аналітычнага ўліку — vertical information systems of the analytical accounting ('və:tikəl ,infə'meɪʃn 'sistims əv ði 'ænə'litik ə'kauntiŋ)

выяўленне адэкватнасці інфармацыі — revelation of information adequacy (,revi'leɪʃən əv 'ædikwəsi ,infə'meɪʃn)

вядзенне ўліку матэрыялаў па колькасці і вартасці ў разрэзе іх відаў — conducting of materials accounting by quantity and sum value in the section of their kinds ('kɒndəktiŋ əv mə'tiəriəls ə'kauntiŋ bai 'kwɒntiti ænd sʌm væljʊ: in ðə 'sekʃən əv ðeə kaɪnds)

групоўка даных у аналітычным уліку — groupment of data in the analytic accounting ('gru:pment əv 'deɪtə ɪn ðə 'ænə'litik ə'kauntɪŋ)

двухступеньчатая сістэма рэгістрацыі даных — two-step system of data journalizing (tu:-step 'sistɪm əv 'deɪtə ,dʒə:nə'laɪzɪŋ)

дэталізацыя ўліковай інфармацыі — detailing of accounting information ('di:teɪlɪŋ əv ə'kauntɪŋ ,ɪnfə'meɪʃən)

інтэграваныя паказчыкі аб стане і колькасных змяненнях аб'екта ўліку — integral showings about the condition and quantitative changes of accounting object ('ɪntɪgrəl ʃəʊɪŋs ə'baut ðə kən'dɪʃən ænd 'kwɒntətətɪv tʃeɪndʒɪz əv ə'kauntɪŋ 'ɒbdʒɪkt)

правільнае вядзенне рахункаводства — right conducting of accounting (raɪt 'kɒndəktɪŋ əv ə'kauntɪŋ)

сума абаротаў па дэбеце (крэдыце) усіх аналітычных рахункаў — sum of debit (credit) footings of the all analytic accounts (sʌm əv 'debit ('kredit) 'fʊtɪŋs ænd sʌm əv kredit 'fʊtɪŋs əv ðə ɔ:l 'ænə'litik ə'kaunts)

сума сальда ўсіх аналітычных рахункаў — rest sum of all analytic accounts (rest sʌm əv ɔ:l 'ænə'litik ə'kaunts)

узаемасувязь паміж сінтэтычным і аналітычным улікам — intercommunication between the synthetic and analytic accounting ('ɪntəkə,mju:ni'keɪʃən bɪ'twɪn ðə sɪn'θetɪk ænd 'ænə'litik ə'kauntɪŋ)

Дзяленне рахункаў і рэгістраў, у якіх яны вядуцца, на сінтэтычныя і аналітычныя ў XVII стагоддзі абгрунтаваў вядомы французскі юрыст і бухгалтар Жак Савары (1622—1690). У выніку была створана двухступеньчатая сістэма рэгістрацыі даных [two-step system of data journalizing (tu:-step 'sistɪm əv 'deɪtə ,dʒə:nə'laɪzɪŋ)]. Паміж рахункамі сінтэтычнага і аналітычнага ўліку існуе ўзаемасувязь, якую ў 1676 г. Жак Савары сфармуляваў як наступныя пастулаты:

Першы пастулат Жака Савары

Сума сальда ўсіх аналітычных рахункаў павінна раўняцца сальда таго сінтэтычнага рахунку, да якога яны былі адкрыты

Rest sum of all analytic accounts must be equaled to the same synthetic account for which they were opened

(ðə rest sʌm əv ɔ:l 'ænə'litik ə'kaunts mʌst bi: 'i:kwəld tə ðə seɪm sɪn'θetɪk ə'kaunt fə wɪtʃ ðəɪ wɛə 'əʊpənd)

Другі пастулат Жака Савары

Сума абаротаў па дэбеце і сума абаротаў па крэдыце ўсіх аналітычных рахункаў павінна раўняцца абаротам па дэбеце і крэдыце таго сінтэтычнага рахунку, да якога яны былі адкрыты

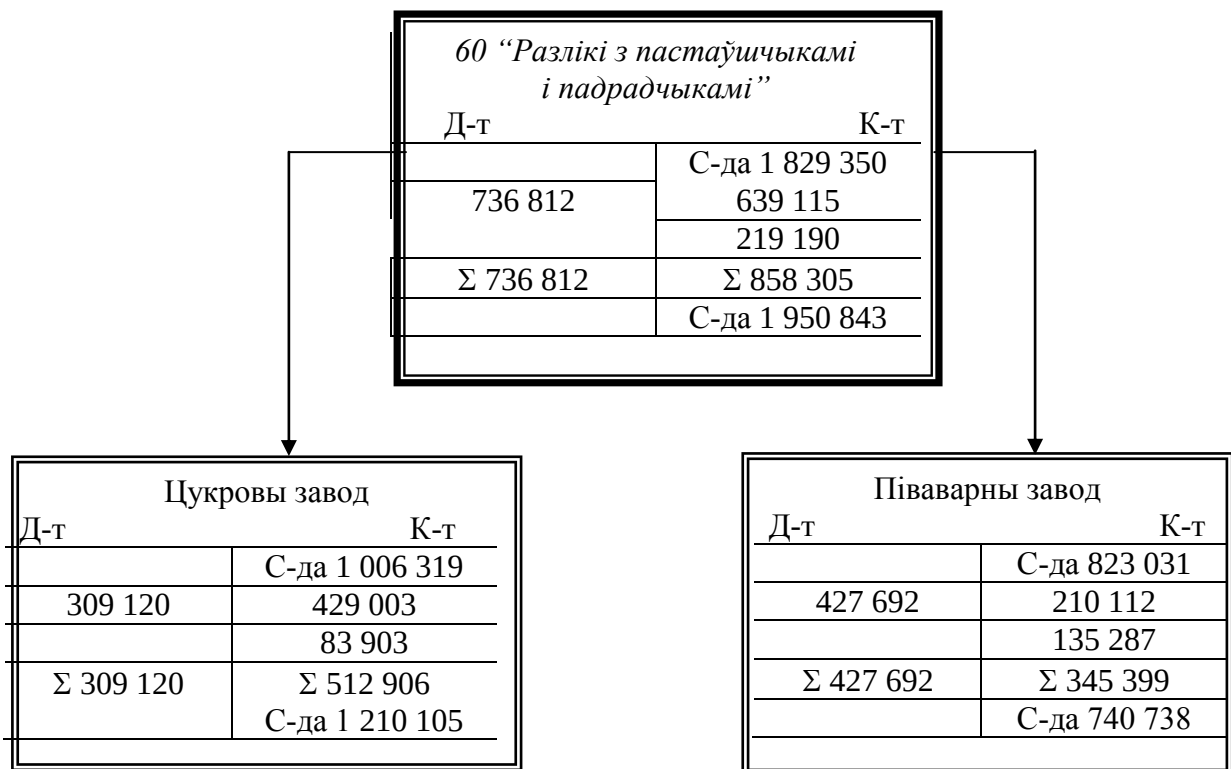
Sum of debit footings and sum of credit footings of the all analytic accounts must be equaled to the footings by debit and credit to the same synthetic account for which they were opened

(ðə sʌm ɒv 'debit 'fʊtɪŋz ænd sʌm ɒv kredit 'fʊtɪŋz ɒv ðə ɔ:l 'æənə'litik ə'kaunts mʌst bi: 'i:kwəld tə ðə 'fʊtɪŋz baɪ debit ænd kredit tə ðə seɪm sɪn'θetik ə'kaunt fə wɪtʃ ðəɪ wɛə 'əʊpənd]).

Выкананне пастулатаў Жака Савары з'яўляецца абавязковай умовай правільнага вядзення рахункаводства [obligatory condition of right accounting conducting (ɔ'bligətəri kən'dɪʃən ɒv rait ə'kauntɪŋ 'kɒndəktɪŋ)]. Практычнае забеспячэнне ўзаемасувязі паміж сінтэтычным і аналітычным ўлікам [practical ensuring of intercommunication between the synthetic and analytic accounting ('præktikəl ɪn'ʃʊərɪŋ ɒv 'ɪntəkə,mju:ni'keɪʃən bɪ'twɪn ðə sɪn'θetik ænd 'æənə'litik ə'kauntɪŋ)] называецца калацыяй рахункаў [collation of accounts (kə'leɪʃən ɒv ə'kaunts)]. Тэрмін “калацыя рахункаў” азначае параўнанне [comparison (kəm'parɪsn], зверку рахункаў [collation of accounts (kə'leɪʃn ɒv ə'kaunts)], выяўленне адэкватнасці інфармацыі [revelation of information adequacy (,revɪ'leɪʃən ɒv 'ædɪkwəsi ,ɪnfə'meɪʃn)].

Кожны сінтэтычны рахунак [synthetic account (sɪn'θetik ə'kaunt)], разам з аналітычнымі рахункамі [analytic accounts ('æənə'litik ə'kaunts)], якія да яго адносяцца, ўтварае адносна самастойную інфармацыйную сістэму [information system (,ɪnfə'meɪʃən 'sɪstɪm)]. Сінтэтычны рахунак [synthetic account (sɪn'θetik ə'kaunt)] выконвае ў гэтай сістэме ролю сінтэзатара, які абагульняе інфармацыю аналітычных рахункаў [information of analytic accounts (,ɪnfə'meɪʃən ɒv 'æənə'litik ə'kaunts)] і адлюстроўвае інтэграваныя паказчыкі аб стане і колькасных змяненнях [integral showings about the condition and quantitative changes ('ɪntɪgrəl ʃəʊɪŋz ə'baut ðə kən'dɪʃən ænd 'kwɒntətətɪv tʃeɪndʒɪz)] таго аб'екта ўліку [accounting object (ə'kauntɪŋ 'ɒbdʒɪkt)], для характарыстыкі якога ён прызначаны. Двухступеньчатая інфармацыйная сістэма для ўліку руху матэрыялаў [two-step information system for accounting of materials flow (tu:-step ,ɪnfə'meɪʃən 'sɪstɪm fə ə'kauntɪŋ ɒv mə'tɪəriəls fləʊ)] паказана на малюнках 4 (4eng).

Для забеспячэння калацыі рахункаў [ensuring of accounts collation (ɪn'ʃʊərɪŋ ɒv kə'leɪʃən ə'kaunts)] інфармацыя аналітычнага ўліку [information of

Малюнак 4 — Узаемасувязь двухступеньчатай інфармацыйнай сістэмы рахунку 60 “Разлікі з пастаўшчыкамі і падрадчыкамі”

analytic accounting (,infə'meɪfn əv 'ænə'lɪtɪk ə'kauntɪŋ)] абагульняецца ў абаротных ведамасцях [footing sheets ('futiŋ ʃi:ts)]. Аб адэкватнасці інфармацыі сінтэтычнага і аналітычнага ўліку [information adequacy of synthetic and analytic accounting (,infə'meɪfn 'ædɪkwəsi əv sɪn'θetɪk ænd 'ænə'lɪtɪk ə'kauntɪŋ)], прыведзенай на малюнку 4 (4eng), сведчаць наступныя роўнасці:

а) сума абаротаў па дэбце ўсіх аналітычных рахункаў [sum of footings by the debit all analytic accounts (sʌm əv 'futiŋz baɪ ðə 'debit ə:l 'ænə'lɪtɪk ə'kaunts)] (цукровы і піварны заводы) раўняецца абароту па дэбце сінтэтычнага рахунку 60 “Разлікі з пастаўшчыкамі і падрадчыкамі” [is being equal to footing by the debit of synthetic account 60 “Settlings with suppliers and contractors” (ɪz 'bi:ɪŋ 'i:kwəl tu 'futiŋ baɪ ðə 'debit sɪn'θetɪk ə'kaunt "'Setlɪŋz wɪð sə'plaɪəs ænd kən'træktəs)]], да якога яны адкрыты:

$$309\,120 + 427\,692 = 736\,812 \text{ rubles;}$$

θri: hʌndrəd ænd naɪn θauzənd, wʌn 'hʌndrəd ænd 'twenti

plʌs

fɔ: 'hʌndrəd ænd 'twenti-sevn θauzənd, sɪks 'hʌndrəd ænd 'nainti-tu:

ɪz

sevn 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-siks θauzənd, eit 'hʌndrəd ænd twelv ru:bliz

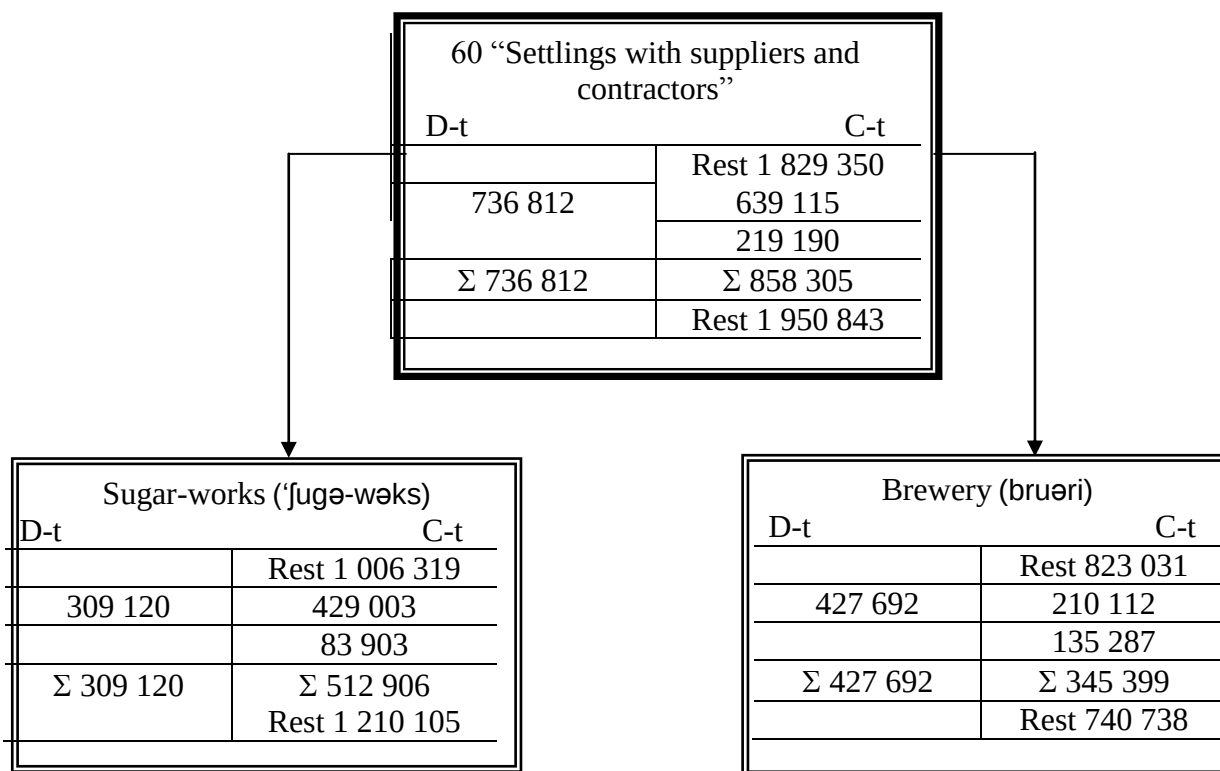

Figure 4 eng — The intercommunication of two-step information system of account 60 "Settlings with suppliers and contractors"

(‘Figə fə: ɛŋg — ðə ‘intəkə,mju:ni’keɪʃən ɒv tu:-step ,ɪnfə’mейʃən ‘sistim
ɒv ə’kaunt ‘sɪksti ”Setlɪŋz wɪð sə’plaɪəs ænd kən’tɹæktəs”)

б) сума абаротаў па крэдыце ўсіх аналітычных рахункаў [sum of footings by the credit all analytic accounts (sʌm ɒv ‘futiŋz baɪ ðə ‘kredit ɔ:l ‘ænə’litɪk ə’kaunts)] (цукровы і піварны заводы) раўняецца абаротам па крэдыце сінтэтычнага рахунку 60 “Разлікі з пастаўшчыкамі і падрадчыкамі” [is being equal to footing by the credit of synthetic account 60 “Settlings with suppliers and contractors” (ɪz ‘bi:ɪŋ ‘i:kwəl tu ‘futiŋ baɪ ðə ‘kredit sɪn’θetɪk ə’kaunt ”Setlɪŋz wɪð sə’plaɪəs ænd kən’tɹæktəs”)], да якога яны былі адкрыты:

$$512,906 + 345,399 = 858,305 \text{ rubles;}$$

faɪv ‘hʌndrəd ænd twelv θauzənd, naɪn ‘hʌndrəd ænd sɪks ru:blɪz

plʌs

θri: ‘hʌndrəd ænd ‘fɔ:ti-faɪv θauzənd, θri: ‘hʌndrəd ænd ‘naɪnti-naɪn ru:blɪz

ɪz

eit 'hʌndrəd ænd 'fifti-eit θauzənd, θri: 'hʌndrəd ænd faiv ru:bliz

Двухступенчатая сістэма рэгістрацыі даных аналітычнага ўліку [two-step system of data journalizing (tu:-step 'sistim əv 'deitə ,dʒə:nə'laizɪŋ)] з'яўляецца самай простаю сістэмай аналітычнага ўліку. Яна выкарыстоўваецца ў большасці выпадкаў там, дзе няма патрэбы ажыццяўляць колькасна-вартасны ўлік у разрэзе матэрыяльна-адказных асоб [quantitative-and-value accounting in the section of pecuniary responsible persons ('kwɒntitətɪv-ænd-'vælju: ə'kauntɪŋ in ðə 'sekʃən əv pɪ'kju:njəri rɪs'pɒnsəbəl pə:sn)]. Пры наяўнасці такой неабходнасці аналітычны ўлік [analytic accounting ('ænə'lɪtɪk ə'kauntɪŋ)] ажыццяўляецца на аснове трохступенчатой або шматступенчатой інфармацыйнай сістэмы ўзаемасувязі сінтэтычнага і аналітычнага ўліку.

3.3. Вертыкальная інфармацыйная сістэма аналітычнага ўліку пры шматступенчатой іерархіі аналітычных рахункаў

3.3. The vertical information system of the analytical accounting by the multistep hierarchy of analytic accounts

(θri:-θri:. ðə 'və:tɪkəl infə'meɪʃn 'sistɪms əv ðɪ 'ænə'lɪtɪkəl ə'kauntɪŋ baɪ ðə
,mʌlti'steɪp 'haɪərə:kɪ əv 'ænə'lɪtɪk ə'kaunts)

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ,tə:mi'nɒlədʒi)]

іерархічная структура аналітычных рахункаў — hierarchical structure of analytic accounts ('haɪərə:kɪkəl 'strʌktʃə əv 'ænə'lɪtɪk ə'kaunts)

шматступенчатая іерархія аналітычных рахункаў — multistep hierarchy of analytic accounts (,mʌlti'steɪp 'haɪərə:kɪ əv 'ænə'lɪtɪk ə'kaunts)

калацыя сальда аналітычных рахункаў трохузроўневай інфармацыйнай сістэме — analytic accounts rest collation of three-level information system ('ænə'lɪtɪk ə'kaunts rest kɔ'leɪʃən əv θri:-levl ,infə'meɪʃn 'sistɪm)

трохступенчатая інфармацыйная сістэма аналітычнага ўліку — three-stage information system of analytic accounting (θri:-steɪdʒ ,infə'meɪʃn 'sistɪm əv 'ænə'lɪtɪk ə'kauntɪŋ)

Паведамленні аб гаспадарчых аперацыях [reports about the business transactions (rɪ'pɔ:ts ə'baut ðə 'bɪznɪs træn'zækʃns)] нясуць пэўную колькасць адзнак, якія характарызуюць гэтыя аперацыі. Праграма апрацоўкі ўліковых

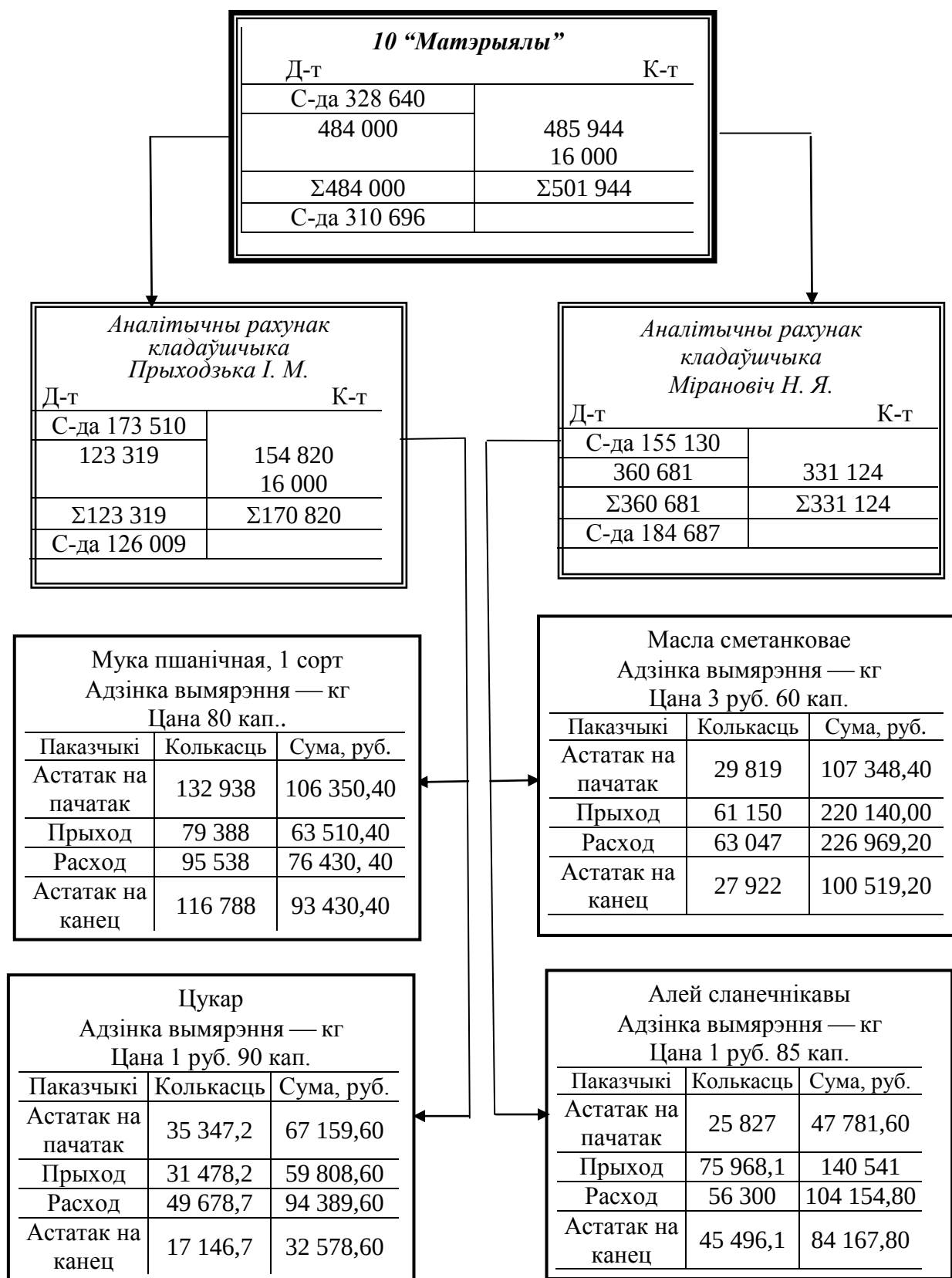
данных [program of accounting data processing ('prəʊgræm əv ə'kaʊntɪŋ 'deɪtə 'prəʊsesɪŋ)] вызначае парадак кадзіравання гэтых адзнак. Кожная закадзіраваная адзнака можа стаць асновай для групойкі даных у аналітычным уліку [groupment of data in the analytic accounting ('gru:pment əv 'deɪtə ɪn ðə 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊntɪŋ)]. У сувязі з гэтым у складзе аднаго сінтэтычнага рахунку [synthetic account (sɪn'θetɪk ə'kaʊnt)] можа быць некалькі сістэм аналітычнага ўліку [systems of analytic accounting ('sɪstɪms əv 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊntɪŋ)].

Разуменне сістэмы рахункаў [system of accounts ('sɪstɪm əv ə'kaʊnts)], як складанай іерархічнай структуры [compound hierarchical structure ('kɒmpaʊnd 'haɪərə:kɪkəl 'strʌktʃə)], канчаткова аформілася ў другой палове XIX стагоддзя. Паслядоўнае раскладанне рахункаў і пабудову шматступеньчатай іерархіі аналітычных рахункаў [multistep hierarchy of analytic accounts (,mʌlti'step 'haɪərə:kɪ əv 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊnts)] прапанаваў у 1886 г. Джузепе Чарбоні (1827—1917). Іерархічная структура аналітычных рахункаў [hierarchical structure of analytic accounts ('haɪərə:kɪkəl 'strʌktʃə əv 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊnts)] прадугледжвае некалькі іх узроўняў, дзе аналітычныя рахункі [analytic accounts ('ænə'lɪtɪk ə'kaʊnts)] больш нізкага ўзроўню дэталізуюць інфармацыю аналітычнага рахунку вышэйшага ўзроўню [information of higher level analytic account (,ɪnfə'meɪʃn əv 'haɪə levl 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊnt)]. Прыклад пабудовы трохступеньчатай інфармацыйнай сістэмы [three-stage information system (θri:-steɪdʒ ,ɪnfə'meɪʃn 'sɪstɪm)] для рахунку 10 “Матэрыялы” [account 10 “Materials” (ə'kaʊnt ten “Mə'tɪəriəls”)] паказаны на малюнку 5 (5 eng).

Калацыя рахункаў пры шматступеньчатай іх іерархічнай структуры [collation of accounts when theirs multistep hierarchical structure (kə'leɪʃən əv ə'kaʊnts wen ðeəz ,mʌlti'step 'haɪərə:kɪkəl 'strʌktʃə)] ажыццяўляецца на аснове наступных пастулатаў Джузепе Чарбоні:

1) сума сальда ўсіх аналітычных рахункаў наступнага парадку павінна раўняцца сальда тых аналітычных рахункаў папярэдняга парадку, да якіх яны былі адкрыты [rest sum of next order the all analytic accounts must be equaled to the rest same analytic accounts of prior order for which they were opened (rest sʌm əv nekst 'ɔ:də ðə ɔ:l 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊnts mʌst bi: 'i:kwəld tə ðə seɪm 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊnts əv 'praɪə 'ɔ:də fə wɪtʃ ðeɪ wɛə 'əʊpənd)];

2) сума абаротаў па дэбеце і крэдыце ўсіх аналітычных рахункаў наступнага парадку павінна быць роўнай абаротам па дэбеце і крэдыце тых аналітычных рахункаў папярэдняга парадку, да якіх яны былі адкрыты [sum of debit and credit footings of next order the all analytic accounts must be equaled

**Малюнак 5 — Узаемасувязь трохузроўневай
інфармацыйнай сістэмы рахунку 10 "Матэрыялы"**

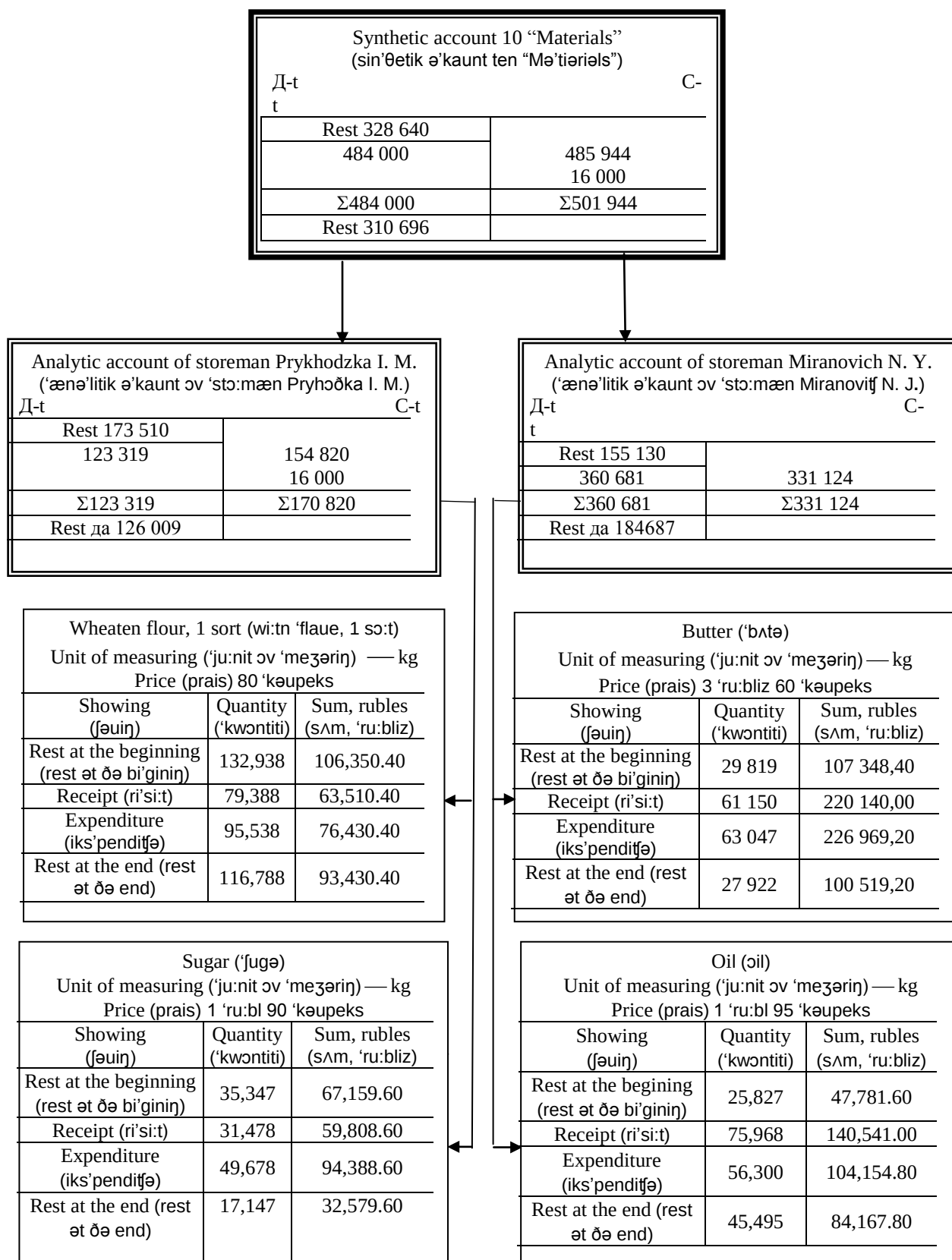

Figure 5 eng — The intercommunication of three-level information system of account 10 “Materials”
(‘Figə faiv eng — ðə ‘intəkə,mju:ni’keifən əv θri:-levl ,infə’mɛifən ‘sistim əv ə’kaunt ten “Mə’tiəriəls”)

to the footings by debit and credit to the same analytic accounts of prior order for which they were opened (sʌm ɔv 'debit ænd kredit 'futiŋs sʌm ɔv 'futiŋs ɔv ðə ɔ:l 'ænə'litik ə'kaunts mʌst bi: 'i:kwəld tə ðə 'futiŋs bai debit ænd kredit tə ðə seim 'ænə'litik ə'kaunts ɔv 'praɪə 'ɔ:də fə wiʃ ðəi wɛə 'əʊpənd)].

Як вынікае з малюнку 5 (5 eng), калацыя сальда аналітычных рахункаў трохузроўневай інфармацыйнай сістэмы [analytic accounts rest collation of three-level information system ('ænə'litik s rest kə'leɪʃən ɔv θri:-levl ,infə'meɪʃən 'sistim)] сінтэтычнага рахунку 10 «Матэрыялы» [synthetic account 10 "Materials"] (sɪn'θetik ə'kaunt ten "Mə'tɪəriəls") прыме наступны выгляд:

$$93,430.40 + 32,579.30 + 100,519.20 + 88,715.25 = \\ 126,009.70 + 189,234.45 = 315,244 \text{ rubles } 15 \text{ kopecks}$$

('nainti-θri: θauzənd, fɔ: 'hʌndrəd ænd 'θə:ti: 'ru:bliz 'fɔ:ti 'kəʊpeks

'plʌs

'θə:ti:-tu: θauzənd, faɪv 'hʌndrəd ænd 'sevnti-eit 'ru:bliz 'sɪksti 'kəʊpeks

plʌs

wʌn 'hʌndrəd θauzənd, faɪv 'hʌndrəd ænd 'nainti:n 'ru:bliz 'twenti 'kəʊpeks

plʌs

eɪti-fɔ: θauzənd, wʌn 'hʌndrəd ænd 'sɪksti sevn 'ru:bliz 'eɪti 'kəʊpeks

ɪz

wʌn 'hʌndrəd ænd 'twenti-sɪks θauzənd, naɪn ru:bliz

plʌs

wʌn 'hʌndrəd ænd 'eɪti-fɔ: θauzənd, sɪks 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-sevn ru:bliz

ɪz

θri: 'hʌndrəd ænd ten θauzənd, sɪks 'hʌndrəd ænd 'nainti-sɪks: ru:bliz) '

Калацыя дэбетовых абаротаў [collation of debit footings (kə'leɪʃən ɔv 'debit 'futiŋs)] рахункаў гэтай інфармацыйнай сістэмы [information system (,infə'meɪʃən 'sistim)] вызначыцца як

$$63,510.40 + 59,808.20 + 220,140.00 + 148,137.60 = \\ 123,319.60 + 368,277.60 = 491,596 \text{ rubles } 20 \text{ kopecks}$$

'sɪksti-θri: θauzənd, faɪv 'hʌndrəd ænd ten ru:bliz, 'fɔ:ti 'kəʊpeks

plʌs

'fɪfti-naɪn θauzənd, eɪt 'hʌndrəd ænd eɪt ru:bliz 'twenti 'kəʊpeks

plʌs

tu: 'hʌndrəd ænd 'twenti θauzənd, wʌn 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti ru:bliz

plʌs

wʌn 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti-eit θauzənd, wʌn 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-sevn ru:bliz 'siksti 'kəʊpeks

iz

wʌn 'hʌndrəd ænd 'twenti θri: θauzənd, θri'hʌndrəd ænd 'ei'ti:n ru:bliz 'siksti 'kəʊpeks

plʌs

θri: 'hʌndrəd ænd 'siksti eit θauzənd, tu: 'hʌndrəd ænd 'sevnti-sevn ru:bliz 'siksti 'kəʊpeks

iz

fɔ: 'hʌndrəd ænd 'nainti-wʌn θauzənd, faiv 'hʌndrəd ænd 'nainti-siks ru:bliz 'twenti 'kəʊpeks

а кредитавых абаротаў —

$76,430.40 + 94,388.20 + 226,969.20 + 109,785.00 = 170,818.60 + 336,754.20 = 507,572 \text{ rubles } 80 \text{ kopecks.}$

'sevnti-siks θauzənd, fɔ: 'hʌndrəd ænd 'θə:ti: ru:bliz 'fɔ:ti 'kəʊpeks

plʌs

'nainti-fɔ: θauzənd, θri: 'hʌndrəd ænd 'eiti-eit ru:bliz 'twenti 'kəʊpeks

plʌs

tu: 'hʌndrəd ænd 'twenti-siks θauzənd, nain 'hʌndrəd ænd 'siksti-nain ru:bliz 'twenti 'kəʊpeks

plʌs

wʌn 'hʌndrəd ænd nain θauzənd, sevn 'hʌndrəd ænd 'eiti-faiv ru:bliz

iz

wʌn 'hʌndrəd ænd 'sevnti θauzənd, eit 'hʌndrəd ænd 'ei'ti:n ru:bliz 'siksti 'kəʊpeks

plʌs

θri: 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-siks θauzənd, sevn 'hʌndrəd ænd 'fifti-fɔ: ru:bliz 'twenti 'kəʊpeks

iz

faiv 'hʌndrəd ænd sevn θauzənd, faiv 'hʌndrəd ænd 'sevnti-tu: ru:bliz 'eiti 'kəʊpeks.

Магчымы і сістэмы аналітычных рахункаў [systems of analytic accounts ('sistims ɔv 'ænə'litik ə'kaunts)] і больш нізкіх узроўняў, якія забяспечваюць

групаванне інфармацыі [grouping of information ('gru:piŋ əv ,infə'meɪʃn)] ў іншых разрэзах, патрэбных для прыняцця кіраўніцкіх рашэнняў [adoption of management decision (ə'dɒpʃən əv 'mænɪdʒmənt dɪ'sɪzn)]

3.4. Паралельныя інфармацыйныя сістэмы аналітычнага ўліку

3.4. The parallel information systems of analytic accounting

(θri:-fɔ:.. Дə 'pærəleɪ ,infə'meɪʃən 'sɪstɪm əv 'æne'litik ə'kauntɪŋ)

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ,tə:mi'nɒlədʒi)]

паралельныя сістэмы аналітычных рахункаў — parallel systems of analytic accounts ('pærəleɪ 'sɪstɪms əv 'æne'litik ə'kaunts)

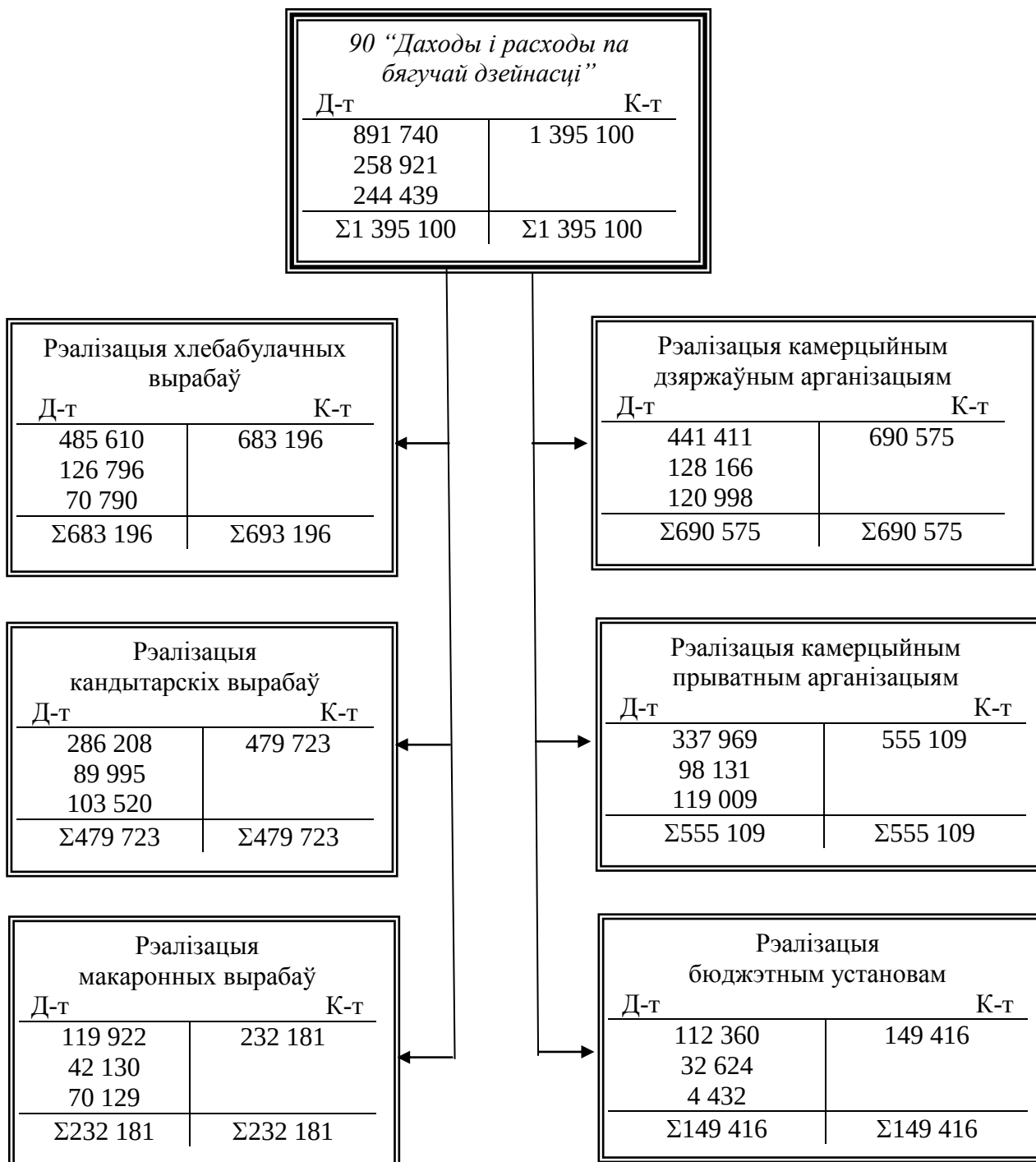
раскладанне сінтэтычнага рахунку на аналітычныя рахункі — decomposition of synthetic account on the analytic accounts (,di:kəmpə'zɪʃən əv sɪn'θetik ə'kaunt ən ðə 'æne'litik ə'kaunts)

рахунак больш высокага парадку — account of more high sequence (ə'kaunt əv mɔ: haɪ 'si:kwəns)

рахунак больш нізкага парадку — accounts of more low sequence (ə'kaunts əv mɔ: laʊ 'si:kwəns)

У прыведзеных вышэй прыкладах разгледжаны вертыкальныя інфармацыйныя ўліковыя сістэмы [vertical information accounting systems ('və:tɪkəl ,infə'meɪʃn ə'kauntɪŋ sɪstɪms)]. Аднак сінтэтычныя рахункі [synthetic accounts (sɪn'θetik ə'kaunts)] могуць мець не толькі вертыкальныя, але і паралельныя сістэмы аналітычных рахункаў [parallel systems of analytic accounts ('pærəleɪ 'sɪstɪms əv 'æne'litik ə'kaunts)], што дазваляе разнастайна адлюстроўваць і групаваць інфармацыю аб фактах гаспадарчага жыцця [information about the facts of economic practice (,infə'meɪʃn ə'baut ðə fæktz əv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs)]. Для гэтага рахунак больш высокага парадку [account of more high sequence (ə'kaunt əv mɔ: haɪ 'si:kwəns)] раскладваецца на некалькі паралельных рахункаў больш нізкага парадку [accounts of more low sequence (ə'kaunts əv mɔ: laʊ 'si:kwəns)]. У якасці прыкладу можна прывесці пабудову аналітычнага ўліку па рахунку [analytic accounting building up of account ('æne'litik ə'kauntɪŋ bɪldɪŋ ɒv ə'kaunt)] 90 «Даходы і расходы па бягучай

дзеінасці» [90 “Operating activity revenues and expenses” (‘nainti “Əpəreitij æk’tiviti ‘revinjʊ:iz ænd iks’pensis”)] (малюнак 6 /6 eng/).

Малюнак 6. Узаемасувязь паралельнай сістэмы аналітычных рахункаў з сінтэтычным рахункам 90 «Даходы і расходы па цякучай дзейнасці»

Як вынікае з малюнку 6 (6 eng), такая сістэма аналітычнага ўліку [system of analytic accounting (‘sistim əv ‘ænə’litik ə’kauntin)] дазваляе атрымаць

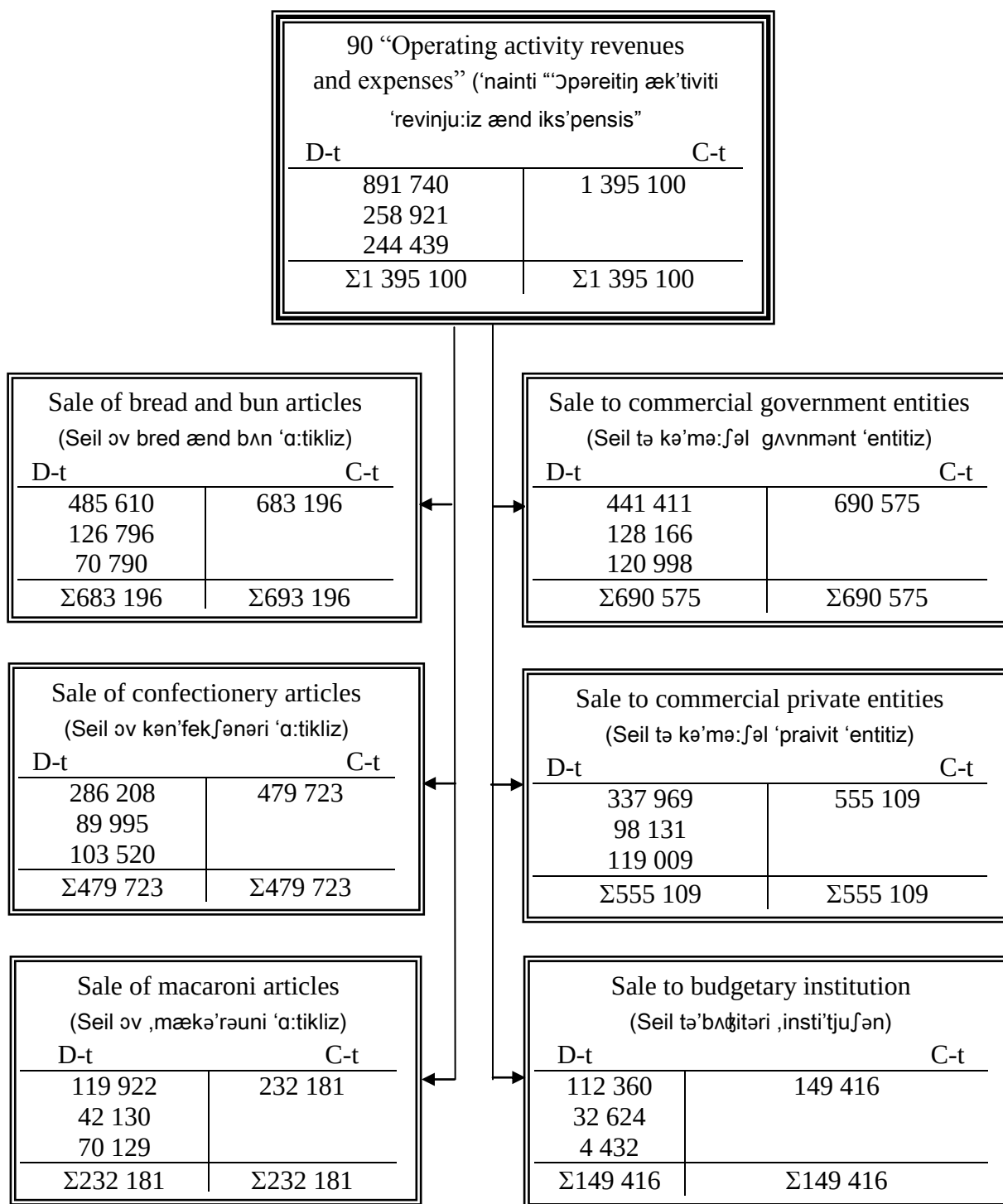

Figure 6 eng — The parallel systems intercommunication of analytic accounts with the synthetic account 90 “Operating activity revenues and expenses”
 (‘Fɪgə sɪks eng — ðə ‘pærələl ‘sɪstɪms ‘ɪntəkə,mju:ni’keɪʃən əv ænə’lɪtɪk ə’kaʊnts wɪð ðə sɪn’θetɪk ə’kaʊnt ‘naintɪ “‘Opəreitɪŋ æk’tiviti ‘revɪnju:iz ænd iks’pensis”)

інфармацію аб аб'ємах реалізації, расходах і прибутку як па відах реалізованої продукції [kinds of sold production (kaɪnds əv səʊld prədʌkʃn)], так і па сегментах рынку [market segments ('mɑ:kit 'segmənts)], выявіць

недастаткова рэнтабельныя [insufficient profitable (,insə'fiʃənt 'prɒfɪtəbl)] або, наогул, стратныя віды прадукцыі [detrimental kinds of production (,detrɪ'mentəl kaɪnds əv prə'dʌkʃn)] і сегменты рынку [market segments ('mɑ:kɪt 'seɡmənts)], што мае вялікае кіраўніцкае значэнне. Выкарыстанне метаду, у адпаведнасці з якім сінтэтычны рахунак [synthetic account (sɪn'θetik ə'kaʊnt)] раскладваецца на гаспадарчай дзейнасці [peculiarities of business activity (pi,kju:li'æritiz əv 'biznis æk'tiviti)].

Кожная з паралельных сістэм аналітычных рахункаў [parallel systems of analytic accounts ('pærəleɪ 'sɪstɪms əv 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊnts)] падпарадкоўваецца пастулатам Джузепе Чарбоні, аднак, паколькі мае месца іх пабудова на аснове розных групаваных адзнак [grouping signs ('gru:pɪŋ saɪns)], узнікла неабходнасць развіцця сфармуляваных у 1886 г. пастулатаў, якія раскрываюць узаемасувязь паміж сінтэтычным і аналітычным улікам [intercommunication between the synthetic and analytic accounting ('ɪntəkə,mju:ni'keɪʃən bɪ'twɪn ðə sɪn'θetik ænd 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊntɪŋ)]. У цяперашні час калацыя рахункаў пры выкарыстанні ў рахункаводстве паралельных сістэм аналітычнага ўліку [parallel systems of analytic accounting ('pærəleɪ 'sɪstɪms əv 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊntɪŋ)] ажыццяўляецца на аснове сфармуляваных у 1975 г. Віталем Фёдаравічам Паліем наступных пастулатаў:

♦ сума абаротаў па дэбеце і сума абаротаў па крэдыце ўсіх аналітычных рахункаў адной паралельнай сістэмы павінна раўняцца суме абаротаў па дэбеце і суме абаротаў па крэдыце ўсіх аналітычных рахункаў другой паралельнай сістэмы [debit footings sum and credit footings sum the all analytic accounts of the first parallel system must be equaled to the debit footings sum and credit footings sum the all analytic accounts the second parallel system ('debit 'fʊtɪŋs sʌm ænd kredit 'fʊtɪŋs sʌm ðə ɔ:l 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊnts ðə fə:st 'pærəleɪ 'sɪstɪm mʌst bi: 'i:kwəld tə ðə 'debit 'fʊtɪŋs sʌm ænd kredit 'fʊtɪŋs sʌm ðə ɔ:l 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊnts ðə 'sekənd 'pærəleɪ 'sɪstɪm)];

♦ сума сальда па дэбеце і сума сальда па крэдыце ўсіх аналітычных рахункаў адной паралельнай сістэмы павінна раўняцца суме сальда па дэбеце і суме сальда па крэдыце ўсіх аналітычных рахункаў другой паралельнай сістэмы [debit rest sum and credit rest sum the all analytic accounts of the first parallel system must be equaled to the debit rest sum and credit rest sum the all analytic accounts the second parallel system ('debit rest sʌm ænd kredit rest sʌm ðə ɔ:l 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊnts ðə fə:st 'pærəleɪ 'sɪstɪm mʌst bi: 'i:kwəld tə ðə 'debit rest sʌm ænd kredit rest sʌm ðə ɔ:l 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊnts ðə 'sekənd 'pærəleɪ 'sɪstɪm)].

Як вынікае з пастулатаў Палія, можа быць некалькі раскладанняў сінтэтычнага рахунку на аналітычныя рахункі [decomposition of synthetic account on the analytic accounts (,di:kɒmpə'zɪʃən əv sɪn'θetik ə'kaʊnt ɒn ðə 'ænə'lɪtɪk

ə'kaunts)] па розных групавачных адзнаках [signs for grouping (sains fə 'gru:piŋ)]. Пастулаты Палія ў найбольшай меры адпавядаюць сучаснаму рахунказнаўству [contemporary accountknowledge (kən'tempərəri ə'kaunt'nɒlɪdʒ)] і даюць пашыраную трактоўку, а таксама максімальна поўнае разуменне зыходных пастулатаў Пачолі.

Рахунказнаўству [accountknowledge (ə'kaunt'nɒlɪdʒ)] вядомы і іншыя пастулаты, на аснове якіх ажыццяўляецца калацыя рахункаў [collation of accounts (kə'leɪʃən əv ə'kaunts)], якія, ў параўнанні з разгледжанымі, маюць дапаможнае значэнне. Аднак найбольшы эфект калацыі рахункаў [effect of accounts collation (ɪ'fekt əv ə'kaunts kə'leɪʃən)] дасягаецца пры спалучэнні ўказаных пастулатаў з пастулатам А. Мендэса (поўнае імя ў літаратурных крыніцах не прыводзіцца), які быў сфармуляваны 1803 г. наступным чынам: сума дэбетовых абаротаў і сума крэдытавых абаротаў роўныя паміж сабой і павінны быць тоесныя падрахунку храналагічнай рэгістрацыі [debit footings sum and credit footings sum are equal among themselves and must be identical to the altogether of chronological journalizing ('debit 'futiŋs sɒm ænd kredit 'futiŋs sɒm α: 'i:kwəl ə'mʌŋ ðəm'selvz ænd mʌst bi: aɪ'dentɪkəl tə ðə ,ɔ:lte'geðə əv ,krɒnə'lɒdʒɪkəl ,dʒə:nə'laɪzɪŋ)]. Менавіта спалучэннем пастулатаў калацыі сінтэтычных і аналітычных рахункаў [collation of synthetic and analytic accounts] з пастулатам Мендэса забяспечваецца кантроль над пўнатою рэгістрацыі ўліковай інфармацыі [control of completeness accounting information journalizing (kən'trəʊl əv kəm'pli:tɪnis ə'kauntiŋ ,ɪnfə'meɪʃən ,dʒə:nə'laɪzɪŋ)].

Забяспечыць такі кантроль можна толькі тады, калі вядзецца храналагічная рэгістрацыя [chronological journalizing (,krɒnə'lɒdʒɪkəl ,dʒə:nə'laɪzɪŋ)]. Аднак гэта ўліковая працэдура [accounting procedure (ə'kauntiŋ prə'si:dʒə)] выконваецца не заўсёды. Упершыню на магчымасць вядзення толькі аднаго сістэматычнага запісу [systematic entry (,sɪstɪ'mætɪk 'entri)] ўказаў у 1681 г. Андрэа Забелі. У былым Савецкім Саюзе, кіруючыся прынцыпам эканамічнасці рахункаводства [economy of accounting principle (i:'kɒnəmi əv ə'kauntiŋ 'prɪnsəpl)], храналагічная рэгістрацыя фактаў гаспадарчага жыцця [chronological journalizing of economic practice facts (,krɒnə'lɒdʒɪkəl ,dʒə:nə'laɪzɪŋ əv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs fæktɪs)] пачынаючы з 20-х гадоў XX стагоддзя лічылася другараднай, а пасля Вялікай Айчыннай вайны нават непатрэбнай. Адмоўныя наступствы гэтага памылковага падыходу адчуваюцца нават зараз, ва ўмовах камп'ютарнай апрацоўкі ўліковай інфармацыі [computer processing of accounting information (kəm'pjʊ:tə 'prəʊsesɪŋ əv ə'kauntiŋ ,ɪnfə'meɪʃən)].

3.5. Тэхнічныя працэсы ўліковага цыклу

i ix кантрольнае значэнне

3.5. The technical processes of accounting cycle and their control importance

**(θri:-faiv. Дə 'teknikəl 'prəusesiz əv ə'kauntiŋ saikl
ænd ðəə kən'trəul im'pɔ:təns)**

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ,tə:mi'nɒlədʒi)]

абарот па рахунку — footing of account ('futiŋ əv ə'kaunt)

абаротна-сальдавая ведамасць — footing-rest roll ('futiŋ-rest rəul)

асэнсаванне фактаў гаспадарчага жыцця — facts of business practice trying to understand (fækts əv 'biznis 'præktis traifiŋ tə 'ʌndə'stænd)

аўтаматызаваная ўліковая сістэма — automation accounting system (,ɔ:tə'meifiən ə'kauntiŋ 'sistim)

бухгалтарскі баланс — balance sheet ('bæləns ʃi:t)

выяўленне адэкватнасці інфармацыі сінтэтычнага і аналітычнага ўліку — information adequacy revelation of synthetic and analytic accounting (,infə'meifiən 'ædikwəsi ,revi'leifiən əv sin'θetik ænd 'ænə'litik ə'kauntiŋ)

групаванне аб'ектаў аналітычнага ўліку — grouping of analytic accounting items ('gru:piŋ əv 'ænə'litik ə'kauntiŋ 'aitems)

групаванне ў рэгістрах аналітычным ўліку — grouping in registers of analytical accounting ('gru:piŋ in ðə 'redʒistəs əv 'ænə'litik ə'kauntiŋ)

журнал рэгістрацыі першасных дакументаў — source document journal of registration (sɔ:s 'dɒkjumənt 'dʒə:nəl əv ,redʒis'treifiŋ)

журнальна-ордарная форма рахункаводства — journal and order form of accounting ('dʒə:nəl-'ɔ:də fɔ:m əv ə'kauntiŋ)

машынаарыентаваныя формы рахункаводства — machine-orientation forms of accounting (mə'ʃi:n-'ɔ:riən'teifiən fɔ:ms əv ə'kauntiŋ)

мемарыяльна-ордарная форма рахункаводства — memorial and order form of accounting (mi'mɔ:riəl-'ɔ:də fɔ:m əv ə'kauntiŋ)

папяровы носьбіт інфармацыі — paper bearer of information ('peipə 'bɛərə əv ,infə'meifiən)

паслядоўнасць сувязі першасных дакументаў з уліковымі рэгістрамі — connection consistency of source documents with the accounting registers (kə'nekʃən kən'sistənsi əv sɔ:s 'dɒkjumənts wið ðə əkauntiŋ 'redʒistə)

перанос фактаў гаспадарчага жыцця на сінтэтычныя рахункі галоўнай кнігі — posting of business practice facts at synthetic accounts of general ledger (pəʊstɪŋ ɒv bɪznɪs 'præktɪs fæktz ət ðə sɪn'θetɪk ə'kaʊnts ɒv 'dʒenərəl 'ledʒə)

роўнасць паміж запісамі па дэбёце і крэдыце ўсіх рахункаў — equality between the entries at debit and credit of all accounts (i:'kwolɪtɪ bɪ'twi:n ðə 'entrɪz ət ðə 'debit ænd 'kredit ɒv ɔ:l ə'kaʊnts)

рэгістрацыя фактаў гаспадарчага жыцця — journalizing of economic practice facts (,dʒə:nə'laɪzɪŋ ɒv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs fæktz)

сінтэтычны і аналітычны ўлік — synthetic and analytic accounting (sɪn'θetɪk ænd ænə'lɪtɪk ə'kaʊntɪŋ)

складанне рахунковых праводак — composition of entries (,kɒmpə'zɪʃən ɒv 'entrɪz)

спосаб запісу ва ўліковыя рэгістры [technique of entry in the accounting registers (tek'ni:k ɒv 'entrɪ in ðə ə'kaʊntɪŋ 'redʒɪstəs)

справаздачны перыяд — reporting period (rɪ'pɔ:tɪŋ 'pɪəriəd)

сувязь першасных дакументаў з уліковымі рэгістрамі — connection source documents with accounting registers (kə'nekʃən ɒv sɔ:s 'dɒkjumənts wɪð ðə ə'kaʊntɪŋ 'redʒɪstə)

сукупнасць ўліковых рэгістраў — aggregate of accounting register ('ægrɪgeɪt ɒv ə'kaʊntɪŋ 'redʒɪstəs)

ўліковая працэдура — accounting procedure (ə'kaʊntɪŋ prə'si:dʒə)

ўліковы перыяд — accounting period (ə'kaʊntɪŋ 'pɪəriəd)

ўліковы рэгістр — accounting register (ə'kaʊntɪŋ 'redʒɪstə)

ўліковы цыкл — accounting cycle (ə'kaʊntɪŋ saɪkl)

форма рахункаводства — accounting form (fɔ:m ɒv ə'kaʊntɪŋ)

храналагічная і сістэматычная рэгістрацыя фактаў гаспадарчага жыцця — chronological and systematic journalizing of economic practice facts (,krɒnə'lɒdʒɪkəl ænd ,sɪstɪ'mætɪk ,dʒə:nə'laɪzɪŋ ɒv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs fæktz)

храналагічны рэгістр — chronological register (,krɒnə'lɒdʒɪkəl 'redʒɪstə)

Уліковы цыкл [accounting cycle (ə'kaʊntɪŋ saɪkl)] складаецца з некалькіх працэсаў. Першым уліковым працэсам з'яўляецца асэнсаванне фактаў гаспадарчага жыцця, адлюстраваных у першасных уліковых дакументах і складанне рахунковых праводак па дэбёце і крэдыце адпаведных рахункаў [facts of business practice trying to understand, reflected in the source accounting documents, and the composition of entries by the debit and credit of conformable accounts (fæktz ɒv 'bɪznɪs 'præktɪs traɪɪŋ tə 'ʌndə'stænd, rɪ'flektɪd in ðə sɔ:s ə'kaʊntɪŋ 'dɒkjumənts, ænd ðə kɒmpə'zɪʃən ɒv 'entrɪz 'debit ænd 'kredit ɒv kən'fɔ:məbl ə'kaʊnts)].

Гэта інтэлектуальны элемент ўліковага цыклу [intellectual element of the accounting cycle (,inti'lektjuəl' elimənts əv ðə ə'kauntiŋ saɪkl)]. Астатнія тры працэсы ўліковага цыклу [processes of accounting cycle ('prəusesiz əv ə'kauntiŋ saɪkl)]носяць не інтэлектуальны, а тэхнічны характар. Гэта наступныя працэсы:

1) рэгістрацыя фактаў гаспадарчага жыцця [journalizing of economic practice facts (,dʒə:nə'laiziŋ əv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs fækt्स)] і іх групуванне ў рэгістрах аналітычнага ўліку [grouping in the registers of analytical accounting ('gru:pɪŋ in ðə 'redʒɪstə्स əv 'ænə'lɪtɪk ə'kauntiŋ)] ў адпаведнасці з прынятымі адзнакамі;

2) перанос фактаў гаспадарчага жыцця на сінтэтычныя рахункі галоўнай кнігі [posting of economic practice facts at synthetic accounts of general ledger (pəustiŋ əv bɪznɪs 'præktɪs fækt्स ət ðə sɪn'θetɪk ə'kaunts əv 'dʒenərəl 'ledʒə)], згрупаваных па адзнацы аднолькавай карэспандэнцыі рахункаў [identical correspondence of accounts (aɪ'dentɪkəl ,kə'ris'pɒndənts əv ə'kaunts)];

3) распрацоўка справаздачных зводак за ўліковы перыяд [development of reporting summary during the accounting period (dɪ'veləpmənt əv rɪ'pɔ:tɪŋ 'sʌməri 'dʒuəriŋ ðə ə'kauntiŋ 'pɪəriəd)].

Рэгістрацыя фактаў гаспадарчага жыцця [journalizing of economic practice facts (,dʒə:nə'laiziŋ əv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs fækt्स)] ва ўліковых рэгістрах і іх групуванне ў рэгістрах аналітычнага ўліку [grouping in the registers of analytical accounting ('gru:pɪŋ in ðə 'redʒɪstə्स əv 'ænə'lɪtɪkəl ə'kauntiŋ)] ў адпаведнасці з прынятымі адзнакамі заключаюцца ў наступным. Складзеныя рахунковыя праводкі [prepared book-keeping entries (pri'pɛəd bu:k 'ki:pɪŋ 'entri:z)] заносзяцца ў адпаведныя ўліковыя рэгістры [counting registers ('kauntiŋ 'redʒɪstə्स)] шляхам ажыццяўлення храналагічных і сістэматычных запісаў [chronological and systematic entries (,krɒnə'lɒdʒɪkəl ænd ,sɪstɪ'mætɪk 'entri:z)]. У якасці храналагічнага рэгістра [chronological register (,krɒnə'lɒdʒɪkəl 'redʒɪstə)] выкарыстоўваецца журнал рэгістрацыі першасных дакументаў [source document journal of registration (sɔ:s 'dɒkjumənt 'dʒə:nəl əv ,redʒɪs'treɪfŋ)], форма і змест якога ва ўмовах кам'ютарызацыі рахункаводства [computerization of accounting (kəm'pjutəraɪ'zeɪfən əv ə'kauntiŋ)] істотна змяняюцца.

Пасля заканчэння справаздачнага перыяду [after termination of the reporting period ('ɑ:ftə ,tə:mi'neɪfən əv ðə rɪ'pɔ:tɪŋ 'pɪəriəd)] па ўсіх запісах, зарэгістраваных у журнале, падлічваецца выніковы абарот за месяц [result footing for month (rɪ'zʌlt 'futiŋ fɔ: mʌnθ)]. Гэта агульная сума ўсіх зарэгістраваных фактаў гаспадарчага жыцця [general sum of all registered facts of business practice ('dʒenərəl sʌm əv ɔ:l 'redʒɪstərd fækt्स əv 'bɪznɪs 'præktɪs)], якая

мае вялікае кантрольнае значэнне [control significance (kən'trəul sig'nifikəns)] пры калацыі (зверцы) абаротаў і сальда па рахунках. Зарэгістраваныя ў храналагічным журнале факты гаспадарчага жыцця [registered in the chronological journal facts of business practice ('redʒistərd in ðə ,krɒnə'lɒdʒikəl dʒə:nl fæktz əv 'biznis 'præktis)] атрымліваюць затым другасную рэгістрацыю ў рэгістрах аналітычнага ўліку [registers of analytic accounting ('redʒistəz əv 'ænə'litik ə'kauntɪŋ)].

Перанос фактаў гаспадарчага жыцця на сінтэтычныя рахункі галоўнай кнігі [posting of economic practice facts at synthetic accounts of general ledger (pəʊstɪŋ əv biznis 'præktis fæktz ət ðə sin'θetik ə'kaunts əv 'dʒenərəl 'ledʒə)] ўяўляе сабой адлюстраванне зарэгістраваных у храналагічным журнале праводак на рахунках галоўнай кнігі [reflection of registered into the registration journal of entries on the accounts of General Ledger (ri'fleksən əv 'redʒistərd 'intə ðə ,redʒis'treɪfən 'dʒə:nəl əv 'entrɪz ɒn ðə ə'kaunts əv 'dʒenərəl 'ledʒə)] з мэтай іх сістэматызацыі. Вядзенне галоўнай кнігі [conducting of General Ledger ('kɒndəktɪŋ əv 'dʒenərəl 'ledʒə)] і складанне абаротных ведамасцей [preparation of footing sheets (,prepə'reɪfən əv 'futiŋ ʃi:ts)] з'яўляецца ключавым этапам уліковай працэдуры [key stage of accounting procedures (ki: steɪdʒ əv ə'kauntɪŋ prə'si:dʒə)], у выніку ажыццяўлення якой атрымліваецца ўзаемазвязаная сістэма паказчыкаў аб актывах, абавязацельствах, капітале, даходах і расходах суб'екта гаспадарання [intercommunication system of showings about assets, liabilities, equity, incomes and expenses of economic entity ('intəkə,mju:ni'keɪfən 'sistim əv ʃəʊɪŋz ə'baut 'æsets, ,laɪə'bilitɪz, 'ekwɪtɪ, 'ɪnkʌmɪz ænd ɪks'pensɪz əv 'i:kə'nɒmɪk 'entɪtɪ)]. Іншыя рэгістры толькі дэталізуюць гэту інфармацыю.

Паколькі кожны факт гаспадарчага жыцця [fact of economic practice (fækt əv i:kə'nɒmɪkəl 'præktis)] запісваецца па дэбеце аднаго і крэдыце друга рахунку ў аднолькавай суме, у галоўнай кнізе [General Ledger ('dʒenərəl 'ledʒə)] пастаянна падтрымліваецца роўнасць паміж запісамі па дэбеце і крэдыце ўсіх рахункаў [equality between entries at debit and credit all accounts (i:'kwolɪtɪ bi'twi:n 'entrɪz ət 'debit ænd 'kredit ɔ:l ə'kaunts)]. Па гэтай прычыне пасля рэгістрацыі [after a journalizing ('ɑ:ftə: ə ,dʒə:nə'laɪzɪŋ)] любога факта гаспадарчага жыцця [fact of economic practice (fækt əv i:kə'nɒmɪkəl 'præktis)] могуць быць састаўленыя як абаротны, так і сальдавы балансы. Аднак звычайна гэта работа выконваецца пасля заканчэння справаздачнага месяца [after termination of the reporting month ('ɑ:ftə ,tə:mi'neɪfən əv ðə ri'pɔ:tiŋ mʌnθ)], калі па ўсіх рахунках галоўнай кнігі [accounts of General Ledger (ə'kaunts əv 'dʒenərəl 'ledʒə)] падлічваюцца абароты за месяц [footings for month ('futiŋz fɔ: mʌnθ)] і

вызначаюцца значэнні канчатковых сальда [size of end rests (saiz əv end rests)]. Рахункі, якія не маюць сальда, закрываюцца, паколькі яны паказваць аднолькавыя абароты па дэбеце і крэдыце.

Кантрольным інструментам уліковай працэдуры [control instrument of accounting procedure (kən'trəul 'instrumənt əv ə'kauntɪŋ prə'si:ɔʒə)] з'яўляецца складанне праверачнага балансу [preparation of verification balance sheet (,prepə'reɪʃən əv 'verɪfɪ'keɪʃən 'bæləns ʃi:t)]. У нашай краіне праверачны баланс [verification balance ('verɪfɪ'keɪʃən 'bæləns ʃi:t)] складаецца па форме абаротна-сальдавай ведамасці [footing-rest sheet ('futiŋ-rest ʃi:t)], якая змяшчае элементы як статыкі [statics ('stætɪks)], так і дынамікі [dynamics (daɪ'næmɪks)]. Статычныя паказчыкі [statical showings ('stætɪkəl ʃəʊɪŋs)] раскрываюць астаткі на рахунках, што дае магчымасць аналізаваць змяненні ў актывах, абавязацельствах і капітале [change in assets, liabilities and equity capital (tʃeɪndʒ ɪn æsets, ,laɪə'bɪlɪtɪz ænd 'ekwɪtɪ 'kæpɪtɪl)] за справаздачны перыяд [during reporting period ('dʒuərɪŋ rɪ'pɔ:tɪŋ 'pɪəriəd)]. Абароты [footings ('futiŋs)] за гэты перыяд раскрываюць дынаміку гаспадарчай дзейнасці арганізацыі [dynamics of entity business activity (daɪ'næmɪks əv 'entɪtɪ 'bɪznɪs æk'tɪvɪtɪ)].

Папарная роўнасць паграфных падрахункаў дазваляе выявіць наступныя чатыры кантрольныя моманты:

1) роўнасць сумы дэбетовых сальда суме крэдытавых сальда ўсіх сінтэтычных рахункаў на пачатак справаздачнага перыяду [sum equality of debit rests to the sum of credit rests all synthetic accounting at the beginning of reporting period (sʌm i:'kwolɪtɪ əv 'debit rests tə ðə sʌm əv 'kredit rests ɔ:l sɪn'θetɪk ə'kauntɪŋ ət ðə bɪ'gɪnɪŋ əv rɪ'pɔ:tɪŋ 'pɪəriəd)] сведчыць аб [testifies about ('testɪfɪz ə'baut)] правільнасці пераносу сальда з інфармацыйнай уліковай сістэмы папярэдняга справаздачнага перыяду [rests correctness of transfer from the information accounting system of previous reporting period (rests kə'rektnɪs əv træns'fə frəm ðə ,ɪnfə'meɪʃən ə'kauntɪŋ 'sɪstɪm əv 'pri:vjəs rɪ'pɔ:tɪŋ 'pɪəriəd)];

2) роўнасць сумы абаротаў па дэбеце суме абаротаў па крэдыце ўсіх рахункаў [sum equality of footings by the debit and credit of all accounts (sʌm i:'kwolɪtɪ əv 'futiŋs baɪ ðə 'debit ænd 'kredit əv ɔ:l ə'kaunts)] указвае на тое, што [points at what (pɔɪnts ət wɒt)] роўнавялікія сумы зарэгістраваныя ў галоўнай кнізе па метадзе двойнога запісу [equivalent sums registered in the General Ledger by the double-entry method (i'kwɪvələnt sʌms 'redʒɪstərd ɪn ðə 'dʒenərəl 'ledʒə baɪ ðə 'dʌbl-'entri 'meθəd)];

3) роўнасць сумы фактаў гаспадарчага жыцця, адлюстраваных ў рэгістрацыйным журнале, суме абаротаў як па дэбеце, так і па крэдыце ўсіх рахункаў, адкрытых у галоўнай кнізе [sum equality of economic practice facts

reflected in the registration journal to sum of footings both by debit and credit all accounts opened in the General Ledger (sɒm i:'kwoliti ɔv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs fæktɪs rɪ'flektɪd ɪn ðə ,redʒɪs'treɪʃən 'dʒə:nəl tə sɒm ɔv 'futiŋs bæuθ baɪ 'deɪt ænd kredit ɔ:l ə'kaʊnts 'əʊpənd ɪn ðə 'dʒenərəl 'ledʒə)], свѣдчыць аб тым, што [testifies about that ('testɪfɪz ə'baut ðæt)] ні адзін факт гаспадарчага жыцця [not single fact of economic practice (nɒt singl fækt ɔv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs)], зарэгістраваны ў храналагічным журнале [registered in the chronological journal ('redʒɪstərd ɪn ðə ,krɒnə'lɒdʒɪkəl dʒə:nl)], не прапушчаны [did not skip (did nɒt skip)] і не паўтораны некалькі разоў [and did not repeat several times (ænd did nɒt rɪ'pi:t 'sevrəl taɪmɪz)] пры ажыццяўленні запісаў у галоўнай кнізе [by the realization of entries in the General Ledger (baɪ ðə ,rɪəlaɪ'zeɪʃən ɔv 'entrɪz ɪn ðə 'dʒenərəl 'ledʒə)];

4) роўнасць сумы дэбетовых сальда суме крэдытавых сальда ўсіх сінтэтычных рахункаў на канец справаздачнага перыяду [sum equality of debit rests to the sum of credit rests all synthetic accounting at the end of reporting period (sɒm i:'kwoliti ɔv 'deɪt rests tə ðə sɒm ɔv 'kredit rests ɔ:l sɪn'θetɪk ə'kaʊntɪŋ ət ðə end ɔv rɪ'pɔ:ʃɪŋ 'pɪəriəd)] ўказвае на [points at (pɔɪnt ət)] беспамылковасць правядзення ўліковых работ [faultlessness of accounting works taking (fɔ:ltlesnes ə'kaʊntɪŋ wə:ks 'teɪkɪŋ)] па фактах гаспадарчага жыцця [by the facts of business practice (baɪ ðə fæktɪs ɔv 'bɪznɪs 'præktɪs)], зарэгістраваных у храналагічным журнале [registered in the chronological journal ('redʒɪstərd ɪn ðə ,krɒnə'lɒdʒɪkəl dʒə:nl)].

Заканчваецца ўліковая працэдура [accounting procedure (ə'kaʊntɪŋ prə'si:dʒə)] распрацоўкай балансу актываў, абавязацельстваў і капіталу [balance of assets, liabilities and capital ('bæləns ɔv æsets, ,laɪə'bɪlɪtɪz ænd 'kæpɪtɪl)], які ў айчынай тэрміналогіі атрымаў назву бухгалтарскага балансу [book-keeping balance (buk 'ki:pɪŋ 'bæləns)], і іншых формаў справаздачнасці. Для гэтай мэты інфармацыя абаротна-сальдавай ведамасці [information of footing-rest roll (,ɪnfə'meɪʃn ɔv 'futiŋ-rest 'reul)] і іншых уліковых рэгістраў [counting registers ('kaʊntɪŋ 'redʒɪstəs)] трансфармуецца ў паказчыкі фінансавай справаздачнасці [financial reporting (faɪ'nænʃəl rɪ'pɔ:ʃɪŋ)] або статыстычнай справаздачнасці [statistical reporting (stə'tɪskəl rɪ'pɔ:ʃɪŋ)] ў адпаведнасці з вызначанымі агульнадзяржаўнымі падыходамі. Трансфармацыя [transformation (,trænsfə'meɪʃən)] ажыццяўляецца або шляхам аграгавання паказчыкаў некалькіх рахункаў у адзін паказчык [showings of several accounts aggregation in one showing (ʃəʊɪŋz ɔv 'sevrəl ə'kaʊnts ,ægri'geɪʃən ɪn wʌn ʃəʊɪŋ)], або, наадварот, дэталізацыі паказчыка аднаго рахунку на некалькі паказчыкаў

[showing of one account detailing in several showings (ʃəʊɪŋ əv wʌn ə'kaunt 'di:teɪlɪŋ in ðə 'sevrəl ʃəʊɪŋs)].

Прыняцце кіраўніцкіх рашэнняў [management decisions ('mæniʃmənt di'si:zns)] ляжыць за межамі працэдуры рахункаводства [accounting procedure (ə'kauntiŋ prə'si:ʃə)], аднак магчымасць іх выпрацоўкі і эфектыўнасць у значнай меры залежаць ад правамернасці гэтай працэдуры. Уліковыя працэдуры [accounting procedures (ə'kauntiŋ prə'si:ʃiz)] прызначаны першым чынам для апісання гаспадарчых працэсаў [description of business processes (dis'kripʃən əv 'biznis 'prəusesiz)] з мэтай кіравання імі. Бухгалтар [accountant (ə'kauntənt)] падпарадкоўвае ўліковыя працэдуры [accounting procedures (ə'kauntiŋ prə'si:ʃiz)] тым мэтам, якія ставяць перад сабой уласнікі арганізацыі [owners of entity ('əʊnəs əv 'entiti)] і менеджэры больш высокага ўзроўню [managers of more high level ('mæniʃəz əv mɔ: hai lev)].

Ажыццяўляецца гэта падпарадкаванне з дапамогай уліковай палітыкі [accounting policy (ə'kauntiŋ 'pəlisi)], якую распрацоўвае галоўны бухгалтар [general accountant ('ʤenərəl ə'kauntənt)], а зацвярджае кіраўнік арганізацыі [leader of entity ('li:də əv 'entiti)] сваім загадам. Паколькі заканадаўства [legislation ('leʤisleɪʃən)] дазваляе пры распрацоўцы ўліковай палітыкі [working out of accounting policy ('wə:kiŋ aut əv ə'kauntiŋ 'pəlisi)] выбіраць з некалькіх дазволеных метадык вядзення ўліку [methods of accounting book-keeping ('məθəds əv ə'kauntiŋ 'buk,ki:piŋ)] найбольш прымальную для арганізацыі, уліковая палітыка [accounting policy (ə'kauntiŋ 'pəlisi)] з'яўляецца сувязным звяном паміж прыняццем кіраўніцкіх рашэнняў [adoption of management decisions (ə'dɒpʃən əv 'mæniʃmənt di'si:zns)] і уліковай працэдурай [accounting procedure (ə'kauntiŋ prə'si:ʃə)]. Па гэтай прычыне ўліковая палітыка арганізацыі павінна адпавядаць заканадаўству Рэспублікі Беларусь, аднак улічваць патрэбы інфармацыйнага забеспячэння для прыняцця аптымальных кіраўніцкіх рашэнняў.

Праграма тэарэтычнага курса рахунказнаўства [theoretical course of accountknowledge (θiə'retikəl kɔ:s əv ə'kaunt'nəliʃ)] прадугледжвае вывучэнне мемарыяльна-ардарнай, журнальна-ардарнай і спрошчанай формаў рахункаводства [memorial-order, journal-order, and simplification forms of accounting (mi'mɔ:riəl-'ɔ:də, 'ʤə:nəl-'ɔ:də, ænd ,simplifi'keɪʃən fɔ:ms əv ə'kauntiŋ)]. Аднак у большасці арганізацый рахункаводства вядзецца на аснове розных мадыфікацый машынаарыентаванай формы рахункаводства [machine-orientation form of accounting (mə'ʃi:n-'ɔ:rien'teɪʃən fɔ:ms əv ə'kauntiŋ)].

Рэгістрацыя фактаў гаспадарчага жыцця [journalizing of economic practice facts (ˌdʒə:nəˈlaɪzɪŋ əv i:kəˈnɒmɪkəl ˈpræktɪs fæktɪs)] і іх групуванне [grouping (ˈgru:pɪŋ)] ў адпаведнасці з прынятымі адзнакамі аналітычнага ўліку [analytic accounting (ˈænəˈlɪtɪk əˈkaʊntɪŋ)] ва ўмовах выкарыстання машынаарыентаваных формаў рахункаводства [use of machine-orientation form of accounting (ju:s əv məˈʃɪ:n-ˈɔrɪənˈteɪʃən fɔ:ms əv əˈkaʊntɪŋ)] ажыццяўляецца наступным чынам. Факты гаспадарчага жыцця [facts of business practice (fæktɪs əv ˈbɪznɪs ˈpræktɪs)] могуць уводзіцца ў інфармацыйную сістэму аўтаматызаванага ўліку [information system of automation accounting (ˌɪnfəˈmeɪʃən ˈsɪstɪm əv ˌɔ:təˈmeɪʃən əˈkaʊntɪŋ)] ўручную [by hand (baɪ hænd)], на аснове выкарыстання механізма тыпавых аперацый [model transactions (mɒdl trænˈzækʃəns)] або з першасных уліковых дакументаў [source accounting documents (sɔ:s əˈkaʊntɪŋ ˈdɒkjumənts)].

4. Электронны дакументаабарот і аўтаматызаваная сістэма рахункаводства

4. The electronic document circulation and the automatic system of accounting

(fə: ðə ilek'trɒnik 'dɒkjument 'sɛkjuleɪʃən
ænd ðə ɔ:tə'meɪʃən 'sɪstɪm ɒv ə'kaʊntɪŋ)

4.1. Мадыфікацыя першаснай фіксацыі гаспадарчых аперацый і падзей ва ўмовах лічбавай эканомікі

4.1. The modification of source fixation of business transactions and events under conditions of digital economics

(fə:-wʌn. ðə ,mɒdɪfɪ'keɪʃən ɒv sɔ:s fik'seɪʃən ɒv 'bɪznɪs træn'zækʃəns ænd
ɪ'vents 'ʌndə kən'dɪʃəns ɒv 'dɪdʒɪtl 'i:kə'nɒmɪks)

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ,tə:mi'nɒlədʒi)]

абарот электронных грошай — turnover of electronic money ('tən'əʊvə ɒv
ilek'trɒnik 'mʌni)

агульная частка электроннага дакумента — general part of electronic
document ('dʒenərəl pɑ:t ɒv ilek'trɒnik 'dɒkjument)

адзін першасны ўліковы дакумент — one source accounting document (wʌn
sɔ:s ə'kaʊntɪŋ 'dɒkjumənt)

адзінасобна складзены першасны ўліковы дакумент — individually drawn
up source accounting document (,ɪndɪ'vɪdʒuəli drɔ:n ʌp sɔ:s ə'kaʊntɪŋ 'dɒkjumənt)

аднародныя гаспадарчыя аперацыі — similar business transactions ('sɪmɪlə
'bɪznɪs træn'zækʃəns)

асаблівая частка электроннага дакумента — peculiar part of electronic
document (pi'kju:ljə pɑ:t ɒv ilek'trɒnik 'dɒkjument)

безупынны паслядоўны ланцужок блокаў інфармацыі аб выкананых
операцыях — continuous consecutive chain information blocks about the executed
transactions (kən'tɪnjuəs kən'sekjutɪv ʃeɪn ,ɪnfə'meɪʃn blɒks ə'baut ðə ,eksɪ'kju:tɪd
træn'zækʃəns)

выкарыстанне крыптавалют — use of cryptocurrencies (ju:s əv ,kriptə'klɹənsiz)

гаспадарчыя аперацыі рэзідэнтаў Парку высокіх тэхналогій — Park of high technology residents business transactions (Pɑ:k əv hai tek'nɒlədʒi 'rezidənts 'biznis træn'zækʃns)

даведка-разлік — reference-computation ('refərəns-,kəmpju:'teɪʃn)

запіс у рэестры блокаў транзакцый /блокчэйн/ — entry in the roll of transactions blocks /blockchain/ (entri in ðə rəʊl əv træn'zækʃən blɒks /'blɒk'ʃeɪn/)

істотнае спрашчэнне патрабаванняў да складання першасных дакументаў — material simplification of demands for the preparation of source documents (mə'tiəriəl ,simpli'fikeɪʃən əv di'mɑ:nds fə ðə ,prepə'reɪʃən əv sɔ:s 'dɒkjumənts)

негатыўныя наступствы выкарыстання крыптавалют — negative after-effects of cryptocurrency use (negətiv 'aftə-ɪ'fekt əv ,kriptə'klɹənsi ju:s)

нерэзідэнт Рэспублікі Беларусь [Republic of Belarus non-resident (Ri'pʌblɪk əv ,Bjelʌ'rus 'nɒn'rezidənt)

Парк высокіх тэхналогій — Park of high technology (Pɑ:k əv hai tek'nɒlədʒi)

развіццё лічбавай эканомікі — development of digital economics (di'veləpmənt əv 'diʃɪtl 'i:kə'nɒmiks)

разуменне электроннага дакумента — understanding of electronic document (,ʌndə'stændɪŋ əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)

распрацоўка праграмнага забеспячэння — development of computer software (di'veləpmənt əv kəm'pjʊ:tə 'sɒft'weə)

рахункаводчая даведка — accounting reference (ə'kauntɪŋ 'refərəns)

рэзідэнт Парку высокіх тэхналогій — Park of high technology resident (Pɑ:k əv hai tek'nɒlədʒi 'rezidənt)

спецыяльны прававы рэжым — special lawful regime ('speʃəl lɔ:ful rei'zɪm)

стварэнне крыптавалют [making of cryptocurrencies ('meɪkɪŋ əv ,kriptə'klɹənsiz)

уладальнік лічбавага знаку (токена) — owner of digital token ('əʊnə əv 'diʃɪtl 'təʊkən)

частка электроннага дакумента — part of electronic document (pɑ:t əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)

электронная эканоміка — electronic economics (ilek'trɒnik 'i:kə'nɒmiks)

электронны дакумент — electronic document (ilek'trɒnik 'dɒkjument)

Зыходным спосабам пазнання рахунказнаўства [starting mode of accountknowledge cognition ('stɑ:tɪŋ məʊd ɒv ə'kaʊnt'nɒlɪdʒ kɒg'nɪʃən)] з'яўляецца рэгістрацыя фактаў гаспадарчага жыцця [journalizing of economic practice facts (,dʒə:nə'laɪzɪŋ ɒv i:kə'nɒmɪkəl 'præktɪs fæktɪs)], для ажыццяўлення якой выкарыстоўваецца дакументацыя [documentation (,dɒkjumən'teɪʃn)].

Такім чынам, мадыфікацыя першаснай рэгістрацыі фактаў гаспадарчага жыцця [modification of source fixation of business transactions and events (,mɒdɪfɪ'keɪʃən ɒv sɔ:s fɪk'seɪʃən ɒv 'bɪznɪs træn'zækʃəns ænd i'vents)] ў значнай ступені вызначана развіццём лічбавай эканомікі [development of digital economics (dɪ'veləpmənt ɒv 'dɪdʒɪtl 'i:kə'nɒmɪks)]. Імпульс для развіцця лічбавай эканомікі [impulse for the development of digital economics ('ɪmpʌls fə ðə dɪ'veləpmənt ɒv 'dɪdʒɪtl 'i:kə'nɒmɪks)] даў Дэкрэт Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 12 «Аб парку высокіх тэхналогій» ад 22 верасня 2005 г. [Belarus Republic President Decree № 12 of 22.09.2005 “About the Park of high technology” (Bjelʌ'rus Ri'pʌblik 'Prezɪdənt Dɪ'kri: 'nʌmbə twelv ɒv 'twenti-tu: sɜp'tembə 'twenti-faɪv “Ə'baut pə Pɑ:k ɒv haɪ tek'nɒlədʒɪ”)]. Пад лічбавай эканомікай [digital economics ('dɪdʒɪtl 'i:kə'nɒmɪks)] /другая назва электронная эканоміка [electronic economics (ɪlek'trɒnɪk 'i:kə'nɒmɪks)]/ разумеецца эканамічная дзейнасць [economic activity ('ɪkə'nɒmɪk æk'tɪvɪtɪ)], заснаваная на лічбавых тэхналогіях [digital technology ('dɪdʒɪtl tek'nɒlədʒɪ)], якая звязана з электронным бізнесам і электроннай камерцыяй [electronic business and electronic commerce (ɪlek'trɒnɪk 'bɪznɪs ænd ɪlek'trɒnɪk 'kɒmə:s)], а таксама з электроннымі таварамі і паслугамі [electronic merchandise and services (ɪlek'trɒnɪk 'mɜ:tʃəndaɪz ænd 'sɜ:vɪsɪz)]. У Рэспубліцы Беларусь [in the Republic of Belarus (ɪn ðə Ri'pʌblik ɒv ,Bjelʌ'rus)] развіццё лічбавай эканомікі [development of digital economics (dɪ'veləpmənt ɒv 'dɪdʒɪtl 'i:kə'nɒmɪks)] шчыльна звязана з Паркам высокіх тэхналогій [Park of high technology (Pɑ:k ɒv haɪ tek'nɒlədʒɪ)], які створаны для распрацоўкі праграмнага забеспячэння [development of computer software (dɪ'veləpmənt ɒv kəm'pjʊ:tə 'sɒft'weə)], інфармацыйна-камунікацыйных, іншых новых і высокіх тэхналогій [information-communication, other new and high technology (,ɪnfə'meɪʃən-kə,mju:nɪ'keɪʃən, 'ʌðə nju: ænd haɪ tek'nɒlədʒɪ)], накіраваных на павышэнне канкурэнтаздольнасці нацыянальнай эканомікі [competitiveness rise of national economics (,kəm'petɪʃənɪs raɪz ɒv 'næʃənəl ,ɪkə'nɒmɪks)]. Парк высокіх тэхналогій [Park of high technology (Pɑ:k ɒv haɪ tek'nɒlədʒɪ)] знаходзіцца ў г. Мінску, з'яўляецца часткай тэрыторыі Рэспублікі Беларусь плошчай 55,8 га са спецыяльным прававым рэжымам [special lawful regime ('speʃəl lɔ:ful reɪ'zɪm)]

тэрмінам дзеяння да 1 студзеня 2049 г. Аднак ён не з'яўляецца свабоднай, спецыяльнай або асаблівай эканамічнай зонай [free, special or peculiar economic zone (fri:, 'speʃəl ə: pi'kju:ljə 'ikə'nəmik zəʊn)].

Зацверджанае Дэкрэтам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 8 ад 21.12.2017 г. «Аб развіцці лічбавай эканомікі» [Belarus Republic President Decree № 8 of 21.12.2017 “About development of digital economics” (Bjel'rus Ri'pbl'lik 'Prezidənt Di'kri: 'nʌmbə eit əv 'twenti-wʌn di'simbə 'twenti 'sevn'ti:n “Ə'baut di'veləpmənt əv 'didʒitl 'i:kə'nəmiks”)] палажэнне аб Парку высокіх тэхналогій» прадугледжвае істотнае спрашчэнне патрабаванняў да складання першасных дакументаў [material simplification of demands for the preparation of source documents (mə'tiəriəl ,simplifikeiʃən əv di'mɑ:nds fə ðə ,prepə'reiʃən əv sɔ:s 'dɔkjumənts)]. Гэтыя спрашчэнні тычуцца галоўным чынам рэзідэнтаў Парку высокіх тэхналогій [Park of high technology residents (Pɑ:k əv hai tek'nɒlədʒi 'rezidənts)] у дачыненні да іх адносін з замежнымі контрагентамі [relations with the foreign contractors (ri'leiʃəns wið ðə 'fɔrin kən'træktəs)]. Заканадаўства Рэспублікі Беларусь [Republic of Belarus legislation (Ri'pbl'lik əv ,Bjel'rus 'ledʒisleiʃən)] абавязвае складаць першасныя ўліковыя дакументы [to draw up the source accounting documents (tə drɔ: ʌp ðə sɔ:s ə'kauntiŋ 'dɔkjumənts)] на рускай або беларускай мовах пры ажыццяўленні гаспадарчай аперацыі [business transaction realization ('biznis træn'zækʃən ,riəlai'zeiʃən)] або непасрэдна пасля яе ажыццяўлення. Дакументы [documents ('dɔkjumənts)] ў большасці выпадкаў складаюцца на папярковых або электронных носьбітах інфармацыі [paper or electronic bearers of information ('peipə ə: ilek'trɒnik 'bɛərəs əv ,infə'meiʃn)] з арыгінальнымі або электроннымі подпісамі [original or electronic signatures (ə'ridʒənəl ə: ilek'trɒnik 'signitʃəs)] прадстаўнікоў двух бакоў. Такі падыход не заўсёды адпавядае міжнароднай практыцы рэгулявання дзелавых адносін [adjustment international practice of business relations (ə'dʒʌstmənt ,intə'næʃənl 'præktis əv 'biznis ri'leiʃəns)]. Па прычыне тэрытарыяльнай аддаленасці контрагентаў [territorial remoteness of contractors ('teri'tɔ:riəl ri'məutines əv kən'træktəs)] такі парадак ускладняе экспарт работ і паслуг [export of work and services (eks'pɔt əv wə:k ænd 'sə:visiz)], а таксама правоў на вынікі інтэлектуальнай дзейнасці [rights on the results of intellectual activity (raits ɒn ðə ri'zʌlts əv ,inti'lektjuəl æk'tiviti)]. Негатыўны наступствы [negative after-effects (negə'tiv 'ɔftə-ɪ'fekts)] ўзнікаюць і па прычыне практыкі даналічэння кантрольнымі органамі падаткаў і збораў [finish accruing with the control agency of taxes and dues ('finiʃ ə'kru: æliŋ wið ðə kən'trəʊl 'eiʃənsi əv tæksiz ænd

dju:iz)] пры ўстанаўленні імі фармальных парушэнняў парадку афармлення суб'ектамі гаспадарання першасных уліковых дакументаў [formal violations of legalization treatment with the business entity of source documents ('fɔ:məl ,vaɪəleɪʃən əv 'li:gəlaɪzeɪʃn 'tri:tment wɪð ðə 'biznis 'entɪtɪ əv sɔ:s 'dɔkjumənts)]

Палажэнне аб Парку высокіх тэхналогій [regulation on Park of high technology (,regju'leɪʃən Pɑ:k əv haɪ tek'nɒlədʒi)] (п. 20 ч.1) вызначае, што патрабаванні, якія прад'яўляюцца заканадаўствам да формы, зместу і парадку афармлення першасных уліковых дакументаў [demands which are being laid claim with legislation for the form, content and sequence of source documents legalization (dɪ'mɑ:nds wɪtʃ ɑ: bi:ɪŋ leɪd kleɪm wɪð 'ledʒɪsleɪʃən fə ðə fɔ:m, 'kɒntənt ænd 'si:kwənts əv sɔ:s 'dɔkjumənts 'li:gəlaɪzeɪʃn)], не распаўсюджваюцца на гаспадарчыя аперацыі рэзідэнтаў Парку высокіх тэхналогій [Park of high technology residents business transactions (Pɑ:k əv haɪ tek'nɒlədʒɪ 'rezɪdənts 'biznis træn'zækʃns)], якія ажыццяўляюцца імі з нерэзідэнтамі Рэспублікі Беларусь [Republic of Belarus non-residents (Rɪ'pʌblɪk əv ,bjelʌ'rus 'nɒn'rezɪdənts)]. Пры ажыццяўленні такіх аперацый рэзідэнты Парку высокіх тэхналогій [Park of high technology residents (Pɑ:k əv haɪ tek'nɒlədʒɪ 'rezɪdənts)] маюць права:

1) адзінасобна складаць першасны ўліковы дакумент, на падставе якога гаспадарчая аперацыя адлюстроўваецца ў рахункаводстве [source accounting document to draw up individually on the grounds which a business transaction is being reflected in the accounting (sɔ:s ə'kauntɪŋ 'dɔkjumənt tə drɔ: ʌp ,ɪndɪ'vɪdʒuəli ən ðə grounds wɪtʃ ə 'biznis træn'zækʃn ɪz 'bi:ɪŋ rɪ'flektɪd ɪn ðə ə'kauntɪŋ)];

2) афармляць дзве і больш аднародныя гаспадарчыя аперацыі, здзейсненыя ў адзін календарны месяц, адным уліковым дакументам, які можа быць складзены адзінасобна [two and more similar business transactions which were fulfilled in the one calendar month to draw up one accounting document which might be legalized individually (tu: ænd mɔ: 'sɪmɪlə 'biznis træn'zækʃns wɪtʃ weə fʊlflɪd ɪn ðə wʌn 'kælɪndə mʌnθ tə drɔ: ʌp wʌn ə'kauntɪŋ 'dɔkjumənt wɪtʃ maɪt bi 'lɪgelaɪzd ,ɪndɪ'vɪdʒuəli)];

3) выкарыстоўваць дакумент, які зыходзіць ад нерэзідэнта і складзены на замежнай мове, ў якасці першаснага ўліковага дакумента [the document which issued from a non-resident and drawn up in a foreign language to use in the character of source accounting document (ðə 'dɔkjumənt wɪtʃ 'ɪsjʊd frəm ə 'nɒn'rezɪdənt ænd drɔ:n ʌp ɪn ə 'fɔrɪn 'læŋɡwɪdʒ tə ju:s ɪn ðə 'kærɪktə əv sɔ:s ə'kauntɪŋ 'dɔkjumənt)].

Адзінасобна складзены першасны ўліковы дакумент [individually drawn up source accounting document (,ɪndɪ'vɪdʒuəli drɔ:n ʌp sɔ:s ə'kauntɪŋ 'dɔkjumənt)] названы рахункаводчай даведкай або даведкай-разлікам [accounting reference

or reference-computation (ə'kauntɪŋ 'refərəns ə: 'refərəns-,kəmpju:'teɪʃn)]. Ён павінен змяшчаць сваё найменне [name (neɪm)], а таксама:

а) дату складання [date of preparation (deɪt əv ,prepə'reɪʃən)];

б) найменне арганізацыі або прозвішча і ініцыялы індывідуальнага прадпрымальніка, якія з'яўляюцца ўдзельнікамі гаспадарчай аперацыі [name of entity or surname and initials of individual employer which are being presented with the participants of business transaction (neɪm əv 'entɪtɪ ə: 'sə:neɪm ænd i'nɪʃəls əv ,ɪndɪ'vɪdʒuəl ɪm'plɔɪə wɪθ ə: bɪ:ɪŋ prɪ'zentɪd wɪð ðə pɑ:'tɪsɪpənts əv 'bɪznɪs træn'zækʃn)];

в) падставу ажыццяўлення і змест гаспадарчай аперацыі [realization grounds and content of business transaction (,rɪəlai'zeɪʃən grounds ænd 'kɒntənt əv 'bɪznɪs træn'zækʃn)];

г) агульную ацэнку гаспадарчай аперацыі ў натуральных і грашовых вымерніках [total valuation of the business transaction in the physical and money measurements ('təʊtəl ,vælju'eɪʃən əv ðə 'bɪznɪs træn'zækʃn ɪn ðə 'fɪzɪkəl ænd 'mʌni 'meʒəmənts)];

д) пасадку асобы, якая адказная за ажыццяўленне гаспадарчай аперацыі або правільнасць яе афармлення з боку рэзідэнта Парку высокіх тэхналогій, яе прозвішча, ініцыялы і подпіс [appointment of person responsible for the realization of business transaction or the correctness of its legalization for the part of high technology Park resident (ə'pɔɪnmənt əv pə:sn rɪs'pɒnsəbəl fə ðə ,rɪəlai'zeɪʃən əv 'bɪznɪs træn'zækʃn ə: ðə kə'rektnəs əv ɪts 'li:gəlaɪzeɪʃn fə ðə pɑ:t əv haɪ tek'nɒlədʒi Pɑ:k 'rezɪdənt)].

Такі падыход вырашае праблему работы з інтэрнэт-пляцоўкамі [internet-grounds ('ɪntənət-graʊnds)], так як атрымаць ад іх подпіс на першасным ўліковым дакуменце [signature on the source accounting document (sɪɡnɪfə ən ðə sɔ:s ə'kauntɪŋ 'dɒkjumənt)] практычна немагчыма. Пры афармленні двух і больш аднародных гаспадарчых аперацый [similar business transactions ('sɪmɪlə 'bɪznɪs træn'zækʃns)] адным першасным уліковым дакументам [one source accounting document (wʌn sɔ:s ə'kauntɪŋ 'dɒkjumənt)] ён павінен быць складзены не пазней 20-га дня месяца, які наступae за месяцам ажыццяўлення гаспадарчых аперацый [beyond the month of realization of business transactions (bɪ'jɒnd ðə mʌnθ əv ,rɪəlai'zeɪʃən əv 'bɪznɪs træn'zækʃns)] з указаннем даты іх ажыццяўлення. Указаная норма распаўсюджваецца толькі на першасныя ўліковыя дакументы [source accounting documents (sɔ:s ə'kauntɪŋ 'dɒkjumənts)], складзеныя адзінасобна, інакш кажучы на рахункаводчыя даведкі і даведкі разлікі [accounting reference and reference-computation (ə'kauntɪŋ 'refərəns ænd 'refərəns-,kəmpju:'teɪʃn)].

Права выкарыстоўваць першасны ўліковы дакумент [source accounting document (sɔ:s ə'kauntɪŋ 'dɒkjumənt)], які зыходзіць ад нерэзідэнта [non-resident ('nɒn'rezɪdənt)] і складзены на замежнай мове [drawn up in a foreign language (drɔ:n ʌp ɪn ə 'fɔrɪn 'læŋgwɪʃ)] ў большасці выпадкаў адносіцца да інвойсаў і сертыфікатаў, якія выстаўляюць замежныя контрагенты [foreign contractors ('fɔrɪn kən'træktəs)]. Гэта тычыцца перш-наперш замежных анлайн-пляцовак [foreign on-line grounds ('fɔrɪn ɒn-'laɪn grounds)]. Для адлюстравання гаспадарчай аперацый [reflection of business transactions (rɪ'flekʃən ɒv 'biznis trænzækʃns)] на аснове такога дакумента рэзідэнт Парку высокіх тэхналогій [resident of high technology Park ('rezɪdənt ɒv haɪ tek'nɒlədʒi Pa:k)] павінен прыкласці да яго завераны ім пераклад на беларускую або рускую мову па кожнай гаспадарчай аперацыі [every business transactions ('evri 'biznis trænzækʃns)].

4.2. Электронныя дакументы і электронны лічбавы подпіс

4.2. The electronic documents and electronic digital signature

(fɔ:-tu:.. Də ɪlek'trɒnɪk 'dɒkjumənts ænd ɪlek'trɒnɪk 'dɪdʒɪtl sɪɡnɪʃə)

Ключавая тэрміналогія [key terminology

(ki: ,tə:'mɪ'nɒlədʒi)]

адкрыты ключ праверкі электроннага лічбавага подпісу — open key of electronic digital signature verification ('əʊpən ki: ɒv ɪlek'trɒnɪk 'dɪdʒɪtl sɪɡnɪʃə 'verɪfɪ'keɪʃən)

асабісты ключ электроннага лічбавага подпісу — personal key of electronic digital signature (pə:snəl ki: ɒv ɪlek'trɒnɪk 'dɪdʒɪtl sɪɡnɪʃə)

атрымання электроннага лічбавага подпісу — receipt of electronic digital signature (rɪ'si:t ɒv ɪlek'trɒnɪk 'dɪdʒɪtl sɪɡnɪʃə)

выкарыстанне мабільнага электроннага лічбавага подпісу — use of mobile electronic digital signature (ju:s ɒv 'məʊbaɪl ɪlek'trɒnɪk 'dɪdʒɪtl sɪɡnɪʃə)

выкарыстанне электроннага лічбавага подпісу — use of electronic digital signature (ju:s ɒv ɪlek'trɒnɪk 'dɪdʒɪtl sɪɡnɪʃə)

Дзяржаўная сістэма кіравання адкрытымі ключамі праверкі электроннага лічбавага подпісу — Government system management of open keys electronic digital signature verification (Gʌvnmənt 'sɪstɪm 'mænɪdʒmənt ɒv 'əʊpən ki:s ɪlek'trɒnɪk 'dɪdʒɪtl sɪɡnɪʃə 'verɪfɪ'keɪʃən ɒv ,Bʲelʲɐ'rus Rɪ'pʌblɪk)

дэлегаванне паўнамоцтваў на падпісанне асобных электронных дакументаў — delegating of proxies for the signing of separate electronic documents ('deligeitiŋ əv 'prɒksɪz fə ðə saɪnɪŋ əv 'sepɪtɪl ɪlek'trɒnɪk 'dɒkjʊmənts)

інфармацыя, якую змяшчае адкрыты ключ праверкі электроннага лічбавага подпісу — information which contains the open key of electronic digital signature verification (,ɪnfə'meɪʃn wɪʃ kən'teɪns ðə 'əʊpən ki: əv ɪlek'trɒnɪk 'dɪʃɪtl sɪɡnɪʃə 'verɪfɪ'keɪʃən)

ключавая пара — key pair (ki: pɛə)

копія электроннага дакумента — copy of electronic document ('kɒpi əv ɪlek'trɒnɪk 'dɒkjʊmənt)

мабільны электронны лічбавы подпіс — mobile electronic digital signature ('məʊbaɪl ɪlek'trɒnɪk 'dɪʃɪtl sɪɡnɪʃə)

наступствы для арганізацыі выкарыстання электроннага лічбавага подпісу неўпаўнаважанай асобай — after-effects for the entity of electronic digital signature use with the unauthorized person ('aftə-i'fɛkts fə ðə 'entɪtɪ əv ɪlek'trɒnɪk 'dɪʃɪtl sɪɡnɪʃə ju:s wɪð ðə ʌn'ɔ:θəraɪzd pɛ:sn)

Нацыянальны цэнтр электронных паслуг — National center of electronic services ('næʃənəl 'sentə əv ɪlek'trɒnɪk 'sə:vɪsɪz)

неўпаўнаважаная асоба — unauthorized person (ʌn'ɔ:θəraɪzd pɛ:sn)

падпісанне электронных дакументаў — signing of electronic documents (saɪnɪŋ əv 'sepɪtɪl ɪlek'trɒnɪk 'dɒkjʊmənts)

паўнамоцтвы на падпісанне асобных электронных дакументаў — proxies for the signing of separate electronic documents ('prɒksɪz fə ðə saɪnɪŋ əv 'sepɪtɪl ɪlek'trɒnɪk 'dɒkjʊmənts)

працэдура атрымання электроннага лічбавага подпісу — receipt procedure of electronic digital signature (rɪ'si:t prə'si:ʃə əv ɪlek'trɒnɪk 'dɪʃɪtl sɪɡnɪʃə)

працэдура выдачы электронных лічбавых подпісаў — issue procedure of electronic digital signature ('ɪʃu prə'si:ʃə əv ɪlek'trɒnɪk 'dɪʃɪtl sɪɡnɪʃə)

прызначэнне адкрытага ключа праверкі электроннага лічбавага подпісу — destination of electronic digital signature open key verification (,destɪ'neɪʃən əv ɪlek'trɒnɪk 'dɪʃɪtl sɪɡnɪʃə 'əʊpən ki: 'verɪfɪ'keɪʃən)

рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства — republic unitary enterprise (rɪ'pʌblɪkən 'jʊnɪteɪrɪ 'entəpraɪz)

Рэспубліканскі засведчвальны цэнтр Дзяржаўнай сістэмы кіравання адкрытымі ключамі праверкі электроннага лічбавага подпісу Рэспублікі Беларусь — Republic attesting center of Government system management of open keys electronic digital signature verification of Belarus Republic (Rɪ'pʌblɪk ə'testɪŋ

'sentə əv' Glavnment 'sistim 'mæniɔgmənt əv 'əupən ki:s ilek'trɒnik 'diɔitl signiʃə
'verifi'keiʃən əv ,Bjel'rus Ri'pʌblik)

сертифікаваны сродак электроннага лічбавага подпісу — certificate
means of electronic digital signature (sə'tifikit mi:ns əv ilek'trɒnik 'diɔitl signiʃə)

сродак электроннага лічбавага подпісу — means of electronic digital
signature (mi:ns əv ilek'trɒnik 'diɔitl signiʃə)

штамп часу — stamp of time (stæmp əv taim)

электронны лічбавы подпіс — electronic digital signature (ilek'trɒnik 'diɔitl
signiʃə)

юрыдычная моц электроннага дакумента — juridical virtue of electronic
document (dʒuə'ridikəl 'və:tju: ilek'trɒnik 'dɔkjument)

У сучасных умовах шырокае распаўсюджванне атрымлівае спосаб першаснай рэгістрацыі фактаў гаспадарчага жыцця [economic practice facts technique of source fixation (i:kə'nɒmikəl 'præktis fæktz tek'ni:k əv sɔ:s fik'seɪʃən)] з выкарыстаннем электронных дакументаў [electronic documents (ilek'trɒnik 'dɔkjuments)], які, аднак, не змяняе сутнасці дакументацыі як элемента метаду рахунказнаўства [documentation as method element of accountknowledge (dɔkjumen'teɪʃn æz meθəd 'elimənt əv ə'kaunt'nɒliʃ)]. І тым не менш, развіццё лічбавай эканомікі [development of digital economics (di'veləpmənt əv 'diɔitl 'i:kə'nɒmiks)] ўносіць пэўныя карэктывы ў такі элемент працэдуры рахункаводства [element of accounting procedure (elimənt əv ə'kauntiŋ prə'si:ʃə)], якім з'яўляецца першасная фіксацыя гаспадарчых аперацый і падзей [source fixation of business transactions and events (sɔ:s fik'seɪʃən əv 'biznis træn'zækʃəns ænd i'vents)].

Адрозніваюць электронны вобраз дакумента і электронны дакумент [electronic appearance of document and electronic document (ilek'trɒnik ə'piərəns əv 'dɔkjument ænd ilek'trɒnik 'dɔkjument)]. Электронны вобраз дакумента [electronic appearance of document (ilek'trɒnik ə'piərəns əv 'dɔkjument)] — гэта копія дакумента, вырабленага раней на папяровым носьбіце інфармацыі [paper bearer of information ('peɪə 'beərə ,infə'meɪʃn)] і пераведзеная ў электронную форму з дапамогай сродкаў сканіравання, якая заверана электронным лічбавым подпісам [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'diɔitl signiʃə)] у вызначаным заканадаўствам парадку. Электронны дакумент [electronic document (ilek'trɒnik 'dɔkjument)] — гэта дакумент у электронным выглядзе з вызначанымі заканадаўствам рэквізітамі, якія дазваляюць устанавіць яго цэласнасць і аўтэнтычнасць, што пацвярджаецца сертыфікаванымі сродкамі

електроннага лічбавага подпісу [certificate means of electronic digital signature (sə'tifikit mi:ns əv ilek'trɒnik 'diʤɪtl signɪfə)].

Электронны дакумент [electronic document (ilek'trɒnik 'dɒkjument)] першапачаткова ствараецца ў электроннай форме без папярэдняга дакументавання на папярэвым носьбіце. Ён складаецца з двух неад'емных частак: агульнай і асаблівай. Агульная частка электроннага дакумента [general part of electronic document ('dʒenərəl pɑt əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)] — гэта непасрэдна сам дакумент з усімі яго рэквізітамі, за выключэннем даты дакумента, рэгістрацыйнага індэкса, рэзалюцыі, адзнакі аб паступленні і іншых рэквізітаў, якія фарміруюцца пасля падпісання дакумента электронным лічбавым подпісам [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'diʤɪtl signɪfə)]. Асаблівая частка электроннага дакумента [special part of electronic document ('speʃəl pɑt əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)] — гэта электронны лічбавы подпіс асоб [electronic digital signature of persons (ilek'trɒnik 'diʤɪtl signɪfə əv pə:sns)], якія ажыццявілі ўзгадненне, падпісанне і зацвярджэнне электроннага дакумента, а таксама рэквізіты, якія фарміруюцца пасля падпісання (дата дакумента, рэгістрацыйны індэкс і іншае).

Электронныя дакументы [electronic documents (ilek'trɒnik 'dɒkjuments)] запісваюцца на носьбіты інфармацыі і перадаюцца па каналах сувязі ў выглядзе файлаў, якія могуць мець тэкставыя і графічныя фарматы. Тэкставыя фарматы электронных дакументаў [text sizes of electronic documents (tekst saizis əv ilek'trɒnik 'dɒkjuments)] выкарыстоўваюцца для дагавораў [contracts (kən'trærts)], распараджэнняў [directions (dɪ'rekʃəns)], інструкцый [instructions (ɪn'strʌkʃəns)] і іншых відаў электронных дакументаў. Графічныя фарматы электронных дакументаў [graphic sizes of electronic documents ('græfɪk saizis əv ilek'trɒnik 'dɒkjuments)] прызначаны для лічбавага запісу створанага вобразу, якімі могуць быць фатаграфіі і сканы. Скан-копіі дакументаў — гэта электронныя ўзоры [electronic models (ilek'trɒnik mɒdls)], якія атрымліваюць шляхам сканіравання. Графічныя фарматы [graphic sizes ('græfɪk saizis)] шырока выкарыстоўваюць для захоўвання нераспазнаных архіўных дакументаў, рысункаў, эскізаў і г. д.

У большасці выпадкаў фарматы электронных дакументаў [sizes of electronic documents (saizis əv ilek'trɒnik 'dɒkjuments)] выбіраюцца зыходзячы са зручнасці работы з імі. Аднак існуюць дакументы, фарматы якіх дакладна прапісаны заканадаўствам. Такія дакументы называюцца фармалізаванымі. Да іх адносяцца рахункі-фактуры [invoice ('ɪnvɔɪs)], накладныя [bill of lading (bɪl əv 'leɪdɪŋ)], акты выкананых работ [acceptance of executed works deed

(ək'septəns əv ,eksɪ'kju:tɪd wə:ks di:d)], а таксама дакументы бухгалтэрыі, аддзела кадраў і іншых структурных падраздзяленняў арганізацыі.

Электронны лічбавы подпіс [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪʃə)] — гэта паслядоўнасць сімвалаў, якая: 1) выпрацоўваецца для дадзенага электроннага дакумента [electronic document (ilek'trɒnik 'dɒkjument)] з выкарыстаннем асабістага ключа [personal key (pə:snl ki:)]; 2) правяраецца з выкарыстаннем адкрытага ключа [open key ('əʊpən ki:)]; 3) з'яўляецца рэквізітам электроннага дакумента [requisite of electronic document ('rekwɪzɪt əv ilek'trɒnik 'dɒkjumənt)]; 4) служыць для пацвярджэння яго цэласнасці ды праўдзівасці; 5) забяспечвае немагчымасць адмовы ад аўтарства.

Асаблівая частка электроннага дакумента [peculiar part of electronic document (pɪ'kju:lə pɑ:t əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)] можа ўтрымліваць штамп часу [stamp of time (stæmp əv taim)] і дадатковыя даныя, патрэбныя для праверкі электроннага лічбавага подпісу [verification of electronic digital signature ('verɪfɪ'keɪʃən əv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪʃə)] і ідэнтыфікацыі электроннага дакумента [identification of electronic document (aɪ,deɪntɪfɪ'keɪʃən əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)]. Важным складовым элементам асаблівай часткі электроннага дакумента [element of peculiar part of electronic document ('elɪmənt əv pɪ'kju:lə pɑ:t əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)] з'яўляецца метка часу [mark of time (mɑ:k əv taim)], якая ў Законе аб электронным дакуменце і электронным лічбавым подпісе атрымала назву штамп часу [stamp of time (stæmp əv taim)]. Метка часу [mark of time (mɑ:k əv taim)] — гэта дакументаваная інфармацыя, якая засведчвае сувязь кантрольнай характарыстыкі пэўнага інфармацыйнага аб'екта з канкрэтным часам і стварае тым самым доказ існавання гэтага аб'екта ў той момант часу. Зыходзячы з гэтага ў прымяненні да электроннага дакумента штамп часу [stamp of time (stæmp əv taim)] — гэта рэквізіт электроннага дакумента [requisite of electronic document ('rekwɪzɪt əv ilek'trɒnik 'dɒkjumənt)], які засведчвае дату і час яго стварэння. Дадатковыя даныя ўстанаўліваюцца тэхнічнымі нарматыўнымі актамі.

Як было адзначана вышэй, цэласнасць і аўтэнтычнасць, электроннага дакумента пацвярджаецца сертыфікаванымі сродкамі электроннага лічбавага подпісу. Сертыфікаваны сродак электроннага лічбавага подпісу [certificate means of electronic digital signature (sə'tɪfɪkɪt mi:ns əv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪʃə)] ўяўляе сабой сродак, які мае сертыфікат адпаведнасці патрабаванням тэхнічных нарматыўных прававых актаў у галіне тэхнічнага нармавання і стандартызацыі. Сродак электроннага лічбавага подпісу [means of electronic digital signature (mi:ns əv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪʃə)] — гэта праграмны, праграмна-

тэхнічны або тэхнічны сродак, з дапамогай якога рэалізуюцца адна або некалькі наступных функцый:

- 1) выпрацоўка ключавой пары [making of key pair ('meikɪŋ əv ki: pɛə)];
- 2) падпісанне электроннага дакумента [signing of electronic document (sainɪŋ əv ilek'trɒnik 'dɒkjumənt)];
- 3) праверка электроннага лічбавага подпісу [verification of electronic digital signature ('verifi'keɪʃən əv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)].

Ключавая пара [key pair (ki: pɛə)] складаецца з асабістага ключа і адпаведнага яму адкрытага ключа. Асабісты ключ электроннага лічбавага подпісу [personal key of electronic digital signature (pə:snl ki: əv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)], які яшчэ можа называцца закрыты ключ [closed key (kləʊzd ki:)] або ключ электроннага подпісу [key of electronic signature (pə:snl ki: əv ilek'trɒnik signɪfə)], — гэта набор сімвалаў, які належыць канкрэтнай асобе і выкарыстоўваецца пры выпрацоўцы электроннага лічбавага подпісу [making of electronic signature ('meikɪŋ əv ilek'trɒnik signɪfə)] або пры іншым выкарыстанні асіметрычнага алгарытму шыфравання [asymmetrical algorithm of cipherment (əsi'metrikəl 'ælgərɪðəm əv 'saɪfəmənt)]. Адкрыты ключ [open key ('əʊpən ki)], які яшчэ называецца публічны ключ [public key ('pʌblɪk ki:)] або ключ праверкі электроннага подпісу [verification key of electronic signature ('verifi'keɪʃən ki: əv ilek'trɒnik signɪfə)], — гэта паслядоўнасць сімвалаў, якая адпавядае пэўнаму асабістаму ключу, даступная для ўсіх удзельнікаў сістэмы электроннага дакументаабароту [system participants of electronic document circulation ('sɪstɪm pɑ:'tɪsɪpənts əv ilek'trɒnik 'dɒkjumənt 'sækjuleɪʃən)] і выкарыстоўваецца для праверкі электроннага лічбавага подпісу [verification of electronic digital signature ('verifi'keɪʃən əv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)].

Асіметрычны алгарытм шыфравання [asymmetrical algorithm of cipherment (əsi'metrikəl 'ælgərɪðəm əv 'saɪfəmənt)] ўяўляе сабой алгарытм крыптаграфічнага ператварэння [algorithm of cryptographic transformation ('ælgərɪðəm əv ,kriptə'græfɪk ,trænsfə'meɪʃən)] з дапамогай ключавой пары [key pair (ki: pɛə)], у якой адзін ключ дазваляе ажыццяўляць зашыфроўванне даных, а другі — расшыфроўванне. Крыптаграфічнае пераўтварэнне [cryptographic transformation (,kriptə'græfɪk ,trænsfə'meɪʃən)] — гэта ператварэнне інфармацыі, заснаванае на пэўным алгарытме, які залежыць ад падлеглага змяненню параметра (ключа). Крыптаграфічнае пераўтварэнне [cryptographic transformation (,kriptə'græfɪk ,trænsfə'meɪʃən)] павінна валодаць ўласцівасцю немагчымасці без ведання дзеючага ключа ўзнаўлення зыходнай інфармацыі па ператворанай, з працаёмкасцю меншай, чым загадзя зададзенай.

4.3. Прызначэнне электроннага лічбавага подпісу

i юрыдычная моц электроннага дакумента

4.3. The destination of destination and the juridical virtue of electronic document

**(fə:-θri:.. ðə,desti'neɪʃən əv ilek'trɒnik 'dɒkjuments ænd ðə dʒuə'ridikəl
'və:tju: əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)**

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ,tə:mi'nɒlədʒi)]

копія электроннага дакумента — copy of electronic document ('kɒpi əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)

падпісанне электронных дакументаў — signing of electronic documents (sainiŋ əv 'sepɪt ilek'trɒnik 'dɒkjuments)

сертыфікаваны сродак электроннага лічбавага подпісу — certificate means of electronic digital signature (sə'tɪfɪkɪt mi:ns əv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)

Уладальнікам асабістага ключа [owner of electronic digital signature personel key ('əʊnə əv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə pə:snl ki:)] з'яўляецца арганізацыя або фізічная асоба [entity or private person ('entɪti ə: 'praɪvɪt pə:sn)], якія ажыццявілі выпрацоўку асабістага ключа [making of personel key ('meɪkɪŋ əv pə:snl ki:)] з выкарыстаннем сертыфікаванага сродку электроннага лічбавага подпісу [certificate means of electronic digital signature (sə'tɪfɪkɪt mi:ns əv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)]. Электронны лічбавы подпіс [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)], уладальнікам асабістага ключа якога з'яўляецца фізічная асоба [private person ('praɪvɪt pə:sn)], лічыцца аналагам уласнаручнага подпісу. Электронны лічбавы подпіс [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)], уладальнікам асабістага ключа якога з'яўляецца арганізацыя [entity ('entɪti)], можа выкарыстоўвацца:

1) у якасці аналага адбітку пячаткі арганізацыі [in character of the entity seal impression (ɪn 'kæ:ɪrɪktə əv ðə 'entɪti si:l ɪm'preʃən)];

2) сумесна з электронным лічбавым подпісам, уладальнікам асабістага ключа якога з'яўляецца фізічная асоба [in common with the electronic digital signature, owner of personel key theirs is private person (ɪn kɒmən wɪð ðə ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə, 'əʊnə əv pə:snl ki: ðæz ɪz 'praɪvɪt pə:sn)];

3) для стварэння або падпісання электронных дакументаў за пасрэдніцтвам аўтаматызаваных інфармацыйных сістэм без удзельніцтва фізічнай асобы [for making or signing of electronic documents through the mediation of automation information systems (fə 'meikɪŋ ə: 'sainɪŋ əv ilek'trɒnik 'dɒkjuments θru: ðə mi:dʒəm əv ,ɔ:tə'meɪʃən ,ɪnfə'meɪʃn 'sistim)], а таксама ў іншых выпадках, прадугледжаных заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

Электронны лічбавы подпіс [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪʃə)] прызначаны для засведчвання інфармацыі, якая складае агульную частку электроннага дакумента [general part of electronic document ('dʒenərəl pɑ:t əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)], а таксама пацвярджэння цэласнасці і сапраўднасці электроннага дакумента [electronic document (ilek'trɒnik 'dɒkjument)]. Ён можа выкарыстоўвацца і для іншых мэт, прадугледжаных заканадаўствам Рэспублікі Беларусь [Republic of Belarus legislation (Ri'pʌblik əv ,Bjelʌ'rus 'ledʒisleɪʃən)]. Напрыклад, для падпісання электроннай копіі дакумента на папяровым носьбіце інфармацыі [signing of document electronic copy on the paper bearer of information ('dɒkjument ilek'trɒnik kɒpi ən ðə 'peɪpə 'bɛərə əv ,ɪnfə'meɪʃn)]. Электронная копія дакумента на папяровым носьбіце [electronic copy of document on the paper bearer ('ilek'trɒnik kɒpi əv 'dɒkjument ən ðə 'peɪpə 'bɛərə)] пасля падпісання электронным лічбавым подпісам [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪʃə)] асобы, якая вырабіла гэтую электронную копію, набывае юрыдычную сілу і можа выкарыстоўвацца ў адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь [in accordance with the Republic of Belarus legislation (ɪn ə'kɔ:dəns wɪð ðə Ri'pʌblik əv ,Bjelʌ'rus 'ledʒisleɪʃən)].

Засведчванне інфармацыі [certifyness of information ('sə:tɪfəɪnɪs əv ,ɪnfə'meɪʃn)], якая складае агульную частку электроннага дакумента [general part of electronic document ('dʒenərəl pɑ:t əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)], як і пацвярджэнне цэласнасці і сапраўднасці электроннага дакумента, ажыццяўляецца шляхам выкарыстання сертыфікаваных сродкаў электроннага лічбавага подпісу [certificate meanses of electronic digital signature (sə'tɪfɪkɪt mi:nsɪz əv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪʃə)]. Пры засведчванні інфармацыі [certifyness of information ('sə:tɪfəɪnɪs əv ,ɪnfə'meɪʃn)], якая складае агульную частку электроннага дакумента [general part of electronic document ('dʒenərəl pɑ:t əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)] выкарыстоўваюцца асабістыя ключы арганізацыі або фізічных асоб [personel key of entity or private persons (pə:snl ki: əv 'entɪtɪ ə: 'praɪvɪt pə:sns)], якія падпісваюць электронны дакумент. Пацвярджэнне цэласнасці і сапраўднасці электроннага дакумента пры праверцы электроннага лічбавага подпісу [verification of electronic digital

signature ('verifi'keifən əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə]) ажыццяўляецца з выкарыстаннем адкрытых ключоў арганізацыі або фізічных асоб [open key of entity or private persons ('əʊpən ki: əv 'entɪti ɔ: 'praɪvɪt pə:sns)], якія падпісалі электронны дакумент.

Унясенне любых змяненняў у электронны дакумент пасля яго падпісання электронным лічбавым подпісам [signing of electronic digital signature (sainɪŋ əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)], нават выпраўленне арфаграфічных і арыфметычных памылак, робіць дакумент несапраўдным. Гэта адрознівае яго ад дакумента на папяровым носьбіце інфармацыі [document on the paper bearer of information ('dɒkjʊmənt ɒn ðə 'peɪpə 'beərə əv infə'meɪʃən)], для якога дапушчальна нанясенне розных службовых адзнак непасрэдна на сам дакумент. Такімі службовымі адзнакамі могуць быць рэгістрацыйныя індэксы, штампы, рэзалюцыі і адзнакі аб выкананні.

Электронны дакумент [electronic document (ilek'trɒnik 'dɒkjʊmənt)] прыраўноўваецца да дакумента на папяровым носьбіце, які падпісаны ўласнаручна і мае аднолькавую з ім юрыдычную сілу. Электронны дакумент [electronic document (ilek'trɒnik 'dɒkjʊmənt)] мае юрыдычную сілу ў тым выпадку, калі быў падпісаны:

а) у перыяд дзеяння сертыфіката адкрытага ключа электроннага лічбавага подпісу, незалежна ад таго, ці быў адкліканы потым адкрыты ключ, указаны ў сертыфікаце, ці не [in the period of action of the open key certificate of electronic digital signature, independently from that either had been recalled afterwards the open key indicated in the certificate or no (in ðə 'piəriəd əv 'ækfən əv ðə 'əʊpən ki: sə'tɪfɪkɪt əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə, 'ɪndɪ'pendəntli frəm ðət 'aɪðə hæd bi:n rɪ'kɒld 'ɑ:ftəwədz ðə 'əʊpən ki: ɪn'dɪkeɪtɪd ɪn ðə sə'tɪfɪkɪt ɔ: nəʊ)];

б) электронным лічбавым подпісам фізічнай асобы ў адпаведнасці з паўнамоцтвамі, указанымі ў атрыбытыўным сертыфікаце [electronic digital signature of physical person in accordance with the power which indicated in the attribute certificate certificate (ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə əv fizikəl pə:sn ɪn ə'kɔ:dəns wɪð ðə paʊə wɪtʃ ɪn'dɪkeɪtɪd ɪn ðə ə'trɪbjʊtɪv sə'tɪfɪkɪt)];

в) ад імя арганізацыі электронным лічбавым подпісам фізічнай асобы і дадаткова электронным лічбавым подпісам арганізацыі [from the name of entity with the electronic digital signature of physical person and in addition with the electronic digital signature of entity (frəm ðə neɪm əv 'entɪti wɪð ðə ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə əv fizikəl pə:sn ænd ɪn ə'dɪʃən wɪð ðə ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə əv 'entɪti)].

Электронны дакумент [electronic document (ilek'trɒnik 'dɒkjʊmənt)] можа мець копіі. Пад копіяй электроннага дакумента [copy of electronic document ('kɒpi əv ilek'trɒnik 'dɒkjʊmənt)] разумеецца форма яго знешняй падачы на папяровым носьбіце, засведчаная вызначаным парадкам. Копію электроннага

дакумента [copy of electronic document ('kɒpi ɒv ilek'trɒnik 'dɒkjument)] могуць засведчаць:

а) арганізацыя або індывідуальны прадпрымальнік, якія стварылі дадзены электронны дакумент [an entity or individual owner of business which created the present electronic document (ən 'entiti ɔ: ,indi'vidjuəl 'əʊnə ɒv 'biznis wɪθ kri:'eɪtɪd ðə preznt ilek'trɒnik 'dɒkjument)];

б) арганізацыя, якая атрымала электронны дакумент ад іншай арганізацыі з дапамогай міжведамасных інфармацыйных сістэм [the entity which received the electronic document from other entity with the help of interdepartmental information system (ðə 'entiti wɪθ ri'si:vt ðə ilek'trɒnik 'dɒkjument frəm 'lðə 'entiti wɪθ ðə help ɒv ,infə'meɪʃən 'sɪstɪm)];

в) натарыус або іншая службовая асоба, якая мае права ажыццяўляць натарыяльныя дзеянні [a notary of other official person which has the right to fulfill fulfil the notarial actions (ə 'nəʊtəri ɒv 'lðə ə'fɪʃəl pə:sn wɪθhæz ðə rait fulfil ðə nəu'tɛəriəl 'ækʃən)];

г) рэгістратар арганізацыі па дзяржаўнай рэгістрацыі нерухомасці [a registrar of entity by the State registration of the immovable property (ə ,redʒis'trə ɒv 'entiti baɪ ðə Steɪt 'redʒis'treɪʃən ɒv ðə i'mu:vəbl 'prɒpəti)];

д) іншыя арганізацыі або фізічныя асобы у выпадках, прадугледжаных заканадаўчымі актамі Рэспублікі Беларусь [other entities or physical persons in cases foreseen with the legislative deeds ('lðə 'entiti ɔ: fizikəl pə:sns in keɪsɪz fɔ:'si:d ɒv ðə 'ledʒislətɪv di:ds)].

Закон аб электронным дакуменце і электронным лічбавым подпісе [law about the electronic document and electronic digital signature (lə: ə'baut the ilek'trɒnik 'dɒkjument ænd ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)] рэгламентуе парадак праверкі верагоднасці электронных дакументаў [verification treatment of electronic documents probability ('verɪfi'keɪʃən 'tri:tment ɒv ilek'trɒnik 'dɒkjument ,prɒbə'bɪlɪti)], створаных замежнымі партнёрамі. Для гэтага прадугледжана магчымасць прызнання на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь замежнага сертыфіката адкрытага ключа праверкі электроннага лічбавага подпісу [foreign certificate of open keys electronic digital signature verification ('fɔ:ɪn sə'tɪfɪkɪt ɒv 'əʊpən ki:s ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə 'verɪfi'keɪʃən)] шляхам устанаўлення даверу да яго давераным трэцім бокам, які ўстанаўліваецца Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь.

4.4. Працэдура атрымання электроннага лічбавага подпісу і парадак яго выкарыстання

4.4. The receipt procedure of electronic digital signature and theirs use treatment

(fə:-fə:.. ðə ri'si:t prə'si:dʒə əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə
ænd ðeə ju:s 'tri:tment)

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ,tə:mi'nɒlədʒi)]

працэдура атрымання электроннага лічбавага подпісу — receipt procedure of electronic digital signature (ri'si:t prə'si:dʒə əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)

атрымання электроннага лічбавага подпісу — receipt of electronic digital signature (ri'si:t əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)

прызначэнне адкрытага ключа праверкі электроннага лічбавага подпісу — destination of electronic digital signature open key verification (,desti'neɪʃən əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə 'əʊpən ki: 'verifi'keɪʃən)

інфармацыя, якую змяшчае адкрыты ключ праверкі электроннага лічбавага подпісу — information which contains the open key of electronic digital signature verification (,ɪnfə'meɪʃn wɪtʃ kən'teɪns ðə 'əʊpən ki: əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə 'verifi'keɪʃən)

працэдура выдачы электронных лічбавых подпісаў — issue procedure of electronic digital signature ('ɪʃu prə'si:dʒə əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)

рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства — republic unitary enterprise (ri'pʌblikən 'juniteəri 'entəpraɪz)

Нацыянальны цэнтр электронных паслуг — National center of electronic services ('næʃənəl 'sentə əv ilek'trɒnik 'sə:vɪsɪz)

Рэспубліканскі засведчальны цэнтр Дзяржаўнай сістэмы кіравання адкрытымі ключамі праверкі электроннага лічбавага подпісу Рэспублікі Беларусь — Republic attesting center of Government system management of open keys electronic digital signature verification of Belarus Republic (Ri'pʌblik ə'testɪŋ 'sentə əv ˌGʌvnmənt 'sɪstɪm 'mænɪdʒmənt əv 'əʊpən ki:s ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə 'verifi'keɪʃən əv ˌBjelʌ'rus Ri'pʌblik)

Дзяржаўная сістэма кіравання адкрытымі ключамі праверкі электроннага лічбавага подпісу — Government system management of open keys electronic digital signature verification (ˌGʌvnmənt 'sɪstɪm 'mænɪdʒmənt əv 'əʊpən ki:s ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə 'verifi'keɪʃən əv ˌBjelʌ'rus Ri'pʌblik)

выкарыстанне электроннага лічбавага подпісу — use of electronic digital signature (ju:s əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)

Сукупнасць працэдур, метадаў, тэхнічных, праграмных і праграмна-апаратных сродкаў, якія адносяцца да практычнага выкарыстання электроннага лічбавага подпісу [practical use of electronic digital signature ('præktikəl ju:s əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)], стварае тэхналогію электроннага лічбавага подпісу [technology of electronic digital signature (tek'nɒlədʒi əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)]. Электронныя дакументы [electronic documents (ilek'trɒnik 'dɒkjuments)] неабходна падпісваць электронным лічбавым подпісам [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)] з дзейным сертыфікатам адкрытага ключа [certificate of open key (sə'tɪfɪkət əv 'əʊpən ki:)]. Каб падпісаць дакумент электронным лічбавым подпісам [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)] неабходна мець асабісты ключ электроннага лічбавага подпісу [personal key of electronic digital signature (pə:snl ki: əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)], які ўяўляе сабой паслядоўнасць сімвалаў [consistency of symbols (kən'sistənsi əv 'sɪmbəls)], якая належыць канкрэтнай арганізацыі, індывідуальнаму прадпрымальніку або фізічнай асобе. Як правіла, асабісты ключ захоўваецца ў памяці камп'ютара або на здымным носьбіце інфармацыі [demountable of information bearer (di'mauntəbl əv ,ɪnfə'meɪjn 'bɛərə)]. Асабісты ключ электроннага подпісу [personal key of electronic digital signature (pə:snl ki: əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)] з'яўляецца канфідэнцыйным, уладальнік павінен захоўваць яго ў тайне і аберагаць ад змяненняў і знішчэння.

На практыцы адна і тая ж асоба можа выкарыстоўваць некалькі асабістых ключоў. Напрыклад, кіраўнік арганізацыі [leader of entity ('li:də əv 'entɪti)] мае права атрымаць два асабістыя ключы: адзін як фізічная асоба [physical person (fɪzɪkəl pə:sn)], а другі як службовая асоба [official person (ə'fɪʃəl pə:sn)]. Такія асабістыя ключы не будуць узаемазамяняльнымі, таму выкарыстаць свой электронны лічбавы подпіс фізічнай асобы [electronic digital signature of physical person (ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə əv fɪzɪkəl pə:sn)] для падпісання дакументаў арганізацыі кіраўнік не мае права.

Каб атрымальнік электроннага дакумента [recipient of electronic document (rɪ'sɪpiənt əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)], падпісанага электронным лічбавым подпісам [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)], мог праверыць яго верагоднасць [probability (,prɒbə'bɪlɪti)], выкарыстоўваецца адкрыты ключ праверкі электроннага лічбавага подпісу [open key of electronic digital signature verification ('əʊpən ki: əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə 'verɪfɪ'keɪʃən)], які

таксама ўяўляе паслядоўнасць сімвалаў [consistency of symbols (kən'sistənsi əv 'sɪmbəls)] і адпавядае канкрэтнаму асабістаму ключу [personal key (pə:snl ki:)]. Праверка электроннага лічбавага подпісу [verification of electronic digital signature ('verifi'keɪʃən əv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)] ўяўляе сабой паслядоўнасць дзеянняў [consistency of actions (kən'sistənsi əv 'ækʃəns)], ініцыяваных карыстальнікам адкрытага ключа [user of open key ('ju:zə əv 'əʊpən ki:)], якія ажыццяўляюцца сертыфікаваным сродкам электроннага лічбавага подпісу [certificate means of electronic digital signature (sə'tɪfɪkət mi:ns əv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)] і накіраваныя на ўстанаўленне таго, што электронны лічбавы подпіс [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)] з'яўляецца сапраўдным і пацвярджае цэласнасць электроннага дакумента [entireness of electronic document (ɪn'taɪənɪs əv ilek'trɒnik 'dɒkjʊmənt)].

Адкрыты ключ праверкі электроннага лічбавага подпісу [open key of electronic digital signature verification ('əʊpən ki: əv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə 'verifi'keɪʃən)] змяшчае і інфармацыю, якая дазваляе адназначна ідэнтыфікаваць арганізацыю, індывідуальнага прадпрымальніка або фізічную асобу [entity, individual owner of business or physical person ('entɪti, ,ɪndɪ'vɪdʒuəl 'əʊnə əv 'bɪznɪs ə: fɪzɪkəl pə:sn)], каторыя падпісалі дакумент з дапамогай электроннага лічбавага подпісу [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)]. Адкрыты ключ [open key ('əʊpən ki:)] даступны для любых арганізацый і фізічных асоб. Інфармацыю аб адкрытых ключах і іх уладальніках можна атрымаць праз дзяржаўную сістэму кіравання адкрытымі ключамі праверкі электроннага лічбавага подпісу [Government system management of open keys electronic digital signature verification (Gʌvnmənt 'sɪstɪm 'mænɪdʒmənt əv 'əʊpən ki:z ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə 'verifi'keɪʃən əv ,bjelʌ'rus Rɪ'pʌblɪk)], напрыклад, на сайце Нацыянальнага цэнтра электронных паслуг [National center of electronic services ('næʃənəl 'sɛntə əv ilek'trɒnik 'sə:vɪsɪz)].

У цяперашні час арганізацыяй, якая выдае ключы электроннага лічбавага подпісу, каторы прызнаецца ўсімі суб'ектамі гаспадарання, з'яўляецца рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Нацыянальны цэнтр электронных паслуг” [republic unitary enterprise “National center of electronic services (rɪ'pʌblɪkən 'junɪteəri 'entəpraɪz “('Næʃənəl 'sɛntə əv ilek'trɒnik 'sə:vɪsɪz”)]. У склад гэтай арганізацыі ўваходзіць Рэспубліканскі засведчвальны цэнтр Дзяржаўнай сістэмы кіравання адкрытымі ключамі праверкі электроннага лічбавага подпісу Рэспублікі Беларусь [Republic attesting center of Government system management of open keys electronic digital signature verification of Belarus Republic (Rɪ'pʌblɪk ə'testɪŋ 'sɛntə əv Gʌvnmənt 'sɪstɪm 'mænɪdʒmənt əv 'əʊpən ki:s ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə 'verifi'keɪʃən əv ,bjelʌ'rus Rɪ'pʌblɪk)], які

ажыццяўляе ўсе неабходныя працэдуры, звязаныя з выдачай ключоў электронных лічбавых подпісаў [keies of electronic signature issue (ki:z əv ilek'trɒnik signɪfə 'ɪsju)].

Карпаратыўныя сістэмы [corporate systems ('kɔ:pərit sistims)] могуць выкарыстоўваць ключы электроннага лічбавага подпісу [keies of electronic signature issue (ki:z əv ilek'trɒnik signɪfə di'livəri)], выдадзеныя ўласнымі зацвярджальнымі цэнтрамі. У якасці прыкладу можна прывесці сістэму “Кліент-банк” [client-bank system ('klaɪənt-bænk 'sistim)]. Атрымаць электронны лічбавы подпіс можна і ў цэнтрах рэгістрацыі рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства “Інфармацыйна-выдавецкі цэнтр па падатках і зборах”. Аднак такія ключы будуць прызнавацца толькі ў рамках гэтых сістэм.

Працэдура выдачы электронных лічбавых подпісаў [issue procedure of electronic digital signature ('ɪsju prə'si:ʃə əv ilek'trɒnik 'diʃɪtl signɪfə)] вызначаецца рэгламентам адпаведнага цэнтра. Як правіла, такія працэдуры ідэнтычныя ва ўсіх рэгістрацыйных цэнтрах. Напрыклад, працэдура атрымання ключа электроннага подпісу [receipt procedure of electronic digital signature (ri'si:t prə'si:ʃə əv ilek'trɒnik 'diʃɪtl signɪfə)] ў рэгіянальных рэгістрацыйных цэнтрах [regional registration centers ('ri:dʒənəl, redʒis'treɪʃən 'sentəS)] Рэспубліканскага засведчальнага цэнтра Дзяржаўнай сістэмы кіравання адкрытымі ключамі [Republic attesting center of Government system management of open keys electronic digital signature verification of Belarus Republic (Ri'pʌblik ə'testɪŋ 'sentə əv 'Gʌvnmənt 'sistim 'mænɪdʒmənt əv 'əʊpən ki:s ilek'trɒnik 'diʃɪtl signɪfə 'verɪfɪ'keɪʃən əv ,Bjel'ʌrus Ri'pʌblik)] наступная. Пры першым атрыманні электроннага лічбавага подпісу [the first receipt of electronic digital signature (ðə fə:st ri'si:t əv ilek'trɒnik 'diʃɪtl signɪfə)] неабходна прайсці працэдуру рэгістрацыі абанента, пасля чаго:

1) азнаёміцца з рэгламентам Рэспубліканскага зацвярджальнага цэнтра [to acquaintance with the regulations of Republic attesting center (tə ə'kweɪntəns wɪð ðə 'regju'leɪʃəns əv Ri'pʌblik ə'testɪŋ 'sentə)];

2) аплаціць паслугу Рэспубліканскага зацвярджальнага цэнтра па рэгістрацыі электроннага лічбавага подпісу з выпускам сертыфіката і выдачы носьбіта ключавой інфармацыі [to pay the service of Republic attesting center by the registration of the electronic digital signature with the issue of certificate and the delivery of key information bearer (tə peɪ ðə 'sə:vɪs əv Ri'pʌblik ə'testɪŋ 'sentə baɪ ðə ,redʒis'treɪʃən əv ilek'trɒnik 'diʃɪtl signɪfə wɪð ðə 'ɪsju əv sə'tɪfɪkɪt ænd ðə di'livər əv ki: ,ɪnfə'meɪʃən 'bɛərə)];

3) падрыхтаваць і падаць у Рэспубліканскі зацвярджальны цэнтр дакументы для атрымання электроннага лічбавага подпісу [to prepare and to

submit in the Republic attesting center the documents for the receipt of electronic digital signature (tə pri'pɛə ænd tə səb'mit in ðə Ri'pʌblik ə'testɪŋ 'sentə ðə 'dɒkjuments fə ðə ri'si:t ɒv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)].

Республіканські зацвярджальны цэнтр [Republic attesting center (Ri'pʌblik ə'testɪŋ 'sentə)] аказвае таксама паслугі па працягванні тэрміну дзеяння электроннага лічбавага подпісу [continuation of action term of electronic digital signature (kən,tɪnju'eɪʃən ɒv 'ækʃən tɜ:m ɒv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)] і яго перарэгістрацыі [re-registration (ri:-'redʒis'treɪʃən)]. Перарэгістрацыя электроннага лічбавага подпісу [re-registration of electronic digital signature (ri:-'redʒis'treɪʃən ɒv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)] можа быць праведзена ў перыяд дзеяння электроннага лічбавага подпісу [action period of electronic digital signature ('ækʃən 'pɪəriəd ɒv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)] ў выпадку страты або выхаду са строю носьбіта асабістага ключа [bearer of personel key ('bɛərə ɒv pə:snl ki:)] або страты паролю доступу [password of access ('pɑ:swə:d ɒv 'ækses)] да яго.

4.5. Упаўнаважаная асоба на падпісанне электронных дакументаў і мабільны лічбавы электронны подпіс

4.5. The authorized person on signing of the electronic documents and the mobile digital electronic signature

(fə:-faɪv. ðə 'ɔ:θəraɪzd pə:sn ɒn saɪnɪŋ ɒv ðə ilek'trɒnik 'dɒkjuments ænd ðə 'məubail ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ,tə:mi'nɒlədʒi)]

наступствы для арганізацыі выкарыстання электроннага лічбавага подпісу неўпаўнаважанай асобай — after-effects for the entity of electronic digital signature use with the unauthorized person ('aftə-i'fɛkts fə ðə 'entɪti ɒv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə ju:s wɪð ðə ʌn'ɔ:θəraɪzd pə:sn)

упаўнаважаная асоба — authorized person ('ɔ:θəraɪzd pə:sn)

неўпаўнаважаная асоба — unauthorized person (ʌn'ɔ:θəraɪzd pə:sn)

дэлегаванне паўнамоцтваў на падпісанне асобных электронных дакументаў — delegating of proxies for the signing of separate electronic documents ('deligeɪtɪŋ ɒv 'prɒksɪz fə ðə saɪnɪŋ ɒv 'sepɪrɪt ilek'trɒnik 'dɒkjuments)

паўнамоцтвы на падпісанне асобных электронных дакументаў — proxies for the signing of separate electronic documents ('prɒksɪz fə ðə saɪnɪŋ əv 'sepɪtɪl ɪlek'trɒnɪk 'dɒkjʊmənts)

падпісанне электронных дакументаў — signing of electronic documents (saɪnɪŋ əv 'sepɪtɪl ɪlek'trɒnɪk 'dɒkjʊmənts)

выкарыстанне мабільнага электроннага лічбавага подпісу — use of mobile electronic digital signature (ju:s əv 'məʊbaɪl ɪlek'trɒnɪk 'dɪdʒɪtl sɪɡnɪʃə)

мабільны электронны лічбавы подпіс — mobile electronic digital signature ('məʊbaɪl ɪlek'trɒnɪk 'dɪdʒɪtl sɪɡnɪʃə)

На практыцы часта ўзнікае пытанне, хто з супрацоўнікаў арганізацыі мае права выкарыстоўваць электронны лічбавы подпіс для падпісання дакументаў. Электронны лічбавы подпіс [electronic digital signature (ɪlek'trɒnɪk 'dɪdʒɪtl sɪɡnɪʃə)] атрымлівае асабіста ўпаўнаважаная асоба арганізацыі [authorized person of entity ('ɔ:θəraɪzd pə:sn əv 'entɪtɪ)], напрыклад кіраўнік арганізацыі [leader of entity ('li:də əv 'entɪtɪ)], намеснік кіраўніка арганізацыі [leader of entity deputy ('li:də əv 'entɪtɪ 'dɛpjʊtɪ)], галоўны бухгалтар [general accountant ('dʒenərəl ə'kaʊntənt)]. Упаўнаважаныя асобы [authorized persons ('ɔ:θəraɪzd pə:sns)] ўказваюць пашпартныя даныя пры падачы дакументаў для атрымання электроннага лічбавага подпісу. Упаўнаважаная асоба арганізацыі [authorized person of entity ('ɔ:θəraɪzd pə:sn əv 'entɪtɪ)] ўказваецца таксама ў картцы і сертыфікаце адкрытага ключа электроннага лічбавага подпісу [card and open key certificate of electronic digital signature (kɑ:d ænd 'əʊpən ki: sə'tɪfɪkɪt əv ɪlek'trɒnɪk 'dɪdʒɪtl sɪɡnɪʃə)]. У сувязі з гэтым падпісваць дакументы павінен той супрацоўнік, які ўказаны пры атрыманні электроннага лічбавага подпісу як упаўнаважаная асоба арганізацыі.

Выкарыстанне электроннага лічбавага подпісу [use of electronic digital signature (ju:s əv ɪlek'trɒnɪk 'dɪdʒɪtl sɪɡnɪʃə)] неўпаўнаважаным супрацоўнікам [unauthorized employees (ʌn'ɔ:θəraɪzd ,emplɔɪ'ɪz)] можа выклікаць для арганізацыі і ўпаўнаважанай асобы шэраг негатыўных наступстваў. Пры падпісанні дакументаў, якія маюць памылкі або супярэчаць заканадаўству, цяжка даказаць, што электронны лічбавы подпіс [electronic digital signature (ɪlek'trɒnɪk 'dɪdʒɪtl sɪɡnɪʃə)] прастаўлены іншай асобай. Як наступства, упаўнаважаная асоба арганізацыі [authorized person of entity ('ɔ:θəraɪzd pə:sn əv 'entɪtɪ)] можа быць прыцягнута да дысцыплінарнай або адміністрацыйнай адказнасці. На яе можа быць ускладзены абавязак кампенсаваць прычыненыя страты.

Неправамерна таксама і перадача электроннага лічбавага подпісу [transfer of electronic digital signature (træns'fə əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)] іншаму супрацоўніку загадам або іншым унутраным дакументам арганізацыі. Трактаваць супрацоўніка, якому загадам перададзена права выкарыстоўваць электронны лічбавы подпіс, як прадстаўніка арганізацыі, нельга, так як прадстаўнік ставіць свой асабісты подпіс, а яго паўнамоцтвы пацвярджае даверанасць. Атрымальнікі дакументаў, падпісаных электронным лічбавым подпісам [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)], лічаць, што дакумент падпісаны ўпаўнаважанай асобай арганізацыі [authorized person of entity ('ɔ:θəraɪzd pə:sn əv 'entɪti)]. За дапушчаныя ў такіх дакументах памылкі і парушэнні да адказнасці прыцягваецца арганізацыя, якая з'яўляецца уладальнікам электроннага лічбавага подпісу [owner of electronic digital signature ('əʊnə əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)].

Магчыма сітуацыя, калі электронны лічбавы подпіс [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)] будзе даступны для пабочных асоб, якія не з'яўляюцца супрацоўнікамі арганізацыі [employees of entity (,emplɔɪ'ɪz əv 'entɪti)]. У такім выпадку незаконнае выкарыстанне электроннага лічбавага подпісу [use of electronic digital signature (ju:s əv ilek'trɒnik 'dɪʒɪtl signɪfə)] становіцца прычынай крадзяжу грашовых сродкаў арганізацыі. Пасля звальнення супрацоўніка арганізацыі [employee of entity (,emplɔɪ'i əv 'entɪti)] яго электронны лічбавы подпіс [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'dɪʒɪtl signɪfə)] выкарыстоўваць нельга. Патрэбна атрымаць новы электронны лічбавы подпіс [new electronic digital signature (nj u: ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)] для нанова прынятага супрацоўніка, а электронны лічбавы подпіс [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'dɪʒɪtl signɪfə)] былога супрацоўніка падлягае знішчэнню каб пазбегнуць яго несанкцыянаванага выкарыстання.

Такім чынам, упаўнаважанай асобе арганізацыі [authorized person of entity ('ɔ:θəraɪzd pə:sn əv 'entɪti)] неабходна выкарыстоўваць свой электронны лічбавы подпіс [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'dɪʒɪtl signɪfə)] асабіста, аднак яна не заўсёды мае магчымасць гэта рабіць. Упаўнаважаная асоба [authorized person ('ɔ:θəraɪzd pə:sn)] можа адсутнічаць па прычыне камандзіровак, водпуску, хваробы і па іншых прычынах. Выхадам з такой сітуацыі можа быць дэлеганне паўнамоцтваў на падпісанне асобных электронных дакументаў [delegating of proxies for the signing of separate electronic documents ('deligeɪtɪŋ əv 'prɒksɪz fə ðə saɪnɪŋ əv 'seprɪt ilek'trɒnik 'dɒkjuments)] іншым супрацоўнікам і атрыманне для кожнага з іх электроннага лічбавага подпісу [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'dɪʒɪtl signɪfə)]. Паўнамоцтвы ўключаюцца ў службовую інструкцыю супрацоўніка або

афармляюцца загадам кіраўніка [leader of entity order ('li:də əv 'entiti 'ɒdə)], з якім супрацоўнік павінен азнаёміцца пісьмова. Такі падыход патрабуе дадатковых выдаткаў на атрыманне электроннага лічбавага подпісу, аднак ён з'яўляецца найбольш рацыянальным і бяспечным, так як дае магчымасць павысіць адказнасць супрацоўнікаў за выкарыстанне электроннага лічбавага подпісу [use of electronic digital signature (ju:s əv ilek'trɒnik 'diʃɪtl signɪfə)].

Альтэрнатыўным рашэннем з'яўляецца выкарыстанне так званага мабільнага лічбавага электроннага подпісу [mobile electronic digital signature ('məubail ilek'trɒnik 'diʃɪtl signɪfə)]. Ён дае магчымасць падпісваць дакументы з мабільнага тэлефону не знаходзячыся на рабочым месцы. У мабільнага электроннага лічбавага подпісу [mobile electronic digital signature ('məubail ilek'trɒnik 'diʃɪtl signɪfə)] ёсць асаблівасць, якая тычыцца захоўвання асабістага ключа, каторы захоўваецца на сім-карце. Калі электронны лічбавы подпіс мабільны, то ідэнтыфікацыя асобы і подпіс ажыццяўляюцца праз SMS. Уладальнік мабільнага электроннага лічбавага подпісу [owner of mobile electronic digital signature ('əunə əv 'məubail ilek'trɒnik 'diʃɪtl signɪfə)] пацвярджае свае дзеянні SMS з PIN-кодам. Пры гэтым усе аперацыі абараняюцца крыптаграфічным ключом [cryptography key ('kriptəʊgrafi ki:)].

Атрымаць мабільны электронны лічбавы подпіс [mobile electronic digital signature ('məubail ilek'trɒnik 'diʃɪtl signɪfə)] фізічныя і юрыдычныя асобы могуць у кампаніях Velcom і МТС. Для атрымання мабільнага электроннага лічбавага подпісу [receipt of mobile electronic digital signature (ri'si:t əv 'məubail ilek'trɒnik 'diʃɪtl signɪfə)] неабходна:

1) набыць спецыяльную SIM-карту [to purchase the special SIM-card (tə 'pə:tʃəs ðə 'speʃəl SIM-ka:d)];

2) аплаціць паслугі па выдачы электроннага лічбавага подпісу [to pay the services by delivery of electronic digital signature (tə pei ðə 'sə:visɪz baɪ dɪ'lɪvər əv ilek'trɒnik 'diʃɪtl signɪfə)];

3) мець прыстасаванні з функцыямі адпраўкі і атрымання SMS [to have the appliances with the functions of sending and receipt of SMS (tə hæv ðə ə'plaiənsɪz wɪð ðə 'fʌŋkʃəns əv 'sendɪŋ ænd ri'si:t əv SMS)].

Адрозніваюць падпісанне электроннага дакумента [signing of electronic document (sainɪŋ əv ilek'trɒnik 'dɒkjuments)] і падпісанне дакумента ў электронным выглядзе [signing of document in the electronic appearance (sainɪŋ əv 'dɒkjument in ðə ilek'trɒnik ə'piərəns)]. Падпісанне электроннага дакумента [signing of electronic document (sainɪŋ əv ilek'trɒnik 'dɒkjuments)] — гэта працэс выпрацоўкі электроннага лічбавага подпісу [making of electronic digital signature ('meɪkɪŋ əv ilek'trɒnik 'diʃɪtl signɪfə)] шляхам крыптаграфічнага

пераўтварэння кантрольнай характарыстыкі агульнай часткі дакумента, які падпісваецца, з выкарыстаннем асабістага ключа асобы, якая яго падпісвае. Падпісанне дакумента ў электронным выглядзе [signing of document in the electronic appearance (sainiŋ əv 'dɔkjument in ðə ilek'trɒnik ə'piərəns)] — гэта стварэнне аналага ўласнаручнага падпісу, які ўключаецца ў дакумент у электронным выглядзе [document in the electronic appearance ('dɔkjument in ðə ilek'trɒnik ə'piərəns)], далучаецца да яго або іншым чынам звязваецца з ім.

4.6. Сертыфікат адкрытага ключа арганізацыі або фізічнай асобы, якія падпісалі электронны дакумент і атрыбутны сертыфікат

4.6. The open key certificate of entity or private person which signed the electronic document and the attributive certificate

(fɔ:-siks. ðə 'əʊpən ki: sə'tifikit əv'entiti ɔ: 'praivit pə:sn wiɪf saɪnt ðə
ilek'trɒnik 'dɔkjument ænd ðə ə'tribjutiv sə'tifikit)

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ,tə:mi'nɒlədʒi)]

сертыфікат адкрытага ключа электроннага лічбавага падпісу — open key certificate of electronic digital signature ('əʊpən ki: sə'tifikit əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)

атрыбутны сертыфікат — attribute certificate (ə'tribjutiv sə'tifikit)

прызначэнне атрыбутага сертыфіката — destination of attribute certificate (,desti'neiʃən əv ə'tribjutiv sə'tifikit)

пастаўшчык паслуг па распаўсюджванні адкрытых ключоў электроннага лічбавага падпісу — supplier of services by sampling of electronic digital signature open keys (sə'plaɪə əv 'sə:visɪz baɪ 'sɑ:mplɪŋ əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə 'əʊpən ki:s)

распаўсюджванне адкрытых ключоў электроннага лічбавага падпісу — sampling of electronic digital signature open keys ('sɑ:mplɪŋ əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə 'əʊpən ki:s)

праверка электроннага лічбавага падпісу — verification of electronic digital signature ('verɪfi'keɪʃən əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə)

Як ужо было адзначана раней, адкрыты ключ праверкі электроннага лічбавага падпісу [open key of electronic digital signature verification ('əʊpən ki:

ov ilek'trɒnik 'didʒitl signitʃə 'verifi'keifən)] выпрацоўваецца на базе асабістага ключа [personel key (pə:snl ki:)] з выкарыстаннем сертыфікаванага сродку электроннай лічбавага подпісу [certificate means of electronic digital signature (sə'tifikit mi:ns ov ilek'trɒnik 'didʒitl signitʃə)]. Уладальнікам адкрытага ключа [owner of open key ('əunə ov 'əupən ki:)] з'яўляецца тая асоба, якая валодае асабістым ключом [personel key (pə:snl ki:)]. Адкрытыя ключы праверкі электроннага лічбавага подпісу [open keies of electronic digital signature verification ('əupən ki:z ov ilek'trɒnik 'didʒitl signitʃə 'verifi'keifən)], як і асабістыя ключы [personel keies (pə:snl ki:z)], выдаюцца рэспубліканскім ўнітарным прадпрыемствам “Нацыянальны цэнтр электронных паслуг” [republic unitary enterprise “National center of electronic services” (ri'pʌblikən 'juniteiri 'entəpraiz “Næʃənəl 'sentə ov ilek'trɒnik 'sə:visiz”)], у склад якога ўваходзіць Рэспубліканскі засведчвальны цэнтр Дзяржаўнай сістэмы кіравання адкрытымі ключамі праверкі электроннага лічбавага подпісу Рэспублікі Беларусь [Republic attesting center of Government system management of open keys electronic digital signature verification of Belarus Republic (Ri'pʌblik ə'testɪŋ 'sentə ov 'Glʌvnmənt 'sistim 'mænidʒmənt ov 'əupən ki:s ilek'trɒnik 'didʒitl signitʃə 'verifi'keifən ov 'Bjelʌ'rus Ri'pʌblik)]. Ён ажыццяўляе ўсе неабходныя працэдуры, звязаныя з выдачай адкрытых ключоў электронных лічбавых подпісаў.

Сертыфікат адкрытага ключа электроннага лічбавага подпісу [open key certificate of electronic digital signature ('əupən ki: sə'tifikit ov ilek'trɒnik 'didʒitl signitʃə)] — гэта электронны дакумент [electronic document (ilek'trɒnik 'dɒkjument)], выдадзены засведчвальным цэнтрам, прызнаным ў дадзенай сістэме электроннага дакументаабароту [system of electronic document circulation ('sistim ov ilek'trɒnik 'dɒkjument 'səkjuleifən)], і змяшчае інфармацыю, якая пацвярджае прыналежнасць указанага ў ім адкрытага ключа пэўнай асобе, а таксама іншую інфармацыю, патрэбную для прызнання электроннага лічбавага подпісу сапраўдным. Калі электронны дакумент [electronic document (ilek'trɒnik 'dɒkjument)] падпісаны пасля адклікання сертыфіката адкрытага ключа праверкі электроннага лічбавага подпісу [certificate recall of open key verification of electronic digital signature (sə'tifikit ri:kɔ:l ov 'əupən ki: 'verifi'keifən ov ilek'trɒnik 'didʒitl signitʃə)], то ён не можа лічыцца сапраўдным і не мае юрыдычнай сілы.

Атрыбутны сертыфікат [attribute certificate (ə'tribjutiv sə'tifikit)] вызначае аб'ём паўнамоцтваў фізічнай асобы і індывідуальнага прадпрыемальніка па падпісанні пэўных відаў электронных дакументаў [proxies volume of the physical person and the individual owner of busines for signing of separate electronic documents ('prɒksiz 'vɒljum ov ðə fizikəl pə:sn ænd ðə ,indi'vidjuəl 'əunə ov

‘biznis fə sainiŋ əv ‘sepri:t ilek’tɹɒnik ‘dɒkjuments]) ад імя арганізацыі або фізічнай асобы, а таксама іншыя дадзеныя яму паўнамоцтвы. Пры дапамозе атрыбутнага сертыфіката [attribute certificate (ə’tribjutiv sə’tifikit)] арганізацыя або індывідуальны прадпрымальнік вызначаюць паўнамоцтвы фізічнай асобы [proxies of the physical person (‘prɒksiz ‘vɒljum əv ðə fizikəl pə:sn)], асноўным з якіх з’яўляецца падпісанне электронных дакументаў [signing of electronic documents (sainiŋ əv ‘sepri:t ilek’tɹɒnik ‘dɒkjuments)]. Пры гэтым адна і тая ж фізічная асоба можа з’яўляцца ўладальнікам некалькіх атрыбутных сертыфікатаў.

Атрыбутны сертыфікат [attribute certificate (ə’tribjutiv sə’tifikit)] павінен змяшчаць інфармацыю:

а) аб фізічнай асобе, якой дадзены паўнамоцтвы [about the physical person which is given powers (ə’baut ðə fizikəl pə:sn wiʃ iz givn pauəs)];

б) аб арганізацыі або фізічнай асобе, ад імя якіх фізічнай асобе дадзены паўнамоцтвы [about the entity or the physical person from name which to the physical person is given powers (ə’baut ðə ‘entiti ɔ: ðə fizikəl pə:sn frəm neim wiʃ tu ðə fizikəl pə:sn iz givn pauəs)];

в) аб паўнамоцтвах, нададзеных фізічнай асобе ад імя арганізацыі або іншай фізічнай асобы [about the powers which given to the physical person from the name of entity or the other physical person (ə’baut ðə pauəs wiʃ givn tu ðə fizikəl pə:sn frəm ðə neim əv ‘entiti ɔ: ‘lðə ðə fizikəl pə:sn)].

Уладальнік атрыбутнага сертыфікату [owner of attribute certificate (‘əunə əv ə’tribjutiv sə’tifikit)] мае права яго адклікаць. Калі адклікаецца адкрыты ключ праверкі электроннага лічбавага подпісу [open key of electronic digital signature verification (‘əupən ki: əv ilek’tɹɒnik ‘didʒitl signiʃə ‘verifi’keiʃən)], то гэта аўтаматычна цягне і адкліканне атрыбутнага сертыфікату [recall of attribute certificate (ri:kɔ:l əv ə’tribjutiv sə’tifikit)].

З мэтай забеспячэння праверкі электроннага лічбавага подпісу [verification of electronic digital signature (‘verifi’keiʃən əv ilek’tɹɒnik ‘didʒitl signiʃə)] патрэбна распаўсюджванне адкрытага ключа электроннага лічбавага подпісу [sampling of electronic digital signature open keys (‘sɑ:mpliŋ əv ilek’tɹɒnik ‘didʒitl signiʃə ‘əupən ki:s)] сярод усіх зацікаўленых арганізацый і фізічных асоб.

Атрыбутны сертыфікат [attribute certificate (ə’tribjutiv sə’tifikit)] падлягае распаўсюджванню каб інфармаваць усіх зацікаўленых асоб аб тым, хто мае права падпісваць дакументы ад імя арганізацыі. Як адкрытыя ключы [open keies (‘əupən ki:z)], так і атрыбутныя сертыфікаты [attribute certificate (ə’tribjutiv sə’tifikit)] могуць распаўсюджвацца ўладальнікам адкрытага ключа [owner of

open key ('əʊnə əv ('əʊpən ki:)) або пастаўшчыком паслуг па распаўсюджванні адкрытых ключоў электроннага лічбавага подпісу [supplier of services by sampling of electronic digital signature open keys (sə'plaie əv 'sə:visiz bai 'sɑ:mpliŋ əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə 'əʊpən ki:s)]. Атрыбутны сертыфікат можа таксама распаўсюджвацца арганізацыяй або фізічнай асобай, ад імя каторых іншай фізічнай асобе надаюцца паўнамоцтвы, інфармацыя аб якіх змяшчаецца ў гэтым атрыбутным сертыфікаце.

Пастаўшчыком паслуг па распаўсюджванні адкрытых ключоў [supplier of services by sampling of electronic digital signature open keies (sə'plaie əv 'sə:visiz bai 'sɑ:mpliŋ əv ilek'trɒnik 'didʒɪtl signɪfə 'əʊpən ki:z)] з'яўляецца арганізацыя, якая можа выконваць адну або некалькі наступных функцый:

а) выдачу, распаўсюджванне і захоўванне сертыфікатаў адкрытых ключоў, атрыбутных сертыфікатаў, спісаў адкліканых сертыфікатаў адкрытых ключоў і спісаў адкліканых атрыбутных сертыфікатаў [delivery, dissemination and keeping of open key certificates, attribute certificates and the lists of recalled attribute certificates (di'livəri, di'semineɪʃən ænd 'ki:pɪŋ əv 'əʊpən ki:sə'tɪfɪkɪts, ə'trɪbjutɪv sə'tɪfɪkɪts ænd ðə lists əv ri'kɔ:lt ə'trɪbjutɪv sə'tɪfɪkɪts)];

б) верагоднае пацвярджэнне прыналежнасці адкрытага ключа пэўнай арганізацыі або фізічнай асобе [appurtenance faithful validation of open key to the definite entity or physical person (ə'pə:tməns 'fəɪθfʊl ,væli'deɪʃən əv 'əʊpən ki:'defɪnɪt 'entɪtɪ ə: fɪzɪkəl pə:sn)];

в) даванне інфармацыі аб сапраўднасці сертыфікатаў адкрытых ключоў і атрыбутных сертыфікатаў [giving of information about the reality of open keies certificate and the attribute certificate (gɪvɪŋ əv ,ɪnfə'meɪʃn ə'baut ðə ri:ælɪtɪ əv 'əʊpən ki:sə'tɪfɪkɪt ænd ðə ə'trɪbjutɪv sə'tɪfɪkɪt)];

г) адкліканне сертыфікатаў адкрытых ключоў і атрыбутных сертыфікатаў [certificates recall of open kyies and the attribute certificates (sə'tɪfɪkɪts ri:kɔ:l əv 'əʊpən ki:z ænd ðə ə'trɪbjutɪv sə'tɪfɪkɪts)];

д) прастаўленне штампаў часу [stamp of time indication (stæmp əv taɪm ,ɪndɪ'keɪʃən)];

е) выпрацоўка асабістых ключоў для арганізацый або фізічных асоб [making of personel keies for the entities or physical persons ('meɪkɪŋ əv pə:snl ki:z fə ðə 'entɪtɪz ə: fɪzɪkəl pə:sns)].

Пастаўшчыкі паслуг [supplier of services (sə'plaie əv 'sə:visiz)] ажыццяўляюць сваю дзейнасць з выкарыстаннем тэхнічных, праграмных і праграмна-апаратных сродкаў, якія адпавядаюць патрабаванням нарматыўна-прававых актаў у галіне тэхнічнага нармавання і стандартызацыі. Незалежна ад формы ўласнасці пастаўшчыкі паслуг могуць акрэдытоўвацца ў Дзяржаўнай сістэме кіравання адкрытымі ключамі праверкі электронных

лічбавых подпісаў [Government system management of open keys electronic digital signature verification (Gʌvnmənt 'sistim 'mæniɔ̯mənt əv 'əʊpən ki:s ilek'trɒnik 'diɔ̯ɪtl signiʃə 'verifi'keɪʃən əv ,Bjelɪ'rus Ri'pʌblik)].

Распаўсюджванне адкрытых ключоў электроннага лічбавага подпісу [sampling of electronic digital signature open keies ('sɑ:mpliŋ əv ilek'trɒnik 'diɔ̯ɪtl signiʃə 'əʊpən ki:z)] павінна ажыццяўляцца спосабам, які забяспечвае магчымасць доказу прыналежнасці адкрытага ключа яго ўладальніку. Распаўсюджванне адкрытых ключоў органаў дзяржаўнага кіравання [sampling of open keies of agency of government direction ('sɑ:mpliŋ əv 'əʊpən ki:z əv 'eidʒənsi əv gʌvnmənt di'rekʃn)] і іншых дзяржаўных арганізацый, а таксама атрыбутных сертыфікаў фізічных асоб [attribute certificate of physical person (ə'tribjutiv sə'tifikit əv (fizikəl pə:sns)], якія працуюць у такіх органах і арганізацыях, ажыццяўляецца праз Дзяржаўную сістэму кіравання адкрытымі ключамі праверкі электроннага лічбавага подпісу [Government system management of open keys electronic digital signature verification (Gʌvnmənt 'sistim 'mæniɔ̯mənt əv 'əʊpən ki:s ilek'trɒnik 'diɔ̯ɪtl signiʃə 'verifi'keɪʃən əv ,Bjelɪ'rus Ri'pʌblik)].

4.7. Электронны дакументаабарот

4.7. The electronic document circulation

(fə:-sevn. Дə ilek'trɒnik 'dɔkjument 'sɛkjuleɪʃən)

Ключавая тэрміналогія [key terminology

(ki: ,tə:mi'nɒlədʒi)]

электронны дакументаабарот — electronic document circulation (ilek'trɒnik 'dɔkjument 'sɛkjuleɪʃən)

на ўзроўні арганізацыі — on the level of entity (ɔn də levl əv 'entiti)

аўтаматызаваная сістэма дакументальнага забеспячэння кіравання арганізацыяй — automation system of documentary ensuring of the entity management (,ɔ:tə'meɪʃən 'sistim əv ,dɔkju'mentəri in'ʃuəriŋ əv də 'entiti 'mæniɔ̯mənt)

дакументальнае забеспячэнне кіравання арганізацыяй — documentary ensuring of the entity management (,dɔkju'mentəri in'ʃuəriŋ əv də 'entiti 'mæniɔ̯mənt)

унутранае ўзгадненне электроннага дакумента — inside concordance of electronic document ('in'said kəu'ɔ̯di'neɪʃən əv ilek'trɒnik 'dɔkjument)

знешняе ўзгадненне электроннага дакумента — external concordance of electronic document (eks'tə:nl kəu'ɔ̯di'neɪʃən əv ilek'trɒnik 'dɔkjument)

узгадненне электроннага дакумента — concordance of electronic document (kəu'ɔdi'neɪʃən ɒv ɪlek'trɒnik 'dɒkjument)

Электронны дакументаабарот [electronic document circulation (ɪlek'trɒnik 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən)] — гэта спосаб арганізацыі дакументаабарота [technique of document circulation organization (tek'ni:k ɒv 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən ɔ:gənai'zeɪʃən)], пры якім усе дакументы або дакументы пэўных класаў у адной арганізацыі або ў іх сукупнасці (карпаратыўнай сістэме) пададзены ў электронным выглядзе і захоўваюцца цэнтралізавана. Па тыпу электронных дакументаў можна выдзяліць наступныя віды электроннага дакументаабароту [kinds of electronic document circulation (kaɪnds ɒv ɪlek'trɒnik 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən)]:

1) рахункаводчы дакументаабарот [book-keeping document circulation (buk 'ki:pɪŋ 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən)] — улік актываў, абавязацельстваў, капіталу, даходаў і расходаў арганізацыі [accounting of assets, liabilities, equity, incomes and expenses of entity (ə'kauntɪŋ ɒv 'æsets, ˌlaɪə'bɪlɪtɪz, 'ekwɪtɪ, ('ɪŋklmɪz ænd ɪks'pensɪz ɒv 'entɪtɪ)];

2) кіраўніцкі дакументаабарот [managerial document circulation ('mænɪdʒməntəl 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən)] — распарадчыя дакументы, лакальныя нарматыўныя дакументы і рэгламенты работы адпаведных структурных падраздзяленняў арганізацыі [order documents, local standard documents and the work regulations of conformable structured subdivisions of entity ('ɔdə 'dɒkjuments, 'ləukəl 'stændəd 'dɒkjuments ænd ðə wɜ:k ,regju'leɪʃəns ɒv kən'fɔ:məbl strʌktʃəd 'slɒdi,vɪzəns ɒv 'entɪtɪ)];

3) кадравы дакументаабарот [establishment document circulation (ɪs'tæblɪʃməntəl 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən)] — асабовыя справы працаўнікоў, загады аб водпусках працаўнікам, рэгламенты работы супрацоўнікаў і іншыя дакументы, якія адносяцца да кадравага складу працаўнікоў арганізацыі [personnel dossier of employees, orders on the leaves to workers, the work regulations of employees and other documents which concern for the personnel of entity employees (ˌpɜ:sə'nel 'dɔsɪə ɒv ɔm'plɔɪz, 'ɔdəs ɒn ðə li:vz tə 'wɜ:kəs, ðə wɜ:k ,regju'leɪʃəns ɒv ,emplɔɪ'z, ænd 'lðə 'dɒkjuments wɪtʃ kən'sə:n fə ðə ˌpɜ:sə'nel ɒv 'entɪtɪ ,emplɔɪ'z)];

4) складскі дакументаабарот [storehouse document circulation ('stɔhaus 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən)] — таварна-транспартныя накладныя, акты аб прыёмцы матэрыялаў і іншыя дакументы, якія адлюстроўваюць рух таварна-матэрыяльных каштоўнасцей, delivery of materials deeds and other documents which reflect the flow of commodity-tangible valuables (kə'mɒdɪti-,træspɔ:'teɪʃən

bills ɒv 'leɪdɪŋ, dɪ'livəri ɒv mə'tɪəriəls di:ds ænd 'lðə 'dɒkjuments wɪtʃ rɪ'flekt ðə fləʊ ɒv kə'mɒdɪti-'tændʒəbl 'væljʊəblz]).

У практычным аспекце электронны дакументаабарот [electronic document circulation (ilek'trɒnik 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən)] уяўляе сабой рух электронных дакументаў [flow of electronic documents (fləʊ ɒv ilek'trɒnik 'dɒkjuments)] з моманту іх атрымання або стварэння да завяршэння выканання, адпраўкі або накіравання ў справу. З мэтай стандартызацыі тэрміналогіі пры распрацоўцы, ўкараненні і выкарыстанні сістэмы электроннага дакументаабароту [system of electronic document circulation ('sistim ɒv ilek'trɒnik 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən)] Беларускай навукова-даследчай цэнтрам электроннай дакументацыі распрацаваны тэрміналагічны слоўнік, які зацверджаны загадам дырэктара Дэпартамента па архівах і справаходстве Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь ад 19 кастрычніка 2015 г. № 39.

Сістэма электроннага дакументаабароту [system of electronic document circulation ('sistim ɒv ilek'trɒnik 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən)] трактуецца дваяка. Першая трактоўка фармулюе сістэму электроннага дакументаабароту [system of electronic document circulation ('sistim ɒv ilek'trɒnik 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən)] як інфармацыйную сістэму, рэалізаваную на аснове спецыялізаванага комплексу праграма-тэхнічных сродкаў, у тым ліку і на аснове воблачнага сервісу [cloud service (klaud 'sə:vɪs)], якая забяспечвае працэсы стварэння, абарачэння і цэнтралізаванага апэратыўнага захоўвання, а таксама пацвярджэння праўдзівасці і цэласнасці электронных дакументаў [validation of trustworthiness and entireness of electronic document (væli'deɪʃən ɒv 'trʌst,wə:ðnis ænd in'taɪənɪs ɒv ilek'trɒnik 'dɒkjument)] або іншых дакументаў у электронным выглядзе [documents in the electronic appearance ('dɒkjuments in ðə ilek'trɒnik ə'piərəns)]. Другая трактоўка вызначае сістэму электроннага дакументаабароту [system of electronic document circulation ('sistim ɒv ilek'trɒnik 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən)] як эквівалент аўтаматызаванай сістэмы дакументальнага забеспячэння кіравання арганізацыяй [automation system of documentary ensuring of the entity management (ɔ:tə'meɪʃən 'sistim ɒv ,dɒkju'mentəri in'fʊəɪŋ ɒv ðə 'entɪti 'mænidʒmənt)].

Электронны дакументаабарот [electronic document circulation (ilek'trɒnik 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən)] на ўзроўні арганізацыі рэгулюецца Інструкцыяй аб парадку работы з электроннымі дакументамі ў дзяржаўных органах і іншых арганізацыях, якая зацверджана пастановай Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь ад 6 лютага 2019 г. № 19. Канкрэтны парадак работы з электроннымі дакументамі ў арганізацыі наобходна вызначаць у адпаведным лакальным нарматыўным дакуменце [local standard document ('ləukəl 'stændəd

'dɔkjument]). Электронны дакументаабарот [electronic document circulation (ilek'trɒnik 'dɔkjument 'sɛkjuleifən)] у арганізацыі павінен ажыццяўляцца ў рамках аўтаматызаванай сістэмы дакументальнага забеспячэння кіравання арганізацыяй [automation system of documentary ensuring of the entity management (ɔ:tə'meifən 'sistim əv ,dɔkju'mentəri in'ʃuəriŋ əv ðə 'entiti 'mænidʒmənt)] на аснове сістэмы электроннага дакументаабароту [system of electronic document circulation ('sistim əv ilek'trɒnik 'dɔkjument 'sɛkjuleifən)].

Аўтаматызаваная сістэма дакументальнага забеспячэння кіравання арганізацыяй [automation system of documentary ensuring of the entity management (ɔ:tə'meifən 'sistim əv ,dɔkju'mentəri in'ʃuəriŋ əv ðə 'entiti 'mænidʒmənt)] павінна падтрымліваць адзіны працэс работы з электроннымі дакументамі і ўключаць:

1) падрыхтоўку праектаў электронных дакументаў [project preparation of electronic documents (prədʒekt ,prəpə'reifən əv ilek'trɒnik 'dɔkjuments)];

2) прэзентацыя праекта электроннага дакумента для подпісання і зацвярджэння [presentation of electronic document for the signing and approval (,prezen'teifən əv ilek'trɒnik 'dɔkjument fə ðə saɪnɪŋ ænd ə'pru:vəl)];

3) рэгістрацыю і кантроль выканання электроннага дакумента [registration and control of electronic document fulfillment (,redʒis'treifən ænd kən'trəʊl əv ilek'trɒnik 'dɔkjument ful'fɪlmənt)];

4) абарону электроннага дакумента [safeguard of electronic document (seɪfɡɑ:d əv ilek'trɒnik 'dɔkjument)];

5) апэратыўнае захоўванне і перадачу на захоўванне ў архіў арганізацыі [operative keeping and transfer on keeping in the archives of entity ('ɔpəretɪv 'ki:pɪŋ ænd træns'fə ən 'ki:pɪŋ in ðə 'ɑ:kaivz əv 'entiti)];

6) знішчэнне электронных дакументаў, якія не падлягаюць захоўванню [destruction of electronic documents which do not be liable to keeping (dis'trʌkʃən əv ilek'trɒnik 'dɔkjuments wɪtʃ du: nɒt 'laɪəbl tə 'ki:pɪŋ)].

Узгадненне праекта электроннага дакумента [concordance of electronic document (kəu'ɔdi'neifən əv ilek'trɒnik 'dɔkjument)] можа быць унутранае і знешняе. Унутрае ўзгадненне электроннага дакумента [inside concordance of electronic document ('ɪn'saɪd kəu'ɔdi'neifən əv ilek'trɒnik 'dɔkjument)] ажыццяўляецца з дапамогай сродкаў аўтаматызаванай сістэмы дакументальнага забеспячэння кіравання арганізацыяй [means of automation system of documentary ensuring of the entity management (mi:ns əv ɔ:tə'meifən 'sistim əv ,dɔkju'mentəri in'ʃuəriŋ əv ðə 'entiti 'mænidʒmənt)] на аснове сістэмы электроннага дакументаабароту [system of electronic document circulation ('sistim əv ilek'trɒnik 'dɔkjument 'sɛkjuleifən)]. Для таго, каб атрымаць доступ да

праекта електроннага дакумента [access to the project of electronic document (ækses tə ðə prədʒekt əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)] з мэтай яго ўзгаднення, адпаведная службовая асоба павінна прайсці аўтарызацыю і ідэнтыфікацыю [authorization and identification (ai,dentifi'keɪʃən ænd ,ɔ:θəraɪ'zeɪʃən)] ў аўтаматызаванай сістэме дакументальнага забеспячэння кіравання арганізацыяй [automation system of documentary ensuring of the entity management (,ɔ:tə'meɪʃən 'sɪstɪm əv ,dɒkju'mentəri in'juəriŋ əv ðə 'entɪti 'mænidʒmənt)]. Адзнака аб узгадненні (віза) у такім выпадку ўключаецца ў рэгістрацыйна-кантрольную картку або афармляецца асобным лістом узгаднення з выкарыстаннем сродкаў аўтаматызаванай сістэмы дакументальнага забеспячэння кіравання арганізацыяй [means of automation system of documentary ensuring of the entity management (mi:ns əv ,ɔ:tə'meɪʃən 'sɪstɪm əv ,dɒkju'mentəri in'juəriŋ əv ðə 'entɪti 'mænidʒmənt)]. Калі ўзгадненне праекта електроннага дакумента [concordance of electronic document project (kəu'ɒdi'neɪʃən əv ilek'trɒnik 'dɒkjument prədʒekt)] ажыццяўляецца шляхам падпісання яго агульнай часткі, то ў такім выпадку электронны лічбавы подпіс [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)] уключаецца ў асаблівую частку праекта електроннага дакумента [peculiar part of electronic document project (pi'kju:lɪə pɑ:t əv ilek'trɒnik 'dɒkjument prədʒekt)].

Знешняе ўзгадненне електроннага дакумента [external concordance of electronic document (eks'tə:nl kəu'ɒdi'neɪʃən əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)] ажыццяўляецца шляхам рассылкі праекта електроннага дакумента [project of electronic document (prədʒekt əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)] ў адпаведныя арганізацыі, з якімі ўзгадняецца дакумент. Рэквізіт «Грыф узгаднення» уключаецца ў агульную частку праекта дакумента [general part of electronic document project ('dʒenərəl pɑ:t əv ilek'trɒnik 'dɒkjument prədʒekt)] і падпісваецца электронным лічбавым подпісам [electronic digital signature (ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)] з выкарыстаннем асабістага ключа [personal key (pə:snl ki:)], уладальнікам якога з'яўляецца арганізацыя або асоба, адказная за падрыхтоўку праекта електроннага дакумента [project preparation of electronic document (prədʒekt ,prəpə'reɪʃən əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)]. Узгадненне праекта пацвярджаецца шляхам падпісання агульнай часткі праекта дакумента электронным лічбавым подпісам [general part signing of electronic document project of electronic digital signature ('dʒenərəl pɑ:t saɪnɪŋ əv ilek'trɒnik 'dɒkjument prədʒekt əv ilek'trɒnik 'dɪdʒɪtl signɪfə)], уладальнікам якога з'яўляюцца арганізацыя, з якой узгадняецца электронны дакумент, або ўпаўнаважаная ажыццявіць узгадненне асоба.

4.8. Парадак работы з электроннымі дакументамі

4.8. The treatment of work with the electronic documents

(fɔ:-eit. 'Ðə 'tri:tment əv wə:k wið ðə ilek'trɒnik 'dɒkjuments)

Ключавая тэрміналогія [key terminology

(ki: ,tə:mi'nɒlədʒi)]

забеспячэнне абароны электронных дакументаў — ensuring of electronic documents safeguard (in'ʃuəriŋ əv ilek'trɒnik 'dɒkjuments seɪfgɑ:d)

абарона электронных дакументаў — safeguard of electronic documents (seɪfgɑ:d əv ilek'trɒnik 'dɒkjuments)

паслядоўнасць укаранення электроннага дакументаабароту — inculcation consistency of electronic document circulation (,ɪnkəl'keɪʃən kən'sistənsi əv ilek'trɒnik 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən)

укараненне электроннага дакументаабароту — inculcation of electronic document circulation (,ɪnkəl'keɪʃən əv ilek'trɒnik 'dɒkjument 'sækjuleɪʃən)

фарміраванне электронных спраў — forming of electronic files (fɔ:miŋ əv ilek'trɒnik failiz)

электронная справа — electronic files (ilek'trɒnik failiz)

фарматы дакументаў у электронным выглядзе — sizes of documents in the electronic appearance (saiziz əv 'dɒkjuments in ðə ilek'trɒnik ə'piərəns)

перадача на захоўванне ў дзяржаўны архіў — transfer on keeping in the government archives (træns'fə ən 'ki:piŋ in ðə 'gʌvnmənt 'ɑ:kaivz)

дзяржаўны архіў — government archives ('gʌvnmənt 'ɑ:kaivz)

архіў — archives ('ɑ:kaivz)

Для забеспячэння абароны электронных дакументаў [ensuring of electronic documents safeguard (in'ʃuəriŋ əv ilek'trɒnik 'dɒkjuments seɪfgɑ:d)] неабходна распрацаваць патрэбныя лакальныя прававыя акты [local law deed ('ləukəl lɔ: di:d)], якія павінны рэгуляваць:

а) кіраванне працэсам доступу да электроннага дакумента [process management of access to the project of electronic document ('prəuses 'mænidʒmənt əv ækses tə ðə prədʒekt əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)];

б) пратакаляванне работы выканаўцаў з электроннымі дакументамі [work minuteness of executants with the electronic documents (wə:k 'minitnis əv ig'zekjutənts wið ðə ilek'trɒnik 'dɒkjuments)];

в) організацію резервовага капіравання і ўзнаўлення даных [organization of reserved copyness and restoration of data (,ɔ:gənaɪ'zeɪʃən əv rɪ'zə:vt 'kɒpinis ænd ,restə'reɪʃən əv 'deɪtə)].

Кіраванне працэсам доступу да электроннага дакумента [process management of access to the project of electronic document ('prəuses 'mænidʒmənt əv ækses tə ðə prədʒekt əv ilek'trɒnik 'dɒkjument)] ўключае наступнае:

1) катэгарыраванне электронных дакументаў па ўзроўню доступу [categorizing of electronic documents by the level of access ('kætigəriŋ əv ilek'trɒnik 'dɒkjuments baɪ ðə levl əv ækses)];

2) вызначэнне правоў доступу выканаўцаў да электронных дакументаў [determination of rights access of performers to the electronic documents (di,tə:mi'neɪʃən əv raɪts ækses əv pə'fɔ:məs tə ðə ilek'trɒnik 'dɒkjuments)];

3) дэлегаванне правоў выканаўцам датычна магчымых дзеянняў з электроннымі дакументамі [delegating of the rights to access concerning of the possible actions with the electronic documents ('deligeɪtɪŋ əv raɪts tu ækses kən'sə:niŋ əv ðə 'pɒsəbl 'ækʃəns wɪð ðə ilek'trɒnik 'dɒkjuments)];

У выніку чытаць, рэдагаваць, візаваць і падпісваць розныя электронныя дакументы супрацоўнікі змогуць у залежнасці ад нададзеных ім паўнамоцтваў. Працакаляванне работы выканаўцаў з электроннымі дакументамі [працакаляванне работы выканаўцаў з электроннымі дакументамі [work minuteness of executants with the electronic documents (wə:k 'minɪtnɪs əv ɪg'zekjutənts wɪð ðə ilek'trɒnik 'dɒkjuments)] вядзецца з дапамогай журнала падзей [journal of ɪvents ('dʒə:nəl əv i'vents)], у які аўтаматычна заносіцца інфармацыя аб тым, хто, калі і што зрабіў або спрабаваў зрабіць з электронным дакументам. Рэзервовае капіраванне [reserved copyness (,rɪ'zə:vt 'kɒpinis)] павінна ажыццяўляцца адпаведна графіку, які арганізацыя распрацоўвае самастойна. Усе працэдуры выканання рэзервовага капіравання [fulfillment procedure of reserved copyness (ful'fɪlmənt prə'si:dʒə əv ,rɪ'zə:vt 'kɒpinis)] павінны фіксавацца ў спецыяльным журнале.

Пералік дакументаў, якія можна ствараць і захоўваць у электронным выглядзе, арганізацыя вызначае самастойна і замацоўвае ў лакальных нарматыўна-прававых актах [local normative-law deed ('ləukəl 'nɔ:mətɪv-lɔ: di:d)]. Аднак калі ў архіве арганізацыі адсутнічаюць ўсталяваныя ўмовы для захоўвання дакументаў у электронным выглядзе [keeping of documents in the electronic appearance ('ki:piŋ əv 'dɒkjuments ɪn ðə ilek'trɒnik ə'piərəns)], неабходна ствараць іх арыгіналы на папяровых носьбітах інфармацыі [originals on the paper bearers of information (ə'ri:dʒənəl ən ðə 'peɪpə 'beərəs əv ,ɪnfə'meɪʃn)]. Тэрмін захоўвання такіх дакументаў складае 10 гадоў.

Укараненне электроннага дакументаабароту [inculcation of electronic document circulation (,inkl'keifən əv ilek'trɒnik 'dɒkjument 'səkjuleifən)] ў арганізацыі мэтазгодна пачаць з дакументаў, тэрмін захоўвання якіх складае менш 10 гадоў. Што тычыцца дакументаў пастаяннага захоўвання і з тэрмінам захоўвання звыш 10 гадоў, то пажадана спачатку ўвесці практыку двайнога дакументаабароту [practice of double document circulation ('præktis əv 'dʌbl 'dɒkjument 'səkjuleifən)], г. зн. ствараць два ідэнтычныя па змесце дакументы на паперы і ў электронным выглядзе. Па гэтай прычыне перавод дакументаў кадраванага справаводства, асноўная частка якіх мае тэрмін захоўвання звыш 10 гадоў (асабістыя справы працаўнікоў, загады аб прыёме, пераводзе і звальненні), на дадзеным этапе ўкаранення электроннага дакументаабароту [inculcation of electronic document circulation (,inkl'keifən əv ilek'trɒnik 'dɒkjument 'səkjuleifən)] нерацыянальны.

Электронныя справы [electronic files (ilek'trɒnik failiz)] фарміруюцца і афармляюцца з улікам агульных правілаў, усталяваных для дакументаў на папяровых носьбітах [documents on the paper bearers of information ('dɒkjuments ən ðə 'peɪpə 'bɛərəs əv infə'meɪʃən)]. У арганізацыі неабходна распрацаваць схемы размяшчэння і парадку праходжання дакументаў у электронным выглядзе [passing of document in the electronic appearance (pɑ:ʃɪŋ əv 'dɒkjument in ðə ilek'trɒnik ə'piərəns)] і іх праектаў. Распрацоўка такіх схем ажыццяўляецца на аснове наменклатуры спраў арганізацыі, дзе ў графе «Заўвага» для электронных дакументаў робіцца адзнака «ЭД».

Дакументы ў электронным выглядзе [documents in the electronic appearance ('dɒkjuments in ðə ilek'trɒnik ə'piərəns)], згодна наменклатуры спраў, змяшчаюцца ў папкі-электронныя справы. Найменне электроннай справы [name of electronic file (neɪm əv ilek'trɒnik fail)] складаецца з індэкса справы і яе загалоўка ў адпаведнасці з наменклатурай спраў арганізацыі [nomenclature of entity file (neu'menkletʃə əv 'entiti fail)]. Як правіла, кожная электронная справа [electronic file (ilek'trɒnik fail)] фарміруецца за адзін каляндарны год. Асаблівасці фарміравання і афармлення электронных спраў вызначаюцца ў інструкцыі па справаводстве арганізацыі.

Магчыма аб'яднанне дакументаў у электронным выглядзе і на папяровых носьбітах інфармацыі [uniting of documents in the electronic appearance and the paper bearers of information ('ju:nitiŋ əv ðə 'dɒkjuments in ðə ilek'trɒnik ə'piərəns ænd ðə 'peɪpə 'bɛərəs əv infə'meɪʃən)]. Такія справы называюцца гібрыднымі. Такія справы могуць быць «Перапіска па адміністрацыйна-гаспадарчых пытаннях», «Перапіска па пытаннях рахункаводства і фінансавай справаздачнасці». Гібрыдныя справы [hybrid file ('haɪbrɪd fail)] дапускаецца фарміраваць на аснове дакументаў з тэрмінам

захоўвання да 10 гадоў. Нягледзячы на тое, што дакумент на папяровым носьбіце перанесены ў электронны выгляд шляхам сканіравання, знішчыць яго можна толькі пасля заканчэння вызначанага для дадзенага дакумента тэрміну захоўвання.

Арганізацыі, якія перадаюць дакументы на захоўванне ў дзяржаўныя архівы [government archives ('glvnmənt 'ɑ:kaivs)], павінны ўзгадняць выкарыстаныя фарматы дакументаў ў электронным выглядзе [sizes of documents in the electronic appearance (saiziz əv 'dɔkjuments in ðə ilek'trɒnik ə'piərəns)] з упаўнаважанай дзяржаўнай архіўнай установай. Дапушчальнымі фарматамі дакументаў у электронным выглядзе [sizes of documents in the electronic appearance (saiziz əv 'dɔkjuments in ðə ilek'trɒnik ə'piərəns)] з'яўляюцца Portable Document Format (A/PDF/A), Office Open XML (DOCX), Open Document Format (ODT). Дапушчальнымі фарматамі графічных выяў дакументаў на папяровых носьбітах (сканаў) з'яўляюцца Portable Network Graphics (PNG), Tagged Image Format (TIFF), Joint Photograph Experts Group (JPEG) і Portable Document Format (A/PDF/A)/.

Дакументы, пададзеныя не ў дапушчальным фармаце, неабходна ператварыць ў патрэбны фармат да моманту перадачы ў дзяржаўны архіў [government archive ('glvnmənt 'ɑ:kaiv)]. Пры гэтым трэба мець на ўвазе, што ператварэнне электроннага дакумента з аднаго фармату ў іншы фармат [transformation of electronic document off one size in the other size (trænsfə'meɪʃən əv ilek'trɒnik 'dɔkjument ɔf wʌn saiz in ðə 'lðə saiz)] парушае яго цэласнасць. Для вырашэння гэтай праблемы патрэбна паўторнае засведчванне сапраўднасці такога электроннага дакумента, г. зн. яго падпісанне электронным подпісам архіва [signing of archives electronic signature (sainɪŋ əv 'ɑ:kaivz ilek'trɒnik signɪtʃə)].

Нягледзячы на такія перавагі электроннага дакументаабароту [advantages of electronic document circulation (əd'vɑ:ntɪdʒɪz əv ilek'trɒnik 'dɔkjument 'sækjuleɪʃən)] як эканомія рэсурсаў арганізацыі на дакументаабарот, памяншэнне офісных пляцовак на захоўванне папяровых дакументаў, хуткі пошук дакументаў і іншыя электронны дакументааброт мае і пэўныя недахопы. Істотным мінусам сістэмы электроннага дакументаабароту [system of electronic document circulation ('sistim əv ilek'trɒnik 'dɔkjument 'sækjuleɪʃən)] з'яўляецца праблема захаванасці дакументаў, так як у любы момант у камп'ютар можа пранікнуць вірус або не спрацаваць сістэма захавання дакументаў. Калі гэтыя праблемы можна вырашыць стварэннем сістэмы рэзервавання, то супрацьстаяць атакам хакераў вельмі складана.

Укараненне электроннага дакументаабароту [inculcation of electronic document circulation (ɪnkʌl'keɪʃən əv ilek'trɒnik 'dɔkjument 'sækjuleɪʃən)] патрабуе яго пастаяннай аптымізацыі. Час на апрацоўку электронных дакументаў значна

скарачае інтэграцыя розных праграм і блокаў сістэмы электроннага дакументаабароту [system of electronic document circulation ('sistim əv ilek'trɒnik 'dɒkjument 'səkjuleɪʃən)] паміж сабой. З дапамогай інтэграцыі розных праграм і блокаў дасягаецца адлюстраванне інфармацыі, уведзенай адзін раз, ва ўсіх праграмах і блоках сістэмы электроннага дакументаабароту [system of electronic document circulation ('sistim əv ilek'trɒnik 'dɒkjument 'səkjuleɪʃən)].

5. Метадалагічны базіс рахункаводства гаспадарчых працэсаў і фінансавых вынікаў

5. The methodological basis of business process accounting and the financial results

(faiv. ðə ,meθə'dɔlədʒikəl 'beisis ɒv 'biznis 'prəuses ə'kauntɪŋ ænd
ðə faɪ'nænfəl ri'zʌlt)

5.1. Асновы сінтэтычнага ўліку працэсу забеспячэння

5.1. The synthetic accounting fundamentals of the supply process

(faiv-wʌn. ðə sin'θetik ə'kauntɪŋ ,fʌndə'mentəls ɒv sə'plaɪ 'prəuses)

Ключавая тэрміналогія [key terminology

(ki: ,tə:mi'nɔlədʒi)]

адлюстраваны падлеглы аплаце падатак — payable tax reflected ('peɪəbl
tæks rɪ'flektɪd)

адхіленне фактычнага сабекошту набытых матэрыялаў ад вартасці па
ўліковых цэнах — deviation of historical cost of acquired materials from value at
accounting prices (,di:vi'eɪʃən ɒv hɪstɔ:'rɪkəl kɒst ɒv ə'kwaiəd mə'tɪəriəls frəm 'væljuə ət
ə'kauntɪŋ praisɪz)

акцэпт рахунку пастаўшчыка — acceptance of the supplier account
(ək'septəns ɒv ðə sə'plaɪə ə'kaunt)

акцэптаваны рахунак пастаўшчыка — account of supplier accepted (ə'kaunt
ɒv sə'plaɪə ək'septɪd)

аплачаны рахунак пастаўшчыка — supplier account paid (sə'plaɪə ə'kaunt
peɪd)

апрыходаваны фактычна паступіўшыя матэрыялы — real received
materials debited ('riəl rɪ'si:vɪd mə'tɪəriəls 'deɪtɪd)

буйная прамысловая арганізацыя — big industrial organization (bɪg
ɪn'dʌstriəl ,ɔ:gənəɪ'zeɪʃən)

дзеясць арганізацыі — activity of organization (æk'tɪvɪti ɒv ,ɔ:gənəɪzeɪʃən)

за адгружаныя матэрыялы — for the shipped materials (fə ðə ʃɪpt mə'tɪəriəls)

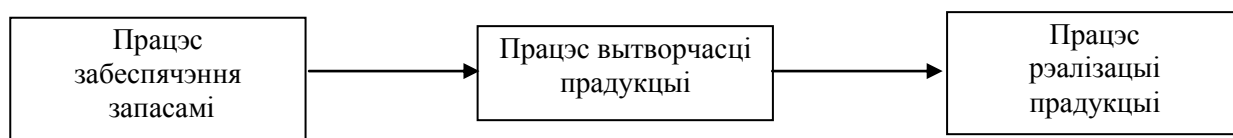
запасы матэрыялаў — materials inventories (mə'tɪəriəls 'ɪnvəntrɪz)

набытыя матэрыялы — acquired materials (ə'kwaɪəd mə'tɪəriəls)
 па ўліковых цэнах — at accounting prices (ət ə'kauntɪŋ praisɪz)
 падатак на дабаўленую вартасць па набытых матэрыялах — value added tax on acquired materials (ə'kwaɪəd mə'tɪəriəls 'væljuə æ:did tæks)
 падлеглая аплаце пастаўшчыку сума — payable to supplier sum ('peɪəbl tə sə'plaɪə sʌm)
 падлеглая аплаце пастаўшчыку сума падатку на дабаўленую вартасць за набытыя матэрыялы — sum of value added tax on acquired materials payable to supplier ('peɪəbl tə sə'plaɪə sʌm ɒv 'væljuə æ:did tæks ɒn ə'kwaɪəd mə'tɪəriəls)
 пакупная вартасць матэрыялаў — purchased value of materials ('pɜ:tʃəsd 'væljuə ɒv mə'tɪəriəls)
 пакупнік прадукцыі — production acquirer (prə'dʌkʃn ə'kwaɪə)
 прадпрыемства малага бізнесу — small business enterpris (smɔ:l 'biznis 'entəpraɪz)
 расходы справаздачнага перыяду — expenses of reporting period (ɪks'pensɪz ɒv rɪ'pɔ:tɪŋ 'pɪəriəd)
 рахунак пастаўшчыка за адгружаныя матэрыялы — supplier account for shipped materials (sə'plaɪə ə'kaunt fə ʃɪpd mə'tɪəriəls)
 сабекошт прадукцыі, работ або паслуг — prime cost of production, works and services (praɪm kɔst ɒv prə'dʌkʃn, wɜ:ks ænd 'sə:vɪsɪz)
 спісана адхіленне — deviation wrote off (,di:vɪeɪʃən raʊt ɔ:f)
 сума рахунку пастаўшчыка за адгружаныя матэрыялы — sum of the supplier account for the shipped materials (sʌm ɒv ðə sə'plaɪə ə'kaunt fə ðə ʃɪpd mə'tɪəriəls)
 сума сальда рахункаў — sum of accounts rest (sʌm ɔf ə'kaunts rest)
 транспартна-нарыхтоўчыя выдаткі — transportation and procurement costs (,træspɔ:teɪʃən ænd prə'kjuəmənt kɔsts)
 улік набыцця матэрыялаў — accounting of materials acquisition (ə'kauntɪŋ ɒv mə'tɪəriəls ,ækwi'zɪʃən)

Кожны факт гаспадарчага жыцця [fact of business life (fækt ɒv 'biznis laɪf)] арганізацыі павінен адлюстроўвацца ў рахункаводстве. Абагульненне ў сістэме рахункаў фактаў гаспадарчага жыцця [facts of business life (fækt ɒv 'biznis laɪf)] дае магчымасць раскрыць інфармацыю як аб дзейнасці арганізацыі [activity of organization (æk'tɪvɪti ɒv ,ɔ:gənaɪzeɪʃən)] у цэлым, так і яе асноўныя гаспадарчыя працэсы [business processɪs ('biznis 'prəusesɪz)]. У дадзеным

выпадку працэс разумеецца як сукупнасць паслядоўных дзеянняў для дасягнення якога-небудзь выніку.

Гаспадарчая дзейнасць вытворчага прадпрыемства складаецца з трох асноўных працэсаў, што можна паказаць у выглядзе схемы, прыведзенай на малюнку 7 і 7 eng. Усе гэтыя тры працэсы фактычна адбываюцца адначасова. На прадпрыемствах малога бізнесу [small business enterprises (smɔ:l 'biznis 'entəpraiziz)] іх улік ажыццяўляе адзін бухгалтар, на невялікіх і сярэдніх — асобныя супрацоўнікі бухгалтэрыі, а ў буйных прамысловых арганізацыях [big industrial organization (big in'dʌstriəl ɔ:gənai'zeɪʃəns)] — секцыі, групы або аддзелы бухгалтэрыі.

Малюнак 7 — Асноўныя гаспадарчыя працэсы вытворчага прадпрыемства

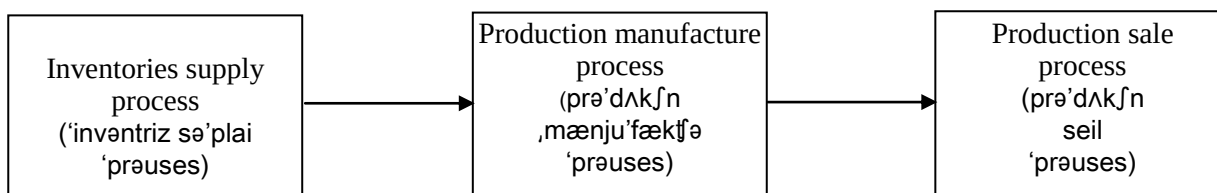

Figure 7 eng — Basic business process of the manufacture enterprise
 ('fiɡə sevn eng — Beisik 'biznis 'prəuses əv ðə ,mænju'fæktʃə 'entəpraiz)

Спецыяліст у галіне рахункаводства павінен ведаць методыку ўліку гэтых трох гаспадарчых аперацый вытворчага прадпрыемства. Схема сінтэтычнага ўліку працэсу забеспячэння запасамі паказана на малюнку 8 і 8 eng.

Эканамічная сутнасць запісаў [economic point of entries ('ikə'nɒmɪk pɔɪnt əv 'entrɪz)], прыведзеных на малюнку 8 і 8 eng наступная:

1. Акцэптаваны рахунак пастаўшчыка на пакупную вартасць матэрыялаў без падатку на дабаўлены кошт [The supplier account accepted worth the materials purchased value without of the value added tax (ðə sə'plaɪə ə'kaunt ək'septɪd wəθ ðə mə'tɪəriəls 'pə:ʃəsd 'væljuə wi'ðaut əv ðə 'væljuə æ:did tæks)];

60 "Разлікі з пастаўшчыкамі і падрадчыкамі"		51 "Разліковы рахунак"		10 "Матэрыялы"	
Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
		С-да 839 056		3) 424 397	
				16 "Адхіленне ад вартасці"	

5) 295 378 Σ 295 378	1) 439 680 2) 87 936 Σ 527 616 С-да 144 302	С-да 543 678	5) 295 378	каштоўнасцей" Д-т К-т 4) 15 283
15 "Нарыхтоўка і набыццё матэрыялаў" Д-т К-т 3) 439 680 1) 424 397 4) 15 283 Σ 439 680 Σ 439 680 С-да —				18 "Падатак на дабаўленую вартасць па набытых таварах (работах, паслугах)" Д-т К-т 2) 87 936

Малюнак 8 — Улік набыцця матэрыялаў

60 "Settlings with suppliers and contractors"		51 "Current accounts in banks"		10 "Materials"	
D-t	C-t	D-t	C-t	D-t	C-t
5) 295 378	1) 439 680	Rest 839 056	5) 295 378	3) 424 397	
	2) 87 936		Σ295 378		
	Σ 527 616	Rest 543 678			
	Rest 144 302				
		15 "Procurement and purchase of materials "		16 "Deviation at value of materials"	
		D-t	C-t	D-t	C-t
		3) 439 680	1) 424 397	4) 15 283	
			4) 15 283		
		Σ 439 680	Σ 439 680		
		Rest —			
		18 "Value added tax by purchased goods, works, service"			
				D-t	C-t
				2) 87 936	

Figure 8 eng — Accounting of materials acquisition

(‘figə eit eng— Ə’kauntɪŋ ɒv mə’tiəriəls ,ækwi’ziʃən)

2. Адлюстравана падлеглая аплаце пастаўшчыку сума падатку на дабаўленую вартасць па набытых матэрыялах [Payable to the supplier sum of value added tax on acquired materials (‘peɪəbl tə ðə sə’plaie sʌm ɒv ‘væljue æ:did tæks ɒn ə’kwaiəd mə’tiəriəls)];

3. Апрыходаваны фактычна паступіўшыя матэрыялы па ўліковых цэнах [Real received materials debited at accounting prices (‘riəl ri’si:vɪd mə’tiəriəls ‘debitɪd ət ə’kauntɪŋ praisiz)];

4. Спісана адхіленне фактычнага сабекошту набытых матэрыялаў ад кошту па ўліковых цэнах [Deviation of historical cost of acquired materials from value at accounting prices wrote off (,di:vi’eɪʃən ɒv histo:rikəl kɒst ɒv ə’kwaiəd mə’tiəriəls frəm ‘væljue ət ə’kauntɪŋ praisiz rout ɔ:f)];

5. Аплачаны рахунак пастаўшчыка за адгружаныя матэрыялы [Supplier account paid for shipped materials (sə’plaie ə’kaunt peɪd fə ʃɪpd mə’tiəriəls)].

Як вынікае з прыведзенага малюнкаў 8 і 8 eng, працэс забеспячэння [supply process (sə'plai 'prəuses)] ўлічваецца на рахунку 15 "Нарыхтоўка і набыццё матэрыялаў" [on account 15 "Procurement and purchase of materials" (ɔn ə'kaunt 'fifti:n 'Prə'kjuəmənt ænd 'pə:tʃəs ɔv mə'tiəriəls)]. Па дэбёце рахунку 15 "Нарыхтоўка і набыццё матэрыялаў" [on debit of account 15 "Procurement and purchase of materials" (ɔn 'debit ɔv ə'kaunt 'fifti:n 'Prə'kjuəmənt ænd 'pə:tʃəs ɔv mə'tiəriəls)] адлюстроўваецца пакупная вартасць абаротных актываў без падатку на дабаўленую вартасць [materials purchased value without of the value added tax (mə'tiəriəls 'pə:tʃəsd 'væljue wi'ðaut ɔv ðə 'væljue æ:did tæks)] і транспартна-нарыхтоўчыя выдаткі [transportation and procurement costs (,træspɔ:teɪʃən ænd prə'kjuəmənt kɔsts)] у карэспандэнцыі з крэдытам рахунку 60 "Разлікі з пастаўшчыкамі і падрадчыкамі" [credit of account 60 "Settlings with suppliers and contractors" ('kredit ɔv ə'kaunt 'sɪksti "Settlɪŋz wɪð sə'plaɪəs ænd kən'træktəs")] або іншых рахункаў у залежнасці ад таго, адкуль паступілі гэтыя актывы і характару выдаткаў па іх нарыхтоўцы і дастаўцы.

Уявім, што акцэптаваны рахунак пастаўшчыка за адгружаныя матэрыялы [the supplier account accepted for the shipped materials (ðə sə'plaɪə ə'kaunt ək'septɪd fə ðə ʃɪpɪd mə'tiəriəls) на суму 439 680 руб. [on sum 439 680 rubles (ɔn sʌm fɔ: 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-nain θauzənd, sɪks 'hʌndrəd ænd 'eɪti ru:blz)] без падатку на дабаўленую вартасць [without value added tax (wi'ðaut 'væljue æ:did tæks)]. Як ужо адзначалася раней, пры рэалізацыі прадукцыі суму падатку на дабаўленую вартасць [sum of value added tax (sʌm ɔf 'væljue æ:did tæks)] пастаўшчык [supplier (sə'plaɪə)] уключае ў рахунак, які ён прад'яўляе пакупніку [acquirer (ə'kwairə)]. Тады, пры стаўцы падатку на дабаўленую вартасць 20% [rate of the value added tax is 20 per cent (reɪt ɔf ðə 'væljue æ:did tæks ɪz 'twenti pə'sent)], падлеглая аплаце пастаўшчыку сума падатку на дабаўленую вартасць за набытыя маатэрыялы [payable to supplier sum of value added tax on acquired materials ('peɪəbl tə sə'plaɪə sʌm ɔv 'væljue æ:did tæks ɔn ə'kwairəd mə'tiəriəls)] будзе разлічана наступным чынам:

$$439\,680 \times 20 : 100 = 87\,936 \text{ rubles}$$

fɔ: 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-nain θauzənd, sɪks 'hʌndrəd ænd 'eɪti ru:blz

'mʌltɪplai bai

'twenti pə'sent

di'vaɪd bai

'hʌndrəd pə'sent

givs

‘eiti-sevn θauzænd, nain ‘hʌndrəd ænd ‘θə:ti:-siks ru:bliz.

Таму ў бухгалтэрыі пакупнікі прадукцыі [production acquirer (prə’dʌkʃn ə’kwaɪre)] пры акцэпце рахунку пастаўшчыка [acceptance of the supplier account (ək’septəns əv ðə sə’plaɪə ə’kaunt)] будзе зроблены наступны запіс [will be made following entry (wɪl bi: meɪd ‘fɒləuɪŋ ‘entri)]:

дэбет рахунку 18 “Падатак на дабаўленую вартасць па набытых таварах, работах, паслугах” [debit of account 18 “Value added tax on purchased goods, works, services” (‘debit əv ə’kaunt eɪ’ti:n “Vælju əd’ɪd tæks ən ‘pɜːʃəs gudz, wɜːks, ‘sə:vɪsɪz”)];

крэдыт рахунку 60 “Разлікі з пастаўшчыкамі і падрадчыкамі” [credit of account 60 “Settlings by transactions with suppliers and contractors” (‘kredit əv ə’kaunt ‘sɪksti “Setlɪŋz wɪð sə’plaɪəs ænd kən’tɹæktəs”)].

Таму сума рахунку пастаўшчыка за адгружаныя матэрыялы [sum of the supplier account for the shipped materials (sʌm əv ðə sə’plaɪə ə’kaunt fə ðə ʃɪpɪd mə’tɪəriəls)] складзе

$$439\ 680 + 87\ 936 = 527\ 616 \text{ rubles}$$

fo: ‘hʌndrəd ænd ‘θə:ti:-nain θauzænd, siks ‘hʌndrəd ænd ‘eiti ru:bliz

plʌs

‘eiti-sevn θauzænd, nain ‘hʌndrəd ænd ‘θə:ti:-siks ru:bliz

gɪvs

faɪv ‘hʌndrəd ænd ‘twenti-sevn θauzænd, siks ‘hʌndrəd ænd ‘sɪks’ti:n ru:bliz.

Вартасць фактычна паступіўшых матэрыяльных каштоўнасцей па ўліковых цэнах [at accounting prices (ət ə’kauntɪŋ praisɪz)] пералічваецца на дэбет рахунку 10 “Матэрыялы” [debit of account 10 “Materials” (‘debit əv ə’kaunt ten “Mə’tɪəriəls”)] з крэдыту рахунку 15 “Нарыхтоўка і набыццё матэрыяльных каштоўнасцей” [credit of account 15 “Procurement and purchase of materials” (‘kredit əv ə’kaunt ‘fɪf’ti:n “Prə’kjuəmənt ænd ‘pɜːʃəs əv mə’tɪəriəls”)]. Уліковыя цэны [accounting prices (ət ə’kauntɪŋ praisɪz)] выкарыстоўваюцца па той прычыне, што ва ўмовах рыначнай эканомікі аднолькавыя матэрыяльныя каштоўнасці могуць паступаць ад розных пастаўшчыкоў па дагаворных цэнах, якія розняцца паміж сабой. Выкарыстанне розных цэн на адны і тыя ж матэрыялы або іншыя каштоўнасці вядзе да рознага роду памылак і злоўжыванняў, таму бухгалтэрыя выкарыстоўвае ўнутраныя адзіныя цэны, якія дазваляюць пазбегнуць памылак і злоўжыванняў. Да таго ж, на кошт матэрыяльных каштоўнасцей аказваюць уплыў адлегласць і іншыя ўмовы дастаўкі.

Няхай у нашым прыкладзе вартасць паступіўшых матэрыялаў [value of received materials ('væljʊ: ɔv ri'si:vd mə'tiəriəls)] па ўліковых цэнах [at accounting prices (ət ə'kauntiŋ praisiz)] вызначылася ў суме 424 397 руб. [was determined to amounting 424,397 rubles (wɒz di'tə:mɪnd tu ə'mauntiŋ fɔ: 'hʌndrəd ænd 'twenti fɔ: θauzənd, θri: 'hʌndrəd ænd 'nainti-sevn ru:blz)]. Тады рознасць паміж фактычным сабекоштам набытых матэрыяльных каштоўнасцей і іх вартасцю па ўліковых цэнах [difference between the historical cost of acquired material valuables and theirs value at accounting prices ('difrəns bi'twi:n ðə histɔ'rikəl kɔst ɔv ə'kwɔrd mə'tiəriəl 'væljʊəblz ænd ðæs 'væljʊ: ət ə'kauntiŋ praisiz)] складзе

$$439\,680 - 424\,397 = 15\,283 \text{ rubles.}$$

fɔ: 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-nain θauzənd, siks 'hʌndrəd ænd 'eiti ru:bliz

'mainəs

fɔ: 'hʌndrəd ænd 'twenti fɔ: θauzənd, θri: 'hʌndrəd ænd 'nainti-sevn ru:bliz

givs

'fif'ti:n θauzənd, tu: 'hʌndrəd ænd 'eiti θri: ru:bliz.

Гэта сума спісваецца з рахунку 15 "Нарыхтоўка і набыццё матэрыяльных каштоўнасцей" [account 15 "Procurement and purchase of materials" (ə'kaunt 'fif'ti:n "Prə'kjuəmənt ænd 'pə:tʃəs ɔv mə'tiəriəls)]] на дэбет або крэдыт рахунку 16 "Адхіленне ад кошту матэрыяльных каштоўнасцей" [debit or credit of account 16 "Deviation at value of materials" ('debit ɔ: 'credit ɔv ə'kaunt 'siks'ti:n "Di:vi'eɪʃn æt 'væljʊ ɔv mə'tiəriəls)]]]. У нашым прыкладзе рахунак 16 "Адхіленне ад кошту матэрыяльных каштоўнасцей" [account 16 "Deviation at value of materials" (ə'kaunt 'siks'ti:n "Di:vi'eɪʃn æt 'væljʊ ɔv mə'tiəriəls)]] трэба дэбетаваць, так як сума адхілення дадатная. У выніку сума сальда рахункаў [sum of accounts balance (sʌm ɔf ə'kaunts 'bæləns)] 10 "Матэрыялы" [10 "Materials" (ten "Mə'tiəriəls)]] і 16 "Адхіленне ад кошту матэрыяльных каштоўнасцей" [16 "Deviation at value of materials" (ə'kaunt 'siks'ti:n "Di:vi'eɪʃn æt 'væljʊ ɔv mə'tiəriəls)]] пакажа фактычны сабекошт набытых матэрыялаў [historical cost of acquired materials (histɔ'rikəl kɔst ɔv ə'kwɔrd mə'tiəriəls)]. У прыведзеным вышэй прыкладзе ён складзе

$$424\,397 + 15\,283 = 439\,680 \text{ rubles}$$

fɔ: 'hʌndrəd ænd 'twenti fɔ: θauzənd, θri: 'hʌndrəd ænd 'nainti-sevn ru:bliz

plʌs

'fif'ti:n θauzənd, tu: 'hʌndrəd ænd 'eiti θri: ru:bliz

fɔ: 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-nain θauzənd, siks 'hʌndrəd ænd 'eiti ru:bliz

Як велічыня капіталізаваных выдаткаў [amount of capitalized costs (ə'maunt əv kə'pitəlaɪzd kɒsts)] ён будзе паказаны ў раздзеле "Абаротныя актывы" бухгалтарскага балансу [book-keeping balance (buk 'ki:piŋ 'bæləns)]. Айчынная методыка рахункаводства [native methods of accounting ('neitiv 'məθəds əv ə'kauntɪŋ)] дапускае і іншыя методыкі вызначэння фактычнага сабекошту запасаў [determination of historical prime cost of inventories (di,tə:mi'neɪʃən əv his'tɔ:rikəl praɪm kɒst əv 'ɪnvəntɪz)] без выкарыстання рахунку 16 "Адхіленне ад кошту матэрыяльных каштоўнасцей" [account 16 "Deviation at value of materials" (ə'kaunt 'siks'ti:n "Di:vi'eɪʃn æt 'vælju əv mə'tiəriəls")].

5.2. Выдаткі на вытворчасць прадукцыі і рахункі для іх уліку. Улік і размеркаванне ўскосных выдаткаў паміж відамі прадукцыі

5.2. The manufacturing costs of production and the accounts for theirs book-keeping. Accounting and allotment of the indirect costs among the kinds of production

(faɪv-tu:.. ðə ,mænju'fæktʃərɪŋ kɒsts əv prə'dʌkʃn ænd ði ə'kaunts fə ðeəs 'buk,ki:piŋ. Ə'kauntɪŋ ænd ə'lɒtmənt əv ,ɪndi'rekt kɒsts ə'mʌŋ kaɪnds əv prə'dʌkʃn)

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ,tə:mi'nɒlədʒi)]

адлюстраванне ў сістэме рахункаў — reflection into accounts system
(ri'flekʃən 'ɪntə ə'kaunts 'sɪstɪm)

аўтатранспартная арганізацыя — motor freight company ('məʊtə freɪt 'kʌmpəni)

вартасць скарыстаных сыравіны, матэрыялаў і паўфабрыкатаў — value of utilized raw stuff, materials and semi-manufactured goods ('vælju: əv 'ju:taɪlaɪzd rɔ: stʌf, mə'tiəriəls ænd 'semi-,mænju'fæktʃərd gudz)

віды прадукцыі — kinds of product (kaɪnds əv 'prɒdʌkt)

выдаткі на выпуск прадукцыі — fabrication costs (ˌfæbriˈkeɪʃən kɒsts)

вылічэнне фінансавага выніку ад гаспадарчай дзейнасці — computation of financial results from business activity (ˌkɒmpjuːˈteɪʃn ɒv faɪˈnænsjəl rɪˈzʌltz frəm ˈbiznis ækˈtɪvɪti)

вытворчасць — production (prəˈdʌkʃn)

гаспадарчая дзейнасць прамысловых прадпрыемстваў — business activity of industrial enterprises (ˈbiznis ækˈtɪvɪti ɒv ɪnˈdʌstriəl ˈentəpraɪz)

забеспячэнне — supply (səˈplai)

зроблены адлічэнні ад налічанай зароботнай платы на сацыяльнае страхаванне — social insurance assignments were made from the sum of wages and salaries (ˈsəʊʃəl ɪnˈʃʊərəns əˈsaɪnmənts wɛə meɪd frəm ðə sʌm ɒv weɪdʒɪz ænd ˈsæləɪz)

зроблены налічэнні аўтатранспартнай арганізацыі за перавезеныя грузы — charge were made to motor freight company for transported loads (tʃɑːdʒ wɛə meɪd tə ˈməʊtə freɪt ˈkʌmpəni fə trænˈspɔːtɪd ləʊdz)

зроблены налічэнні іншым арганізацыям за выкананыя работы — charge were made to other enterprises for rendered services (tʃɑːdʒ wɛə meɪd tu ˈʌðə ˈentəpraɪz fə ˈrendəd ˈsɜːvɪs)

зроблены налічэнні энергазбытавой арганізацыі за пастаўленую электраэнергію — charge were made to distributor power company for supplied electrical energy (tʃɑːdʒ wɛə meɪd tə dɪsˈtrɪjʊtə ˈkʌmpəni fə seˈplaɪd ɪˈlektrɪkəl ˈenədʒi)

кіраўніцкі, інжынерна-тэхнічны і дапаможны персанал цэха — shop supervisory, engineering and support personnel (ʃɒp ˈsjuːpəvaɪzə, endʒɪˈnɪəriŋ ænd səˈpɔːt ˌpəːsəˈnel)

на аснове зароботнай платы вытворчых рабочых — on the basis of wages and salaries of production workers (ɒn ðə ˈbeɪsɪs ɒv ˈweɪdʒɪz ænd ˈsæləɪz ɒv prəˈdʌkʃn ˈwɜːkəs)

налічана амартазацыя асноўных сродкаў — depreciation of plant assets were charged (dɪˌprɪːʃiˈeɪʃn ɒv plɑːnt æsets wɛə tʃɑːdʒt)

налічана зароботная плата працаўнікам прадпрыемства — wages and salaries were accrued to the workers of enterprise (weɪdʒɪz ænd ˈsæləɪz wɛə əˈkruːd tə ðə ˈwɜːkəs ɒv ˈentəpraɪz)

пастаўленая электраэнергія — supplied electrical energy (seˈplaɪd ɪˈlektrɪkəl ˈenədʒi)

пераменныя агульнавытворчыя выдаткі — variable manufacturing overhead costs (ˈvɛəriəbl ˌmænjuˈfæktʃəriŋ ˈəʊvəˈhed kɒsts)

пераменныя выдаткі — variable costs (ˈvɛəriəbl kɒsts)

прапарцыянальнае размеркаванне выдаткаў — costs reapportionment (kɒsts riə'pɔːʃənmənt)

прызнанне даходаў — acknowledgement of incomes (ək'nɒlɪdʒmənt ɒv 'ɪnkʌmɪz)

разлік размеркавання — allotment computation (ə'lɒtmənt ˌkɒmpjuː'teɪʃn)

размеркаванне пераменных агульнавытворчых выдаткаў — allotment of variable manufacturing overhead costs (ə'lɒtmənt ɒv 'vɛəriəbl ˌmænjʊ'fæktʃərɪŋ 'əʊvə'hed kɒsts)

рэалізацыя — sale (seil)

скарыстаны матэрыялы на выпуск прадукцыі — materials were utilized for the manufacture of production (mə'tɪəriəls wɛə 'jʊtɪlaɪzd fə ðə ˌmænjʊ'fæktʃə ɒv prə'dʌkʃn)

удзельная вага — specific weight (spi'sɪfɪk weɪt)

уклучаны ў сабекошт прадукцыі падаткі і зборы — taxes and contributions were included in prime cost of production (tæksɪz ænd ˌkɒntri'bjuːʃəns wɛə ɪn'kluːdɪd ɪn praɪm kɒst ɒv prə'dʌkʃn)

умоўна-пастаянныя выдаткі — conditional-and-standing costs (kən'dɪʃənəl-ænd-'stændɪŋ kɒsts)

частка выдаткаў прадпрыемства — part of enterprise costs (pɑːt ɒv 'entəpraɪz kɒsts)

Гаспадарчая дзейнасць прамысловых прадпрыемстваў [business activity of industrial enterprise ('biznis æk'tɪvɪti ɒv ɪn'dʌstriəl 'entəpraɪz)] складаецца з трох працэсаў: забеспячэння [supply (sə'plai)], вытворчасці [production (prə'dʌkʃn)] і рэалізацыі [sale (seil)]. Працэс забеспячэння [supply process (sə'plai 'prəʊses)] — гэта набыццё сродкаў і прадметаў працы, якія неабходны для ажыццяўлення вытворчага працэсу. Выкарыстанне матэрыялаў, энергіі, паслуг, тэхнічных сродкаў і рабочай сілы для вырабу той прадукцыі, дзеля якой створана арганізацыя, з'яўляецца працэсам вытворчасці [production process (prə'dʌkʃn 'prəʊses)]. Сукупнасць гаспадарчых аперацый, звязаных са збытам прадукцыі, якія заканчваюцца залічэннем выручкі ад яе рэалізацыі на разліковы рахунак, называецца працэсам рэалізацыі [sale process (seil 'prəʊses)].

Усе тры працэсы ўзаемазвязаны і адбываюцца адначасова, таму іх адлюстраванне ў сістэме рахункаў [reflection into accounts system (rɪ'flekʃən 'ɪntə ə'kaunts 'sɪstɪm)] уяўляе сабой адзіную ўліковую працэдуру [accounting procedure (ə'kauntɪŋ prə'siːdʒə)], звязаную з адлюстраваннем у сістэме рахункаў выдаткаў, іх пераходу ў расходы, прызнання даходаў [acknowledgement of

incomes (æk'nɒlɪdʒmənt ɒv 'ɪnkʌmɪz)] і вилічэння фінансавага выніку ад гаспадарчай дзейнасці [computation of financial results from business activity (,kɒmpju:'teɪʃn ɒv faɪ'nænʃəl rɪ'zʌltz frəm 'bɪznɪs æk'tɪvɪti)].

Выдаткі на выпуск прадукцыі [fabrication costs (,fæbrɪ'keɪʃən kɒsts)] фарміруюцца ва ўліку ў выніку адлюстравання наступных аперацый:

1) скарыстаны матэрыялы на выпуск прадукцыі [materials were utilized for the manufacture of production (mə'tɪəriəls wəə 'juːlaɪzd fə ðə ,mænjʊ'fæktʃə ɒv prə'dʌkʃn)];

2) налічана зароботная плата працаўнікам прадпрыемства [wages and salaries were accrued to the workers of enterprise (weɪdʒɪz ænd 'sæləɪz wəə ə'kruːd tə ðə 'wə:kəs ɒv 'entəpraɪz)];

3) зроблены адлічэнні ад налічанай зароботнай платы на сацыяльнае страхаванне [social insurance assignments were meid from the sum of wages and salaries ('səʊʃəl ɪn'ʃʊərəns ə'saɪnmənts wəə meɪd frəm ðə sʌm ɒv weɪdʒɪz ænd 'sæləɪz)];

4) зроблены налічэнні аўтатранспартнай арганізацыі за перавезеныя грузы [charge were meid to motor freight company for transported loads (tʃɑːdʒ wəə meɪd tə 'məʊtə freɪt 'kʌmpəni fə træns'pɔːtɪd ləʊds)];

5) зроблены налічэнні іншым арганізацыям за аказаныя паслугі [charge were meid to other enterprises for rendered services (tʃɑːdʒ wəə meɪd tu 'ʌðə 'entəpraɪzɪz fə 'rendəd 'sə:vɪs)];

6) зроблены налічэнні энергабытавой арганізацыі за пастаўленую электраэнергію [charge were meid to distributor power company for supplied electrical energy (tʃɑːdʒ wəə meɪd tə dɪs'trɪjʊtə 'kʌmpəni fə se'plaɪd ɪ'lektrɪkəl 'enədʒɪ)];

7) налічана амапартацыя асноўных сродкаў [depreciation of plant assets were charged (dɪ,priːʃi'eɪʃn ɒv plɑːnt æsets wəə tʃɑːdʒt)];

8) уключаны ў сабекошт прадукцыі падаткі і зборы [taxes and contributions were included in prime cost of production (tæksɪz ænd ,kɒntrɪ'bjuːʃəns wəə ɪn'kluːdɪd ɪn praɪm kɒst ɒv prə'dʌkʃn)].

Магчымы і іншыя гаспадарчыя аперацыі і падзеі [other business transactions and events ('ʌðə 'bɪznɪs trænzækʃəns ænd ɪ'vents)], у выніку якіх фарміруюцца эканамічныя элементы выдаткаў [economic elements of costs ('ɪkə'nɒmɪk 'elɪmənts ɒv kɒsts)]. Яны могуць адносіцца на дэбет некалькіх рахункаў раздзела 3 “Выдаткі на вытворчасць” [Section 3 “Production costs” (sekʃn θri: “Prə'dʌkʃn kɒsts”)] дзеючага ў цяперашні час плану рахункаў [chart of accounts (tʃɑːt ɒv ə'kaʊnts)]. Напрыклад, на прадпрыемстве прамысловасці [industrial enterprise (ɪn'dʌstriəl 'entəpraɪz)] вартасць скарыстаных сыравіны,

матэрыялаў і паўфабрыкатаў [value of utilized raw stuff, materials and semi-manufactured goods ('væljʊ: əv 'jutilaizd rɔ: stʌf, mə'tiəriəls ænd 'semi-,mænju'fæktʃərd gudz)] можа адносіцца на дэбет рахункаў 20 “Асноўная вытворчасць” [20 “Basic production” ('twenti “Beisik prə'dʌkʃən)], 25 “Агульнавытворчыя выдаткі” [25 “Manufacturing overhead costs” ('twenti-faiv “,Mænju'fæktʃəriŋ 'əuvə'hed kɒsts)], 26 “Агульнагаспадарчыя выдаткі” [26 “Factory overhead cost” ('twenti-siks “Fæktəri 'əuvə'hed kɒsts”)] і іншых.

Выкарыстанне канкрэтнага рахунку залежыць ад таго, у якім структурным падраздзяленні арганізацыі былі панесены тыя або іншыя выдаткі. Заработная плата вытворчых рабочых [wages and salaries of production workers ('weɪdʒɪz ænd 'sæləriz əv prə'dʌkʃn 'wə:kəs)] будзе аднесена на дэбет рахунку 20 “Асноўная вытворчасць” [on debit of account 20 “Basic production” (ən 'debit əv ə'kaunt 'twenti “Beisik prə'dʌkʃən)], кіраўніцкага, інжынерна-тэхнічнага і дапаможнага персаналу цэха [shop supervisory, engineering and support personnel (ʃɒp 'sjʊ:pəvaɪzə, endʒi'niəriŋ ænd sə'pɔ:t ,pə:sə'nel)] — на дэбет рахунку 25 “Агульнавытворчыя выдаткі” [on debit of account 25 “Manufacturing overhead costs” (ən 'debit əv ə'kaunt 'twenti-faiv “,Mænju'fæktʃəriŋ 'əuvə'hed kɒsts)], а адміністрацыі прадпрыемства [management of enterprise ('mænidʒmənt əv 'entəpraɪz)] — на дэбет рахунку 26 “Агульнагаспадарчыя выдаткі” [on debit of account 26 “Factory overhead cost” (ən 'debit əv ə'kaunt 'twenti-siks “Fæktəri 'əuvə'hed kɒsts)].

Значная частка выдаткаў прадпрыемства [part of enterprise costs (pɑ:t əv 'entəpraɪz kɒsts)] адносіцца да ўскосных. Гэта могуць быць выдаткі дапаможных вытворчасцей [costs of auxiliary production (kɒsts əv ə:g'zɪljəri ,prə'dʌkʃən)], агульнавытворчыя выдаткі [manufacturing overhead costs (,mænju'fæktʃəriŋ 'əuvə'hed kɒsts)] і іншыя выдаткі прадпрыемства [other cost of enterprise ('ʌðə cɒst əv 'entəpraɪz)]. Метадычны падыход да ўліку ўскосных выдаткаў [indirect costs (,ɪndi'rekt kɒsts)] на прыкладзе рахунку 25 “Агульнавытворчыя выдаткі” [account 25 “Manufacturing overhead costs” (ə'kaunt 'twenti-faiv “,Mænju'fæktʃəriŋ 'əuvə'hed kɒsts)] паказаны на малюнках 9 і 9 eng.

Эканамічная сутнасць запісаў [economic point of entries ('ikə'nɒmɪk pɔɪnt əv 'entriz)], прыведзеных на малюнках 9 і 9 eng наступная:

10 “Матэрыялы”		25 “Агульнавытворчыя выдаткі”		20 “Асноўная вытворчасць”	
Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
С-да 1 326 459		С-да —		С-да 168 959	
424 397	1) 10 086				

70 “Разлікі з персаналам па аплаце працы” <table><tr><td>Д-т</td><td>К-т</td></tr><tr><td></td><td>2) 12 564</td></tr></table>	Д-т	К-т		2) 12 564	1) 10 086 2) 12 564 3) 4 398 4) 4 126 6а) 38 150 5) 45 843 Σ115 168 С-да —	7а) 90 514 7б)24 654	7а) 90 514 С-да 259 473								
Д-т	К-т														
	2) 12 564														
69 “Разлікі па сацыяльным страхаванні і забеспячэнні” <table><tr><td>Д-т</td><td>К-т</td></tr><tr><td></td><td>3) 4 398</td></tr></table>	Д-т	К-т		3) 4 398	02 “Амартызацыя асноўных сродкаў” <table><tr><td>Д-т</td><td>К-т</td></tr><tr><td></td><td>5) 45 843</td></tr></table>	Д-т	К-т		5) 45 843		18 “Падатак на дабаўленую вартасць па набытых таварах работах, паслугах” <table><tr><td>Д-т</td><td>К-т</td></tr><tr><td>7б) 24 654</td><td></td></tr></table>	Д-т	К-т	7б) 24 654	
Д-т	К-т														
	3) 4 398														
Д-т	К-т														
	5) 45 843														
Д-т	К-т														
7б) 24 654															
68 “Разлікі па падатках і зборах” <table><tr><td>Д-т</td><td>К-т</td></tr><tr><td></td><td>4) 4 126</td></tr></table>	Д-т	К-т		4) 4 126	60 “Разлікі з пастаўшчыкамі і падрадчыкамі <table><tr><td>Д-т</td><td>К-т</td></tr><tr><td></td><td>6а) 38 150 6б) 7 630</td></tr></table>	Д-т	К-т		6а) 38 150 6б) 7 630		6б) 7 630				
Д-т	К-т														
	4) 4 126														
Д-т	К-т														
	6а) 38 150 6б) 7 630														

Малюнак 9 — Сінтэтычны ўлік агульнавытворчых выдаткаў

1) скарыстаны матэрыялы на цэхавыя выдаткі [the materials were utilized for the shop costs (ðə mə'tiəriəls wəɪ 'ju:laɪzd fə ðə ʃɒp kɒsts)];

2) налічена зароботная плата менеджарам і іншаму персаналу вытворчых цэхаў [the wages and the salaries were accrued to the managers and other the personal of manufacturing shops (ðə weɪdʒɪz ænd 'sælərɪz wɛə ə'kruːd tə ðə 'mænɪdʒəz ænd 'lðə ðə 'pəːsnəl ɒv ,mænjʊ'fæktʃərɪŋ ʃɒps)];

3) зроблені адлічэнні ад налічанай зароботнай платы на сацыяльнае страхаванне [the social insurance contributions were meid from the sum of wages and salaries (ðə 'səʊʃəl in'ʃʊərəns ə'sainmənts wɛə meid frəm ðə sʌm ɒv weɪdʒɪz ænd 'sælərɪz)];

4) уключаны ў склад агульнавытворчых выдаткаў падаткі і зборы [the taxes and the contributions were included in composition of the manufacturing overhead costs (ðə tæksɪz ænd ˌkɒntriˈbjʊ:ʃəns wɪə ɪnˈkluːdɪd ɪn ˌkɒmpəˈzɪʃən ɒv ðə ˌmænjʊˈfæktʃərɪŋ ˈoʊvəˈhed costs)];

10 “Materials”		25 “Manufacturing overhead costs”		20 “Basic production”	
Д-Т	К-Т	Д-Т	К-Т	Д-Т	К-Т
Rest 52 645		Rest —		Rest 168 959	
	1) 10 086	1) 10 086	7а) 90 514	7а) 90 514	
70 “Settlings to personnel for wage payments”		2) 12 564	7б) 24 654	Rest 259 473	
Д-Т	К-Т	3) 4 398			
		4) 4 126			
		6а) 38 150			
		5) 45 843			
		Σ11 568			
	2) 12 564				
				90 “Operating activity revenues and expenses”	
				Д-Т	К-Т

69 "Social insurance and security payments"		Rest —		76) 24 654
Д-Т	К-Т	02 "Depreciation of plant assets"		18 "Value added tax on purchased goods, works, services"
	3) 4 398	Д-Т	К-Т	Д-Т
			5) 45843	К-Т
68 "Taxes and dues payments"		60 "Settlings with suppliers and contractors"		66) 7 630
Д-Т	К-Т	Д-Т	К-Т	
	4) 4 126		6a) 38150	
			66) 7630	

Figure 9 eng — Synthetic accounting of manufacturing overhead costs, thousand rubles
 ('Fige nain eng — Sin'θetik ə'kauntɪŋ
 ɔv ,mænju'fæktʃəriŋ 'ouvə'hed costs, θauzənd ru:blɪz)

5) налічана амаптызацыя асноўных сродкаў [the depriation of plant assets were charged (ðə di,pri:ʃi'eɪŋ ɔv plɑ:nt æsets wɛə ʃɑ:dʒt)];

6) налічана энэргазбытавой арганізацыі за электраэнергію [the charge were meid to other enterprises for supplied electrical energy and rendered services (ðə ʃɑ:dʒ wɛə meid tu 'lðə 'entəpraɪzɪz fə se'plaid i'lektrikəl 'enədʒɪ ænd 'rendərd 'sə:vis)];

а) сума па тарыфах без падатку на дабаўленую вартасць [the tariff sum without value added tax (ðə 'tærɪf sʌm wi'ðaut ɔv 'væljuə: æ:did tæks)];

б) падатак на дабаўленую вартасць на атрыманую электраэнергію па стаўцы 20% [the value added tax on supplied electrical energy and rendered services (ðə 'væljuə: æ:did tæks ɔn se'plaid i'lektrikəl 'enədʒɪ ænd 'rendərd 'sə:vis)];

7) пералічаны агульнавытворчыя выдаткі на павелічэнне [the manufacturing overhead costs transferred on increase in: (,mænju'fæktʃəriŋ 'ouvə'hed costs trans'fə:rd ɔn in'kri:s in:)];

а) сабекошту прадукцыі [the prime cost of production (ðə praɪm kɔst ɔv prə'dʌkʃn)];

б) расходаў па бягучай дзейнасці [the operating activity expenses (ðə 'ɔpəreɪtɪŋ æk'tɪvɪti iks'pensɪz)].

Адлюстраванне на сінтэтычных рахунках агульнавытворчых выдаткаў раскрываюць аперацыі 1-6. Як вынікае з прыведзенай на малюнках 2.3 і 2.3 eng схемы, па дэбеце рахунку 25 "Агульнавытворчыя выдаткі" [on debit of account 25 "Manufacturing overhead costs" (ɔn 'debit ɔv ə'kaunt 'twenti-faɪv ,Mænju'fæktʃəriŋ 'ouvə'hed kɔsts)], адлюстроўваюцца фактычныя агульнацэхавыя выдаткі. Крэдытуюцца пры гэтым рахункі 10 "Матэрыялы" [account 10

“Materials (ə'kaunts ten “Mə'tiəriəls”), 60 “Разлікі з пастаўшчыкамі і падрадчыкамі” [account 60 “Settlings with suppliers and contractors” (‘siksti “Setlɪŋs wɪð sə'plaɪəs ænd kən'træktəs”), 70 “Разлікі з персаналам па аплаце працы” [account 70 “Settlings to personnel for wage payments” (‘sevnti “Setlɪŋs tə ,pə:sə'nel fə weɪdʒ 'peɪmənts”)]] і іншыя рахункі [and other accounts (ænd lðə ə'kaunts)].

У нашым прыкладзе дэбетовы абарот па рахунку 25 “Агульнавытворчыя выдаткі” [debit footing of account 25 “Manufacturing overhead costs” (‘debit futɪŋ əv ə'kaunt 'twenti-faɪv “,Mænju'fæktʃəriŋ 'əuvə'hed costs”)] склаў 115 168 руб. (wɒn 'hʌndrəd ænd 'fɪfti:n θəuzənd, wɒn 'hʌndrəd ænd 'siksti-eɪt ru:blɪz). Рахунак 25 “Агульнавытворчыя выдаткі” [account 25 “Manufacturing overhead costs” (ə'kaunt 'twenti-faɪv “,Mænju'fæktʃəriŋ 'əuvə'hed costs”)] сальда на справаздачную дату не мае. Выдаткі, якія ўлічаны на гэтым рахунку, спісваюцца на дэбет рахункаў [on debit of accounts (ɔn 'debit əv ə'kaunts)] 20 “Асноўная вытворчасць” [20 “Basic production” (‘twenti “Beɪsɪk prə'dʌktʃən”), 23 “Дапаможныя вытворчасці” [23 “Auxiliary productions” (‘twenti-θri: “ə:g'zɪljəri ,prə'dʌktʃən”)] і іншых рахункаў.

Умоўна-пастаянныя выдаткі [conditional-and-standing costs (kən'dɪʃənəl-ænd-'stændɪŋ kɔsts)], г. зн. выдаткі, велічыня якіх не залежыць або мала залежыць ад змянення аб’ёму вытворчасці прадукцыі, могуць адразу спісвацца на дэбет рахунку 90 “Даходы і расходы па цякучай дзейнасці” [on debit of account 90 “Operating activity revenues and expenses” (ɔn 'debit əv ə'kaunt 'naɪntɪ 'ɒpəreɪtɪŋ æk'tɪvɪti 'revɪnju:z ænd ɪks'pensɪs)].

Існуюць розныя метадыкі вызначэння умоўна-пастаянных выдаткаў [conditional-and-standing costs (kən'dɪʃənəl-ænd-'stændɪŋ kɔsts)], якія вывучаюцца ў спецыяльных галіновых дысцыплінах рахункаводства [accounting (ə'kauntɪŋ)]. Як вынікае з малюнкаў 9 і 9 eng, умоўна-пастаянныя выдаткі [conditional-and-standing costs (kən'dɪʃənəl-ænd-'stændɪŋ kɔsts)] вызначыліся ў суме [were determined to amounting (wə: dɪ'tɜ:mɪnd tu ə'mauntɪŋ)] 24 654 руб. (‘twenti-fɔ: θəuzənd, sɪks 'hʌndrəd ænd 'fɪfti-fɔ: ru:blɪz), якую трэба спісаць як расходы перыяду [period expenses (‘pɪəriəd ɪks'pensɪz)], якія адразу памяншаюць фінансавы вынік арганізацыі [financial result of organization (faɪ'nænfəl rɪ'zʌlt əv ,ɔ:gənəɪ'zeɪʃən)]. На павелічэнне сабекошту прадукцыі [increase in prime cost of products (ɪn'kri:s ɪn praɪm kɔst əv prə'dʌkts)] неабходна аднесці пераменныя выдаткі [variable costs (‘vɛəriəbl kɔsts)] у суме

$$115\ 168 - 24\ 654 = 90\ 514 \text{ rubles}$$

wɒn 'hʌndrəd ænd 'fɪfti:n θəuzənd, wɒn 'hʌndrəd ænd 'siksti-eɪt ru:blɪz

'mainəs

'twenti-fɔ: θauzənd, siks 'hʌndrəd ænd 'fifti- fɔ: ru:bliz

givs

'nainti θauzənd, faiv 'hʌndrəd ænd 'fo:ti:n ru:bliz.

Сума пераменных агульнавытворчых выдаткаў [variable manufacturing overhead costs ('vɛəriəbl ,mænju'fæktʃəriŋ 'əuvə'hed kɔsts)] пасля заканчэння месяца спісваецца на дэбет рахунку 20 “Асноўная вытворчасць” [on debit of account 20 “Basic production” (ɔn 'debit ɔv ə'kaunt 'twenti “Beisik prə'dʌkʃən”)] (аперацыя 7а на малюнках 9 і 9 eng). Прамысловыя прадпрыемствы [industrial enterprises (in'dʌstriəl 'entəpraiziz)] выпускаюць, як правіла, некалькі відаў прадукцыі [kinds of products (kainds ɔv 'prɒdʌkts)]. Для эфектыўнага кіравання вытворчасцю ў аналітычным уліку трэба вызначыць выдаткі на выпуск [fabrication costs (,fæbri'keɪʃən kɔsts)] кожнага віду прадукцыі, што патрабуе размеркавання паміж імі пераменных агульнавытворчых выдаткаў [variable manufacturing overhead costs ('vɛəriəbl ,mænju'fæktʃəriŋ 'əuvə'hed kɔsts)].

Існуе шмат методык размеркавання ўскосных выдаткаў паміж відамі прадукцыі [allotment of indirect costs among kinds of production (ə'lɒtmənt ɔv ,indi'rekt kɔsts ə'mʌŋ kainds ɔv prə'dʌkʃn)]. Адной з найбольш простых методык з'яўляецца прапарцыянальнае размеркаванне выдаткаў [costs reapportionment (kɔsts riə'pɔ:ʃənmənt)] на аснове заробтнай платы вытворчых рабочых [on the basis of wages and salaries of production workers (ɔn də 'beisis ɔv 'weɪdʒiz ænd 'sæləriz ɔv prə'dʌkʃn 'wɜ:kəs)]. Парадак размеркавання пераменных агульнавытворчых выдаткаў [allotment of the variable manufacturing overhead costs (ə'lɒtmənt ɔv də 'vɛəriəbl ,mænju'fæktʃəriŋ 'əuvə'hed kɔsts)] разгледзім на наступным умоўным прыкладзе, прыведзеным у табліцах 5.1 і 5.1eng.

Паслядоўнасць разлікаў наступная. Як можна бачыць з табліц 4.1 і 4.1eng, цэх вырабляў тры віды прадукцыі. За выраб указанай прадукцыі вытворчым рабочым налічана 134 200 руб. заробтнай платы (wʌn 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-fɔ: θauzənd, tu: 'hʌndrəd ru:bliz ɔv 'weɪdʒiz ænd 'sæləriz)] з яе дэталізацыяй па відах прадукцыі. Зароботная плата вытворчых рабочых

Табліца 5.1 — Разлік размеркавання пераменных агульнавытворчых выдаткаў

Віды прадукцыі	Сума заробтнай платы, руб.	Удзельная вага %	Сума пераменных агульнавытворчых выдаткаў, руб
1. Джэм яблычны	57 840,2	43,1	39 011,53
2. Джэм чарнічны	47 775,2	35,6	32 222,98
3. Сок краснай смародзіны	28 584,6	21,3	19 279,49
4. Падрахунак	134 200,0	100,0	90 514,0

**Table 5.1 eng — Allotment computation
of the variable manufacturing overhead costs**

Teibl fɔ:-wʌnɛŋ — Ө'lotmɛnt ,kɔmpju:'teɪjŋ ɔv ðə 'vɛəriəbl ,mænju'fæktʃəriŋ 'əuvə'hed kɔsts)

Kinds of product (kainds ɔv 'prɒdʌkt)	Sum of wages and salaries, rubles (Sʌm ɔv weɪdʒɪz ænd 'sæləri:z, ru:blɪz)	Specific weight, % (Spi'sifik weit, pə'sent)	Sum of cost of the variable manu-facturing overhead costs, rubles (Sʌm ɔv ðə 'vɛəriəbl ,mænju-'fæktʃəriŋ 'əuvə'hed kɔsts, ru:blɪz)
1. Apple jam (æpl dʒæm)	57,840.2	43.1	39,011.53
2. Bilberry jam ('bilbəri dʒæm)	47,775.2	35.6	32,222.98
3. Red-currant juice (Red-'kʌrənt dʒu:s)	28,584.6	21.3	19,279.49
Altogether (ɔ:l'təgeðə)	134,200.0	100.0	90,514.0

[wages and salaries of production workers ('weɪdʒɪz ænd 'sæləri:z ɔv prə'dʌkʃŋ 'wɜ:kəs)]
за выраб яблычнага 'twenti 'kəupeks). Значыць, удзельная вага [specific weight
(spi'sifik weit)] гэтай часткі зароботнай платы у яе агульнай суме складзе

$$57,840.20 : 134,200 \times 100 = 43,1\%,$$

('fifti-sevn θauzənd, eit 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti rublɪz, 'twenti 'kəupeks

di'vaid bai

wʌn 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-fɔ: θauzənd, tu: 'hʌndrəd ru:blɪz

'mʌltiplai bai

wʌn 'hʌndrəd pə'sent

givs

'fɔ:ti-θri: pɔɪnt wʌn pə'sent).

а на павелічэнне сабекошту яблычнага джэму трэба аднесці

$$90,514 \times 43.1 : 100 = 39,011.53 \text{ rubles}$$

'nainti θauzənd, faɪv 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti:n ru:blɪz

mʌltiplai bai

'fɔ:ti-θri: pɔɪnt wʌn pə'sent

di'vaid bai

wʌn 'hʌndrəd pə'sent

givs

'θə:ti:-nain θauzənd, i'lewn ru:blɪz, 'fifti-θri: 'kəupeks

Адапведныя разлікі будуць зроблены і для астатніх відаў прадукцыі. Арганізацыя можа выкарыстоўваць і іншыя методыкі размеркавання ўскосных выдаткаў [allotment methods of indirect costs (ə'lɒtmənt 'mæθəds əv ,ɪndi'rekt kɒsts)], што зацвярджаецца загадам кіраўніка аб уліковай палітыцы. Змяненне методыкі размеркавання ўскосных выдаткаў [change allotment methods of indirect costs (tʃeɪndʒ ə'lɒtmənt 'mæθəds əv ,ɪndi'rekt kɒsts)] вядзе да змянення сабекошту прадукцыі [change of prime cost production (tʃeɪndʒ əv praɪm kɒst pre'dʌkʃən)] і іншых фінансавых паказчыкаў дзейнасці арганізацыі [financial showings of entity activities (faɪ'nænʃəl ʃəʊɪŋs əv 'entɪtɪ æk'tɪvɪtɪz)].

5.3. Асновы сінтэтычнага ўліку выдаткаў на вытворчасць прадукцыі

5.3. The synthetic accounting fundamentals of the products manufacturing costs

(faɪv-θri: ðə sin'θetɪk ə'kauntɪŋ ,fʌndə'mentəls əv 'prɒdʌkts ,mænju'fæktʃərɪŋ kɒsts)

Ключавая тэрміналогія [key terminology
(ki: ,tə'mɪ'nɒlədʒi)]

агульная сума выдаткаў на выпуск прадукцыі — general sum of costs on production output ('dʒenərəl sʌm əv kɒsts ɒn prə'dʌkʃən 'aʊtpʊt)

адлюстраванне на дэбце рахунку — reflection on debit of account (rɪ'flekʃən ɒn 'debit əv ə'kaʊnt)

адлюстраванне на сінтэтычных рахунках вытворчага працэсу — reflection on synthetic accounts of production process (rɪ'flekʃən ɒn sin'θetɪk ə'kaʊnts əv prə'dʌkʃn 'prəʊses)

адхіленне ад вартасці — deviation at value (,di:vi'eɪʃən ət 'vælju:)

адхіленні ад вартасці матэрыялаў, аднесеныя на сабекошт прадукцыі — deviation at value of raw stuff and materials attributed on prime cost of production (di:vi'eɪʃən ət 'vælju: əv rɔ: stʌf ænd mə'tɪəriəls ə'trɪbjʊ:t ɒn praɪm kɒst əv prə'dʌkʃn)

вартасць незавершанай вытворчасці на канец справаздачнага перыяду — value of work in process at the beginning and at the end of the reporting period ('vælju: əv wɜ:k ɪn 'prəʊses ət ðə end əv ðə rɪ'pɔ:tiŋ 'pɪəriəd)

вартасць незавершанай вытворчасці на пачатак справаздачнага перыяду — value of work in process at the beginning and at the end of the reporting period ('vælju: əv wɜ:k ɪn 'prəʊses ət ðə bɪ'gɪnɪŋ əv ðə rɪ'pɔ:tiŋ 'pɪəriəd)

выдаткі справаздачнага перыяду на выпуск прадукцыі — fabrication costs of reporting period (,fæbri'keɪʃən kɒsts ɒv ri'pɔ:tɪŋ 'piəriəd)

вытворчасць прадукцыі — production manufacture (pre'dʌkʃən ,mænju'fæktʃə)

загадчык склада — warehouse manager ('wεəhaus 'mænidʒə)

натуральныя адзінкі вымярэння — physical counts of measuring ('fizikəl kaunts ɒv 'meʒərɪŋ)

расход сыравіны і матэрыялаў на вытворчасць прадукцыі — expenditure of raw stuff and materials for production manufacture (iks'pendɪtʃə ɒv rɔ: stʌf ænd mə'tiəriəls fə pre'dʌkʃən ,mænju'fæktʃə)

рознасць паміж фактычным сабекоштам набытых матэрыяльных каштоўнасцей і іх вартасцю па ўліковых цэнах — difference between the historical cost of acquired material valuables and accounting prices ('dɪfrəns bi'twi:n ðə hɪstɒrɪkəl kɒst ɒv ə'kwɔ:d mə'tiəriəl 'væljuəblz ænd ə'kauntɪŋ praisɪz)

сярэдні працэнт адхіленняў ад вартасці сыравіны і матэрыялаў — deviation average percentage at value of raw stuff and materials (,di:vi'eɪʃən 'ævərɪdʒ pə'sentɪdʒ ət 'vælju: ɒv rɔ: stʌf ænd mə'tiəriəls)

сярэдні ўзровень рознасці — average rate of difference ('ævərɪdʒ reɪt ɒv 'dɪfrəns)

транспартна-нарыхтоўчыя выдаткі — transportation-and-procurement costs (,træspɔ:'teɪʃən-ænd-prə'kjuəmənt kɒsts)

транспартна-нарыхтоўчыя выдаткі, аднесеныя на сабекошт прадукцыі — transportation-and-procurement costs attributed on prime cost of production (,træspɔ:'teɪʃən-ænd-prə'kjuəmənt kɒsts ə'trɪbjʊ:t ɒn praɪm kɒst ɒv pre'dʌkʃən)

улік выдаткаў на вытворчасць прадукцыі — accounting of cost for production manufacture (ə'kauntɪŋ ɒv kɒst fə pre'dʌkʃən ,mænju'fæktʃə)

уліковая цэна — accounting price (ə'kauntɪŋ prais)

фактычны сабекошт набыцця — factual prime cost of acquisition ('fæktʃuəl praɪm kɒst ɒv ,ækwi'zɪʃn)

фактычны сабекошт скарыстаных на вытворчасць прадукцыі сыравіны і матэрыялаў — historical prime cost of raw stuff and materials good used for production manufacture (hɪs'tɔ:ɪkəl praɪm kɒst ɒv rɔ: stʌf ænd mə'tiəriəls gud ju:st fə pre'dʌkʃən ,mænju'fæktʃə)

як прамыя, так і ўскосныя выдаткі — both direct costs and indirect costs (bəuθ di'rekt kɒsts ænd ,ɪndi'rekt kɒsts)

Як было ўжо адзначана раней, усе выдаткі на выпуск прадукцыі справаздачнага перыяду [fabrication costs of reporting period (,fæbri'keɪʃən kɒsts ɒv ri'pɔ:tɪŋ 'pɪəriəd)] збіраюцца на дэбеце рахунку 20 “Асноўная вытворчасць” [at debit of account 20 “Basic production” (ət 'debit ɒv ə'kaʊnt 'twenti “Beɪsɪk prə'dʌkʃən”)]. У канчатковым выніку на гэты рахунак трапляюць як прамыя, так і ўскосныя выдаткі [both direct costs and indirect costs (bəʊθ di'rekt kɒsts ænd ,ɪndi'rekt kɒsts)].

Выдаткі па некаторых калькуляцыйных артыкулах могуць мець як прамую, так і ўскосную часткі. У якасці прыкладу можна прывесці артыкул “Сыравіна і матэрыялы” [raw stuff and materials (rɔ: stʌf ænd mə'tɪəriəls)]. Раней было адзначана, што для дасягнення ўліку сыравіны і матэрыялаў па фактычным сабекошце набыцця [accounting of raw stuff and materials by the factual prime cost of acquisition (ə'kaʊntɪŋ ɒv rɔ: stʌf ænd mə'tɪəriəls baɪ ðə 'fæktʃuəl praɪm kɒst ɒv ,ækwi'zɪʃn)] выкарыстоўваюцца два наступныя рахункі: 10 “Матэрыялы” і 16 “Адхіленне ад кошту матэрыяльных каштоўнасцей” [two following accounts: 10 “Materials” and 16 “Deviation at value of materials” (tu: 'fɒləʊɪŋ ə'kaʊnts: ten “Mə'tɪəriəls” ænd 'sɪks'ti:n “,Di:vi'eɪʃn æt 'vælju ɒv mə'tɪəriəls”)].

Загадчык склада [warehouse manager ('wɛəhaʊs 'mænɪdʒə)] прыходзе і перадае матэрыялы ў вытворчасць па ўліковых цэнах [at accounting prices (ət ə'kaʊntɪŋ praɪsɪz)]. Так як матэрыялы [materials (mə'tɪəriəls)] перадаюцца ў вытворчасць па ўліковых цэнах [at accounting prices (ət ə'kaʊntɪŋ praɪsɪz)], а ў фактычны сабекошт вырабленай прадукцыі яны павінны быць уключаны па фактычным сабекошце набыцця [at factual prime cost of acquisition (ət 'fæktʃuəl praɪm kɒst ɒv ,ækwi'zɪʃn)], для давядзення іх вартасці да фактычнага сабекошту набыцця [factual prime cost of acquisition ('fæktʃuəl praɪm kɒst ɒv ,ækwi'zɪʃn)] на аснове спецыяльнага разліку вызначаецца рознасць паміж фактычным сабекоштам набытых матэрыяльных каштоўнасцей і іх вартасцю па ўліковых цэнах [difference between the historical cost of acquired material valuables and accounting prices ('dɪfrəns bi'twi:n ðə hɪstɒrɪkəl kɒst ɒv ə'kwɔrd mə'tɪəriəl 'væljuəblz ænd ə'kaʊntɪŋ praɪsɪz)].

Для гэтай мэты разлічваецца сярэдні ўзровень рознасці [average rate of difference ('ævərɪdʒ reɪt ɒv 'dɪfrəns)], які часта выражаецца ў працэнтах. На аснове сярэдняга працэнта адхіленняў ад вартасці сыравіны і матэрыялаў [deviation average percentage at value of raw stuff and materials (,di:vi'eɪʃən 'ævərɪdʒ pə'sentɪdʒ ət 'vælju: ɒv rɔ: stʌf ænd mə'tɪəriəls)] размяркоўваецца затым адхіленне фактычнага сабекошту набытых матэрыялаў ад вартасці па ўліковых цэнах [deviation of historical cost of acquired materials from value at

accounting prices (,di:vi'eifən əv histɔ:rikəl kɔst əv ə'kwaiəd mə'tiəriəls frəm 'væljue ət ə'kauntiŋ praisiz)] паміж адпаведнымі выдаткамі і расходамі, а таксама астаткам матэрыялаў па канец месяца [materials rest at the end of the month (mə'tiəriəls rest ət ðə end əv ðə mɒnθ)]. Разлік можа быць складзены па форме, прыведзенай у табліцах 5.2 і 5.2 eng.

Табліца 5.2 — Размеркаванне адхіленняў у вартасці матэрыялаў паміж напрамкамі іх выбыцця

Паказчыкі руху матэрыялаў,	Вартасць па ўліковых цэнах	Транспартна-нарыхтоўчыя выдаткі і адхіленні ў вартасці	Дэбет рахунку
1. Сальда на пачатак перыяду, руб.	1 316 373	69 741	x
2. Паступіла ад пастаўшчыкоў і налічана за перыяд, руб.	424 397	15 283	x
3. Паступіла і налічана разам з астаткам на пачатак перыяду, руб.	1 740 770	85 024	x
4. Сярэдні працэнт адхіленняў ад вартасці матэрыялаў		4,884	
5. Расход і спісанне за перыяд:			
а) на вытворчасць прадукцыі і аказанне паслуг, руб.	539 815	26 365	20
б) абслуговымі вытворчасцямі і гаспадаркамі	63 347	3 094	29
6. Усяго скарыстана, прададзена і спісана, руб.	603 162	29 459	x
7. Сальда на канец перыяду	1 137 608	55 565	x

Сярэдні працэнт адхіленняў ад вартасці сыравіны і матэрыялаў [deviation average percentage at value of raw stuff and materials (,di:vi'eifən 'ævərɪdʒ pə'sentɪdʒ ət 'væljʊ: əv rɔ: stɪf ænd mə'tiəriəls)] разлічаны наступным чынам

$$85,024 : 1,740,770 \times 100 = 4.884\%$$

Table 5.2 eng — Allocation of deviation at value of materials among directions their of removal

Teibl tu: tu: eng — æ,ləukeifən əv ,di:vi'eifən ət 'væljʊ: əv mə'tiəriəls ə'mʌŋ di'rekʃəns ðeə ri'mu:vəl

Movement determinants of raw stuff and materials ('Mu:vmənt di'tə:minənts əv rɔ: stɪf ænd mə'tiəriəls)	Value of accounting prices ('Væljue əv ə'kauntiŋ praisiz)	Transportation-procurement costs and deviation at value (,Træspɔ:'teɪ-ʃən-prə'kjue-	Debit of account ('debit əv ə'ka-unt)
--	---	---	---------------------------------------

		mənt kɔsts ænd ,di:vi'eɪ- ʃən ət 'vælju:)	
1. Rest at the beginning of the period, rubles (rest ət ðə bi'giniŋ ɒv ðə 'piəriəd, ru:blz)	1,316 373	69,741	x
2. Arrival from suppliers and charging extra for period, rubles (ə'raɪvəl frəm sə'plaies ænd 'ʃɑ:dʒɪŋ 'ekstre fə 'piəriəd, ru:blz)	424,397	15,283	x
3. Arrival and charging extra together with rest at the beginning of the period (line 1 + line 2), rubles [ə'raɪvəl ænd 'ʃɑ:dʒɪŋ 'ekstre tə'geðə wið rest ət ðə bi'giniŋ ɒv ðə 'piəriəd (laɪn wʌn plʌs laɪn tu:), ru:blz]	1,740 770	85,024	x
4. Deviation average percentage at value of raw stuff and materials (,di:vi'eɪʃən 'ævərɪdʒ pə'sentɪdʒ ət 'vælju: ɒv rɔ: stʌf ænd mə'tiəriəls)		4.884	x
5. Expenditure and write-down for period (ɪks'pendɪtʃə ænd raɪt-daʊn fə 'piəriəd)			
a) for the manufacture of production and the rendering of services, rubles (fə ðə ,mænju'fæktʃə ɒv prə'dʌkʃn ænd ðə 'rendərɪŋ ɒv 'sə:vɪsɪz, ru:blz)	539,815	26,365	20
b) with the serving manufactures and establishments, rubles (wið ðə 'sə:vɪŋ ,mænju'fæktʃɪz ænd ɪs'tæblɪʃmənts, ru:blz)	63,347	3,094	29
6. Sum total are utilized, sold and written-down, rubles (sʌm 'təʊtəl ə 'ju:taɪlaɪzd, səʊld ænd 'rɪtɪn daʊn, ru:blz)	603,162	29,459	x
7. Rest at the end of the period, rubles (rest ət ðə end ɒv ðə 'piəriəd, ru:blz)	1,137,608	55,565	x

eiti-faɪv θauzənd, 'twenti-fɔ: ru:blɪz

di'vaɪd baɪ

wʌn 'mɪljən, sevn 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti θauzənd, sevn 'hʌndrəd ænd 'sevnti ru:blɪz

'mʌltɪplaɪ baɪ

wʌn 'hʌndrəd pə'sent

gɪvs

fɔ: pɔɪnt eɪt eɪt fɔ: pə'sent.

Значыць, транспартна-нарыхтоўчыя выдаткі і адхіленні ад вартасці матэрыялаў, аднесеныя на сабекошт прадукцыі, работ, паслуг [transportation-and-procurement costs and deviation at value of raw stuff and materials attributed on prime cost of production (,træspɔ:'teɪfən-ænd-prə'kjuəmənt kɔsts ænd di:'vi'eɪfən ət 'vælju: əv rɔ: stʌf ænd mə'tiəriəls ə'tribju:t ɒn praɪm kɔst əv prə'dʌkfən) у частцы скарыстаных на вытворчасць прадукцыі [production manufacture (pre'dʌkfən ,mænju'fæktʃə)] і аказанне паслуг [rendering of services ('rendəriŋ əv 'sə:vɪsɪz)] сыравіны і матэрыялаў [raw stuff and materials (rɔ: stʌf ænd mə'tiəriəls)] складуць

$$539,815 \times 4,884 : 100 = 26,365 \text{ rubles.}$$

faɪv 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-naɪn θauzənd, eɪt 'hʌndrəd ænd 'fɪf'ti:n ru:blɪz

'mʌltɪplai baɪ

fɔ: pɔɪnt eɪt eɪt fɔ: pə'sent

dɪ'vaɪd baɪ

wʌn 'hʌndrəd pə'sent

gɪvs

'twenti-sɪks θauzənd, θri: 'hʌndrəd ænd 'sɪksti-faɪv ru:blɪz.

Фактычны сабекошт скарыстаных на вытворчасць прадукцыі сыравіны і матэрыялаў [historical prime cost of raw stuff and materials good used for production manufacture (hɪs'tɔ: rɪkəl praɪm kɔst əv rɔ: stʌf ænd mə'tiəriəls gud ju:st fə pre'dʌkfən ,mænju'fæktʃə)] будзе дасягнуты наступнымі праводкамі [following entries ('fɒləwɪŋ 'entrɪz)]:

1) расход сыравіны і матэрыялаў на вытворчасць прадукцыі па ўліковых цэнах [expenditure of raw stuff and materials for production manufacture at accounting prices (ɪks'pendɪtʃə əv rɔ: stʌf ænd mə'tiəriəls fə pre'dʌkfən ,mænju'fæktʃə ət ə'kauntɪŋ praɪsɪz)]:

дэбет рахунку 20 “Асноўная вытворчасць” [debit of account 20 “Basic production” ('debit əv ə'kaunt 'twenti “Beɪsɪk prə'dʌkfən”)]

крэдыт рахунку 10 “Матэрыялы” [credit of account 10 “Materials” ('kredit əv ə'kaunt ten “Mə'tiəriəls”)];

2) транспартна-нарыхтоўчыя выдаткі і адхіленні ў вартасці сыравіны і матэрыялаў [transportation-and-procurement costs and deviation at value of raw stuff and materials (,træspɔ:'teɪfən-ænd-prə'kjuəmənt kɔsts ænd ,di:'vi'eɪfən ət 'vælju: əv rɔ: stʌf ænd mə'tiəriəls)]:

дэбет рахунку 20 “Асноўная вытворчасць” [debit of account 20 “Basic production” ('debit əv ə'kaunt 'twenti “Beɪsɪk prə'dʌkfən”)]

кредыт рахунку 16 "Адхіленне ад кошту матэрыяльных каштоўнасцей"
[credit of account 16 "Deviation at value of materials" ('kredit əv ə'kaunt 'siks'ti:n
",Di:vi'eɪʃn æt 'vælju əv mə'tiəriəls")].

Яго сума вызначыцца ў памеры

$$539\,815 + 26\,365 = 566\,180 \text{ rubles}$$

faiv 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-nain θauzənd, eit 'hʌndrəd ænd 'fifti:n ru:bliz

plʌs

'twenti-siks θauzənd, θri: 'hʌndrəd ænd 'siks-ti-faiv ru:bliz

givs

faiv 'hʌndrəd ænd 'siks-ti-siks θauzənd, wʌn 'hʌndrəd ænd 'eiti ru:bliz.

Акрамя ўказаных праводак, якія на вытворчых прадпрыемствах даюць інфармацыю аб асноўнай складовай сабекошту іх прадукцыі, на малюнках 10 і 10 eng прыведзены і іншыя праводкі па ўліку выдаткаў на вытворчасць прадукцыі [accounting of cost for production manufacture (ə'kauntiŋ əv kɒst fə pre'dʌkʃən ,mænju'fæktʃə)].

Эканамічная сутнасць запісаў [economic point of entries ('ikə'nɒmɪk pɔɪnt əv 'entri:z)], прыведзеных на малюнку 10 і 10 eng наступная:

1) скарыстаны матэрыялы на выпуск прадукцыі [the materials were utilized for the manufacture of production (ðə mə'tiəriəls wɜə 'jutilaɪzd fə ðə ,mænju'fæktʃə əv pre'dʌkʃn)];

2) спісаны транспартна-нарыхтоўчыя выдаткі і адхіленне ў вартасці матэрыялаў на павелічэнне сабекошту прадукцыі [the transportation-and-procurement costs and the deviation at value of materials wrote off increase in prime cost of products, works and services (ðə ,træspɔ:'teɪʃən-ænd-prə'kjuəmənt kɒsts ænd ðə ,di:vi'eɪʃən ət 'vælju: əv mə'tiəriəls raʊt ɔ:f in'kri:s in praɪm kɒst əv pre'dʌkts, wɜ:ks ænd 'sə:visɪz)];

10 "Матэрыялы"	
Д-т	К-т
С-да 1 316 373	
424397	1) 539 815

70 "Разлікі з персаналам па аплаце працы"	
Д-т	К-т
	3) 134 200

69 "Разлікі па сацыяльным страхаванні і забеспячэнні"	
Д-т	К-т

20 "Асноўная вытворчасць"	
Д-т	К-т
С-да 259 473	
1) 539 815	8) 905 014
3) 134 200	
4) 45 628	
5) 1 342	
7a) 97 320	
6) 106 810	
2) 26 365	
Σ 951 480	
С-да 305 939	

02 "Амартызацыя

43 "Гатова прадукцыя"	
Д-т	К-т
С-да 356 824	
8) 905 014	
С-да 1261838	
16 "Адхіленне ад вартасці каштоўнасцей"	
Д-т	К-т
С-да 69 741	
15 283	2) 26 365
С-да 55 566	

18 "Падатак на

Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
	4) 45 628	асноўных сродкаў	6) 106 810	7б) 19 464	
68 “Разлікі па падатках і зборах”		60 “Разлікі з пастаўшчыкамі і падрадчыкамі			
Д-т	К-т	Д-т	К-т		
	5) 1 342		7а) 97 320		
			7б) 19 464		

Малюнак 10 — Сінтэтычны ўлік працэсу вытворчасці гатовай прадукцыі, выканання работ і аказання паслуг

10 “Materials”	20 “Basic production”	43 “Finished goods”
Д-т	Д-т	Д-т
Rest 1 316 373	Rest 259 473	Rest 356 824
424 397	1) 539 815	905 014
	3) 134 200	Rest 1 261 838
70 “Settlements to personnel for wage payments”	4) 45 628	
Д-т	5) 1 342	16 “Deviation at value of materials”
	7а) 97 320	Д-т
	6) 106 810	Rest 69 741
	2) 26 365	15 283
	Σ 951 480	Rest 55 566
	Rest 305 939	2) 26 365
69 “Social insurance and security payments”	02 “Depreciation of plant assets”	18 “Value added tax on purchased goods, works, services”
Д-т	Д-т	Д-т
		7б) 19 464
	6) 106 810	
68 “Taxes and dues payments”	60 “Settlements with suppliers and contractors”	
Д-т	Д-т	
	7а) 97 320	
	7б) 19 464	

Figure 10 eng — Synthetic accounting of production process of finished goods, works execution and services rendering, thousand rubles

(‘Figs ten eng — Sin’θetik ə’kauntɪŋ ɒv prə’dʌkʃn ‘prəʊses ɒv ‘fɪnɪʃt gudz, wɜ:k s ,eksi’kju:ʃən ænd ‘sə:vɪsɪz ‘rendərɪŋ, θauzənd ru:blz)

3) налічана заработная плата працаўнікам прадпрыемства [the wages and the salaries were accrued to the workers of enterprise (ðə weɪdʒɪz ænd ‘sælərɪz wɛə ə’kru:d tə ðə ‘wɜ:kəs ɒv ‘entəpraɪz)];

4) зроблены адлічэнні ад налічанай заробтнай платы на сацыяльнае страхаванне [the social insurance contributions were meɪd frəm the sum of wages and salaries (ðə ‘səʊʃəl ɪn’ʃuərəns ə’saɪnmənts wɛə meɪd frəm ðə sʌm ɒv weɪdʒɪz ænd ‘sælərɪz)];

5) уключаны ў сабекошт прадукцыі падаткі і зборы [the taxes and the takings were included in prime cost of productions (ðə tæksɪz ænd ,kɒntrɪ’bjʊ:ʃəns wɛə ɪn’klu:dɪd ɪn praɪm kɒst ɒv prə’dʌkʃn)];

6) налічана амортизацыя асноўных сродкаў [the depreciation of plant assets were charged (ðə di,prɪ:'eɪʃn ɒv plɑ:nt æsets wɛə tʃɑ:dʒt)];

7) налічана энэргазбытавой арганізацыі за электраэнэргію [the charge were made to other enterprises for supplied electrical energy and rendered services (ðə tʃɑ:dʒ wɛə meɪd tu 'lðə 'entəpraɪzɪz fə se'plaɪd i'lektrɪkəl 'enədʒɪ ænd 'rendəd 'sə:vɪs)];

а) сума па тарыфах без падатку на дабаўленую вартасць [the tariff sum without value added tax (ðə 'tærɪf sʌm wi'ðaut ɒv 'væljuə: æ:did tæks)];

б) падатак на дабаўленую вартасць на атрыманую электраэнэргію па стаўцы 20% [the value added tax on supplied electrical energy and rendered services (ðə 'væljuə: æ:did tæks ɒn se'plaɪd i'lektrɪkəl 'enədʒɪ ænd 'rendəd 'sə:vɪs)];

8) апраходавана па фактычным сабекошце выпушчаная гатовая прадукцыя [the produced finished goods were debited on historical prime cost (ðə pre'dju:st 'fɪnɪʃt gudz wɛə 'deɪtɪd ɒn hɪs'tɔ:ɪrɪkəl praɪm kɒst)].

Вынікам гэтых праводак з'яўляецца адлюстраванне на дэбёце рахунку 20 “Асноўная вытворчасць” [reflection on debit of account 20 “Basic production” (rɪ'flekʃən ɒn 'deɪt ɒv ə'kaʊnt 'twenti “Beɪsɪk pre'dʌkʃən”)] фактычных выдаткаў на выпуск прадукцыі. З прыведзеных на малюнках 10 і 10 энг запісаў вынікае, што дэбетовы абарот рахунку 20 “Асноўная вытворчасць” [debit footing of account 20 “Basic production” ('deɪt fʊtɪŋ ɒv ə'kaʊnt 'twenti “Beɪsɪk pre'dʌkʃən”)] складае 951 480 руб. (naɪn 'hʌndrəd ænd 'fɪfti-wʌn 'mɪljən, fɔ: 'hʌndrəd ænd 'eɪtɪ θaʊzənd ru:blz). Гэта агульная сума выдаткаў на выпуск прадукцыі [general sum of costs on the production output ('dʒenərəl sʌm ɒv kɒsts ɒn ðə pre'dʌkʃən 'aʊptʊ)], якая адносіцца як да гатовай прадукцыі [finished goods ('fɪnɪʃt gudz)], так і да незавершанай вытворчасці [work in process (wɜ:k ɪn 'prəʊses)].

Аналітычны ўлік выдаткаў на выпуск прадукцыі выдаткаў на выпуск прадукцыі [analytic accounting of costs on the production output ('ænə'lɪtɪk ə'kaʊntɪŋ ɒv kɒsts ɒn ðə pre'dʌkʃən 'aʊptʊ)] неабходна наладзіць па відах прадукцыі [by the kinds of produce (baɪ ðə kaɪnds ɒv pre'dʒʊs)], якая вырабляецца. Пры абшырнай наменклатуры прадукцыі [nomenclature of production (neu'menkletʃə ɒv pre'dʌkʃən)] аб'екты аналітычнага ўліку [objects of analytic accounting ('ɒbdʒɪkts ɒv 'ænə'lɪtɪk ə'kaʊntɪŋ)] могуць узбуйняцца.

5.4. Асновы вызначэння сабекошту і сінтэтычнага ўліку паступлення з вытворчасці гатовай прадукцыі

5.4. The computation of prime cost and the synthetic accounting fundamentals of the finished goods receipt from manufacture

(faiv-fə:.. ðə ˌkɒmpju:'teɪŋ ɒv praɪm kɒst ænd ðə sin'θetik ə'kauntɪŋ
ˌfʌndə'mentəls ɒv ðə 'fɪnɪʃt gudz ri'si:t frəm ˌmænjʊ'fæktʃə)

Ключавая тэрміналогія [key terminology]

(ki: ˌtə:'mi'nɒlədʒi)]

адзінка прадукцыі — product unit ('prɒdʌkt 'junit)

адлюстраванне на крэдыце рахунку — reflection on credit of account
(ri'flekʃən ɒn 'credit ɒv ə'kaunt)

адхіленне фактычнага сабекошту вырабленай гатовай прадукцыі ад
вартасці па ўліковых цэнах — deviation of historical cost of produced finished
goods from value at accounting prices (ˌdi:vɪ'eɪʃən ɒv hɪstɔ:'rɪkəl kɒst ɒv pre'dju:st 'fɪnɪʃt
gudz frəm 'vælju: ət ə'kauntɪŋ praisɪz)

апрыходавана па фактычным сабекошце выпушчаная гатовая прадукцыя
— produced finished goods were debited on historical prime cost (pre'dju:st 'fɪnɪʃt
gudz wɛə 'debitɪd ɒn hɪs'tɔ:'rɪkəl praɪm kɒst)

ацэнка незавершанай вытворчасці — valuation of work in process
(ˌvælju'eɪʃən ɒv wɜ:k ɪn 'prəuses)

вартасць вырабленай гатовай прадукцыі [value of produced finished goods
(ˌvælju: ɒv pre'dju:st 'fɪnɪʃt gudz)

вартасць па тарыфах — tariff value ('tærɪf 'vælju:)

выдаткі на адзінку прадукцыі — product unit cost ('prɒdʌkt 'junit kɒst)

вырабленая гатовая прадукцыя — produced finished goods (pre'dju:st 'fɪnɪʃt
gudz)

загадчык склада гатовай прадукцыі — manager of storehouse of
manufactured finished articles ('mænɪdʒə ɒv ˌmænjʊ'fæktʃəd 'fɪnɪʃt 'ɑ:tɪklɪz 'stəhaus)

калькуляванне сабекошту выпушчанай гатовай прадукцыі — calculating
of prime cost of produced finished goods ('kælkjuleɪtɪn ɒv praɪm kɒst ɒv pre'dju:st 'fɪnɪʃt
gudz)

калькуляцыйны разлік — costing calculation (kɒstɪŋ ˌkælkju'leɪʃən)

матэрыяльная адказнасць — pecuniary responsibility (pɪ'kju:njəri
rɪs,pɒnsə'bɪlɪtɪ)

на склад гатовых вырабаў паступіла ... — on the storehouse of
manufactured finished articles received ... (ɒn ðə 'stəhaus ɒv ˌmænjʊ'fæktʃəd 'fɪnɪʃt
'ɑ:tɪklɪz ri'si:vd ...)

нарматыўны сабекошт — standard prime cost ('stændəd praim kɒst)
 паступленне на склад гатовых вырабаў — receipt into storehouse of
 manufactured finished articles (ri'si:t intə 'stəhaus əv ,mænju'fæktʃəd 'finiʃt 'ɑ:tikliz)
 перавезеныя грузы — transported loads (træns'pɔ:tɪd ləʊds)
 перавозка грузаў — transport of loads (træns'pɔ:t əv ləʊds)
 планавы сабекошт — planned prime cost (plænd praim kɒst)
 прадаваць пакупнікам — to sell of acquirers (tə sel əv ə'kwairəz)
 прамысловае прадпрыемства — industrial enterprise (in'dʌstriəl 'entəpraɪz)
 прыходаваць — to debit (tə 'debit)
 сабекошт адзінкі прадукцыі — prime cost of product unit (praim kɒst əv
 'prɒdʌkt 'junit)
 сінтэтычны ўлік — synthetic accounting (sin'θetik ə'kauntɪŋ)
 склад гатовых вырабаў — storehouse of manufactured finished articles
 ('stəhaus əv ,mænju'fæktʃəd 'finiʃt 'ɑ:tikliz)
 сума прамых выдаткаў — sum of direct costs (sʌm əv di'rekt kɒsts)
 унутраная ўліковая цана адзінкі прадукцыі — inside accounting price of
 product unit ('in'saɪd ə'kauntɪŋ praɪs əv 'prɒdʌkt 'junit)
 унутраныя ўліковыя цэны прадпрыемства — inside accounting prices of
 enterprise ('in'saɪd ə'kauntɪŋ praɪsɪz əv 'entəpraɪz)
 фактычны сабекошт выпуску прадукцыі справаздачнага месяца —
 historical prime cost of reporting month output (his'tɔ:rikəl praim kɒst əv ri'pɔ:tɪŋ mʌnθ
 'aʊtpʊt)
 фактычны сабекошт прадукцыі — historical prime cost of production
 (his'tɔ:rikəl praim kɒst əv prə'dʌkʃn)
 цякучы ўлік — current accounting ('kʌrənt ə'kauntɪŋ)

Для вызначэння фактычнага сабекошту выпуску прадукцыі
 справаздачнага месяца [historical prime cost of reporting month output (his'tɔ:rikəl
 praim kɒst əv ri'pɔ:tɪŋ mʌnθ 'aʊtpʊt)] патрабуецца папярэдня ацэнка
 незавершанай вытворчасці [valuation of work in process (ˌvælju'eɪʃən əv wə:k in
 'prəʊses)]. Незавершаная вытворчасць [work in process (wə:k in 'prəʊses)] уяўляе
 сабой прадукцыю частковай гатоўнасці, якая не прайшла прадугледжаны
 тэхналогіяй поўны цыкл вытворчасці, патрэбны для таго, каб яе можна было
 адправіць заказчыку. Вартасць незавершанай вытворчасці на пачатак і канец
 справаздачнага перыяду [value of work in process at the beginning and at the end
 of the reporting period ('vælju: əv wə:k in 'prəʊses ət ðə bi'giniŋ ænd ət ðə end əv ðə
 ri'pɔ:tɪŋ 'pɪəriəd)] паказвае сальда рахунку 20 “Асноўная вытворчасць” [account
 rest 20 “Basic production” (ə'kaunt rest 'twenti “Beisik prə'dʌkʃən)].

Таму пасля завяршэння справаздачнага месяца неабходна вызначыць выдаткі, якія адносяцца да незавершанай вытворчасці. Для гэтай мэты праводзіцца інвентарызацыя [making inventory ('meikɪŋ 'ɪnvəntri)] яе астаткаў у цэхах у натуральных адзінках вымярэння [physical counts of measuring ('fɪzɪkəl kaunts əv 'meʒəriŋ)]. Да іх адносяцца фактычная наяўнасць зачынаў, дэталяў і вузлоў. Інвентарызацыя праводзіцца шляхам узважвання, перамервання і падліку, што афармляецца інвентарызацыйнымі вопісамі [inventory schedules ('ɪnvəntri 'fedʒu:lɪz)], якія спецыяльна прызначаная камісія складае па кожным цэху або іншым структурным падраздзяленні, дзе ажыццяўляецца вытворчы працэс [process of production ('prəuses əv prə'dʌkʃən)].

На падставе атрыманай інфармацыі аб фактычных натуральных рэштках незавершанай вытворчасці бухгалтэрыя ажыццяўляе іх перавод у вартаснае вымярэнне [value measuring ('væljʊ: 'meʒəriŋ)]. У цяперашні час выкарыстоўваецца некалькі варыянтаў ацэнкі незавершанай вытворчасці [valuation of work in process (,væljʊ'eɪʃən əv wɜ:k in 'prəuses)]. У масавай і серыйнай вытворчасцях яна можа ацэньвацца па фактычным сабекошце [historical prime cost (his'tɔ:ɪkəl praɪm kɔst)], нарматыўным сабекошце [standard prime cost ('stændəd praɪm kɔst)], планавым сабекошце [planned prime cost (plænd praɪm kɔst)] вартасці скарыстаных сыравіны, матэрыялаў і паўфабрыкатаў [value of utilized raw stuff, materials and semi-manufactured goods ('væljʊ: əv 'jʊtɪlaɪzd rɔ: stʌf, mə'tɪəriəls ænd 'semi-,mænju'fæktʃərd gudz)], суме прамых выдаткаў [sum of direct costs (sʌm əv dɪ'rekt kɔsts)]. Калі ажыццяўляецца адзінкавая вытворчасць прадукцыі па індывідуальных заказах, вартасць незавершанай вытворчасці вызначаецца па фактычных выдатках. Падліковыя работы па ацэнцы незавершанай вытворчасці афармляюцца калькуляцыйнымі разлікамі [costing calculations (kɔstɪŋ ,kælkju'leɪʃəns)].

Калі, дапусцім, вартасць незавершанай вытворчасці на пачатак справаздачнага месяца складала 259 473 руб. (tu: 'hʌndrəd ænd "fɪfti-nain θauzənd, fɔ 'hʌndrəd ænd 'sevnti-θri: ru:blɪz), а на яго канец вызначылася ў памеры 305 939 руб. (θri: 'hʌndrəd ænd 'faɪv θauzənd, nain 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-nain ru:blɪz), фактычны сабекошт гатовай прадукцыі, выпушчанай з вытворчасці ў справаздачным перыядзе складзе

$$259\,473 + 951\,480 - 305\,939 = 905\,014 \text{ rubles.}$$

tu: 'hʌndrəd ænd "fɪfti-nain θauzənd, fɔ 'hʌndrəd ænd 'sevnti-θri: ru:blɪz

plʌs

nain 'hʌndrəd ænd 'fɪfti-wʌn θauzənd, fɔ: 'hʌndrəd ænd 'eɪti ru:blɪz

'maɪnəs

θri: 'hʌndrəd ænd 'faiv θauzənd, nain 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-nain ru:bliz

givs

nain 'hʌndrəd ænd faiv θauzənd, 'fo:'ti:n ru:bliz.

Гэта сума павінна атрымаць адлюстраванне на крэдыце рахунку 20 “Асноўная вытворчасць” [reflection on credit of account 20 “Basic production” (ri'flekʃən ən 'credit əv ə'kaunt 'twenti “Beisik prə'dʌkʃən)]. Працягваючы прыведзены вышэй прыклад дапусцім, што ў справаздачным перыядзе на склад гатовых вырабаў паступіла [on the storehouse of manufactured finished articles received (ən ðə 'stɔ:haus əv ,mænju'fæktʃəd 'finiʃt 'ɑ:tikliz ri'si:vd)] 5 256 адзінак гатовай прадукцыі [5,256 of product units (faiv θauzənd, tu: 'hʌndrəd ænd 'fifti-siks əv 'prɒdʌkt 'junits)]. Тады, пры агульнай суме выдаткаў на выпуск прадукцыі [general sum of costs on production output ('dʒenərəl sʌm əv kɔsts ən prə'dʌkʃən 'aʊptʊt)] 905 014 руб. (nain 'hʌndrəd ænd faiv θauzənd, 'fo:'ti:n ru:bliz), выдаткі на адзінку прадукцыі складаюць

$$905,014 : 5,256 = 172,19 \text{ rubles}$$

nain 'hʌndrəd ænd faiv θauzənd, 'fo:'ti:n ru:bliz

di'vaid bai

faiv θauzənd, tu: 'hʌndrəd ænd 'fifti-siks 'prɒdʌkt 'junits

givs

wʌn 'hʌndrəd ænd 'sevnti-tu: ru:bliz, 'nainti:n 'kəʊpeks

Указаная сума з'яўляецца сабекоштам адзінкі прадукцыі [prime cost of product unit (praɪm kɔst əv 'prɒdʌkt 'junit)]. Сабекошт [prime cost (praɪm kɔst)] — гэта грашовое выражэнне бягучых выдаткаў на вытворчасць прадукцыі. У Рэспубліцы Беларусь, як і ў шмат якіх іншых краінах, у фінансавай справаздачнасці прамысловых прадпрыемстваў [financial reporting of industrial enterprise (faɪ'nænsjəl ri'pɔ:tiŋ əv in'dʌstriəl 'entəpraɪz)] гатовая прадукцыя [finished goods ('finiʃt gudz)] паказваецца па фактычным сабекошце [by the prime cost (bai ðə praɪm kɔst)].

Сабекошт прадукцыі, выпушчанай у розныя перыяды, будзе неаднолькавы, а фактычны сабекошт выпуску прадукцыі справаздачнага месяца [historical prime cost of reporting month output (his'tɔ:rikəl praɪm kɔst əv ri'pɔ:tiŋ mʌnθ 'aʊptʊt)] можна падлічыць толькі пасля яго заканчэння. Аднак на працягу месяца трэба вырабленую прадукцыю як прыходаваць [to debit (tə 'debit)] пры яе паступленні на склад гатовых вырабаў [receipt into storehouse of

manufactured finished articles (ri'si:t intə 'stɔhaus əv ,mænju'fæktʃəd 'finiʃt 'ɑ:tikliz)], так і прадаваць пакупнікам [to sell of acquirers (tə sel əv ə'kwaires)], што патрабуе яе грашовай ацэнкі [monetary valuation ('mɒnɪtəri ,vælju'eɪʃən)]. У сувязі з гэтым для ацэнкі выпушчанай гатовай прадукцыі выкарыстоўваюцца унутраныя ўліковыя цэны прадпрыемства [inside accounting prices of enterprise ('in'said ə'kauntiŋ praisiz əv 'entəpraiz)], якія зацвярджаюцца яго кіраўніцтвам.

У цякучым уліку [current accounting ('klərənt ə'kauntiŋ)] пасля заканчэння справаздачнага месяца і завяршэнні падліковых работ па калькуляванні сабекошту выпушчанай гатовай прадукцыі [calculating of prime cost of produced finished goods ('kælkjuleitiŋ əv praim kɔst əv pre'dju:st 'finiʃt gudz)] вызначаецца адхіленне фактычнага сабекошту вырабленай гатовай прадукцыі ад вартасці па ўліковых цэнах [deviation of historical cost of produced finished goods from value at accounting prices (,di:vi'eɪʃən əv histo:rikəl kɔst əv pre'dju:st 'finiʃt gudz frəm 'vælju: ət ə'kauntiŋ praisiz)].

Як было адзначана раней, кожны від актываў улічваецца на адпаведным рахунку, якому для зручнасці карыстання надаецца адпаведны шыфр [cipher ('saifə)], або, інакш кажучы, код. Тыпавым планам рахункаў [model chart accounts (mɒdl tʃɑ:t əv ə'kaunts)], зацверджаным для арганізацый Рэспублікі Беларусь Міністэрствам фінансаў нашай краіны, для ўліку вырабаў прамысловасці, вытворчасць якіх поўнасю завершана, выкарыстоўваецца рахунак 43 «Гатовая прадукцыя» [account 43 «Finished goods» (ə'kaunt 'fɔ:ti-θri: "Finifst gudz")]. Выпушчаная з вытворчасці гатовая прадукцыя спачатку па ўнутраных уліковых цэнах прадпрыемства [inside accounting prices of enterprise ('in'said ə'kauntiŋ praisiz əv 'entəpraiz)] прыходзіцца ў сістэме рахункаў наступным запісам [following entry in accounts system ('fɒləuiŋ 'entri in ə'kaunts 'sistim)]:

дэбет рахунку 43 «Гатовая прадукцыя» [debit of account 43 «Finished goods» ('debit əv ə'kaunt 'fɔ:ti-θri: "Finifst gudz")];

крэдыт рахунку 20 «Асноўная вытворчасць» [credit of account 20 «Basic production» ('kredit əv ə'kaunt 'twenti "Beisik prə'dlɔkʃən)].

Выкарыстанне ўнутраных уліковых цэн абумоўлена ў значнай ступені тым, што прадукцыя паступае на склады прадпрыемства практычна штодзённа, а фактычныя яе сабекошт будзе вызначаны толькі пасля заканчэння ўліковых работ за справаздачны месяц. Няхай у нашым прыкладзе ўнутраная ўліковая цана адзінкі прадукцыі [inside accounting price of product unit ('in'said ə'kauntiŋ praisiz əv 'prodʌkt 'junits)] зацверджана ў суме 160 руб. 85 кап. (wʌn 'hʌndrəd ænd 'siksiti ru:bliz, eiti-faɪv 'kəʊpeks). Значыць,

матэрыяльная адказнасць [pecuniary responsibility (pi'kju:njəri ris,pənsə'biliti)]
загадчыка склада гатовай прадукцыі [storehouse manager of manufactured
finished articles ('stəhaus 'mænidʒə əv ,mænju'fæktʃəd 'finiʃt 'ɑ:tikliz)] вызначыцца ў
суме [will be determined to amounting (wil bi: di'təmind tu ə'mauntin)]

$$5,256 \times 160.85 = 845,427.60 \text{ rubles}$$

faiv θauzənd, tu: 'hʌndrəd ænd 'fifti-siks 'prɒdʌkt 'ju:nits

'mʌltiplai bai

wʌn 'hʌndrəd ænd 'siks ti ru:bliz, eiti-faiv 'kəʊpeks

givs

eit 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti-faiv θauzənd, fɔ: 'hʌndrəd ænd 'twenti-sevn ru:bliz, 'siks ti
'kəʊpeks

За кожным рахункам для ўліку актываў заўсёды стаіць пэўная асоба, якая нясе адказнасць за тыя матэрыяльныя каштоўнасці [material valuables (mə'tiəriəl 'væljueblz)], якія на ім улічваюцца. У нашым прыкладзе такой асобай з'яўляецца загадчык склада гатовай прадукцыі [storehouse manager of manufactured finished articles ('stəhaus 'mænidʒə əv ,mænju'fæktʃəd 'finiʃt 'ɑ:tikliz)]. Гэтыя каштоўнасці належаць не яму, а ўласніку [owner ('əʊnə)] або ўласнікам [owners ('əʊnəs)] арганізацыі, ад імя якога ці якіх і будуць ажыццяўляцца запісы на рахунках, адкрытых у бухгалтэрыі. Загадчык склада [storehouse manager ('stəhaus 'mænidʒə)] нясе матэрыяльную адказнасць [pecuniary responsibility (pi'kju:njəri ris,pənsə'biliti)] перад уласнікамі прадпрыемства за перададзеныя яму ў падсправаздачнасць актывы.

Вырабленая прадукцыя будзе запісана на дэбеце рахунку 43 “Гатовае прадукцыя” [on debit of account 43 “Finished goods” (ɒn 'debit əv ə'kaʊnt 'fɔ:ti-θri: “'Finif gudz”)]. Як было адзначана раней, дэбет у перакладзе з лацінскай мовы азначае “ён вінен”, гэта значыць, што ён, загадчык склада гатовай прадукцыі [storehouse manager of manufactured finished articles ('stəhaus 'mænidʒə əv ,mænju'fæktʃəd 'finiʃt 'ɑ:tikliz)] абавязаны выконваць усе аперацыі з гатовай прадукцыяй ў адпаведнасці з распараджэннямі ўласнікаў.

На асобным аналітычным рахунку [analytic account ('æne'litik ə'kaʊnt)] павінна ўлічвацца адхіленне фактычнага сабекошту вырабленай гатовай прадукцыі ад вартасці па ўліковых цэнах [deviation of historical cost of produced finished goods from value at accounting prices (,di:vi'eɪʃən əv histo:rikəl kɒst əv pre'dju:st 'finif gudz frəm 'væljue ət ə'kaʊntɪŋ praisiz)]. У нашым прыкладзе велічыня такога адхілення складзе

905,014.00 – 845,427.60 = 59,586.40 rubles.

nain 'hʌndrəd ænd faiv θauzənd, 'fɔ:ti:n ru:bliz

'mainəs

eit 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti-faiv θauzənd, fɔ: 'hʌndrəd ænd 'twenti-sevn ru:bliz, 'siks ti
'kəʊpeks

gives

'fifti-nain θauzənd, faiv 'hʌndrəd ænd 'eiti-siks ru:bliz, 'fɔ:ti 'kəʊpeks.

На вызначаную суму таксама будзе зроблена прыведзеная вышэй праводка па дэбеце рахунку 43 “Гатовай прадукцыя” і крэдыце рахунку 20 “Асноўная вытворчасць” [on debit of account 43 “Finished goods” and on credit of account 20 “Basic production” (ɔn 'debit ɔv ə'kaunt 'fɔ:ti-θri: “Finift gudz” ænd ɔn 'credit ɔv ə'kaunt 'twenti “Beisik prə'dʌkʃən)]. У выніку вартасць вырабленай гатовай прадукцыі [value of produced finished goods ('vælju: ɔv prə'dju:st 'finift gudz)] будзе ацэнена ў сінтэтычным уліку па фактычным сабекошце [historical prime cost (his'tɔ:rikəl praim kɔst)].

5.5. Разлік і адлюстраванне на рахунках спісання фактычнага сабекошту рэалізаванай прадукцыі

5.5. The computation and the reflection on accounts of the historical prime cost derecognition of the sold production

(faiv-faiv. ðə ,kɔmpjuteɪʃən ænd ðə ri'flekʃən ɔn ə'kaunts
ɔv ðə his'tɔ:rikəl praim kɔst di'rekəg'nɪʃn ɔv ðə səʊld prə'dʌkʃn)

Ключавая тэрміналогія [key terminology

(ki: ,tə:mi'nɒlədʒi)]

абмен рэсурсамі і абавязацельствамі — exchange with resources and liabilities (iks'tʃeɪndʒ wið ri'sɔ:sɪz ænd ,laɪə'bilitɪz)

адгрузка гатовай прадукцыі пакупнікам — shipping of finished goods to acquirers ('ʃpɪŋ ɔv 'finift gudz tu ə'kwaires)

адлюстраванне ў сістэме рахункаў сабекошту рэалізаванай прадукцыі — reflection of historical prime cost of sold production at accounts system (ri'flekʃən ɔv his'tɔ:rikəl praim kɔst ɔv səʊld prə'dʌkʃn ət ə'kaunts 'sistim)

адлюстраванне ў сістэме рахункаў фактаў гаспадарчага жыцця — reflection at accounts system of business life facts (ri'flekʃən ət ə'kaunts 'sistim əv 'biznis laif fæktz)

астатак на пачатак месяца — rest at the beginning of the month (rest ət ðə bi'giniŋ əv ðə mʌnθ)

атрыманы прыбытак — receipted profit (ri'si:tɪd 'prɒfɪt)

бягучая дзейнасць — operating activity ('ɒpəreɪtɪŋ æk'tɪvɪti)

вынік гаспадарчай дзейнасці прадпрыемства — business activity result of enterprise ('biznis æk'tɪvɪti ri'zʌlt əv 'entəpraɪz)

выпуск прадукцыі на працягу месяца — output of production in the course of the month ('aʊtput əv prə'dʌkʃən ɪn ðə kɔ:s əv ðə mʌnθ)

гаспадарчыя аперацыі ўнутры фірмы — inside of firm business transactions ('ɪnsaɪd əv fə:m 'biznis træn'zækʃənz)

запасы на пачатак перыяду — beginning inventories (bi'giniŋ 'ɪnvəntɪrɪz)

запіс на рахунках — entry on accounts ('entri ɒn ə'kaunts)

знешнія суб'екты гаспадарання — outside economic entities ('aʊt'saɪd 'i:kə'nɒmɪk 'entɪtɪz)

крыніца ўзнікнення аб'екта ўліку — source origin of accounting item (sɔ:s 'ɔrɪdʒɪn əv ə'kaʊntɪŋ 'aɪtəm)

метад налічэнняў — accrual basis (ə'kru:əl 'beɪsɪs)

павялічыць — to increase (tə ɪn'kri:s)

падрахунак — altogether (,ɔ:lte'geðə)

разлік фактычнага сабекошту рэалізаванай гатовай прадукцыі — computation of historical prime cost of sold finished goods (,kɒmpju'teɪʃən əv hɪs'tɔ:ɪkəl praɪm kɔst əv səʊld 'fɪnɪʃt gudz)

расходы па бягучай дзейнасці — operating activity expenses ('ɒpəreɪtɪŋ æk'tɪvɪti ɪks'pensɪz)

расходы прадпрыемства — enterprise expenses ('entəpraɪz ɪks'pensɪz)

расходы справаздачнага перыяду — expenses of reporting period (ɪks'pensɪz əv ri'pɔ:tiŋ 'piəriəd)

рэалізаваная прадукцыя — sold production (səʊld prə'dʌkʃn)

сабекошт рэалізаванай гатовай прадукцыі — prime cost of sold finished goods (praɪm kɔst əv səʊld fɪnɪʃt gudz)

спісанне фактычнага сабекошту рэалізаванай прадукцыі — historical prime cost derecognition of sold production (hɪs'tɔ:ɪkəl praɪm kɔst di'rekəg'nɪʃn əv səʊld prə'dʌkʃn)

структуру рэсурсаў і абавязацельстваў — structure of resources liabilities ('strʌktʃə əv ri'sɔ:siz ænd ,laɪə'bilitiz)

сярэдні ўзровень адхіленняў — average rate of deviation ('ævərɪdʒ reɪt əv ,di:vi'eɪʃən)

товарна-транспортная накладная — commodity-transportation bill of lading (kə'mɒdɪti-,træspɔ:'teɪʃən bil əv 'leɪdɪŋ)

фактычны сабекошт аstatкаў гатовай прадукцыі — historical prime cost of finished goods rests (his'tɔ:rikəl praɪm kɔst əv 'fɪnɪʃt gudz rest)

фактычны сабекошт выпушчанай у справаздачным перыядзе гатовай прадукцыі — historical prime cost of produced finished goods in reporting period (his'tɔ:rikəl praɪm kɔst əv pre'dju:st 'fɪnɪʃt gudz ɪn rɪ'pɔ:tɪŋ 'pɪəriəd)

фактычны сабекошт вырабленай гатовай прадукцыі — historical prime cost of produced finished goods (his'tɔ:rikəl praɪm kɔst əv pre'dju:st 'fɪnɪʃt gudz)

фактычны сабекошт прададзенай прадукцыі — historical prime cost of sold finished goods (his'tɔ:rikəl praɪm kɔst əv səʊld 'fɪnɪʃt gudz)

Уліку падлягаюць гаспадарчыя аперацыі і падзеі [business transactions and events ('biznis træn'zækʃəns ænd i'vents)], якія выклікаюць змяненні ў рэсурсах [resources (ri'sɔ:siz)] і абавязацельствах [liabilities (,laɪə'bilitiz)] арганізацыі, што афармляецца адпаведнымі запісамі на рахунках [entries on accounts ('entrɪz ɒn ə'kaʊnts)]. Гаспадарчыя аперацыі і падзеі [business transactions and events ('biznis træn'zækʃəns ænd i'vents)] дзеляцца на тры наступныя групы:

1) абмен рэсурсамі і абавязацельствамі [exchange with resources and liabilities (ɪks'tʃeɪndʒ wɪð ri'sɔ:siz ænd ,laɪə'bilitiz)] паміж дадзеным суб'ектам гаспадарання [economic entity ('i:kə'nɒmɪk 'entɪti)] і знешнімі ў дачыненні да яго арганізацыямі;

2) гаспадарчыя аперацыі ўнутры фірмы [inside of firm business transactions ('ɪnsaɪd əv fə:m 'biznis træn'zækʃəns)], якія аказваюць уплыў на структуру рэсурсаў і абавязацельстваў [structure of resources liabilities ('strʌktʃə əv ri'sɔ:siz ænd ,laɪə'bilitiz)] дадзенага суб'екта гаспадарання [economic entity ('i:kə'nɒmɪk 'entɪti)], аднак не закранаюць знешніх суб'ектаў гаспадарання [outside economic entities ('aʊt'saɪd 'i:kə'nɒmɪk 'entɪtɪz)];

3) падзеі ў знешнім сацыяльна-эканамічным асяроддзі, якія адбываюцца па-за кантролем дадзенага гаспадарчага суб'екта, аднак аказваюць уплыў на велічыні яго рэсурсаў і абавязацельстваў.

Кожная гаспадарчая аперацыя або падзея, аформленая адпаведным першасным дакументам [source document (sɔ:s 'dɒkjumənt)], павінна знайсці

адлюстраванне ў сістэме рахункаў [reflection at accounts system (ri'flekʃən ət ə'kaunts 'sistim)]. У бухгалтэрыі прадпрыемства [in the accounting department of enterprise (in ðə ə'kauntiŋ di'pɑ:tmənt əv 'entəpraiz)] адлюстраванне ў сістэме рахункаў фактаў гаспадарчага жыцця [reflection at accounts system of business life facts (ri'flekʃən ət ə'kaunts 'sistim əv 'biznis laif fæktivs)] зводзіцца да распрацоўкі матэматычнага ўліковага ўраўнення, якое раскрывае крыніцу ўзнікнення аб'екта ўліку [source origin of accounting item (sɔ:s 'ɔridʒin əv ə'kauntiŋ 'aitem)] і яго наступствы для выніку гаспадарчай дзейнасці прадпрыемства [business activity result of enterprise ('biznis æk'tiviti ri'zalt əv 'entəpraiz)]. Інакш кажучы, у вольнай трактоўцы, запіс на рахунках [entry on accounts ('entri ɒn ə'kaunts)] факта гаспадарчага жыцця [business life facts ('biznis laif fæktivs)] паказвае адкуль “прыйшоў” аб'ект уліку і куды ён “пайшоў”. Пабудованае з дапамогай сістэмы рахункаў [accounts system (ə'kaunts 'sistim)] уліковае ўраўненне раскрывае ўплыў на велічыню і структуру рэсурсаў і абавязацельстваў арганізацыі, які аказаў канкрэтны від гаспадарчых аперацый і падзей.

Найбольшае значэнне на вынікі камерцыйнай дзейнасці арганізацыі аказвае абмен рэсурсамі і абавязацельствамі [exchange with resources and liabilities (iks'tʃeindʒ wið ri'sɔ:siz ænd ,laɪə'bilitiz)] паміж суб'ектам гаспадарання і знешнімі ў дачыненні да яго арганізацыямі. Аперацыі гэтай групы дзеляцца на ўзаемныя і неўзаемныя трансферты. Пры ўзаемных трансфертах два бакі здзелкі перадаюць і атрымліваюць рэсурсы. Найбольш пашыранымі аперацыямі ажыццяўлення ўзаемных трансфертаў з'яўляюцца рэалізацыя прадукцыі і тавараў [sale of finished goods and merchandise (seil əv 'finiʃt gudz ænd 'mæ:tʃəndaiz)], выкананне работ [fulfillment of works (ful'filmənt əv wə:ks)] і аказанне паслуг [rendering of services ('rendəriŋ əv 'sə:viziz)].

Як вынікае з малюнкаў 10 і 10 eng (параграф 5.3 гэтай кнігі), фактычны сабекошт астаткаў гатовай прадукцыі [historical prime cost of finished goods rests (his'tɔ:rikəl praɪm kɔst əv 'finiʃt gudz rest)] на пачатак справаздачнага перыяду [at the beginning of the report period (ət ðə bi'giniŋ əv ðə ri'pɔ:t 'piəriəd)] складаў 356 824 руб. (θri: 'hʌndrəd ænd 'fifti-siks 'θauzənd, eit 'hʌndrəd ænd 'twenti-fo: ru:bliz), а фактычны сабекошт выпушчанай у справаздачным перыядзе гатовай прадукцыі [historical prime cost of produced finished goods in reporting period (his'tɔ:rikəl praɪm kɔst əv pre'dju:st 'finiʃt gudz in ri'pɔ:tiŋ 'piəriəd)] — 905 014 руб. (nain 'hʌndrəd ænd faɪv θauzənd, 'fo:ti:n ru:bliz).

Разглядаючы далей прыведзены прыклад уявім, што, ў адпаведнасці з таварна-транспартнай накладной [commodity-transportation bill of lading (kə'mɒditi-,træspɔ:'teɪʃən bil əv leidiŋ)], было адпраўлена пакупніку 4 817 адзінак прадукцыі [4,817 of product units (fo: θauzənd, eit 'hʌndrəd ænd 'sevn'ti:n əv

‘prɒdʌkt ‘junits). Вартасць адгружанай гатовай прадукцыі па ўнутраных ўліковых цэнах прадпрыемства [value of shipped finished goods at inside accounting prices of enterprise (‘væljʊ: ɒv ʃɪpd ‘fɪnɪʃt gudz ət ‘ɪn’saɪd ə’kaʊntɪŋ praisɪz ɒv ‘entəpraɪz)] вызначылася ў суме

$$4,817 \times 160.85 = 774,814.45 \text{ rubles}$$

fɔ: θauzənd, eɪt ‘hʌndrəd ænd ‘sevn’ti:n ɒv ‘prɒdʌkt ‘junits

‘mʌltɪplai baɪ

wʌn ‘hʌndrəd ænd ‘sɪksti ru:blɪz, eɪti-faɪv ‘kəʊpeks

gɪvs

sevn ‘hʌndrəd ænd ‘sevn’ti-fɔ: θauzənd, eɪt ‘hʌndrəd ænd ‘fo:’ti:n ru:blɪz, ‘fo:’ti-faɪv ‘kəʊpeks.

На вызначаную суму запіс робіцца па крэдыце рахунку 43 “Гатова прадукцыя” [on credit of account 43 “Finished goods” (ɒn kredit ɒf ə’kaʊnt ‘fɔ:’ti-θri: “‘Fɪnɪʃt gudz”)], які азначае наступнае: ўласнікі прадпрыемства [owners of enterprise (‘əʊnəs ɒv ‘entəpraɪz)] вераць (крэдыт — ён верыць) загадчыку склада гатовай прадукцыі [to manager of storehouse of manufactured finished articles (tə ‘mænɪdʒə ɒv ,mænju’fæktʃəd ‘fɪnɪʃt ‘ɑ:tɪklɪz ‘stɔ:haus)] у тым, што ён адгрузіў прадукцыю ў поўнай адпаведнасці з іх распараджэннямі і таму памяншаюць свае патрабаванні да яго ў дачыненні да колькасці прадукцыі, перададзенай яму на захоўванне.

Запіс па крэдыце рахунку 43 “Гатова прадукцыя” [on credit of account 43 “Finished goods” (ɒn kredit ɒf ə’kaʊnt ‘fɔ:’ti-θri: “‘Fɪnɪʃt gudz”)] паказвае памяншэнне аб’екта ўліку, аднак не раскрывае яго наступствы для вынікаў гаспадарчай дзейнасці арганізацыі [for results of business activity (fə rɪ’zʌltz ɒv ‘bɪznɪs æk’tɪvɪti)]. Адказ на пытанне — адкуль выйшаў аб’ект уліку [item of accounting (‘aɪtəm ɒv ə’kaʊntɪŋ)] ёсць, аднак уліковае ўраўненне гаспадарчай аперацыі патрабуе даць адказ і другое на пытанне: куды пайшоў аб’ект ўліку [item of accounting (‘aɪtəm ɒv ə’kaʊntɪŋ)]?

Адгрузка гатовай прадукцыі пакупнікам [shipping of finished goods to acquirers (‘ʃɪpɪŋ ɒv ‘fɪnɪʃt gudz tu ə’kwəɪres)] у адпаведнасці з заключанымі дагаворамі азначае яе рэалізацыю [sale (seɪl)]. Рэалізацыя прадукцыі, тавараў, работ і паслуг уяўляе сабой даход арганізацыі [income of organization (‘ɪnkʌm ɒv ,ɔ:gənəɪ’zeɪʃən)] ад асноўнай (бягучай) дзейнасці [operating activity (‘ɒpəreɪtɪŋ æk’tɪvɪti)], для атрымання якога спачатку трэба панесці пэўныя расходы [expenses (ɪks’pensɪz)]. У дадзеным выпадку сабекошт рэалізаванай гатовай

прадукцыі [prime cost of sold finished goods (praɪm kɒst ɒv səʊld fɪnɪʃt gudz)] і ёсць расходы прадпрыемства [enterprise expenses ('entəpraɪz ɪks'pensɪz)]. Тыпавым планам рахункаў [model chart accounts (mɒdl tʃɑ:t ɒv ə'kaunts)] у Рэспубліцы Беларусь для ўліку даходаў і расходаў прызначаны рахунак 90 “Даходы і расходы па бягучай дзейнасці” [account 90 “Operating activity revenues and expenses” (ə'kaunt 'naintɪ “ɔpəreɪtɪŋ æk'tɪvɪtɪ 'revɪnju:z ænd ɪks'pensɪz)].

Паменшыўшы патрабаванні да загадчыка складам гатовай прадукцыі [manager of storehouse of manufactured finished articles ('mænɪdʒə ɒv ,mænju'fæktʃəd 'fɪnɪʃt 'ɑ:tɪklɪz 'stɔ:hauz)] ўласнікі прадпрыемства [owners of enterprise ('əʊnəs ɒv 'entəpraɪz)] абавязваюць тым самым яго адміністрацыю [management ('mænɪdʒmənt)] павялічыць [to increase (tu ɪn'kri:s)] расходы па бягучай дзейнасці [operating activity expenses ('ɔpəreɪtɪŋ æk'tɪvɪtɪ ɪks'pensɪz)], што і будзе адлюстравана бухгалтэрыяй па дэбёце рахунку 90 “Даходы і расходы па бягучай дзейнасці” [on debit of account account 90 “Operating activity revenues and expenses” (ɒn 'debit ɒv ə'kaunt 'naintɪ “ɔpəreɪtɪŋ æk'tɪvɪtɪ 'revɪnju:z ænd ɪks'pensɪz)].

Раней была вызначана вартасць адгружанай прадукцыі па ўнутраных ўліковых цэнах прадпрыемства [at inside accounting prices of enterprise (ət 'ɪn'saɪd ə'kauntɪŋ praɪsɪz ɒv 'entəpraɪz)]. Так як у фінансавай справаздачнасці [financial reporting (faɪ'nænsjəl rɪ'pɔ:tɪŋ)] паказваецца фактычны сабекошт вырабленай гатовай прадукцыі [historical prime cost of produced finished goods (hɪs'tɔ:ɪkəl praɪm kɒst ɒv pre'dju:st 'fɪnɪʃt gudz)], для разліку фінансавага выніку [for computation of financial results (fə ,kɒmpju:'teɪʃn ɒv faɪ'nænsjəl rɪ'zʌltɪs)] ўзнікае неабходнасць вызначыць фактычны сабекошт прададзенай прадукцыі [historical prime cost of sold finished goods (hɪs'tɔ:ɪkəl praɪm kɒst ɒv səʊld 'fɪnɪʃt gudz)]. Спрошчаная методыка выканання такога разліку паказана ў табліцах 5.3 і 5.3 eng.

Табліца 5.3 — Разлік фактычнага сабекошту рэалізаванай гатовай прадукцыі

Паказчыкі	Вартасць прадукцыі па ўліковых цэнах	Адхіленне фактычнага сабекошту прадукцыі ад вартасці па ўліковых цэнах	Фактычны сабекошт прадукцыі
1. Астатак на пачатак месяца, руб.	328 539,60	28 284,40	356 824,00
2. Выпуск прадукцыі на працягу месяца, руб.	845 427,60	59 586,40	905 014,00
3. Падрахунак (рад. 1+ рад. 2),	1 173 967,20	87 870,80	1 261 838,00

руб.			
4. Сярэдні ўзровень адхіленняў, %		7,485	
5. Рэалізавана пакупнікам за месяц, руб.	774 814,45	57 994,86	832 809,31
6. Астаткі на канец месяца, руб.	399 152,75	29 875,94	429 028,69

Як вынікае з табліц 5.3 і 5.4, адхіленне фактычнага сабекошту рэалізаванай гатовай прадукцыі ад вартасці па ўліковых цэнах [deviation of historical cost of sold finished goods from value at accounting prices (,di:vi'eifən əv histɔ:rikəl kɔst əv səuld 'finiʃt gudz frəm 'væljue ət ə'kauntiŋ praisiz)] склала

$$774,814.45 \times 7.485 : 100 = 57,994.86 \text{ rubles}$$

sevn 'hʌndrəd ænd 'sevnti-fɔ: θauzənd, eit 'hʌndrəd ænd 'fo:ti:n ru:bliz, 'fo:ti-faiv 'kəupeks

'mʌltiplai bai

sevn pɔint fɔ: eit faiv pə'sent

di'vaid bai

wʌn 'hʌndrəd pə'sent

givs

'fifti-sevn θauzənd, nain 'hʌndrəd ænd 'nainti-fɔ: ru:bliz, 'eiti-siks 'kəupeks.

На разлічаную суму адхілення фактычнага сабекошту прададзенай гатовай прадукцыі ад вартасці па ўліковых цэнах [deviation of historical cost of sold finished goods from value at accounting prices (,di:vi'eifən əv histɔ:rikəl kɔst əv səuld 'finiʃt gudz frəm 'væljue ət ə'kauntiŋ praisiz)] таксама будзе зроблены запіс па дэбёце рахунку 90 “Даходы і расходы па бягучай дзейнасці” і

Table 5.3eng — The computation of historical prime cost of sold finished goods
(Teibl 'fifti:n wʌn — ðə ,kɔmpju'teifən əv his'tɔ:rikəl praim kɔst əv səuld 'finiʃt gudz)

Determinants (di'tɜ:minənts)	Value of production at accounting prices ('væljue: əv prə-'dʌkʃən ət ə'kauntiŋ praisiz)	Deviation of historical cost of production from value at accounting prices (,di:vi'eifən əv histɔ:rikəl kɔst əv prə-'dʌkʃən frəm 'væljue ət ə'kauntiŋ praisiz)	Historical prime cost of production (his'tɔ:rikəl praim kɔst əv prə-'dʌkʃən)
1. Rest at the beginning of the month, rubles (rest ət ðə bi'giniŋ əv ðə mʌnθ, ru:blz)	328,539.60	28,284.40	356,824.00
2. Output of production in the	845,427.60	59,586.40	905,014.00

course of the month, rubles (‘autput ɔv prə’dʌkʃən in ðə kɔ:s ɔv ðə mʌnθ, ru:blz)			
3. Altogether (line 1 + line 2), rubles rubles [ˌɔ:lte’geðə (lain wʌn plʌs lain tu:), ru:blz]	1,173,967.20	87,870.80	1,261,838.00
4. Average rate of deviation (line 3 column 3 : line 3 column 2 × 100), % [‘ævərɪdʒ reɪt ɔv ˌdi:vi’eɪʃən (lain θri: ‘kɒləm θri: di’vaid bai lain θri: ‘kɒləm tu: ‘mʌltɪplai bai hʌndrəd), pə’sentɪdʒ]		7.485	
5. Sale of acquirers in the course of the month, rubles (seil ɔv ə’kwaires in ðə kɔ:s ɔv ðə mʌnθ, ru:blz)	774,814.45	57,994.86	832,809.31
6. Rest at the end of the month, rubles (rest ət ðə end ɔv ðə mʌnθ, ru:blz)	399,152.75	29,875.94	429,028.69

кредыце рахунку 43 “Гатова прадукцыя” [on debit of account account 90 “Operating activity revenues and expenses” and on credit of account 43 “Finished goods” on credit of account 43 “Finished goods” (ɔn ‘debit ɔv ə’kaunt ‘nainti “Opəreɪtɪŋ æk’tɪvɪti ‘revɪnju:ɪz ænd ɪks’pensɪz” ænd ɔn kredit ɔv ə’kaunt ‘fɔ:ti-θri: “Finɪʃt gudz”)]]. У канчатковым выніку фактычны сабекошт прададзенай гатовай прадукцыі ‘revɪnju:ɪz ænd ɪks’pensɪz” ænd ɔn kredit ɔv ə’kaunt ‘fɔ:ti-θri: “Finɪʃt gudz”)] вызначыцца ў суме

$$774,814.45 + 57,994.86 = 832,809.31 \text{ rubles}$$

sevn ‘hʌndrəd ænd ‘sevnti-fɔ: θauzənd, eit ‘hʌndrəd ænd ‘fɔ:ti:n ru:blɪz, ‘fɔ:ti-faɪv ‘kəʊpeks

plʌs

‘fɪfti-sevn θauzənd, nain ‘hʌndrəd ænd ‘nainti-fɔ: ru:blɪz, ‘eɪti-sɪks ‘kəʊpeks

gɪvs

eit ‘hʌndrəd ænd ‘θə:ti:-tu: θauzənd, eit ‘hʌndrəd ænd nain ru:blɪz, ‘θə:ti:-wʌn ‘kəʊpeks

якая і будзе адлюстравана па дэбеце рахунку 90 “Даходы і расходы па бягучай дзейнасці” [on debit of account account 90 “Operating activity revenues and expenses” (ɔn ‘debit ɔv ə’kaunt ‘nainti “Opəreɪtɪŋ æk’tɪvɪti ‘revɪnju:ɪz ænd ɪks’pensɪz”)]]. Для арганізацыі гэта расходы справаздачнага перыяду [expenses of

reporting period (iks'pensiz əv ri'pɔ:tiŋ 'piəriəd)], якія для вызначэння атрыманага прыбытку [receipted profit (ri'si:tid 'prɒfit)] трэба параўнаць з выручкай ад рэалізацыі прадукцыі [revenue from sale of production ('revinjʊ: frəm seil əv prə'dʌkʃən)].

Такім чынам, дадзены адказ на пытанне: якія наступствы для вынікаў гаспадарчай дзейнасці [results of business activity (ri'zalts əv 'biznis æk'tiviti)] аказала спісанне фактычнага сабекошту рэалізаванай гатовай прадукцыі [historical prime cost derecognition of sold production (his'tɔ:rikəl praim kɔst di'rekəg'nɪʃn əv səʊld prə'dʌkʃn)]. Аб'ект уліку [counting object (kauntiŋ 'ɔbdʒikt)], якім з'яўляўся фактычны сабекошт прадукцыі [historical prime cost of production (his'tɔ:rikəl praim kɔst əv prə'dʌkʃn)], перайшоў у склад расходаў арганізацыі на вядзенне бягучай дзейнасці.

Схематычнае адлюстраванне гэтай уліковай працэдуры [accounting procedure (ə'kauntiŋ prə'si:ʒə)] атрымае выгляд, прыведзены на малюнках 11 і 11 eng.

43 “Гатовая прадукцыя”		90 “Даходы і расходы на бягучай дзейнасці”	
Д-т	К-т	Д-т	К-т
Сальда 356 824,00			
905 014,00	774 814,45	774 814,45	
	57 994,86	57 994,86	
	Σ 832 809,31	Σ 832 809,31	
Сальда 429 029,69			

Малюнак 11 — Адлюстраванне ў сістэме рахункаў фактычнага сабекошту рэалізаванай прадукцыі

43 “Finished goods” (‘fɔ:ti-θri: “Finɪʃt gudz”)		90 “Operating activity revenues and expenses” (‘nainti “ɔpəreɪtiŋ æk’tiviti ‘revinjʊ:iz ænd iks’pensiz”)	
D-t	C-t	D-t	C-T
Rest 356,824.00			
	774,814.45	774,814.45	
	57,994.86	57,994.86	
	Σ 832,809.31	Σ 832,809.31	
Rest 429,029,076			

Figure 11 eng — Reflection of historical prime cost of sold production into accounts system

(‘Fige i’levn — Ri’flekʃən əv his’tɔ:rikəl praim kɔst əv səʊld prə'dʌkʃn intə ə'kaunts 'sistim)

Эканамічная сутнасць запісаў [economic point of entries ('ikə'nɒmɪk pɔɪnt əv 'entrɪz)], прыведзеных на малюнках 11 і 11 эн наступная:

1) вартасць адгружанай гатовай прадукцыі па ўнутраных ўліковых цэнах прадпрыемства [value of shipped finished goods on inside accounting prices of enterprise ('væljʊ: əv ʃɪpd 'fɪnɪʃt gudz ɒn 'ɪn'saɪd ə'kaʊntɪŋ praɪsɪz əv 'entəpraɪz)];

2) адхіленне фактычнага сабекошту рэалізаванай гатовай прадукцыі ад вартасці па ўліковых цэнах [deviation of historical cost of sold finished goods from value at accounting prices (,di:vi'eɪʃən əv hɪstɔ:rikəl kɒst əv sould prə'dʌkʃn ɪntə ə'kaʊnts 'sɪstɪm əv sould 'fɪnɪʃt gudz frəm 'væljʊə ət ə'kaʊntɪŋ praɪsɪz)].

Як вынікае з дадзеных малюнкаў, пасля рэалізацыі часткі гатовай прадукцыі яе астатак, ацэнены па фактычным сабекошце, склаў

$$356,824.00 + 905,014.00 - 832,809.31 = 429,028.69 \text{ rubles,}$$

Өри: 'hʌndrəd ænd 'fɪfti-sɪks θauzənd, eɪt 'hʌndrəd ænd 'twenti-fo: ru:blɪz

plʌs

nain 'hʌndrəd ænd faɪv θauzənd, 'fo:ti:n ru:blɪz

'mainəs

eɪt 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-tu: θauzənd, eɪt 'hʌndrəd ænd nain ru:blɪz, 'θə:ti:-wʌn 'kəʊpeks

gɪvs

fo: 'hʌndrəd ænd 'twenti-nain θauzənd, 'twenti-eɪt ru:blɪz, 'sɪksti nain 'kəʊpeks

а фактычны сабекошт рэалізаванай прадукцыі перайшоў у расходы, якія паменшаць фінансавы вынік прадпрыемства.

У апісаным вышэй прыкладзе фактычны сабекошт рэалізаванай прадукцыі вызначаны на аснове разліку сярэдняга працэнта адхіленняў па ўсёй прадукцыі. Такі метадычны падыход просты, аднак ён не дазваляе дакладна вызначыць сабекошт рэалізаванай прадукцыі, так як зыходзіць з дапушчэння што велічыня адхіленняў аднолькавая па ўсім асартыменце рэалізаванай прадукцыі. Ва ўліковай палітыцы арганізацыі могуць быць прыняты і іншыя метадычныя падыходы. Напрыклад, разлік сярэдняга ўзроўню адхіленняў будзе выконвацца не ў цэлым па ўсіх відах прадукцыі, а асобна па яе аднародных групам. Рэалізацыя прадукцыі за межы Рэспублікі Беларусь можа выклікаць павелічэнне выдаткаў на выпуск такой прадукцыі, што абумоўлена кліматычнымі ўмовамі, у якіх яна будзе выкарыстоўвацца. Правільнае вызначэнне эфектыўнасці яе рэалізацыі патрабуе асобнага ўліку выдаткаў на выпуск такой прадукцыі, што прывядзе да асобнага вызначэння адхіленняў фактычнага сабекошту гэтай прадукцыі ад вартасці па ўліковых цэнах.

5.6. Асновы ўліку даходаў метадам налічэнняў і разлік прыбытку ад рэалізацыі прадукцыі, работ і паслуг

5.6. The fundamentals of incomes accounting with accrual basis and the computation of profit from sale of production, works and services

(faiv-siks. ðə ˌfʌndə'mentəls əv 'ɪnkʌmɪz ə'kaʊntɪŋ wɪð ə'kru:əl 'beɪsɪs
ænd ðə ˌkɒmpjuːteɪʃən əv 'prɒfɪt frəm seɪl əv prə'dʌkʃn,
wə:ks ænd 'sə:vɪsɪz)

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ˌtɜ:mɪ'nɒlədʒi)]

аб'ект фінансавага ўліку — item of financial accounting ('aɪtəm əv faɪ'nænfəl ə'kaʊntɪŋ)

адміністрацыя пастаўшчыка — management of supplier ('mænɪdʒmənt əv sə'plaɪə)

адтэрмінаваныя даходы — deferred incomes (dɪ'fɜ:d 'ɪnkʌmɪz)

операцыі камерцыйнага крэдытавання — commercial crediting transactions (kə'mɜ:ʃəl 'kreditɪŋ træn'zækʃəns)

операцыі рэалізацыі прадукцыі, работ і паслуг — sale transactions of finished goods, works and services (seɪl træn'zækʃəns əv 'fɪnɪʃt gudz, wə:ks ænd 'sə:vɪsɪz)

вартасць гатовай прадукцыі па цане рэалізацыі — value of finished goods at realizable price ('vælju: əv 'fɪnɪʃt gudz ət 'rɪəlaɪzəbl praɪs)

выпадковы прыбытак — gain (geɪn)

выручка [revenue ('revɪnju:)]

выручка ад рэалізацыі прадукцыі — revenue from sale of production ('revɪnju: frəm seɪl əv prə'dʌkʃən)

выручка без падатку на дабаўлены кошт — revenue without value added tax ('revɪnju: wɪðaut 'væljuə æ:dɪd tæks)

даходы — incomes ('ɪnkʌmɪz)

даходы ад звычайнай дзейнасці — incomes from usual activity ('ɪnkʌmɪz frəm 'ju:ʒuəl æk'tɪvɪtɪ)

даходы будучых перыядаў — unearned incomes ('ʌn'ə:nd 'ɪnkʌmɪz)

камерцыйнае прадпрыемства — commercial enterprise (kə'mɜ:ʃəl 'entəpraɪz)

крыніца атрымання даходаў — receipt of incomes source (ri'si:t əv 'ɪnkʌmɪz sɔ:s)

налічаны прыбытак — accrued profit (ə'kru:d 'prɒfɪt)

норма прыбытку ад рэалізацыі прадукцыі — return ratio from sale of production (ri'tɜ:n 'reɪʃiəu frəm seɪl əv prə'dʌkʃn)

паступленне актываў — assets receipt (æsets ri'si:t)

паступленне грошай ад пакупніка прадукцыі — cash receipt from acquirer of production (kæʃ ri'si:t frəm ə'kwaɪə əv prə'dʌkʃn)

паступленне і выплата грашовых сродкаў — receipt and payment of money means (ri'si:t ænd peɪmənt əv 'mʌni mi:ns)

прад'явіць рахунак пакупніку — to draw up an account of acquirer (tə drɔ: ʌp ən ə'kaʊnt əv ə'kwaɪə)

прыбытак — profit ('prɒfɪt)

прыбытак на адзінку прадукцыі [product unit profit ('prɒdʌkt 'ju:nɪt 'prɒfɪt)

прыбытак прадпрыемства ад рэалізацыі прадукцыі — profit of enterprise from production sale ('prɒfɪt əv 'entəpraɪz frəm prə'dʌkʃn seɪl)

прызнанне даходаў і расходаў — recognition of incomes and expenses (,rekəg'nɪʃən əv 'ɪnkʌmɪz ænd ɪks'pensɪz)

прырост грашовых сродкаў — addition of money means (ə'dɪʃn əv 'mʌni mi:ns)

разліковая велічыня — estimated sum ('estɪmeɪtɪd sʌm)

разліковая велічыня прыбытку на адзінку прадукцыі — estimated sum of profit worth product unit ('estɪmeɪtɪd sʌm əv 'prɒfɪt wəθ 'prɒdʌkt 'ju:nɪt)

разліковыя аперацыі — settling transactions ('setlɪŋ træn'zækʃəns)

рахункі даходаў і расходаў будучых перыядаў — accounts of unearned incomes and expenses (ə'kaʊnts əv 'ʌn'ə:nd 'ɪnkʌmɪz ænd ɪks'pensɪz)

рознасць паміж выручкай без падатку на дабаўленую вартасць, сабекоштам рэалізаванай прадукцыі і падаткам на дабаўленую вартасць — difference between the revenue without value added tax, prime cost of sold production and value added tax ('dɪfrəns bi'twi:n ðə 'revɪnju: wi'ðaut 'væljuə æ:did tæks, praɪm kɔst əv səʊld prə'dʌkʃn ænd 'væljuə æ:did tæks)

рыначная вартасць — market value ('mɑ:kɪt 'vælju:)

рэалізацыя прадукцыі, работ і паслуг — sale of production, works and services (seɪl əv prə'dʌkʃn, wɜ:ks ænd 'sɜ:vɪsɪz)

рэнтабельнасць прадукцыі — profitability of production ('prɒfɪtəbɪlɪtɪ əv prə'dʌkʃn)

супастаўленне даходаў і расходаў — comparison of incomes and expenses (kəm'pærɪsn əv 'ɪŋkʌmɪz ænd ɪks'pensɪz)

улік па метадазе налічэнняў — accrual basis accounting (ə'kru:əl 'beɪsɪs ə'kaʊntɪŋ)

фактычны сабекошт адзінкі прадукцыі [historical prime cost of product unit (hɪs'tɔ:ɪkəl praɪm kɔst əv 'prɒdʌkt 'ju:nɪt)]

Сутнасць вядзення ўліку па метадазе налічэнняў [accrual basis accounting (ə'kru:əl 'beɪsɪs ə'kaʊntɪŋ)] заключаецца ў тым, што даходы [incomes ('ɪŋkʌmɪz)] адлюстроўваюцца ва ўліку ў тым справаздачным перыядзе [reporting period (rɪ'pɔ:tɪŋ 'pɪəriəd)], у якім яны былі заробленыя, а расходы [expenses (ɪks'pensɪz)] — калі яны былі панесеныя незалежна ад фактычнага паступлення і выплаты грошай. Даход арганізацыі [income of organization ('ɪŋkʌm əv ɔ:gənəɪ'zeɪʃən)] ўяўляе сабой эканамічную выгаду [economic benefit (ɪ:kə'nɒmɪk 'benefɪt)] ў грашовай або натуральнай формах, якая ўзнікае пры паступленні актываў [assets receipt (æsets rɪ'si:t)] і (або) пагашэнні абавязацельстваў [paying off liability (peɪvɪŋ ɔ:f ˌlaɪə'bɪlɪtɪ)], у выніку чаго павялічваюцца ўласныя крыніцы сродкаў арганізацыі, за выключэннем паступіўшых укладаў уласнікаў і іншых удзельнікаў, якія прымаюць удзел у фінансаванні дзейнасці арганізацыі. Выдзяляюць даходы ад звычайнай дзейнасці [incomes from usual activity ('ɪŋkʌmɪz frəm 'ju:ʒuəl æk'tɪvɪtɪ)] і выпадковыя прыбыткі [gains (geɪns)].

Улік па метадазе налічэнняў [accrual basis accounting (ə'kru:əl 'beɪsɪs ə'kaʊntɪŋ)] мае на ўвазе дакладнае размежаванне прызнання даходаў і расходаў [recognition of incomes and expenses (ˌrekəg'nɪʃən əv 'ɪŋkʌmɪz ænd ɪks'pensɪz)] ад паступлення і выплаты грашовых сродкаў [from receipt and payment of money means (frəm rɪ'si:t ænd peɪmənt əv 'mʌni mi:ns)]. У выніку разліковыя аперацыі [settling transactions ('setlɪŋ træn'zækʃəns)] становяцца самастойнымі аб'ектамі фінансавага ўліку [items of financial accounting ('aɪtəmz əv faɪ'nænfəl ə'kaʊntɪŋ)]. Выкарыстанне гэтага прынцыпу дазваляе зблізіць у часе момант супастаўлення даходаў і расходаў [comparison of incomes and expenses (kəm'pærɪsn əv 'ɪŋkʌmɪz ænd ɪks'pensɪz)], раздзяліць аперацыі рэалізацыі прадукцыі, работ і паслуг [sale transactions of finished goods, works and services (seɪl træn'zækʃəns əv 'fɪnɪʃt gudz, wɜ:ks ænd 'sə:vɪsɪz)] ад аперацый камерцыйнага крэдытавання [commercial crediting transactions (kə'mɜ:ʃəl 'kredɪtɪŋ træn'zækʃəns)], больш дакладна вызначыць фінансавы вынік [financial result (faɪ'nænfəl rɪ'zʌlt)].

З гэтага прынцыпу аб'ектыўна вынікае неабходнасць вядзення рахункаў даходаў і расходаў будучых перыядаў [accounts of unearned incomes and expenses (ə'kaunts əv 'ʌn'ə:nd 'ɪnkʌmɪz ænd ɪks'pensɪz)], а таксама рэзерваў на пакрыццё выдаткаў, якія арганізацыя панясе ў будучыні. Гэта азначае, што калі арганізацыя атрымала ў дадзеным справаздачным перыядзе паступленні грашовых сродкаў [cash receipts (kæʃ rɪ'si:ts)], якія не маюць да гэтага перыяду дачынення, то яны павінны разглядацца як адтэрмінаваныя даходы [deferred incomes (dɪ'fɜ:d 'ɪnkʌmɪz)]. Гэта тычыцца, напрыклад, папярэдне налічанай арэнднай платы за наступны квартал. Для ўліку такіх даходаў выкарыстоўваецца рахунак 98 “Даходы будучых перыядаў” [account 98 “Unearned revenues” (ə'kaunt 'nainti-nain “ʌn'ə:nd 'revɪnju:s”)].

Асноўнай крыніцай атрымання даходаў [receipt of incomes source (rɪ'si:t əv 'ɪnkʌmɪz sɔ:s)] з'яўляецца выручка [revenue ('revɪnju:)]. Гэта грашовыя сродкі або іншая маёмасць у грашовым выражэнні атрыманыя або падлеглыя атрымання ў выніку рэалізацыі гатовай прадукцыі, работ і паслуг [sale of finished goods, works and services (seɪl əv 'fɪnɪʃt gudz, wɜ:ks ænd 'sə:vɪsɪz)] па цэнах і тарыфах, вызначаных дагаворам. Рэалізацыя прадукцыі, работ і паслуг [sale of production, works and services (seɪl əv prə'dʌkʃn, wɜ:ks ænd 'sə:vɪsɪz)] ажыццяўляецца з мэтай атрымання прыбытку, што патрабуе акрамя выяўлення ва ўліку фактычнага сабекошту прададзенай гатовай прадукцыі [historical prime cost of sold finished goods (hɪs'tɔ:ɹɪkəl praɪm kɔst əv sould 'fɪnɪʃt gudz)] адлюстравання яе продажу па рыначнай вартасці [market value ('mɑ:kɪt 'vælju:)]. Гэта цана, па якой актывы могуць быць купленыя на справаздачную дату ў звычайных умовах актыўнага рынку.

Вернемся да ранейшага прыкладу рэалізацыі гатовай прадукцыі. Калі прадпрыемства будзе прадаваць сваю прадукцыю па яе сабекошце [prime cost (praɪm kɔst)], то прыбытку [profit ('prɒfɪt)] яно не атрымае, паколькі выдаткі на вытворчасць і рэалізацыю прадукцыі [manufacturing and selling costs of production (ˌmænju'fæktʃərɪŋ ænd 'sælɪŋ kɔsts əv prə'dʌkʃn)] будуць раўняцца выручцы ад рэалізацыі [revenue from sale ('revɪnju: frəm seɪl)]. Для камерцыйнага прадпрыемства [commercial enterprise (kə'mɜ:ʃəl 'entəpraɪz)] гаспадарчая дзейнасць [business activity ('bɪznɪs æk'tɪvɪtɪ)] на такіх умовах непрымальная, таму прадукцыю прадпрыемства будзе прадаваць не па яе фактычным сабекошце [historical prime cost (hɪs'tɔ:ɹɪkəl praɪm kɔst)], а па цане рэалізацыі [realizable price ('rɪəlaɪzəbl praɪs)], у якую ўключыць і адпаведную велічыню прыбытку [profit ('prɒfɪt)]. Таму сабекошт прадукцыі, работ або паслуг [prime cost of production, works and services (praɪm kɔst əv prə'dʌkʃn, wɜ:ks

ænd 'sə:visiz]) з'яўляецца толькі часткай іх рыначнай вартасці [market value ('mɑ:kit 'væljʊ:)].

Няхай у нашым прыкладзе кіраўніцтва прадпрыемства лічыць аптымальнай нормай прыбытку ад рэалізацыі прадукцыі [return ratio from sale of production (ri'tə:n 'reɪʃəu frəm seil ɒv prə'dʌkʃn)] ў памеры 30% ('θə:ti: pə'sent) да яе сабекошту. Гэта зададзеная рэнтабельнасць прадукцыі [profitability of production ('prɒfɪtəbɪlɪti ɒv prə'dʌkʃn)] якая разлічваецца як адносіна [ratio ('reɪʃəu)] прыбытку ад яе вытворчасці і рэалізацыі да поўнага сабекошту і выражаецца ў працэнтах. Раней быў вызначаны фактычны сабекошт адзінкі прадукцыі [historical prime cost of product unit (his'tɔ:rikəl praɪm kɔst ɒv 'prɒdʌkt 'junit)] ў суме 172 руб. 19 кап. (wʌn 'hʌndrəd ænd 'sevnti-tu: ru:blɪz, 'nainti:n 'kəʊpeks). Разліковая велічыня прыбытку на адзінку прадукцыі [estimated sum of profit worth product unit ('estimeɪtɪd sʌm ɒv 'prɒfɪt wəθ 'prɒdʌkt 'junit)] ў дадзеным выпадку складзе

$$172.19 \times 30 : 100 = 51.66 \text{ rubles}$$

wʌn 'hʌndrəd ænd 'sevnti-tu: ru:blɪz, 'nainti:n 'kəʊpeks

'mʌltɪplai bai

'θə:ti: pə'sent

di'vaɪd bai

wʌn 'hʌndrəd pə'sent

gɪvs

'fɪfti-wʌn ru:blɪz, 'sɪksti-sɪks 'kəʊpeks

а цана рэалізацыі прадукцыі і паслуг [realizable price of produce and services ('ri:əlaɪzəbl praɪs ɒv 'prɒdʒʊs ænd 'sə:visiz)] у такім разе вызначыцца ў памеры

$$172.19 + 51.66 = 223.85 \text{ rubles}$$

wʌn 'hʌndrəd ænd 'sevnti-tu: ru:blɪz, 'nainti:n 'kəʊpeks

plʌs

'fɪfti-wʌn ru:blɪz, 'sɪksti-sɪks 'kəʊpeks

gɪvs

tu: 'hʌndrəd ænd 'twenti-θri: ru:blɪz, 'eɪti-faɪv 'kəʊpeks

за адзінку прадукцыі.

Выручка ад рэалізацыі гатовай прадукцыі [revenue from sale of finished goods ('revɪnju: frəm seil ɒv 'fɪnɪʃt gudz)] вызначыцца ў суме

$$4,817 \times 223.85 = 1,078,285.45 \text{ rubles}$$

fɔ: θauzənd, eit 'hʌndrəd ænd 'sevn'ti:n 'prɒdʌkt 'ju:nits

'mʌltiplai bai

tu: 'hʌndrəd ænd 'twenti-θri: ru:bliz, 'eiti-faiv 'kəʊpeks

givs

wʌn 'miljən, 'sevnti-eit θauzənd, tu: 'hʌndrəd ænd 'eiti-faiv ru:bliz, 'fɔ:ti-faiv 'kəʊpeks.

Аднак, у адпаведнасці з дзеючым заканадаўствам, адміністрацыя пастаўшчыка [management of supplier ('mænɪdʒmənt ɒv sə'plaɪə)] абавязана са сваіх пакупнікоў [acquirers (ə'kwairəz)] сабраць падатак на дабаўленую вартасць [value added tax ('væljʊə æ:did tæks)] і пералічыць яго ў бюджэт. Значыць, пастаўшчык абавязаны прад'явіць рахунак пакупніку [to draw up an account of acquirer (tə drɔ: ʌp ən ə'kaʊnt ɒv ə'kwairə)], уключыўшы ў яго падатак на дабаўленую вартасць [value added tax ('væljʊə æ:did tæks)]. Пры стаўцы падатку на дабаўленую вартасць [rate of value added tax (reɪt ɒv 'væljʊə æ:did tæks)] 20% ('twenti pə:sent), яго сума складзе

$$1,078,285.45 \times 20 : 100 = 215,657.09 \text{ rubles,}$$

wʌn 'miljən, 'sevnti-eit θauzənd, tu: 'hʌndrəd ænd 'eiti-faiv ru:bliz, 'fɔ:ti-faiv 'kəʊpeks

'mʌltiplai bai

'twenti pə:sent

di'vaɪd bai

wʌn 'hʌndrəd pə:sent

givs

tu: 'hʌndrəd ænd 'fɪf'ti:n θauzənd, sɪks 'hʌndrəd ænd 'fɪfti-sevn ru:bliz naɪn 'kəʊpeks.

якую неабходна дадавіць да вартасці гатовай прадукцыі па цане рэалізацыі [value of finished goods at realizable price ('væljʊ: ɒv 'fɪnɪʃt gudz ət 'riələɪzəbl praɪs)], што складзе

$$1,078,285.45 + 215,657.09 = 1,293,942.54 \text{ rubles,}$$

wʌn 'miljən, 'sevnti-eit θauzənd, tu: 'hʌndrəd ænd 'eiti-faiv ru:bliz, 'fɔ:ti-faiv 'kəʊpeks

plʌs

tu: 'hʌndrəd ænd 'fɪf'ti:n θauzənd, sɪks 'hʌndrəd ænd 'fɪfti-sevn ru:bliz naɪn 'kəʊpeks

givs

wλn 'miljən, tu: 'hʌndrəd ænd 'nainti-θri: θauzənd, nain 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti-tu: ru:bliz, 'fifti-fɔ: 'kəupeks

а прыбытак прадпрыемства ад рэалізацыі прадукцыі [profit of enterprise from production sale ('prɒfit ɒv 'entəpraiz frəm prə'dʌkʃn seɪl)] вызначыцца як рознасць паміж выручкай без падатку на дабаўленую вартасць, сабекоштам рэалізаванай прадукцыі і падаткам на дабаўленую вартасць [difference between the revenue without value added tax, prime cost of sold production and value added tax ('difrəns bi'twi:n ðə 'revɪnju: wi'ðaut 'væljʊə æ:did tæks, praɪm kɒst ɒv səʊld prə'dʌkʃn ænd 'væljʊə æ:did tæks)], што складзе

1,078,285.45 – 832,809.31 = 245,476.14 rubles

wλn 'miljən, 'sevnti-eit θauzənd, tu: 'hʌndrəd ænd 'eiti-faɪv ru:bliz, 'fɔ:ti-faɪv kəupeks

'mainəs

eit 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-tu: θauzənd, eit 'hʌndrəd ænd nain ru:bliz, 'θə:ti:-wλn 'kəupeks

gɪvs

tu: 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti-faɪv θauzənd, 'fɔ:ti 'hʌndrəd ænd 'sevnti-siks ru:bliz, 'fo:'ti:n 'kəupeks.

Аднак пакуль што гэта толькі налічаны прыбытак [accrued profit (ə'kru:d 'prɒfit)], які не падмацаваны рэальным паступленнем грошай ад пакупніка прадукцыі [cash receipt from acquirer of production (kæʃ ri'si:t frəm ə'kwaɪə ɒv prə'dʌkʃn)]. Вызначаная сума прыбытку з'яўляецца элементам доўгу пакупніка прадукцыі, пасля пагашэння якога пастаўшчык атрымае рэальны даход у выглядзе прыросту грашовых сродкаў [addition of money means (ə'dɪʃn ɒv 'mʌni mi:ns)] або іншых актываў.

5.7. Узаемасувязь рахункаў матэрыяльных актываў з кантакерэнтнымі рахункамі для ўліку дэбіторскай завінавачанасці

5.7. The intertie of tangible assets accounts with current accounts for accounting of receivables

(faɪv-sevn. ðə 'intə'tai ɒv 'tændʒəbl æsets ə'kaunts
wið 'klærənt ə'kaunts fə ə'kauntiŋ ɒv ri'si:vəbls)

Ключавая тэрміналогія [key terminology (ki: ˌtə:mi'nɒlədʒi)]

адгрузка гатовай прадукцыі — shipping of finished goods (ʃipiŋ əv 'finɪft gudz)

адкладзеныя грашовыя паступленні за пастаўленую прадукцыю і тавары, выкананыя работы і аказаныя паслугі — postponed money receipts for supplied finished goods and merchandise, executed works and rendered services (pəʊst'pəʊnd 'mʌni ri'si:ts fə se'plaid 'finɪft gudz ænd 'mɜ:tʃəndaɪz, ˌɛksi'kju:tɪd wɜ:ks ænd 'rendəd 'sə:vɪz)

адміністрацыя прадпрыемства — management of enterprise ('mænɪdʒmənt əv 'entəpraɪz)

вартасць адгружанай гатовай прадукцыі па цэнах рэалізацыі — value of shipped finished goods at realizable prices ('vælju: əv ʃɪpd 'finɪft gudz ət 'riələɪzəbl praisɪz)

грашовая наяўнасць — ready money ('redi 'mʌni)

дзяржаўны бюджэт — state budget (steɪt 'bʌdʒɪt)

доўг за атрыманую прадукцыю — debt for receipted production (det fə ri'si:tɪd prə'dʌkʃn)

дэбіторская завінавачанасць пакупнікоў і кліентаў — receivables of acquirers and clients (ri'si:vəbls əv ə'kwaires ænd 'klaɪənts)

заплаціць падатак — to pay tax (tə peɪ tæks)

інвентарны рахунак для ўліку гатовай прадукцыі — inventory account for book-keeping of finished goods ('ɪnvəntri ə'kaʊnt fə 'bʊk,ki:pɪŋ əv 'finɪft gudz)

кантарэнтны рахунак для ўліку разлікаў з пакупнікамі — current account for book-keeping of settlements with acquirers ('kʌrənt ə'kaʊnt fə 'bʊk,ki:pɪŋ əv 'setlɪŋs wɪð ə'kwaires)

кліент — client ('klaɪənt)

налічаны даход — accrued income (ə'kru:d 'ɪnkʌm)

наступная карэспандэнцыя рахункаў — following correspondence of accounts ('fɒləwɪŋ ˌkɔ:ri'spɒndəns əv ə'kaʊnts)

па цане рэалізацыі — at realizable price (ət 'riələɪzəbl prais)

павелічэнне дэбіторскай завінавачанасці пакупнікоў — increase in receivables of acquirers (ɪn'kri:s ɪn ri'si:vəbls əv ə'kwaires)

павялічыць расходы — to increase of expenses (tu ɪn'kri:s əv ɪks'pensɪz)

пагашэнне дэбіторскай завінавачанасці — receivables paying off (ri'si:vəbls peivɪŋ ɔ:f)

падатак — tax (tæks)

падаткаплацельшчык — tax-payer (tæks-'peɪə)

памяншэнне дэбіторскай завінавачанасці пакупнікоў — decrease in receivables of acquirers (di:'kri:s in ri'si:vəbls ɔv ə'kwaires)

пастаўшчык прадукцыі — supplier of production (sə'plaɪə ɔv prə'dʌkʃn)

паступленне грашовых сродкаў — receipt of money means (ri'si:t ɔv 'mɒni mi:ns)

паступленне плацяжоў — receipt of payments (ri'si:t ɔv 'peɪmənts)

разлікі з пакупнікамі і заказчыкамі — settlements with acquirers and customers ('setlɪŋz wɪð ə'kwaires ænd 'kʌstəməs)

разлікі па падатках і зборах — taxes and dues payments (tæksɪz ænd dju:s 'peɪmənts)

разліковы рахунак — current account in bank ('klərənt ə'kaunt in bæŋk)

рахункі да атрымання — accounts receivable (ə'kaunts ri'si:vəbl)

рэалізацыя гатовай прадукцыі пакупнікам — sale of finished goods to acquirers (seɪl ɔv 'fɪnɪʃt gudz tu ə'kwaires)

спісанне дэбіторскай завінавачанасці — receivables derecognition (ri'si:vəbls di,rekəg'nɪʃn)

узаемасувязь паміж ... — intercommunication between ... ('ɪntəkə,mju:ni'keɪʃən bi'twɪn ...)

эканамічная сутнасць запісу па дэбеце рахунку — economic point of entry on debit of account ('ɪkə'nɒmɪk pɔɪnt ɔv 'entri ɔn 'debit ɔv ə'kaunt)

Рэалізацыі гатовай прадукцыі пакупнікам [sale of finished goods to acquirers (seɪl ɔv 'fɪnɪʃt gudz tu ə'kwaires)] абумоўлівае ўзаемасувязь паміж інвентарнымі рахункамі [inventory accounts ('ɪnvəntri ə'kaunts)] для ўліку рэалізаваных вырабаў і кантакарэнтнымі рахункамі [current accounts ('klərənt ə'kaunts)] для ўліку дэбіторскай завінавачанасці [receivables (ri'si:vəbls)]. Адгрузка пакупнікам прадукцыі [shipping of finished goods to acquirers ('ʃɪpɪŋ ɔv 'fɪnɪʃt gudz tu ə'kwaires)], з аднаго боку, памяншае запасы гатовых вырабаў на складзе пастаўшчыка, а з другога — павялічвае дэбіторскую завінавачанасць пакупніка за атрыманыя актывы. Аднак гэтыя сумы не раўназначныя, паколькі запасы гатовай прадукцыі [inventories of finished goods ('ɪnvəntriz ɔv 'fɪnɪʃt gudz)] будуць паменшаныя на іх фактычны сабекошт [historical prime cost

(his'to:rikəl praim kɒst)], а дэбіторская завінавачанасць пакупнікоў [receivables of acquirers (ri'si:vəbls əv ə'kwaires)] павялічыцца на вартасць адгружанай гатовай прадукцыі па цэнах рэалізацыі [value of shipped finished goods at realizable prices ('vælju: əv ʃɪpɪd 'fɪnɪʃt gudz ət 'ri:əlaɪzəbl praisɪz)]. Першая сума паказвае расходы арганізацыі [expenses of entity (iks'pensɪz 'entɪti)], якія паменшаць яе прыбытак [profit ('prɒfɪt)], а другая — даходы [incomes ('ɪnkʌmɪz)], якія павялічаць прыбытак [profit ('prɒfɪt)].

Калі вярнуцца да прыведзенага раней прыкладу, то пакупнік [acquirer (ə'kwaire)] стаў даўжніком пастаўшчыка [debtor of supplier ('detə əv sə'plaɪə)] на суму 1,293,942 руб. 54 кап. (wʌn 'mɪljən, tu: 'hʌndrəd ænd 'nainti-θri: θəuzənd, naɪn 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti-tu: ru:blɪz, 'fɪfti-fɔ: 'kəʊpeks). У пастаўшчыка ўзнікла дэбіторская завінавачанасць пакупніка [receivables of acquirer (ri'si:vəbls əv ə'kwaire)], якая ў ЗША называецца рахункі да атрымання [accounts receivable (ə'kaʊnts ri'si:vəbl)]. Для прадаўца дэбіторская завінавачанасць [receivables (ri'si:vəbls)] таксама актывы [assets (æsets)], паколькі гэта адкладзеныя грашовыя паступленні за пастаўленую прадукцыю і тавары, выкананыя работы і аказаныя паслугі [postponed money receipts for supplied finished goods and merchandise, executed works and rendered services (pəʊst'pəʊnd 'mʌni ri'si:ts fə sə'plaɪd 'fɪnɪʃt gudz ænd 'mæ:tʃəndaɪz, ˌeksɪ'kju:tɪd wə:ks ænd 'rendəd 'sə:vɪsɪz)]. Праз пэўны час яны стануць грашовай наяўнасцю [ready money ('redi 'mʌni)] і прынясуць у будучыні даход уладальніку.

Для ўліку завінавачанасці пакупнікоў і заказчыкаў за выкананыя для іх работы, а таксама кліентаў за аказаныя ім паслугі выкарыстоўваецца рахунак 62 “Разлікі з пакупнікамі і заказчыкамі” [account 62 “Settlings with acquirers and customers” (ə'kaʊnt 'sɪksti-tu: “Setlɪŋz wɪð ə'kwaires ænd 'kʌstəməs)]. Гэта кантактарэнтны рахунак, дэбетовая частка якога паказвае павелічэнне дэбіторскай завінавачанасці пакупнікоў [increase in receivables of acquirers (ɪn'kri:s ɪn ri'si:vəbls əv ə'kwaires)] за перададзеныя ім гатовую прадукцыю або тавары, а кліентаў — за выкананыя работы і аказаныя паслугі [for executed works and rendered services (fə ˌeksɪ'kju:tɪd wə:ks ænd 'rendəd 'sə:vɪsɪz)]. Крэдытавая частка гэтага рахунку паказвае памяншэнне дэбіторскай завінавачанасці пакупнікоў [decrease in receivables of acquirers (dɪ'kri:s ɪn ri'si:vəbls əv ə'kwaires)] ў выніку паступлення плацяжоў [receipt of payments (ri'si:t əv 'peɪmənts)] або іншых аперацый, якія вядуць да пагашэння або спісання дэбіторскай завінавачанасці [receivables paying off or derecognition (ri'si:vəbls peɪvɪŋ ɔ:f ɔ: dɪ'rekəg'nɪʃn)].

Рахунак 62 “Разлікі з пакупнікамі і заказчыкамі” [account 62 “Settlings with acquirers and customers” (ə'kaunt 'siksti-tu: “Setlɪŋs wɪð ə'kwaires ænd 'kɒstəməs)]] прызначаны для абагуленага адлюстравання ўсёй дэбіторскай завінавачанасці пакупнікоў і кліентаў [receivables of acquirers and clients (rɪ'si:vəbls əv ə'kwaires ænd 'klaɪəts)]. Такія рахункі называюцца сінтэтычнымі рахункамі [synthetic accounts (sɪn'θetik ə'kaunts)], паколькі кансалідуюць усю уліковую інфармацыю аб групе аднародных аб'ектаў уліку. У аснове гэтага тэрміну ляжыць слова “сінтэз”, якое абазначае абагульненне асобных частак у цэлае.

Улік вядзецца адміністрацыяй прадпрыемства [management of enterprise ('mænɪdʒmənt əv 'entəpraɪz)] ад імя яго ўласнікаў [owners ('əʊnəs)]. У бухгалтэрыі пастаўшчыка адгрузка прадукцыі [shipping of finished goods ('ʃɪpɪŋ əv 'fɪnɪʃt gudz)] пакупніку па цане рэалізацыі [at realizable price (ət 'rɪəlaɪzəbl praɪs)] будзе адлюстравана бухгалтарскай праводкай [book-keeping entry (bʊk 'ki:pɪŋ 'entri)]:

дэбет рахунку 62 “Разлікі з пакупнікамі і заказчыкамі” [debit of account 62 “Settlings with acquirers and customers” ('debit əv ə'kaunt 'siksti-tu: “Setlɪŋs wɪð ə'kwaires ænd 'kɒstəməs”)]

крэдыт рахунку 90 “Даходы і расходы па бягучай дзейнасці” [credit of account 90 “Operating activity revenues and expenses” ('kredit əv ə'kaunt 'naɪntɪ “ɒpəreɪtɪŋ æk'tɪvɪti 'revɪnju:ɪz ænd ɪks'pensɪs”)].

Запіс па дэбеце рахунку 62 “Разлікі з пакупнікамі і заказчыкамі” [entry on the debit of account 62 “Settlings with acquirers and customers” ('entri ɒn ðə 'debit əv ə'kaunt 'siksti-tu: “Setlɪŋs wɪð ə'kwaires ænd 'kɒstəməs”)] азначае, што пакупнік [acquirer (ə'kwaire)] абавязаны (дэбет — ён вінен) заплаціць уласнікам прадпрыемства [owners of enterprise ('əʊnəs əv 'entəpraɪz)], г. зн. пастаўшчыку [supplier (sə'plaɪə)] 1,293,942 руб. 54 кап. (wʌn 'mɪljən, tu: 'hʌndrəd ænd 'naɪntɪ-θri: θaʊzənd, naɪn 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti-tu: ru:blɪz, 'fɪfti-fɔ: 'kəʊpeks). Запіс па крэдыце рахунку 90 “Даходы і расходы па бягучай дзейнасці” [entry on the credit of account 90 “Operating activity revenues and expenses” ('entri ɒn ðə 'credit əv ə'kaunt 'naɪntɪ “ɒpəreɪtɪŋ æk'tɪvɪti 'revɪnju:ɪz ænd ɪks'pensɪs”)] азначае, што адміністрацыя прадпрыемства [management of enterprise ('mænɪdʒmənt əv 'entəpraɪz)] мяркуе (крэдыт — яна верыць), што пакупнік [acquirer (ə'kwaire)], пагасіць у бліжэйшы час свой доўг за атрыманую прадукцыю [debt for receipted production (det fə rɪ'si:tɪd prədʌkʃn)] і налічаны даход [accrued income

(ə'kru:d 'ɪnkɒm)] стане рэальным паступленнем грашовых сродкаў [receipt of money means (rɪ'si:t əv 'mʌni mi:ns)].

У суму прад'яўленага пакупніку рахунку ўваходзіць і падатак на дабаўленую вартасць [value added tax ('væljuəd æ:did tæks)], які ў нашым прыкладзе складае 215 657 руб. 09 кап. (tu: 'hʌndrəd ænd 'fifti:n θauzənd, siks 'hʌndrəd ænd 'fifti-sevn ru:bliz naɪn 'kəʊpeks). Гэта сума належыць не пастаўшчыку прадукцыі [supplier of production (sə'plaɪə əv prə'dʌkʃn)], а дзяржаўнаму бюджэту [state budget (steɪt 'bʌdʒɪt)]. Для ўліку прыналежных бюджэту сум тыпавым планам рахункаў [model chart accounts (mɒdl tʃɑ:t əv ə'kaunts)], зацверджаным Міністэрствам фінансаў Рэспублікі Беларусь прадугледжаны рахунак 68 “Разлікі па падатках і зборах” [account 68 “Taxes and dues payments” (ə'kaunt 'sɪksti-eɪt "'Tæksɪz ænd dʒu:s 'peɪmənts")]. Запіс будзе зроблены з наступнай карэспандэнцыяй рахункаў [following correspondence of accounts ('fɒləwɪŋ ,kɒrɪs'pɒndəns əv ə'kaunts)]:

дэбет рахунку 90 “Даходы і расходы па бягучай дзейнасці” [debit of account of account 90 “Operating activity revenues and expenses” ('debit əv ə'kaunt 'naɪntɪ "'ɒpəreɪtɪŋ æk'tɪvɪtɪ 'revɪnju:z ænd ɪks'pensɪs")]

крэдыце рахунку 68 “Разлікі па падатках і зборах” [credit of account 68 “Taxes and dues payments” ('kredit əv ə'kaunt 'sɪksti-eɪt "'Tæksɪz ænd dʒu:s 'peɪmənts")].

Раней была разгледжана эканамічная сутнасць запісу па дэбеце рахунку 90 “Даходы і расходы па бягучай дзейнасці” [economic point of entry on debit of account 90 “Operating activity revenues and expenses” (ɪkə'nɒmɪk pɔɪnt əv 'entri ɒn 'debit əv ə'kaunt 'naɪntɪ "'ɒpəreɪtɪŋ æk'tɪvɪtɪ 'revɪnju:z ænd ɪks'pensɪs")]

пры адлюстраванні фактычнага сабекошту адгружанай гатовай прадукцыі [historical prime cost of shipped finished goods (hɪs'tɔ:ɪkəl praɪm kɔst əv ʃɪpɪd 'fɪnɪʃt gudz)]. У дадзеным выпадку запіс па дэбеце ўказанага рахунку азначае, што адміністрацыя прадпрыемства [management of enterprise management of enterprise ('mænɪdʒmənt əv 'entəpraɪz)] павінна (дэбет — ён вінен) павялічыць расходы [to increase of expenses (tu ɪn'kri:s əv ɪks'pensɪz)] на вядзенне бізнесу. Другая частка праводкі [entry ('entri)] азначае, што ўрад дзяржавы [government ('gʌvmənt)] верыць (крэдыт — ён верыць), што суб'ект гаспадарання [economic entity (ɪ:kə'nɒmɪk 'entɪtɪ)], як акуратны падаткаплацельшчык [tax-payer (tæks-'peɪə)], дабравольна заплаціць падатак [to pay tax (tə peɪ tæks)].

Узаемасувязь паміж [intercommunication between ('ɪntəkə,mju:ni'keɪʃən bɪ'twɪn)] інвентарным рахункам для ўліку гатовай прадукцыі [inventory account

for book-keeping of finished goods ('invəntri ə'kaunt fə 'buk,ki:piŋ əv 'finiʃt gudz)] i кантарэнтным рахункам для ўліку разлікаў з пакупнікамі [current account for book-keeping of settlements with acquirers ('klərənt ə'kaunt fə 'buk,ki:piŋ əv 'setlɪŋs wið ə'kwaires)] ажыццяўляецца праз рахунак 90 “Даходы і расходы па бягучай дзейнасці” [account 90 “Operating activity revenues and expenses” (ə'kaunt 'nainti “ɔpəreitiŋ æk'tiviti 'revinju:iz ænd iks'pensiz)], што паказана на малюнках 12 і 12 eng.

43 “Гатовае прадукцыя”	
Д-т	К-т
С-да 356 824,00	
905 014,00	1) 832 809,31
С-да 429 028,69	

68 “Разлікі па падатках і зборах”	
Д-т	К-т
	3) 215 657,09

62 “Разлікі з пакупнікамі і заказчыкамі”	
Д-т	К-т
2) 1 293 942,54	5) 1 130 800,00
С-да 163 142,54	

90 “Даходы і расходы па бягучай дзейнасці”	
Д-т	К-т
1) 832 809,31	2) 1 293 942,54
3) 215 657,09	
4) 245 476,14	
Σ 1 293 942,54	Σ 1 293 942,54

99 “Прыбыткі і страты”	
Д-т	К-т
	4) 245 476,14

51 “Разліковыя рахункі”	
Д-т	К-т
5) 1 130 800,00	

Малюнак 12 — Мадэль уліку рэалізацыі гатовай прадукцыі

Эканамічная сутнасць запісаў [economic point of entries ('ikə'nɒmɪk pɔɪnt əv 'entrɪz)], прыведзеных на малюнках 12 і 12 eng наступная:

1) спісанне фактычнага сабекошту рэалізаванай прадукцыі [writing down depreciation of historical prime cost of sold finished goods ('raitɪŋ daʊn di,pri:ʃi'eɪʃn əv his'tɔ:ri:kəl praɪm kɒst əv sould 'finiʃt gudz)];

2) павелічэнне дэбіторскай завінавачанасці пакупнікоў на вартасць адгружанай гатовай прадукцыі па цэнах рэалізацыі [increase in receivables of

43 “Finished goods” (‘fɔ:ti-θri: “Finɪʃt gudz”)	
D-t	C-t
Rest 356,824.00	
905,014.00	1) 832,809.31
Rest 429,028.69	
68 “Taxes and dues payments” (‘sɪksti-eɪt “Tæksɪz ænd dju:s ‘peɪmənts”)	

90 “Operating activity revenues and expenses” (‘nainti “ɔpəreitiŋ æk’tiviti ‘revinju:iz ænd iks’pensɪz”)	
D-t	C-t
1) 832,809.31	2) 1,293,942.54
3) 215,657.09	
4) 245,476.14	
Σ 1,293,942.54	Σ 1,293,942.54

D-t	C-t		
	3) 215,657,09	99 “Profits and losses (‘nainti-nain “Profits ænd lɔsɪz”)	
		D-t	C-t
			4) 245,476.14
62 “Settlings with acquirers and customers” (‘siksti-tu: “Setlɪŋs wið ə’kwairəs ænd ‘kɒstəməs”)		51 “Current accounts in bank” (‘fifti-wɒn “Kɒrənt ə’kaunts in bæŋk”)	
D-t	C-t	D-t	C-t
1,293,942.54	5) 1,130,800.00	5) 1,130,800.00	
Rest 163,142.54			

Figure 12 eng — Accounting model of sales of finished goods to acquirers
(‘Fige twelw eng — Ə’kauntiŋ mɒdl ɔv ‘selz ɔv ‘finɪft gudz tu ə’kwairəs)

acquirers by value of shipping finished goods at realizable prices (in’kri:s in ri’si:vəbls ɔv ə’kwairəs bai ‘vælju: ɔv ‘ʃpiŋ ‘finɪft gudz ət ‘riələizəbl praisiz)];

3) адлюстраванне падатку на дабаўленую вартасць [reflection of value added tax (ri’flekʃən ɔv ‘væljuə æ:did tæks)];

4) прыбытак прадпрыемства ад рэалізацыі прадукцыі [profit of enterprise from production sale (‘prɒfit ɔv ‘entəpraɪz frəm prə’dʌkʃn seɪl)];

5) паступленне грошай ад пакупнікоў прадукцыі на разліковы рахунак у банку [receipts of cash from acquirers on current account in bank (ri’si:ts ɔv kæʃ frəm ə’kwairəs ɔn ‘kɒrənt ə’kaunt in bæŋk)].

Як вынікае з малюнкаў 12 і 12 eng, завяршае комплекс гаспадарчых аперацый, абумоўлены рэалізацыяй прадукцыі, паступленне грошай ад пакупніка на разліковы рахунак у банку, што адлюстроўваецца наступным запісам:

дэбет рахунку 51 “Разліковыя рахункі” [debit of account 51 “Current accounts in bank” (‘debit ɔv ə’kaunt ‘fifti-wɒn “Kɒrənt ə’kaunts in bæŋk”)]

крэдыт рахунку 62 “Разлікі з пакупнікамі і заказчыкамі” [credit of account 62 “Settlings with acquirers and customers” (‘kredit ɔv ə’kaunt ‘siksti-tu: “Setlɪŋs wið ə’kwairəs ænd ‘kɒstəməs”)].

Пасля адлюстравання на рахунках прыведзеных вышэй праводак [entries (‘entrɪz)], абумоўленых выкладзенай вышэй гаспадарчай аперацыяй [business transaction (‘biznis træn’zækʃn)] у арганізацыі адбылося памяншэнне запасаў гатовай прадукцыі [decrease in inventory of finished goods (di:’kri:s in ‘ɪnvəntri ɔv finɪft gudz)] з адначасовым павелічэннем грашовых сродкаў і дэбіторскай завінавачанасці пакупнікоў [increase in money means and receivables of acquirers (in’kri:s in ‘mɒni mi:ns ænd ri’si:vəbls ɔv ə’kwairəs)].

Запасы готовой продукции [inventories of finished goods ('invəntɪz əv 'fɪnɪʃt gudz)] паменшыліся на 832 809 руб. 31 кап. (eit 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-tu: θauzənd, eit 'hʌndrəd ænd nain ru:bliz, 'θə:ti:-wʌn 'kəʊpeks). Пасля аплаты пакупнікамі адгружанай ім прадукцыі грашовыя сродкі на разліковым рахунку ў банку [money means on current account in bank ('mʌni mi:ns ən 'klərənt ə'kaʊnt in bæŋk)] павялічыліся на 1 130 800 руб. (wʌn 'mɪljən, wʌn 'hʌndrəd ænd 'θə:ti: θauzənd, eit 'hʌndrəd ru:bliz), а дэбіторская завінавачанасць пакупнікоў [receivables of acquirers (ri'si:vəbls əv ə'kwaires)] на канец разліковага перыяду [at the end of the calculation period (ət ðə end əv ðə ,kælkju'leɪʃən 'pɪəriəd)] складзе

$$1,293,942.54 - 1,130,800.00 = 163,142.54 \text{ rubles,}$$

wʌn 'mɪljən, tu: 'hʌndrəd ænd 'nainti-θri: θauzənd, nain 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti-tu: ru:bliz, 'fɪfti-fɔ: 'kəʊpeks

'mainəs

wʌn 'mɪljən, wʌn 'hʌndrəd ænd 'θə:ti: θauzənd, eit 'hʌndrəd ru:bliz

givs

wʌn 'hʌndrəd ænd 'sɪksti-θri: θauzənd, wʌn 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti-tu: ru:bliz, 'fɪfti-fɔ: 'kəʊpeks.

Агульнае павелічэнне абаротных актываў [general increase in current assets ('dʒenərəl in'kri:s in 'klərənt æsets)], абумоўленае рэалізацыяй гатовай прадукцыі, склала

$$1,130,800 + 163,142.54 - 832,809.31 = 461,133.23 \text{ rubles,}$$

wʌn 'mɪljən, wʌn 'hʌndrəd ænd 'θə:ti: θauzənd, eit 'hʌndrəd ru:bliz

plʌs

wʌn 'hʌndrəd ænd 'sɪksti-θri: θauzənd, wʌn 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti-tu: ru:bliz, 'fɪfti-fɔ: 'kəʊpeks

'mainəs

eit 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-tu: θauzənd, eit 'hʌndrəd ænd nain ru:bliz, 'θə:ti:-wʌn 'kəʊpeks

givs

fɔ: 'hʌndrəd ænd 'sɪksti-wʌn θauzənd, wʌn 'hʌndrəd ænd 'θə:ti:-θri: ru:bliz, 'twenti- θri: 'kəʊpeks

якая ўзнікла за кошт атрыманага арганізацыяй прыбытку [profit ('prɒfɪt)] ў суме 245 476 руб. 14 кап. (tu: 'hʌndrəd ænd 'fɔ:ti-faɪv θauzənd, 'fɔ:ti 'hʌndrəd ænd

‘sevnti-siks ru:bliz, ‘fo:’ti:n ‘kəupeks) і налічанага падатку на дабаўленую вартасць [value added tax (‘væljʊə æ:did tæks)] — 215 657 руб. 09 кап. (tu: ‘hʌndrəd ænd ‘fif’ti:n θauzənd, siks ‘hʌndrəd ænd ‘fifti-sevn ru:bliz, nain ‘kəupeks). Пасля выплаты ў бюджэт падаткаў прырост абаротных актываў паменшыцца на адпаведныя сумы.

Змест

Уводзіны	4
<i>I. Фундаментальныя асновы арганізацыі рахункаводства</i>	7
1.1. Мадэлі ўліковых сістэм і іх нарматыўна-правое забеспячэнне. Асаблівасці выкарыстання кантынентальнай мадэлі ўліковай сістэмы ў Рэспубліцы Беларусь	7
1.2. Прававая аснова рахункаводства ў Рэспубліцы Беларусь	12
1.3. Інфармацыйная сістэма фінансавага ўліку: сучасны стан, магчымасці развіцця	15
1.4. Арганізацыі рахункаводства і пабудова бухгалтарскай службы на вытворчых прадпрыемствах	20
1.5. Інфармацыйная сістэма кантролінгу: сутнасць, прызначэнне, месца вытворчага ўліку, адрозненне ад інфармацыйнай сістэмы фінансавага ўліку	25
<i>2. Уліковая палітыка і айчынная мадэль рахункаводства</i>	34
2.1. Нарматыўныя дакументы, якія рэгламентуюць фарміраванне і змяненне ўліковай палітыкі арганізацыі ў Рэспубліцы Беларусь	34
2.2. Парадак адлюстравання вынікаў змянення ўліковай палітыкі арганізацыі ў рахункаводстве і фінансавай справаздачнасці	38
2.3. Паслядоўнасць выбару метадычных прыёмаў для распрацоўкі ўліковай палітыкі арганізацыі	42
2.4. Раздзелы палажэння аб уліковай палітыцы і іх асноўныя элементы	48
<i>3. Айчынная мадэль адлюстравання ў сістэме рахункаў фактаў гаспадарчага жыцця прамысловых прадпрыемстваў. Вертыкальныя і паралельныя інфармацыйныя сістэмы аналітычнага ўліку</i>	57
3.1. Айчынная мадэль адлюстравання ў сістэме рахункаў фактаў гаспадарчага жыцця прамысловых прадпрыемстваў	57
3.2. Вертыкальная інфармацыйная сістэма аналітычнага ўліку пры двухступеньчатай рэгістрацыі даных	69
3.3. Вертыкальная інфармацыйная сістэма аналітычнага ўліку пры шматступеньчатай іерархіі аналітычных рахункаў	74
3.4. Паралельныя інфармацыйныя сістэмы аналітычнага ўліку	80
3.5. Тэхнічныя працэсы ўліковага цыклу і іх кантрольнае значэнне	85
<i>4. Электронны дакументаабарот і аўтаматызаваная сістэма рахункаводства</i>	93
4.1. Мадыфікацыя першаснай фіксацыі гаспадарчых аперацый і падзей ва ўмовах лічбавай эканомікі	93

4.2. Электронныя дакументы і электронны лічбавы подпіс	99
4.3. Прызначэнне электроннага лічбавага подпісу і юрыдычная моц электроннага дакумента	105
4.4. Працэдура атрымання электроннага лічбавага подпісу і парадак яго выкарыстання	109
4.5. Упаўнаважаная асоба на падпісанне электронных дакументаў і мабільны лічбавы электронны подпіс	113
4.6. Сертыфікат адкрытага ключа арганізацыі або фізічнай асобы, якія падпісалі электронны дакумент і атрыбутны сертыфікат	117
4.7. Электронны дакументаабарот	121
4.8. Парадак работы з электроннымі дакументамі	126
5. <i>Метадалагічны базіс рахункаводства гаспадарчых працэсаў і фінансавых вынікаў</i>	131
5.1. Асновы сінтэтычнага ўліку працэсу забеспячэння	131
5.2. Выдаткі на вытворчасць прадукцыі і рахункі для іх уліку. Улік і размеркаванне ўскосных выдаткаў паміж відамі прадукцыі	138
5.3. Асновы сінтэтычнага ўліку выдаткаў на вытворчасць прадукцыі	148
5.4. Асновы вызначэння сабекошту і сінтэтычнага ўліку паступлення з вытворчасці гатовай прадукцыі	157
5.5. Разлік і адлюстраванне на рахунках спісання фактычнага сабекошту рэалізаванай прадукцыі	163
5.6. Асновы ўліку даходаў метадам налічэнняў і разлік прыбытку ад рэалізацыі прадукцыі, работ і паслуг	173
5.7. Узаемасувязь рахункаў матэрыяльных актываў з кантакарэнтнымі рахункамі для ўліку дэбіторскай завінавачанасці	180

Contents

Introduction	4
1. <i>The fundamentals of accounting organization</i>	7
1.1. The models of accounting system and theirs normative-juridical ensuring. The peculiarities of continental model of accounting system use in the Republic of Belarus	7
1.2. The law basis of accounting in the Republic of Belarus	12
1.3. The information system of financial accounting: present status, possibilities of development	15
1.4. The accounting organization and the building up of book-keeping service on the manufacturing enterprises	20
1.5. The information system of controlling: essence, destination, place of manufacturing accounting, distinction from the information system of financial accounting	25
2. <i>The accounting policies and the native model of accounting</i>	34

2.1. The normative documents which regulate the forming and change of accounting policy of entiti in the Republic of Belarus	34
2.2. The reflection treatment of accounting policy change results in the book-keeping and the financial reporting	38
2.3. The choice consistency of methodical modes for the development of entity accounting policy	42
2.4. The sections of regulation on the accounting policy and theirs principal elements	48
3. <i>The native model of reflection into the accounts system of industry enterprises economic practice facts. The vertical and parallel information systems of the analytical accounting</i>	57
3.1. The native model of reflection into the accounts system of industry enterprises economic practice facts	57
3.2. The vertical information system of the analytical accounting by the two-step system of data journalizing	69
3.3. The vertical information system of the analytical accounting by the multistep hierarchy of analytic accounts	74
3.4. The parallel information systems of analytic accounting	80
3.5. The technical processes of accounting cycle and their control importance	85
4. <i>The electronic document circulation and the automatic system of accounting</i>	93
4.1. The modification of source fixation of business transactions and events under conditions of digital economics	93
4.2. The electronic documents and electronic digital signature	99
4.3. The destination of destination and the juridical virtue of electronic document	105
4.4. The receipt procedure of electronic digital signature and theirs use treatment	109
4.5. The authorized person on signing of the electronic documents and the mobile digital electronic signature	113
4.6. The open key certificate of entity or private person which signed the electronic document and the attributive certificate	117
4.7. The electronic document circulation	121
4.8. The treatment of work with the electronic documents	126
5. <i>The methodological basis of business process accounting and the financial results</i>	131
5.1. The synthetic accounting fundamentals of the supply process	131
5.2. The manufacturing costs of production and the accounts for theirs book-keeping. Accounting and allotment of the indirect costs among the kinds of production	138
5.3. The synthetic accounting fundamentals of the products manufacturing costs	148
5.4. The computation of prime cost and the synthetic accounting	157

fundamentals of the finished goods receipt from manufacture	
5.5. The computation and the reflection on accounts of the historical prime cost derecognition of the sold production	163
5.6. The fundamentals of incomes accounting with accrual basis and the computation of profit from sale of production, works and services	173
5.7. The intertie of tangible assets accounts with current accounts for accounting of receivables	180

Вучэбнае выданне

Шаўлюкоў Аляксандр Пятровіч

РАХУНКАВОДСТВА

У трох частках

Частка 1

Фундаментальныя асновы арганізацыі рахункаводства

Уліковая палітыка і айчынная мадэль рахункаводства

Інфармацыйныя сістэмы аналітычнага ўліку

Электронны дакументаабарот

Метадычны базіс ўліку гаспадарчых працэсаў

Дапаможнік

для студэнтаў спецыяльнасці

“Інфармацыйныя сістэмы і тэхналогіі (па напрамках)”

устаноў вышэйшай адукацыі

На беларускай і англійскай мовах

Кніга дапушчана да выкарыстання ў вучэбным працэсе
ў аўтарскай рэдакцыі

